Люко Дашвар

РАЙ. ЦЕНТР

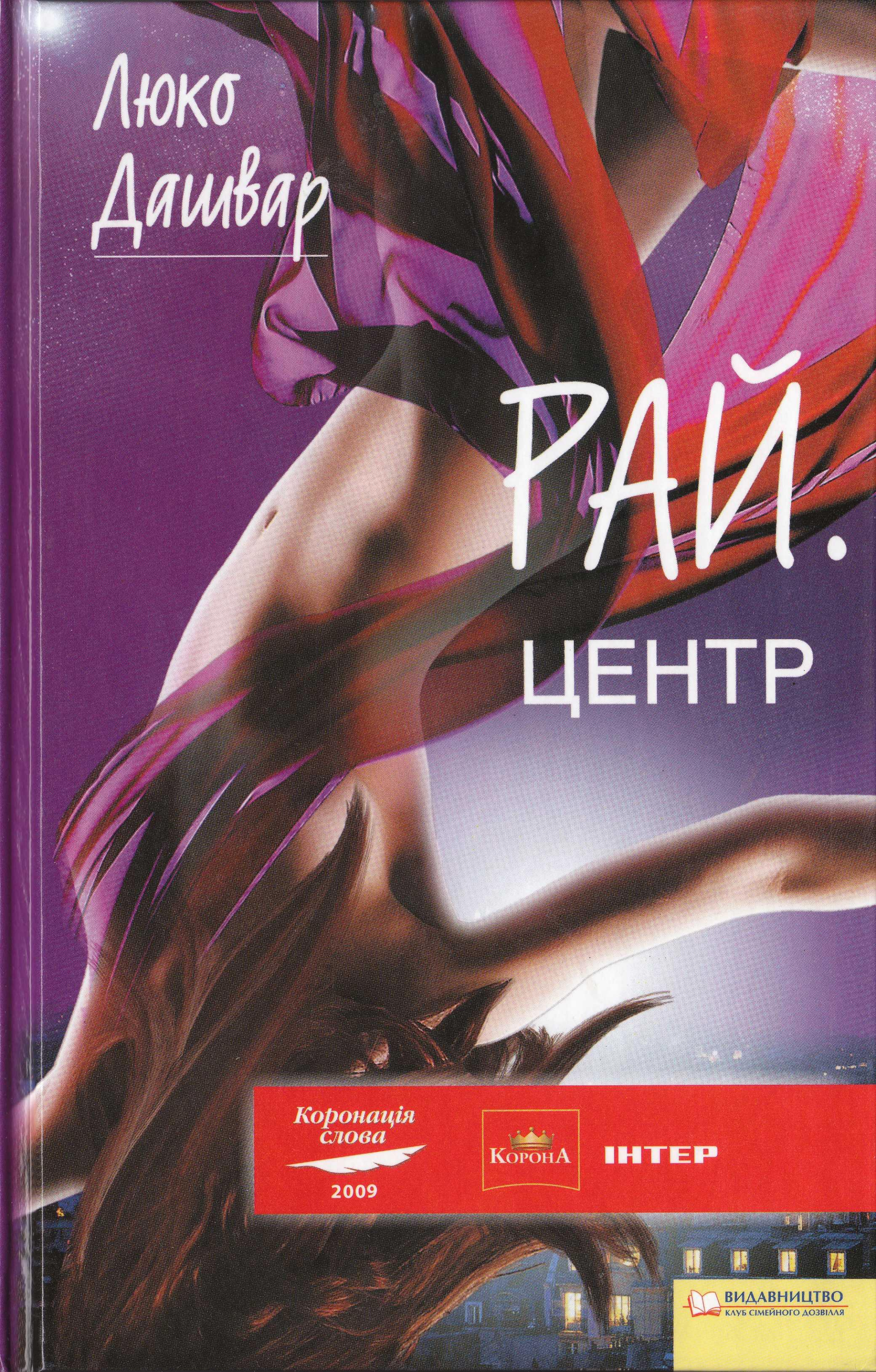

Коронація слова
2009
КоронА
ІНТЕР
ВИДАВНИЦТВО
КЛУБ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ

«Коронація слова» створює для вас нову хвилю української літератури — яскраву, різножанрову, захопливу, — яка є дзеркалом сьогодення і скарбом для майбутніх поколінь.

Юрій Логуш,
Голова Правління ЗАТ «Крафт Фудз Україна»,
ініціатор проекту

Всеукраїнський конкурс романів, кіносценаріїв та п'єс «Коронація слова» був заснований за підтримки бренду найпопулярнішого українського шоколаду «Корона». Головна мета конкурсу — сприяння розвитку новітньої української культури.

Література, кіно і театр обрані не випадково, адже саме ці жанри є стратегічними жанрами культури, що формують і визначають зрілість нації.

Метою конкурсу та його завданням є пошук нових імен, видання найкращих романів, стимулювання й підтримка сучасного літературного процесу, кіно й театру, і як наслідок — наповнення українського ринку повнокровною конкурентоспроможною літературою, а кіно й театру — якісними українськими фільмами й п'єсами.

www.kraftfoods.com.ua

Люко Дашвар

РАЙ. ЦЕНТР

Дипломант
конкурсу романів, кіносценаріїв та п'єс
«КОРОНАЦІЯ СЛОВА — 2009»

ВИДАВНИЦТВО
КЛУБ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ
Харків
2010

ББК 84.4УКР
Д21

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки *Ольга Рудницька*

Художник *Олександр Маслов*

© Чернова І. І., 2009
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2009, 2010
© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2009

ISBN 978-966-14-0369-6 (дод. наклад)

Ніч без зірок

У червні дві тисячі восьмого фестиваль феєрверків пригнав до Дніпра в районі Подолу тисячі киян: люди заполонили набережну, дніпровські схили, заблокували проїжджу частину... І пішохідний міст, що з'єднує правий берег Києва з Трухановим островом, не оминули — забили вщент, аби краще роздивитися вибагливі сполохи вогнів на чорному тлі. Феєрверки так потужно розмальовували небо, що зірки не втрималися — поховалися.

Наступної ночі біля Дніпра — уже й тихо, уже й пластикові пляшки річка віднесла вниз за течією, а зірки так і не оговталися. Щезли. І міст пішохідний — диво! — вилизаний. Чекає чергової забави.

Не забарилося. Близько другої по півночі на міст вибігла тонка, аж дзвенить, рудоволоса дівчина у довгій білій спідниці. Зупинилася. Під ногами Дніпро, як пекельна безодня, чорніє. Над головою вогні мостового освітлення, мов райські свічки миготять. А їй куди? Розсміялася. Чимдуж мостом. І хоч би хто поруч! Ані душі... Тільки з салону пихатого «мазераті», що застрягло на набережній поблизу мосту, за дівчиною здивовано спостерігав коштовно неголений мажор років двадцяти з лишком.

До середини мосту — трохи ще. Дівчина припала до мостової огорожі: видивляється щось на печерських схилах, видивляється... Усміхається, сухі губи облизує. Плечиком смикнула — усі геть! Невразлива, нездоланна, безсмертна. Бровки насупила — мабуть, не побачила, чого хотіла. Голову задерла — би вище, тоді б точно... Не вагалася — руді кучері навколо шиї обкрутила, подерлася наверх по металевих конструкціях мосту. І спідниця біла тріпотить — чисто прапор.

Ніч над Трухановим островом не така, як по всьому Києву. Мов мала дитина, — впала, коліна позабивала і завмерла — ворухнутися страшно, зойкнути несила. Німо. Тільки й чути, як хвиля на берег — хлюп. Обережний їжачок кинув гризти зів'яле яблуко, забуте кимось із відпочивальників, повів носом. Німо? Дерева у глибині острову зашепотіли без вітру... Тваринка за мить скрутилася, завмерла. Що за чортівня?

— Матінко Божа!

Невисокий хлопчина років двадцяти — босий, біляве волосся соломою, важкий хрест до пупа, полотняні штанці на мотузці тримаються — продерся крізь дерева. До берега. Навкруги, навкруги... Як сліпий. На коліна впав.

— Бо... бо... бо... Святий Боже, єдиний, кріпкий... Борони раба свого... Де це я? На які ще тортури... — сам. З-під пахви зиркає.

Дерева знов загомоніли. Білявий вишкірився:

— А-а-а-а, диявольські діти. По мене прийшли? Хочете сина християнського під собою мати?!

Намацав каменюку. Вужем за кущі. А у глибині острова вже гілки тріщать. Страшне щось до Дніпра суне. Та так міцно суне, що каменюка геть не допоможе. Кинути і руки звільнити? Білявий розігнувся. Стрілою на той шурхіт.

— Стрічай і не гнися, гадюччя!

З розмаху — хрусь! Прямісінько у міцного, мов глиба, парубища! Той саме з-поміж дерев на берег вийшов, потилицю чухає, головою розгублено крутить.

— Гей! — зойкнув. Відштовхнув білявого. — Ти що за такий?

Білявий завмер — очам не вірить.

— Куме? — прошепотів. Як заверещить: — Куме! Куме Микишко! Невже ти? Пресвята Богородице небесна, і Ти, святий Боже єдиний! Куме!

— Кум Свиря? — здивувався велетень.

Обійнятися не встигли — на правому столичному березі як гримне! І зорі яскраві — на все небо, аж горять. Свиря з переляку:

— Лягай!

Хоч невисокий, та міцний. Кума як штовхонув — Микишка враз носом у пісок зарився.

Затаїлися. Лежать, із правого берега очей не зводять, а там — вогнів мільйон.

— Матінко Божа... — Микишка зачаровано. — Та це ж Київ...

Свиря схлипнув:

— Горить... Турки, сучі діти, празник мають...

— Ляхи...

— Турки...

— От базікало язикате! — Микишка. — Звідки турки? Кажу — ляхи!

— Турки...

Притулилися один до одного. Пильнувати би, та очі сльозами залило.

— Нащо пробудилися? — Свиря. — Краще би оцю біду вік не бачити.

— Час нам...

— Е, куме Микишко! Що нам тепер той час? Ми тепер — духи безтілесні...

Микишка себе помацав, кума щипнув.

— Хіба?

— А як інакше? — рознервувався Свиря. — Оце би порахувати, скільки рочків тому в Десні втопилися і бозна-скільки часу при деревах спали, поки Господь не побудив до життя вічного...

Замовкли. Микишка на вогні зиркнув.

— Я так собі міркую, куме Свиря... Дивне полум'я Києвом ходить. Люд не голосить. До Дніпра ніхто по воду не пнеться. І диму нема. І горілим не тхне зовсім.

Свиря й собі — на правий берег. Пику розумом закопилив.

— А може, це і не Київ зовсім! Може, кляті чорти нас світ за очі закинули і своїм сатанинським коштом оце чудернацьке видовище намалювали... Хочуть, іродове плем'я, душі наші вторгувати!

— Он де свята Лавра...

— А хрест не височить над усім мирським! З усіх боків халупами безбожними обкладений. І світяться ж, кляті, поночі, коли християнська душа малу свічку загасить і спить, аж доки сонце не зійде. Світяться, мов вихваляються! Не дають хресту до неба полинути... Ні. Не Київ.

— А я, куме Свиря, так собі міркую... То обителі чистих душ урятованих. Чисті душі можуть вище хреста бути... І світяться весь час, бо іродову темряву побороли навіки.

Свиря з недовірою вдивився у вогні правого берега. На Микишку...

— Куме... Невже ми прямісінько у рай втрапили?

— Я так собі міркую, куме Свиря... — Микишці від хвилювання перехопило подих, — ...що ми в раю...

...Микишка сидів на піску Труханового острова і все дивився на сяючий вогнями правий берег Дніпра. Київ... Ох і файну ж забаву Господь Всемогутній умислив — щоби християнський рай на кшталт Києва впорядкувати. Оце діло! Он де, ліворуч, Берестове. За ним — Печерське, Лаври... Митрополит, певно, й у раю за грішні душі молиться... А праворуч, біля Глибочиці, домівки подільських кожум'як, у яких вони з кумом Свирею одного разу таке добре пиво куштували, що його навіть сам гетьман хвалив. Та все веселе од вогнів. Ох і веселе.

Микишка всміхнувся. Невгамовний Свиря зиркнув на нього здивовано. Загарячкував. За сорочину смикнув.

— Чого це ти, куме, радієш, наче маком посипаний?! Щось воно не те... Якщо ми у раю, то чому — на задвірках? Чи не-

гідні в центрі раю отаборитися? Та вставай уже! — Замовк. Подумав. І додав: — Попливемо!

— А я так собі міркую, куме Свиря, — Микишка йому. — Не можна нам у воду. Чи забув? Як посеред Десни топилися і просили Всевишнього душі наші врятувати, то поклялися ніколи у воду не ступати... Мостом підемо... Ти тільки подивися, куме, який красний міст. Вогнями сяє. Щоби новоприбулі душі не розгубилися, за вогнями слідували...

— Мостом? Та нізащо! Ступимо, він і провалиться. Прямо в пекло.

Микишка не відповів. Помітив рух на пішохідному мості. Спідницю білу. Свиря теж помітив. Замовк, око примружив.

— Хтось у полон здається... Білим прапором сигнал дає. Щоб не вистрілили з глупоти... Мабуть, кляті турки стережуться!

— Ляхи...

— Турки з татарвою!

— Ляхи, кажу! — Микишка своє. На Свирю глянув, плюнув. — Тьху ти, куме! Хвильку як зустрілися, а голова від тебе вже гуде. Які турки? Які ляхи? Я так собі міркую, що в раю війни не буває. Думаю, куме, це — ангел. Знак нам подає... Мовляв, йдіть, хлопці, мостом сміло...

Свиря приклав долоню до лоба руба — наче б від того ніч стала дниною. Біла спідниця тріпонулася: куми вгледіли тонку дівочу постать. Дівка розгублено озирнулася і раптом полетіла у Дніпро.

Куми підскочили.

Микишка рвонув до води. Свиря витріщив очі, ухопив його за рукав.

— Куди?!

— Баба втопиться...

— Хай топиться! Мабуть, якесь негодяще... Навіть не перехрестилося перед смертю...

— Не можна, щоби в раю чисті душі губилися. Гріх.

Микишка вирвався, скоріш побіг. Свиря аж завив од жалю.

— Пропадеш! Сам же казав — не можна нам у воду.

— Та, мабуть, не для мене рай. Прощавай, куме Свиря, — Микишка йому. І — шубовсть у воду.

Свиря спересердя так ногою тупонув, що аж підскочив. Підскочив і поплив над землею.

— Оце так! — зрадів. — Та я літаю.

У Дніпрі під пішохідним мостом борсалося дівча, плуталося у довгій спідниці, руде волосся навколо шиї зашморгом. Мовчки ковтало воду і, тільки вкотре захлинувшись, пішло під воду, потім випірнуло і хапонуло повітря — не втрималося:

— Мамо...

Сил не було. Дніпро за мить висмоктав, відніс за течією. У голові, як у зачиненій кімнаті, лупили у двері розгублені думки, ховалися по темних кутах. Перед очима мерехтіли мільйони вогнів, пливли до неї, наче хотіли краще роздивитися дурну забаву.

Микишка махав руками метрів за п'ять від дівчини, коли вона відчайдушно вигукнула «Мамо...» і зникла під водою.

— Святий Боже єдиний кріпкий і ти, пресвята Богородице, помагайте... — пірнув услід.

Над порожніми хвилями кружляв Свиря. Радів, як дитина.

— Може, я став ангелом? Гей, куме Микишко! Ти де? Гляньно! Літаю...

Микишці перед очима — чорна мряка. Хіба тут дівча вгледиш? Крутиться під водою, руки вперед випростав. Десь тут вона. Десь зовсім поруч. Глибше пішов. Ще. «Та поможи вже, Боже, чи що?!» Тільки таке нахабство у голові майнуло — на безвільне тіло наштовхнувся. Ухопив... А наверх — ніяк. Силиться... А темна вода сміється та смокче з нього сили, смокче.

Свиря над Дніпром розгубився не на жарт.

— Отаке паскудство утнути! А ще — кум! — уже на поземному польоті над водою. — Та де ж він, трясця його матері, прости, Боже, за дурні слова, бо так нервуюся, що аж їсти захотів!

Ще мить покружляв. На вогні київські з жалем озирнувся.

— Отакої! Товаришам розповісти, не повірили б — щоби біля раю бути і згинути через кума і якусь дурну дівку.

І пішов під воду.

Микишка міцно тримав дівча, силився наверх, та дніпровська вода тягла все далі й далі від повітря. Подумки Микишка погодився вдруге прийняти смерть, бо ж і те правда — порушив клятву, кинувся у воду, хоч божився, що ніколи...

Кум Свиря виник поруч, коли Микишці у голові запаморочилося і він ледь не відпустив дівча. Свиря вхопився за них обох так затято, ніби не він їх із біди тягнув, а тільки вони й могли врятувати його самого, — і до неба. Де і сили взялися.

Із салону розкішного «мазераті» коштовно неголений мажор бачив, як дівчина у білій спідниці стрімко добігла до середини мосту, вчепилася в огорожу, все вдивлялася на печерські пагорби. Зітхнув із прикрістю. З автівки. Дістав з кишені цигарку, прикурив, повільно пішов до мосту.

Кроків двадцять зробив, за спиною — вау, вау! Така дурна сигналізація у «мазераті»!

Тицьнув на кнопку — заглухни!

— Доброї ночі, — із темряви.

Він — ого! Очі — до мосту, ноги до «мазераті» тягнуть. Тільки й устиг до автівки добігти, як під колеса викотився круглий, як гарбуз, дядько років п'ятдесяти. Капелюх на лисині. В одній руці пластиковий портфель-дипломат. Кажуть, вагомий арґумент у будь-яких відносинах. Лупонеш таким по маківці — і вся дипломатія. У другій руці дядько міцно стискав велику торбу з вельвету.

— Доброї ночі, — знову. — Чуєш, синку... Оце справи до Києва за шкірку притягли. Часом, не підкажеш... — замовк. — Та ні! Спочатку скажи — звати як?

— Навіщо вам? — іронічно всміхнувся той. — А може, мені батьки забороняють розмовляти на вулиці з незнайомцями.

— А-а, жарти у вас тут такі...

Хлопець не розчув. Озирнувся на міст — на верхівці металевої конструкції завмерла дівчина, озирнулася, хитнулася

і раптом кинулася у воду. Хлопець смикнувся, наче від електрошокера. Щелепа відвалилася. Тремтячою рукою до лоба.

— Що?! — розгублено до дядька. Дядько дивився повз нього. Кудись у бік Дніпра.

Хлопець задихнувся, нервово закусив губу, стояв біля «мазераті», дивився на міст, ніби картинка, як у кіно, мала повторитися за мить, аби він роздивився її краще, усвідомив, зрозумів... Німо. Здригнувся, повільно і важко — ніби у кожну ногу по дві баби вчепилися, голосять і не пускають — посунув до Дніпра. Очима по воді... Нікого.

— Що за... — тремтячою рукою по чолу. — Що за...

На міст — нікого. У воду — нікого... Ближче до води. А ті баби, що на ногах, як смиконуть. Перечепився, упав... На воду. Та що ж це?! Жарти у нас тут такі... Жарти у нас тут... Жарти, жарти... Не могла ж вона, дійсно, кинутися... У воді нікого. Щось воно...

Мобільний невчасно.

— Рома? Моя дівчина... на моїх очах кинулася з мосту...

— Так... Швидко звідти! Ти чув? Максе! Ти мене почув? Линяй звідти негайно!

Очима — на порожні хвилі, ногами до «мазераті». Що навкруги — не зрозуміти. Жарти у нас тут такі! Автівка зірвалася, біда погнала в бік печерських пагорбів. Коштовно неголений мажор однією рукою вчепився у кермо, другою тер очі, наче все, що сталося мить тому, лише наснилося.

На гранітних сходах набережної застигла мокра трійця. Дніпро ображено хлюпав на ноги — не дали свіжої крові.

Свиря з Микишкою мовчали, ніби у чомусь провинилися. Дівча скрутилося, і куми ніяк не могли втямити — чи плакало, чи сміялося гірко. Так гірко, що куми врешті спробували заговорити до неї. Хай би відволіклася й заспокоїлася, раз уже випало далі жити.

Для годиться Свиря зіп'явся на ноги, підскочив, та над землею не полетів.

— Е-ех, пропав Божий дар...

Микишка брови насупив, на дівча глянув.

— Люба... — хтів лагідно, та щось у горлі стало. — Як звешся?

— Get out, — глухо. Сльозу втерла.

Свиря очі витріщив. Микишку в бік — штрик.

— Святий Боже! Що за ім'я таке поганське — Гетаут?! Казав же — турки! А ти все «ляхи, ляхи»...

— Та чого б це туркам по християнському раю вештатися?

— Отож! Мабуть, несила нехристам, вони й скочать у Дніпро. А ми, дурні, слідом...

Микишка знов на дівча очі скосив.

— І з чиїх така? — із сумнівом.

— Ні з чиїх. Сама по собі...

На ноги непевно зіп'ялася... І пішла геть. Мокрою спідницею обліплена, як зранений вояка бинтами. Ні тобі — «дякую», ні — «хай вас Бог береже». Точно — з турків.

Свиря проводив дівча недобрим поглядом, приклав до живота долоню.

— Куме! Їсти хочеться. Ото б зараз саламахи затовкти.

— Дивись...

Микишка з осторогою взяв зі сходинки мобільний телефон, спантеличено потрусив ним, наче від того незрозуміле приладдя враз пояснило б свої секрети. З телефону бризнула вода.

— Гетаут лишила.

— Кинь гидоту. — Свиря озирнувся. — Пішли собі притулок у раю шукати. Може, надибаємо на когось із рідні чи, якщо Божа ласка, товаришів-серденят зустрінемо.

Микишка вкинув мобільний за пазуху. Кивнув — підемо.

Трійця

Київський Поділ ще багатий на щурячі кутки. Поряд із пафосними новобудовами — стара та давня архітектурна розкіш. По ранжиру. Якій пощастило потрапити до списку пам'яток, тій — реставрація. А іншим... На підфарбований фасад глянеш — чисто стара повія на заробіток налаштувалася. А як затягне в арку-горлянку та викине у внутрішньому дворику — то отут вам і справжній старий Поділ. Облуплені стіни, дерев'яні веранди, персональні сходи-драбини до помешкань на другому поверсі, сарайчики з поламаними дверима, огірки упереміж зі страшенно красивими ружами під єдиною на увесь двір вишнею. І крім знаних кожним житцем дворику котів ніхто не сміє по тій красі товктися. Навіть щури, бо, хоч житці і вчать котів за щурами ганятися, ті однаково тут царюють.

Справжні хазяї незбагненно дорогих подільських нетрів зазвичай здають їх в оренду, а самі скніють у сучасних багатоповерхівках десь на Оболоні чи Дарниці. І намагаються не сумувати, дивлячись з вікна десятого чи двадцятого поверху на щільне нагромадження сірих будинків-сталагмітів десь на Оболоні чи Дарниці. Оку важко знайти красу в тому гештальті. Тим більш коли ти виріс на Подолі, де золоті куполи церков вищі за дахи будинків.

Фролівський монастир, Покровська церква, Богородиці Пирогощі, Миколи Притиска, Іллінська, Христо-Воздвиженська, дзвіниця церкви Миколи Доброго, Набережно-Микільська та Різдва Христового, де Кобзаря відспівували... А над ними — Андріївська. А в повітрі — Божа благодать від передзвону. А під ногами земля з ясною пам'яттю. Її спогадами проростають дерева, дихають кам'яні стіни. Справжні хазяї незбагненно дорогих подільських нетрів мріють забагатіти, щоби повернутися сюди ще до того, як від старого Подолу не лишиться й сліду.

Дратівливій від самотності та клімаксу перукарці Ліді двадцять сім квадратних метрів на другому поверсі давнього будинку на Костянтинівській перепали від бабусі, царство їй небесне. Ще за царя тут хазяйнував купчик, після революцій розміщувалися установи, а після Великої Вітчизняної будинок заселили трударями. Пристойне житло на одну небідну сім'ю відчайдухи перекроїли на кілька крихітних, але суверенних територій. І щоби можна було потрапити до власної оселі на другому поверсі не через спальню сусіда, спорудили у внутрішньому дворику дерев'яну веранду і попрорубували з неї двері до своїх помешкань. Гарно вийшло! Принаймні коли перукарка Ліда демонструвала потенційним квартирантам переваги крихітної бабусиної оселі, то завжди вмощувалася у плетене крісло на веранді й замріяно зітхала:

— Сама б жила... Вийдеш з кімнати... На веранді сядеш... Космос! А здаю ж — за копійки.

Наприкінці серпня дві тисячі сьомого на Лідин космос спокусився студент «Політехніки» Саня Макаров. Переступив поріг... Ховайсь! Кімнатка метрів п'ятнадцять, кухня — і п'яти нема, на семи, що лишилися, — і туалет, і душова, і комірчина, і навіть коридорчик. Уміли повоєнні люди городити.

Поки Саня шукав слова, щоби ввічливо відмовитися, Ліда добивала арґументами:

— А веранда! І ти — один... Це якби вас двоє було, тоді б — тіснувато, а так...

Саня вирішив пожити з місяць і зорієнтуватися: а раптом Лідин космос не звузить, а розширить його горизонти. Та за

тиждень Ліда привела на Костянтинівську Гоцика. Склала руки на грудях.

— Совість маєш? — спитала Саню.

— Клянуся! Сміття викидаю щодня, — не зорієнтувався той.

— Що сміття! У нас люди — сміття! — кивком на Гоцика. — Бачиш? Жив собі хлопець, навчався, куток винаймав... За гроші! І що? Хазяйці в голову стукнуло — і хлопець на вулиці. А якби зима?

Невисокий худорлявий Саня глянув на кремезного Гоцика, подумки поставив хрест на забаганці спати, розкинувши руки. І ноги. Точно знав, що далі скаже Ліда. Але ж не здаватися без бою.

— Так. Зима... Це холодно... Але до зими ще... — боронився.

— З тобою поживе трохи, — перебила Ліда. Додала: — Нормально! Це якби вас троє було, тоді б — тіснувато...

Так Саня Макаров і Гоцик дістали новий досвід і пізнали, що то воно таке — спати удвох на одному проваленому дивані. Гоцикове тіло займало дві третини лежбища. Неабиякий арґумент. До того ж він вивчав філологію в Київському університеті і як майбутній філолог одразу запропонував Макарову:

— Нащо нам зайві звуки? Я — Гоцик, ти — Макар. О'кей?

— А як тебе називає мама? — поцікавився інтеліґентний механік Макаров.

— Гоцик! — відрізав той і заспокоїв Макара: — Не бійся. Я — броня. Тепер на нашу територію і комар не залетить.

— А як же тебе з попередньої території витурили?

— Та нізвідки мене не витурили. У гуртожитку тирлувався, більше не хочу.

Тижні зо два Макар з Гоциком пристосовували свої космоси для співіснування у двадцяти семи квадратних метрах плюс веранда. Результати надихали. Крім незручності спати разом і різних розмірів одягу і взуття, що вважається нездоланною перешкодою для спільного студентського проживання, бо нащо такий сусід по кімнаті, коли ти в його джинси не влізеш, їм обом було по двадцять, вони обидва четвертий рік навчалися у столиці, любили однакові пиво, кіно і музику, шалено вболі-

вали за київське «Динамо», дуже поважали кросівки «Nike» і команданте Ґевару, ненавиділи метросексуалів, а не вбивали їх тільки тому, що купили одну на двох туалетну воду «CHIC for men» від Кароліни Геррера.

— Де ці виродки з полірованими нігтями, а де Геррера! — виправдовувався Гоцик, надміру поливаючи себе спільним придбанням.

На третій тиждень дійшли до суті й поклялися: якщо Макар приведе на Костянтинівську дівчину, Гоцик ночуватиме на лавці у будь-якому з найближчих скверів. І Макар зробить те саме, якщо якась наївна дівка погодиться, щоби Гоцик давив її своєю масою.

— Треба знак вигадати, — міркував Макар. — Можна чіпляти на двері стикер із запискою. «Ходу нема», «Тобі у сквер!» чи «Иєс!»

— Дурня! — сказав філолог.

— Або малювати на дверях хрести. Чи зірочки. Маркером. Кожна дівчина — як збитий літак. Тобі синій маркер, мені — червоний. Ми пам'ятатимемо наші перемоги.

— Ліда нас повбиває.

— Тоді замикатися зсередини! — не здавався Макар.

Одного теплого жовтневого вечора Гоцик вставив ключа у двері й аж просяяв — двері були замкнені зсередини, а значить, у Макара сьогодні врешті — дівчина плюс секс. Гоцик намірився крикнути у замкнені двері щось оптимістичне, але згадав, як тиждень тому вони з Макаром були на футболі і після влучного удару Мілевського він так бурхливо порадів за улюблене «Динамо», що Макар не втримався на лаві, смикнувся і впав спиною назад.

— Мовчу! — прошепотів. Навшпиньки по веранді до виходу.

Сів на лавку у дворику, запалив «Прилуки»... і вирішив у сквер не ходити. Краще під вишнею у дворі перекантуватися. Переваг — до біса! Макарові ж доведеться під ранок двері відімкнути, дівчину випустити, і тоді він, Гоцик, роздивиться її на власні очі, а коли згодом Макар брехатиме: «Ноги — від шиї,

груди — п'ятий розмір, очі з поволокою, темперамент звірячий» та іншу дурню, він, Гоцик, безбожно жорстоко поверне Макара у сувору реальність, бо точно знатиме, звідки ростуть ті ноги, наскільки затягнуть ті груди і скільки туману в тих очах.

— Ні! Не піду до скверу, — порадів уголос. Затягся. Аж з арки у дворик — Макар.

Гоцик підскочив.

— Макаре, у нас... — і цигарка з рота випала. — Ти... Звідки?

— Наші збиралися в гуртожитку... Нова забава — трохи сексу із заплющеними очима... А що?

— У нас двері зсередини замкнені. Я думав, ти з якоюсь...

— Та ні. Мені й гуртожитських експериментів поки що вистачає.

— Так у нас двері зсередини замкнені!

— Може, ти ключ криво вставляв?..

— Погано ти мене знаєш, Макаре! У мене нічого криво не буває.

— А хто ж...

Гоцик — брови догори:

— Гайда з вулиці у вікна глянемо.

Пішли. Глянули. Горить у вікнах.

— Може, Ліда припхалася? — видав найбанальнішу з версій Макар.

— А навіщо двері замкнула?

— Виселити нас хоче.

— Тоді б за два місяці наперед гроші не брала.

— Що робитимемо?

— Двері ламатимемо! — вирішив Гоцик.

Дурне діло — нехитре. Повернулися у дворик. По веранді на другий поверх. Біля дверей стали. Гоцик розмахнувся... Макар зойкнув, вхопив його за руку.

— Чекай! Не можна двері вибивати. Ліда...

— Точно.

Гоцик демонстративно прокашлявся, зігнув руку в красивому жесті й обережно постукав у власні двері.

— Панове, чи хто там є! Ви нас чуєте? Відчиніть! Бо ви ж мене не знаєте...

— Чому так ввічливо? — здивувався Макар. — Щоб не налякалися?

Гоцик рукою — не відволікай.

— ...бо якби ви мене знали, у вашому мозку викарбувалося б навіки: територія Гоцика — свята і недоторканна. І кожного, хто на неї зазіхне, чекає довготривала...

— Просто тривала — не гірше! — докинув Макар.

— Я філолог! Мені видніше, — відрізав Гоцик. І далі: — ...чекає довготривала, пекельно мученицька, жахливо страшна і по-бузувірському винахідлива на тортури...

— ...смерть? — здогадався Макар.

— Кара!

— Круто! — визнав Макар.

— Я філолог, — нагадав Гоцик і ще раз стукнув у двері. — Гей, на борту! Чуєте чи зовсім оглухли?

За дверима — ні гу-гу. Гоцик налився люттю. Як лупоне по дверях. Раз! Другий! Двері встояли, а квола стара веранда під ногами пішла — наче брижі на воді.

— Не бісися! Досить! Не вистачало ще, щоби веранда завалилася. Треба щось інше придумати. — Макар відтяг Гоцика від дверей.

Всілися на дерев'яну підлогу веранди навпроти дверей. Закурили. А тут — стиць, моя радість. Сусідська баба Роза свої двері відчинила, на веранду вийшла та як загорланить:

— Як же ви всі мені остогиділи! І стукаєте! І грюкаєте! І вдень! І поночі! І вчора! І зараз! І... — вичерпалася.

— Розо Сиґізмундівно! Ми вас кохаємо! — крикнув Гоцик, підскочив і ще раз лупонув по власних дверях. — Пустіть нас переночувати, бо нашу печеру окупувала якась тварюка!

— Я її не люблю! — перелякався Макар.

— Мовчи, — наказав Гоцик. І бабі Розі: — То як?

— Ах ви ж паскудники! — не на жарт розсердилася старенька. — Як же ви всі мені остогиділи! Дали би мені автомата, я б вас усіх одним патроном!

Від бабиного крику одна за одною почали відчинятися інші двері, і Макар із Гоциком з подивом дізналися — на другому поверсі крім них і баби Рози живе купа народу.

— Розо Сиґізмундівно! — спокійно сказав лисий дядько у великих окулярах. — Я вас порішу без жодного патрона! Йдіть уже спати! П'ять хвилин для прийняття добровільного й усвідомленого рішення, а потім я за себе не відповідаю!

— Люди! Де біда? Де? — випурхнула зі своєї орендованої нірки довгонога білявка з мотивацією матері Терези. — Я можу викликати МНС. У мене з учорашнього вечора є прямий телефон їхнього міністра.

— Я так і знала — ти заплатив за життя у клоаці! — Пишна жіночка років сорока роздратовано глянула на компанію і дала ляпаса худому чоловіку, що виник поруч із нею.

Макар штовхонув Гоцика.

— Пішли. По пиву...

А не п'ється пиво під вікнами власного, хай і тимчасового, дому! Макар із Гоциком видудлили по пляшці, закинули тару за спину і знов попхалися до дверей. На веранді — тихо. Сплять сусіди. Добре, коли є де спати!

— Пішли до моїх у гуртожиток, — запропонував Макар.

— Нізащо! — буркнув Гоцик. Припав вухом до дверей. — Що ж за падлюка там засіла?

— Йдемо! Зранку зателефонуємо Ліді, хай пояснить...

— Ні, Макар. Ти як хочеш, а я на веранді лишуся. Колись же ця гадюка виповзе. Двері відчинить, а я — хрясь! У пику!

— Тоді лишуся, — повівся Макар на ймовірне шоу.

Розляглися на веранді. Перед очима — зірки, як мрії.

— Спиш? — запитав Макар.

— Щоб я здох! — затявся Гоцик.

До ранку — змерзли як зюзі, скурили дві пачки «Прилук» і набралися люті.

Годині о сьомій у дверях Макарової з Гоциком оселі ворухнувся ключ і зсередини хтось спокійно зробив два оберти. Макар

чомусь злякався і занімів. Гоцик по-звірячому вигнувся, поплазував до дверей.

Двері відчинилися. На веранду вийшла рудокоса, тонка, аж дзвенить, дівчина років сімнадцяти. Очі блакитні — розріз нетутешній. Шкіра прозора. Біла спідниця до п'ят, на шиї — плеєр, у вухах — навушники. Мабуть, добу не знімала. Музика їй у вуха замість гримання у двері.

Солодко потягнулася. Побачила Макара з Гоциком, посміхнулася — от дивні, один зіщулився, другий розпластався біля дверей. І що тут роблять?

— Привіт! — їм.

Хлопці розгубилися. Макар махнув долонею, мовляв, привіт, подивився на Гоцика. Гоцик зомбовано рячився на білу спідницю. Майже уявки програмував себе: «Біле — добро. Зло білим не буває. Біле — беззахисність. Це... Ио! Не можу я її в пику! І пики в неї немає. Що робити?» А щось же треба... робити. Гоцик підвівся, старанно звів брови, тицьнув пальцем у двадцять сім квадратних метрів за спиною дівчини.

— Ми тут живемо.

— Ні! — розсміялася. — Тут живу я!

— А ти хто? — не втримався Макар.

— Люба, — знов посміхнулась.

За годину тіснилися у напрочуд чистій кімнатці й утрьох дивувалися надзвичайній кмітливості перукарки Ліди, яка зі снайперською точністю привела Любу на Костянтинівську саме тоді, коли Макара з Гоциком удома не було.

— Я без грошей. Заплатила за два місяці наперед. — У Люби був той самий аргумент лишитися тут, що й у Макара з Гоциком.

— Що ж! — сказав бувалий Макар. — Два місяці поживемо разом.

— Диван мій! Наркотиків тут не буде. На матюки — табу, — встановлювала правила Люба. — І я повішу на стінку постер із Ґеварою.

— Ґевара... не заважатиме, — напружено погодився Гоцик.

Розсміялася.

— Та не сумуйте, голото! Я вам теж не заважатиму. Рідко буватиму.

— Чому? — зацікавився Макар.

— Академія... Я в Могилянці навчаюся. Підробляти треба, бо за житло сама платити хочу. — Підхопилася. — Пішли зі мною!

— Куди?

— Київ роздивлятися! — З очей захват наївний. І хоч Макар із Гоциком давно визначили для себе життєво необхідні місця столиці і намагалися не ходити задурно туди, де особисто їх нічого не чекало, раптом головами закивали — можна, можна, за ніч на веранді виспалися нібито, ранок сонячний, час ноги розім'яти. А що у виші йти... А що виші? Куди вони подінуться?

З Костянтинівської повз Житній ринок, обложений приїжджими селянами, як гланди ангіною. Торби порозкривали, копійчину на свіжому повітрі вторговують, бо у павільйоні за торгове місце гарно платити треба, а де його взяти? «Картопелька, картопелька...», «Грибочки, пані...», «Скуштуйте хрону! Язика обпечете. Чи вам лагідного? Є, є...», «Віники, торішній гарбуз ще добрий, квашена... О-ой! Нема нічого! Складайтеся, люди!» Ага! Значить, хтось узрів погон міліцейський. Картопельку в торбу, торбу на спину, за ріг, звідти — тьху ти, прости, Господи! Це ж і не міліціонер зовсім. ДАІшник, здається, а для нього всі, хто без керма, не існують. Назад до ринку. Торби порозкривати. «Картопелька, картопелька...»

Люба захвилювалася, тицьнула у ряди торб:

— Я ніколи не буду так жити! Ніколи! Вивчуся, стану незалежною, куплю квартиру в центрі, малу машинку, буду працювати, працювати, працювати! Зароблю багато грошей... Якщо вже жити в цій країні, то в центрі. Сюди стікаються кращі. Тільки тут і можна пробитися...

— Сюди стікається тільки бабло, — хмикнув Макар. На Любу глянув. — Звідки ти... дитя мрій?

— Хіба не однаково?!

— Макаре, зав'язуй з географією, бо вб'ю! — спокійно констатував Гоцик.

Макар розсміявся:

— Гоцик, Гоцик... Для тебе стараюся. Чи ти вже кинув вираховувати місця, де народжуються справжні українські патріоти?

— Є такі окремі місця? — здивувалася Люба.

— Нема... — зізнався Гоцик. — Є окремі часи, що народжують патріотів... На будь-яких територіях. Так виходить.

Біля Фролівського монастиря зупинилися — Люба зачарувалася. Усе стояла і дивилася на старовинні маківки. Перехрестилася, прошепотіла щось тихо. На хлопців глянула, усміхнулася — куди тепер?

Ясна річ — на Андріївський узвіз. Он він, ллється на Поділ від Андріївської церкви. Нормальні люди зверху вниз Андріївським спускаються, а Люба з Макаром і Гоциком наверх почимчикували.

— Тут Булгаков... Ой, які хустки! Ви малювати вмієте? А я трохи можу. Янголят з крильцями. Бруківка яка розбита... Давайте заприсягнемося тут і зараз... — Очі сяють, Макара і Гоцика за руки вхопила. — Коли станемо багатими і шанованими, зробимо щось на згадку про себе. От, приміром... Вирівняємо бруківку на Андріївському.

— Нереально. — Макар.

— Що? — не зрозумів Гоцик.

— У нашій країні нереально бути одночасно багатим і шанованим, — пояснив Макар. — Ці два поняття взаємовиключні.

— Ми будемо першими, — вирішив Гоцик.

— Та ви що?! — Люба їм. — Уже є такі. Взагалі усі багаті поділяються на розумних і жирних. Розумних поки менше, але вони є.

За тиждень на Костянтинівську з розвідкою навідалася перукарка Ліда. Зуб поклала б на холодильник, що хлопці плюнули на її нахабство і з'їхали, а їй — гроші з трьох і одна квартирантка-чепуруха.

Із такими підбадьорливими думками Ліда постукала у двері.

— Любочко! Ти вдома, дитино?!

Замість Любочки свої двері відчинила Роза Сиґізмундівна.

— І як же ви всі мені остогиділи, осточортіли і набридли! — завела. — Лідо! Коли ти вже грошей наїсися? Га? Трьох виродків — мені під старий бік! Дайте автомата! Дайте! Я їх усіх постріляю! Одним патроном!

— Що?! — перукарка розгубилася. Сильніше кулаком у двері. — Квартиранти! Ви є чи як?

Відчинив Гоцик. Посміхнувся. А голос — невблаганний.

— Лідо! У нас за два місяці наперед... — нагадав. — І ми тебе не запрошували.

Біда, біда! Перукарці од прикрощів та жахливих підозр аж дихавку забило.

— А ну пропусти! — кинулася на Гоцика. Відштовхнула. Усередину.

Ой бабусю, глянь з небес! Червоний твій килимок — на підлозі. На килимку — дівка з хлопцем у самих трусах. Ні, не у самих... Ще у футболках. Лопають піцу, книжки гортають і в ноутбук заглядають. Дзуськи! Ліда у таке нізащо не повірить. Щоб — у трусах... книжки читати!

— Здрастуйте вам, — обережно. — А що це ви...

— Заліки! — Макар.

Люба книжку відклала, шмат піци — Ліді.

— Будете?

— А що це ви... Килим на підлогу кинули. А накурили! А пляшок...

— Пиво! — Гоцик з-за Лідиної спини.

— І як же ви тут оце втрьох?.. — не втрималася. — Де спите? Разом на дивані?

— По черзі. — Гоцик.

— То й добре. Утрьох — нормально. Це якби вчотирьох...

Гоцик глянув Ліді у вічі, запропонував:

— Спробуй...

— Та ні! — знітилася перукарка. — То я так... Образно. Двом хлопцям краще, щоби дві дівчини поруч були, а не одна...

Ушилася за мить. Гоцик упав на килим поруч із Любою і Макаром, поклав голову дівчині на голі коліна і сказав:

— Любо! А ніхто ж не повірить, що ми навчилися не хотіти одне одного...

— Особисто мене чиїсь думки не турбують, — вставився Макар. — А от що робити із власними?

— Мовчіть, голото! — розсміялася.

Макар із Гоциком навчилися визначати Любин настрій уже за кілька днів після її появи на Костянтинівській.

— Голото! Вар'яти! Cheeky beggars! Bastards амбітні! Ми — кращі! Це місто буде нашим! — вигукувала весело, вриваючись у двадцятисемиметровий космос, і хлопці знали — у Люби все гаразд.

Їм здавалося, у неї взагалі не буває похмурих днів. Сумку з ноутбуком і книжками кине, на раз-два від плити вже смачно пахне, одяг поскидає, до ванної, звідти гукає: «Дивіться, усе не зжеріть! Мені лиште...»

— Тебе пани не годують? — ковтав слину вічно голодний Гоцик.

— Щоби я після них недоїдки збирала? Переб'ються! — на ходу переодягається, на ходу їсть. До дверей. — Не сумуйте, голото!

Макар наказу не слухав, сумно дивився Любі вслід і, коли вона зникала з двадцятисемиметрового космосу, скептично кривився:

— Ґеніальний план! Тричі на тиждень миє підлогу в жирних і сподівається тим розбагатіти...

— Контакти з жирними можуть бути корисними, — захищав Любу Гоцик. На відміну від дівчини, яка впевнено поділяла багатих на розумних і жирних, Гоцик усіх багатих вважав жирними, але блювати від того не збирався. Гоцик взагалі вирізнявся міцною психікою.

Люба теж спершу подумала саме про корисні контакти, коли після трьох тижнів безперервних пошуків підробітку однокурсниця Гізела крадькома тицьнула їй візитну картку аґенції

з добору прислуги і просила про це нікому не говорити, бо аґенція належала Гізелиній мамі, а пишатися цим у демократичній Могилянці було справою, з одного боку, ризикованою, з іншого — клопіткою, бо відверто бідних спудеїв в академії вистачало і кожен шукав додаткову копійчину. Люба поклялася мовчати і того ж дня помчала у розкішний офіс на Печерську.

Схожа на фарфорову ляльку Гізелина мама пригостила Любу кавою, перерахувала професійні якості, без яких неможливо стати доброю прислугою, — психологія спілкування, диплом кухаря, курси з етики та естетики, спеціальні навички з догляду за розкішними одягом, килимами, антикваріатом і меблями, ще щось кінологічне, педіатричне — і запитала:

— Чим з перерахованого можете похвалитися?

— Каву варю... неперевершено! — хоробро видихнула Люба. — Усього іншого навчуся.

Лялькова голова Гізелиної мами захиталася — ні, ні, ні. Люба відсунула від себе чашку з холодною кавою і гаряче:

— Дайте мені шанс. Клянуся, якщо хазяї поскаржаться, ніколи не потурбую вас вдруге. Гізела казала... ви...

Згадка про доньку прикрістю відбилася на обличчі матері. Розгорнула діловий блокнот, хвилин десять вибирала кандидатуру потенційного роботодавця, врешті записала адресу на чистому аркуші і простягнула Любі:

— Сьогодні о четвертій. Не запізнюйся.

За чверть до четвертої Люба стояла перед суворим консьєржем розкішної багатоповерхівки у «Царському селі» на Печерську і, поки той зв'язувався з хазяями, підбадьорювала себе категорично: такі контакти точно стануть їй у пригоді. Може, роботодавці оцінять, що дівчинка з провінції з першого разу вступила до Києво-Могилянської академії. Може, їй вдасться зарекомендувати себе не тільки як підлогомийку, пилозбирачку і посудоскладачку. Може, вони оцінять її інтелектуальний рівень і захочуть...

— Одинадцятий поверх, — сказав консьєрж. — Обслуга дзвонить два рази. Не переплутай.

— Дякую! — усміхнулася азартно.

Життя радувало. Розрізнені плани, як шматки смальти, складалися в один великий оптимістичний вітраж. Вона у Києві. В академії. Навчання дається, дах над головою є, а тепер буде й робота, щоби самій за нього платити.

З радості тричі натиснула на кнопку дзвоника.

— Все зрозуміло! Ти тупа. — З порога на Любу прискіпливо дивилася огрядна жінка років п'ятдесяти з маленькими хижими оченятками.

— Ой! — розсміялася Люба. Плечима знизала. — Я згадала... Треба було два рази. Доброго дня, — додала.

— Паспорт принесеш, ідентифікаційний код, довідку від лікаря-інфекціоніста. — Жінка вже йшла вглиб великої оселі, тикала пальцем праворуч і ліворуч. — Тут підлогу натирати. Там під диваном іноді лишаються іграшки Кінґа. Це сусідський той-тер'єр, який іноді приводить до нас свою хазяйку. Іграшки треба мити у мильному розчині і насухо протирати бавовняною серветкою. У вітальні починаєш із підлоги, а вже потім переходиш до посуду...

— Мене звати Люба, — не втрималася.

Жінка зупинилася. Зміряла дівчину зневажливим поглядом.

— Я не питала.

— Вам же треба якось до мене звертатися... — знітилася.

Жінка всміхнулася без добра. Смикнула за руді коси.

— Руда. Я зватиму тебе Руда. Прибери волосся.

Люба скрутила волосся на потилиці.

— А мені як вас звати?

— Хазяйка!

Ну, стерво! Звісно, гидке пузате стерво, а п'ятдесят баксів за один прихід справно платить. Тричі на тиждень з четвертої до дев'ятої вечора Люба з таким завзяттям вичищала хороми у «Царському селі», що й хазяйка здивувалася.

— Що ти все либишся, як дурна?

Люба знизала плечима і вирішила обійтися без одкровень.

— Можу не посміхатися.

— Не посміхайся, — наказала хазяйка.

Увечері, витративши половину заробітку на харчі для всієї компанії, Люба сиділа на килимку двадцятисемиметрового космосу на Костянтинівській і зі сміхом розповідала про жирне життя «Царського села». Ні, вона ще ніколи не бачила такої нудоти. По всіх стінах — тільки хазяйчині портрети тридцятирічної давнини. «Я зовсім не змінилася! Ні! Це не пластика, це гени...» Манікюр чи візит до косметолога — подія дня: хазяйка збирається довго, мов на церемонію коронації. Окрема справа — спілкування зі стилістом, який, за офіційною версією, добирає хазяйці одяг, взуття й аксесуари. Такий собі Только з творчим псевдо Токо Моно. Хлопцю років тридцять, у сини їй годиться, а вона зачиняється з ним у спальні й, мабуть, ґвалтує без сорому. А він, дурний, терпить, бо після спальні — кава і гроші. Нібито за добір того таки одягу. А око сіпається. Ідіотські телефонні розмови: «П'ятсот тисяч баксів на шопінґ — цілком пристойний подарунок...», «І це вернісаж? Від картин тхне не мистецтвом, а трудовими долонями!», «Завтра запросіть журналістів — я скажу щось про соціалку»... «Ні, це паті пройде без мене! Чому, чому?! Там буде хвойда Віта Челядинська. І взагалі, я чекаю на дитину!»

— Вона вагітна? — спитав Гоцик.

— Яке?! Їй років сто! — розсміялася Люба. — А у її чоловіка погані очі. Риб'ячі. Він спеціально кладе гроші у непримітних кутках... Перевіряє, чи візьму.

— Про стиліста знає? — зацікавився Макар вдачею жирних.

Люба знизала плечима.

— Хочете прикол? Хазяйка вважає, що «Чорний квадрат» написав Малєр, а Малевич — то такий маловідомий композитор. Принаймні коли вона обвішувалася діамантами, щоби сяяти у філармонії, то збиралася на Малевича.

— Забашляє, їй і Малевич зіграє. Устане з труни і зіграє, — докинув песиміст Макар.

— Вони жалюгідні й нікчемні, — підвела риску Люба. — Я ніколи не буду так жити. Ніколи! Це смішно.

За два місяці стало не до сміху. Люба повернулася з «Царського села» роздратованою і приголомшеною. Показала Ма-

кару і Гоцику поколоті пальці: хазяйка спеціально розкидала під меблями голки. Якщо голка лишиться, значить, Люба у цьому місці підлогу не мила.

— Я її на шматки порву! — визвірився Гоцик, а Макар уже підхопився громити жирних.

— Ні, братчики... Не треба, — безпорадно.

Так Макар із Гоциком дізналися, що у веселої азартної Люби теж бувають похмурі дні.

— Плюнь на них, — порадив Гоцик.

Вона раптом усміхнулася.

— Гей, голото! Не вистачало, щоб ми через жирних депресували. Будьте ви людьми, зваріть Любі кави, бо у Люби пальчики болять! Коли ми станемо багатими, жирних не буде. Тільки розумні. Повірте мені.

— Маєш арґументи? — спитав Макар.

— Звичайно, — на повному серйозі. — Ідеологію споживання винищать закони фізики. Жирні просто луснуть. Залишаться тільки розумні.

Розбурхалися. Півночі просиділи в тісній кухоньці. Шкода, що осінь з веранди вигнала. На веранді до ранку мріяли б. Обпікали губи гарячою кавою, серця — гарячими думками. Під ранок позасинали на килимку.

За день Люба знову зібралася у свої найми. Макар і Гоцик не повірили: невже?! Спочатку відмовляли, потім намірилися з Любою йти, а винахідливий Гоцик навіть запропонував свої шкіряні рукавички — про всяк випадок. Люба посміялася: не треба, і без рукавичок впорається. І тоді Макар вирішив використати останній арґумент.

— Не ходи, бо скурвишся, — сказав. — Звикнеш до того, що тебе можна принижувати. Ти задля цього у столицю припхалася? Чи, може, просто придурюєшся, що зневажаєш жирних?

Люба вже сумку з робочим одягом склала. Зупинилася. Руді кучері на потилиці закрутила.

— Мене столиця не скурвить. Я до Києва їхала, у вагоні всю ніч не спала, сама собі поклялася: що не по мені — то не для мене.

— І підеш?! — не повірив Макар. — Гордість у жменю і підеш?!

— Вже пішла! Не сумуйте, голото! — вискочила на веранду. На годинник у мобільному глянула: запізнюється. І — бігом.

За десять хвилин до четвертої — на місці. Привіталася до консьєржа. З усмішкою. Той аж у віконце визирнув — от дурна, спину гне як проклята, ще й радіє.

Три рази натиснула на кнопку дзвінка, що було виключним привілеєм стиліста.

— Ой! Вибачайте! — роздратованій хазяйці з посмішкою.

За пилосмок вхопилася. По вітальні. Біля крісла присіла, з десяток голок у нього встромила і далі — ніби нічого не сталося.

— Ти добре прибирай, руда. — Хазяйка зайшла до вітальні. — На твоє місце сотня охочих!

Люба всміхається і головою киває, мовляв, чую, чую... Хазяйка здивовано на дівчину глянула — якась не така, як завжди. Треба буде ще голок накидати, аби цінувала... Подумки похвалила себе за винахідливість і... впала стокілограмовим тілом у крісло.

— А-а-а-а-а... — як різана.

Консьєрж почув. За серце вхопився. Кого ріжуть? Такий благополучний будинок.

— А-а-а-а-а...

Люба кинула пилосмок посеред вітальні.

— І тільки спробуйте поскаржитися. Тоді ваші фотки з Токо Моно по всіх газетах розішлю! — збрехала безжально жорстоко.

— А-а-а-а...

— Ага! — сказала Люба і пішла до дверей Відчинила — перед нею консьєрж переляканий. Усміхнулася. — «Швидку» викличте. Хазяйці зле.

— А сама? — простукотів зубами консьєрж.

— Звільнилася врешті...

За п'ять хвилин напружені лікарі «швидкої» ховали посмішки в куточках губ, клали боком товсту пані на носилки,

кидали обережні зацікавлені погляди на предмети розкішного інтер'єру.

У приватній клініці скористалися випадком і за вилучення кожної голки нарахували, як за окрему операцію. При цьому відшукали слушну арґументацію про унікальність випадку і, на відміну від лікарів «швидкої», зуміли втриматися від реготу. Кінець кінцем, на те є ординаторська.

Надвечір у окрему палату приватної клініки, більше схожу на люкс п'ятизіркового готелю, обережно увійшов поважний чоловік пані. І хоч лікарі намагалися підготувати його до екзотичного вигляду дружини, видовище перевершило їхні обережні натяки: пані лежала на боку, блищала голим задом, розфарбованим коричневими йодними цятками, і глухо стогнала. Поряд стовбичила вимуштрувана медсестра, щохвилини змащувала цятки свіжим йодом. Чоловік не втримався, розреготався.

— Що сталося?

— Пішов ти під три чорти! — процідила пані.

...Так Люба втратила перший підробіток і здобула перший конкретний досвід спілкування з жирними. Про одне шкодувала — як Гізелі в очі дивитися. Та якось в академії Гізела сама зазвала Любу в кав'ярню, вручила конверт.

— Що це? — Люба обережно розгорнула конверт, дістала сто п'ятдесят баксів.

— Мама передала. За останній робочий день тобі не заплатили. Плюс подвійна компенсація за наглу втрату роботи, — насупилася. — Але нічим більше допомогти не можу.

Люба знітилася.

— Гізелко... Ну не сердься. Так вийшло... Я не змогла там більше працювати...

— Мама так і знала. Вона... хотіла твоїх роботодавців красиво здихатися. Щоб перейшли до іншої агенції. Та вони... дуже впливові. Просто так їм відмовити — нереально. — Зітхнула. — Тепер — усе клас. Ти зробила неможливе — вони перекинулися на іншу контору з добору прислуги.

Люба згадала вираз обличчя хазяйки у нашпигованому голками кріслі, усміхнулася, торкнулася тонкими поколотими пальцями гарячої чашки.

— Гізелко... Передай мамі — я дістала неймовірне моральне задоволення... від роботи.

Може, перукарка Ліда і сама курила «Прилуки», любила команданте Ґевару, світле пиво і київське «Динамо»? Може, так само ненавиділа метросексуалів, хоч і чепурила їх щодня у своїй перукарні? А як інакше пояснити, що звела докупи трьох людей з однаковими смаками, уподобаннями і поглядами на життя? Коли за два місяці Ліда прийшла до квартирантів за черговою порцією грошей, із потаємним розчаруванням констатуючи, що це — кінець її афери з потрійною платнею за куток на Костянтинівській і зараз студенти врешті скажуть їй усе, що про неї думають, трійця без зволікань заплатила наперед, а велетень Гоцик тільки й попросив подушку і ковдру.

— Сьогодні ж! — зраділа Ліда. Перерахувала гроші — ні, не менше! І студенти сяють як мідяки. Може, шведську сімейку зорганізували?

За достовірною інформацією звернулася до Рози Сиґізмундівни.

— Як же ви всі мені... — почала було старенька, але Ліда так виразно зиркнула на неї, що бабця перейшла до діла: — Добрі діти. Люба мене смаженою картоплею пригощає. І морозивом. Ночами — як миші. Мабуть, сплять, якщо вдома бувають. А розумні... Поки тепло було, всядуться на веранді з цигарками та кавою... І про політику, і про життя, і про макарони із сиром...

— Макарони? — підозріло знітилася Ліда.

— І про любов! — додала старенька зі значенням.

Розмови про любов почалися з того, що Люба довго сміялася, коли Макар із Гоциком повідали їй про клятву ночувати у скверику, якщо хтось приведе на Костянтинівську дівчину і замкнеться зсередини.

— А замкнулася ти, Любо! — сказав Гоцик. — Сама із собою...

— Ах ви ж збоченці ненормальні! — Люба скік Гоцику на спину, руками шию обхопила. — Задушу обох і буду тут сама розкошувати!

— Ми до того, що ти теж можеш... — пояснив Макар. — А ми у сквер...

— Ні! У сквері холодно, — зметикував Гоцик. — Зима на носі. У метро можемо...

Люба Гоцикову шию відпустила.

— Та ні. Не треба... У мене з цим не все так просто...

— Нетрадиційні уподобання?

— Дурні ви! — засміялася. — Я — Любов... Мене без любові — немає... Нащо мені голий секс, коли мене там не буде... До того ж у мене грандіозні плани на найближчі кілька років. І ніякі голки мене не зупинять. Не хочу розпорошувати сили: спочатку навчання, кар'єра, а потім — любов...

— Нормальний хід, — погодився Макар. — Пацани люблять незалежних. З досвідом.

— Життєвим? — не зрозуміла Люба.

— Сексуальним. Для нормального хлопця цнота — ознака провінційної забитості. От, приміром, я таких остерігаюся. Раптом перелякається чи викине щось дурне — почне плакати чи, навпаки, здуріє од радості.

Люба якось дивно на Макара глянула, знітилася. Заходилася прибирати речі — і книжки їй не на місці, і чашки по всій кімнаті розкидані. Гоцик зітхнув, взявся допомагати. За одну чашку вдвох вчепилися.

— Любо... — раптом Гоцик їй. — Ну... Ти ж не хочеш сказати, що... незаймана?

Люба видрала чашку з Гоцикових рук, бровки насупила.

— Ви розумієте... Розумієте... — розхвилювалася, з надривом. — Розплакатися чи, навпаки, літати од радості можна лише від любові, а не від сексу.

— Складно, а тому — неприродно, — завважив філолог Гоцик.

— Про всяк випадок знай, ми на сквер «підписуємося», — додав механік Макар.

— На метро, — уточнив Гоцик. — У сквері лавки снігом позамітало.

Тієї зими нещадно мело. Найперше — вимело геть усі гроші з кишень трійці. Люба заклала у ломбард ноутбук, збила ноги у пошуках нової роботи, яка залишала б час і на навчання. Макар у гуртожитку так завзято перевіряв ступінь сексуальної розкутості однокурсниць, що одного разу джинси і кросівки знайшов, а гаманець — ні. А Гоцик програвся. Спустив на ігрових автоматах усе, що мама-заробітчанка з Португалії надіслала.

— Бо дурний! — сам собі поставив діагноз і першим знайшов вихід: — Час політиків потрусити.

У розвідку сам пішов. Студенти-найманці упереміж із пенсіонерами-найманцями мерзли на гарячих точках столиці — біля Кабміну, Верховної Ради й у партійних наметах по всьому місту. Гоцик покрутився серед синіх від морозу носів, знамен і аґітаційної літератури, вициганив порозмахувати партійним прапорцем, закріпленим на довгому китайському вудлищі, отримав за те п'ятдесят гривень і повернувся на Костянтинівську вкрай розчарованим.

— Ті, що мерзнуть, найменше заробляють, — бідкався. — А до тих, хто ними керує, фіґ доберешся.

— Наймися роздавати рекламні листівки у метро, — запропонував Макар.

Гоцик зиркнув на нього обурено.

— Я схожий на лузера?

Забрав у Макара вовняну шапку, у Люби — довгого смугастого шарфа і знову попхався одноосібно політику штурмувати.

Найближче скупчення партійних наметів — на Контрактовій площі. Гоцик був посунув до синьо-білого, бо ще здалеку унюхав запах міцної кави, якою грілися двійко хлопців, та раптом побачив біля вкритого снігом білого намету енергійну тітку років сорока з подвійним підборіддям і у норковій шубі.

Тітка одночасно розмовляла по мобільному, жестом шикувала кількох студентів, що тупцювали поруч, а ногою ще й підсовувала ближче до намету стос агітаційних листівок з намальованим кулаком. Гоцик побачив кулак на листівці, згадав команданте Ґевару і пішов на білий намет.

Тітка саме закінчила базікати по мобільному, доштовхала до намету листівки, відіслала кудись студентів і дістала з сумки пачку сигарет. Гоцик клацнув дешевою запальничкою перед тітчиним носом і сказав:

— Якщо ви у цій партії, я теж туди хочу. Запишіть...

Тітка пропустила повз вуха грубі лестощі, зате оцінила привабливу кремезну фігуру і майже фізично відчутну харизму потенційного однопартійця. Розправила плечі. Задерла голову догори — друге підборіддя щезло — і кокетливо посміхнулася Гоцикові.

Тієї ночі Гоцик на Костянтинівську не повернувся. Макар і Люба до ранку набирали номер його мобільного.

— «Абонент поза зоною... поза зоною»...

— Може, підемо пошукаємо? — запропонувала Люба, коли по Костянтинівській проїхав перший трамвай.

— Сам піду, — Макар їй. Прикрив біляве волосся бейсболкою: вовняна шапка не повернулася разом із Гоциком.

Тільки й устиг, що на веранду вискочити. Гоц! А верандою Гоцик суне. Сяє. Важкі пакети руки відтягують.

— Їсти хочеш?

— Де тебе носило, придурку?! Ми всю ніч не спали. — Макар перш за все скористався тим, що у Гоцика були руки зайняті. Шапку з його маківки стягнув. Поверх бейсболки собі на голову натяг.

А Гоцик сміється:

— Я теж всю ніч працював, як папа Карло. Пішли, Макаре... Зараз будемо їсти, аж поки не луснемо.

На веранду Люба вискочила.

— Гоцику! — повисла йому на шиї.

А Гоцик знай сміється:

— Чуєте? Я у партію вступив.

— У яку? — не здивувався Макар.

Гоцик плечима знизав.

— У партію бабла... Першу партію свого бабла майже всю розтринькав на хавку.

Того дня у виші не пішли. Розтрощили Гоцикові пакети з харчем просто на килимку посеред кімнатки: ковбасу червоною ікрою заїдали, пивом запивали, чорний шоколад на потім відклали.

На голодний шлунок — мріяти б. А понаїдалися... Закурили.

— За ніч зробив політичну кар'єру, — вихвалявся Гоцик. — Розказую... Її звати Марта. Прикольне ім'я. Подумки я назвав її Мартазаврою.

— Чому? — спитала Люба.

— Ну... По-перше, стара та давня, як динозавр. По-друге... Розляглася на мені — ворухнутися не міг. Ще й вимагала, аби я їй потилицю чухав. Уявляєте? У неї такий сексуальний пунктик. Люди, я просто очманів! Але це — нічого. Мені з нею у концерти не ходити. І психіка у мене міцна, як сто горіхів, — витримаю. Секс — це природно. Правда? Тим більш з такими бонусами.

— Якими? — зацікавився Макар.

— Мартазавра — помічниця якогось крутого дядьки-парламентаря. Відповідає за аґітацію в Києві. Учора до вечора допомагав їй гроші по точках розвозити. За це отримав... — Гоцик замовк, усміхнувся. — Триста баксів. Секс з Мартазаврою. І вкрав двісті баксів з мішка.

— З якого мішка? — не зрозуміла Люба.

— Гроші ж у мішку були. Мішок грошей. Уперше бачив... — Гоцик одним ковтком спорожнив пляшку пива. — Це не кінець, друзі. Поки я Мартазавру маю, матиму й усе інше. — Глянув на Макара з Любою. Плечима знизав. — Що? Мав закріпити успіх. Конкуренти не сплять.

— Гоцику, це огидно, — скривилася Люба.

— Не огидніше, ніж голодувати, — відрізав Гоцик.

Та за три тижні обов'язковий секс упереміж із політичними балачками так виснажив філолога, що він не придумав нічого

кращого, ніж заявити коханці, що його політичні уподобання більше не дозволяють йому сіяти своє сім'я на ворожій території навіть за умов пристойного гонорару.

— У тебе є політичні уподобання? — здивувався Макар, коли Гоцик повернувся на Костянтинівську із червоною од ляпасу щокою і з гордістю заявив, що готовий знову позичити у Макара вовняну шапку, а у Люби шарф, щоби пошукати приробіток поза політикою.

— Мусив брехати, — потер щоку Гоцик.

— Людей без політичних уподобань не буває, — докинула Люба, бо вивчала соціологію в Могилянці і за слова відповідала.

— Справді? — засмутився Гоцик. — От біда... — Запропонував: — Наша печера буде територією без політики. Без географії. І без економіки.

— Він анархіст, суб'єктивіст, екзистенціаліст і взагалі — голота! — сказала Люба Макару, спостерігаючи, як Гоцик моститься спати на килимі посеред кімнатки.

— Здається, я його люблю, — Макар їй.

— Я теж, — погодилася Люба.

— Хоч обожнюйте! — кинув їм виснажений Мартазаврою Гоцик. — Але тут політики не буде. Ця дурна політика зіпсувала мені головну природну радість, крім поїсти.

— Так виходить, що за радість треба боротися, — перебила Люба Гоцикове намагання заснути.

— А я не проти! — завівся той. — Думаєш, лише ти приїхала до Києва, щоб вирватися з країв, де сіре — не модна тенденція, а стиль життя? Ні, люди, я скніти не збираюся. Отримаю диплом, знайду грошовиту роботу, заберу маму з Португалії і розводитиму коней. А що? Я люблю коней. І теє... бруківку на Андріївському заприсяглися підрівняти. Купа справ.

— Та ви що — сліпі? Чи геть дурні?! — Макар аж почервонів од прикрощів. — Отямтеся. Нічого нам тут не світить. Я закінчу універ і поїду.

— Додому?

— З України.

— А тут хто лишиться?

— Ті, кому на Україну начхати, — Макар люто.

— А тобі не начхати? — Люба.

— Не начхати. Наша влада — одна величезна вонюча Мартазавра. Притисла нас своєю масою і дрючить з ранку до ночі без передиху. А за те, що ми не хочемо, щоб нас дрючили, дрючить із подвійною завзятістю. Я — проти. Я поїду. Які можуть бути перспективи, якщо ти стоїш раком і підставляєш зад?

— Ми не підставляємо зад! — наївно зауважила Люба, бо вивчала соціологію в Могилянці за розумними книжками. Власний досвід згадала. — Ми підкладаємо голки під їхні зади.

— Любо, Любо... — зітхнув Макар. — Дитя мрій... Думаєш, твоя колишня хазяйка після голкотерапії подобрішала? — Замовк. — Знаєш, хто проклинає тебе зараз найсильніше? Нова служниця.

Люба замислилася. Вмостилася на килимі поруч із Гоциком.

— Ну, щось же треба робити... Ми ж для чогось народилися саме на цій землі.

Макар всміхнувся. Вмостився на килимі поруч із Гоциком з іншого боку.

— Гоцик уже поборовся...

Гоцик зітхнув:

— Аби мені терпіння... І не таке старе тіло під боком. Люди, кажуть, за одну виборчу кампанію на «ферарі» заробляли.

— У якій партії? — спитала Люба.

— У будь-якій... — відповів Гоцик і накрився ковдрою з головою.

Люба всміхнулася.

— А я вірш написала.

— Про партію? — не врубався Макар.

Люба — римою:

— Тонка гілка без коріння не живе і не всихає,
Соловейко, птах веселий, наспівавшись, відлітає.
Розкажи мені, Всевишній, як живеться на чужині?
Чи у веселощах радіє, а чи сумно там пташині?

Бо як так легко летіти від зими, що на Вкраїні,
То чи варто в теплім літі смутком серце їй щемити?

Гоцик відкинув ковдру і нервово:

— Про що були ці вірші? Ні, мені просто цікаво! Як філологу-коневоду.

— Мені не подобаються «солов'ї», які люблять свою землю з безпечної відстані.

— Я можу з'їхати! — образився Макар. — Лишайтеся на пару, патріоти.

Не жартував. Почервонів. Підхопився з килима, заходився речі у рюкзак кидати. Гоцик зітхнув — прощавай, сон. Підвівся. Ухопив Макарів рюкзак, смикнув до себе. Подивився Макарові в очі — ти чого? Макар насупився.

Гоцик знову зітхнув:

— Дурне діло — патріотів шукати. Я вже пробував. У мене інший принцип: я українець. Тобто — воля плюс секс і гарно попоїсти. Нормальна життєва політика. — І Любі: — Чого завелася? Ми з тобою Макару диктувати не будемо. А може, я разом із ним кудись подамся... І тебе прихопимо. Га?

— Маслоу, Любо! Чи у Могилянці не вивчають теорію Маслоу?! — Тепер уже Макар завівся. — Фізіологічні потреби, безпека, соціальна приналежність... А ще що? Згідно з Маслоу, в кожної людини п'ять базових життєвих цінностей! А я тобі нагадаю — повага з боку суспільства і самореалізація. Базові! І де тут моя «база»?

— Я знаю досить багато випадків, коли люди після навчання... — вона непевно.

— Любо, я механік і то розумію, — психанув Макар. — Є система, і є винятки. Системні правила встановлює держава. Винятки — це те, що відбувається всупереч правилам. Так? І що маємо? Молодим тут нічого не світить — це система. Деякі досягають високих стандартів — це виняток. Ти пропонуєш мені усе це полюбити?

— Давайте зробимо свою державу! — запропонував Гоцик.

— Тобі — до Рози Сиґізмундівни! — смикнувся Макар.

Гоцик руками розвів — з якої це радості?

— Тобі ж бійці з автоматами знадобляться, — Макар йому. — Перестріляєте вдвох усіх, хто буде проти вашої держави. Одним патроном.

— Стиць! — розсміявся Гоцик. — Я ж не з Розою державу створюю, а з тобою і Любою, тварюко ти невдячна!

— У нас і так своя держава, — раптом тихо і проникливо сказала Люба. — Ну от чого ви такі песимісти? Скоро весна. Весною легше дихається. Весна, як любов... Навіть жирні добрішають.

Макар видихнув і відвів очі.

Навесні Люба знайшла нову роботу.

— Могилянку кинула? — спитав Гоцик.

— Та ні. Мамі обіцяла, що за хату сама платитиму. Й одежинки треба якоїсь прикупити.

— Надягай мої джинси, — запропонував Макар.

— А коли ти працюватимеш, як з ранку до ночі знай трясешся — і те не встигаєш, і се ще не вивчила?.. — Гоцик їй.

— Вночі.

— Здуріла?

— Любо, ти ж не... — перелякався Макар. — Чуєш? Зупинись. Я забираю назад усі свої слова про правила і винятки... Ти вивчишся і станеш успішним соціологом. Я це відчуваю... На рівні підсвідомості... Ти — ще той виняток! Хрест на пузі! А хочеш... — Замовк. — Хочеш... Я піду працювати. Ми з Гоциком разом підемо. — На Гоцика: — Чого мовчиш?

Той непевно мотнув головою. Люба усміхнулася:

— У нічному клубі прибиратиму. З шостої до сьомої ранку.

— Цілком вписується у правила, — сумно завважив Макар Гоцику о пів на шосту ранку, коли за Любою зачинилися двері.

— Що ти все скиглиш, мать твою... — штовхонув його Гоцик і повернувся до Макара спиною. — Дай доспати.

Уже за тиждень, коли Люба готувалася до заліку, просиділа до ранку і на роботу не встигала, підмітати нічний клуб замість неї пішов Макар. А потім — Гоцик. Ну не втрачати ж Любі

роботу через ті заліки? Годинку підлогу помиєш — і рушай додому з грошима і пакетом недоїдків.

Життя на Костянтинівській уперше після Мартазаври знов стало ситнішим. Гоцик навіть став подумувати про те, аби вкотре випробувати долю на ігрових автоматах, Макар після бурхливих сексуальних оргій у гуртожитку подарував дівчатам пляшку «Мартіні», а Люба купила класні джинси.

Одного весняного ранку, коли бруньки на деревах набубнявіли, як губи після поцілунків, і розкрилися, як губи для чергового поцілунку, Люба повернулася з клубу додому, стала над килимом, на якому рядком спали Гоцик із Макаром, і розсміялася:

— Гей, голото, братчики... Чуєте? — молола. — Макарчику! Гоцику, слоняро! Та прокидайтеся, вар'яти падлючі!

— Любо, ти мене плутаєш! — пробуркав із килиму філолог Гоцик. — Як ми голота, то в тебе крильця за спиною, а як братчики — тобі зле. Навіщо ти — усе докупи? Так зрозуміло було...

— Вона закохалася, — навмання поставив діагноз Макар.

Люба розкинула руки і впала на килим — просто на Гоцика з Макаром.

— Я закохалась! — кричала і цілувала хлопців у неголені щоки. — Макаре! Гоцику! Голото, чуєте? Я закохалась...

— То нам у сквер забиратися чи як? — Гоцик спросоння.

— Так, — сумно погодився Макар. — У сквері вже тепло.

— Не треба у сквер. У нього є все, та це не головне. Він найкращий.

— Ого! Та він крутий! — Макар.

— Він старий! — Гоцик.

— З'їдеш? — Макар Любі — у вічі.

— З вами буду. Поки що...

Макар вибрався з лежбища на килимі, почвалав на кухню.

— І куди ти? Куди? — лунав за спиною Любин голос. — А радіти? Треба радіти...

— Я радію, — сумно відказав Макар з кухні.

...З того весняного ранку в двадцятисемиметровому космосі на Костянтинівській оселилася осінь. Зістарила й без того

давні стіни, закоптила чайник у кухні, як сухе листя, розкидала по килиму Макарові та Гоцикові речі, а тим — однаково. Чого прибиратися, як Люба рано-вранці з дому вилітає і тільки пізно ввечері повертається? Сміється, щебече щось щасливе й дурне, вкладається на дивані і засинає із замріяною посмішкою на вустах. Де буває, що робить? Ані пари з вуст. Знай всміхається. Добре, що не плаче.

Гоцик і не торкнувся б віника, та Макарові врешті набридло переступати через Гоцикові кросівки посеред кімнатки, тож одного разу він заходився прибирати. Зібрав пилюку, порозкидав речі по кутах, рюкзак свій почистив, а коли витрушував з кишеньок крихти тютюну, на підлогу випала рожева пігулка екстазі. Макар пам'ятав, як вони напилися у гуртожитку, а одногрупнику Вітьку Дрозду здалося замало. Зателефонував комусь, і за п'ятнадцять хвилин компанія хапала з пластянки рожеві пігулки, щоб уже божеволіти до вереску, без тями й обмежень. Макар тоді вихопив одну і сховав у рюкзак. Без тями — це не про Макара.

Гоцик повернувся на Костянтинівську якраз тоді, коли Макар майже закінчив прибирати. Здивувався.

— Можу відчинити вікно і провітрити кімнату, — запропонував допомогу.

— Пішов ти! — навіть не образився Макар.

— Думаю, сьогодні Люба повернеться рано, — припустив Гоцик.

— З чого б це? За місяць кохання не закінчується... Тільки починається.

Того дня Люба дійсно повернулася рано, насмажила картоплі й цілий вечір відбивалася від запитань Макара і Гоцика.

— Як можна розповісти про любов? — сміялася. — От я кажу — ми йдемо вулицею... І що? Як пояснити, що можна просто йти вулицею чи загубитися серед натовпу, говорити про щось незначне і неважливе чи взагалі мовчати і знати — навкруги нікого! Ні вулиці, ні дерев, ні людей. Тільки ми. І це відчуття не порушить ніщо — ні галас, ні шелест листя, ні сигнали автівок.

— Складно, а тому неприродно, — насупився Гоцик.

— Давайте спати, голото! — обійняла його. — Диван мій.

Уранці Макар і Гоцик прокинулися одночасно. Глянули на диван: спить Люба — руді кучері на подушці, усмішка на вустах. Гоцик тихесенько вкинув у сумку залікову книжку і конспекти — о дев'ятій іспит, а до університету ще треба доїхати. Макар проводив його жестом підтримки — кулак догори: тримайся, Гоцику! — обережно пробрався в кухню. Надто довго товкся — стару заварку вилив, хоч ніколи чай зранку не пив. Кинув, поліз каву шукати. Потім чогось знову до заварника. Укинув каву. Матюкнувся. Вимив заварник від кави. Схопив «Прилуки»... Фільтром у зуби. Та що за фіґня?! Чого метушиться? Може, тому що Люба спить, а зазвичай прокидається раніше за них і летить назустріч своєму коханню...

— А мені однаково, — сам собі пошепки. Запалив.

— Гей, голото. Ти чого?

Обернувся. На порозі Люба стоїть.

— Не поспішаєш... сьогодні? — Макар їй.

— Ні...

Макар напружився. Дивно. Що це з нею? І голос такий... збентежений. Знову до заварника потягся. Люба у кухні біля вікна вмостилася, на зелену вишню дивиться.

— Саню.... Я зараз... — Голос затремтів. Макар кинув клятий заварник, чогось застиг на місці й не дивиться на Любу. — Санечко... Я зараз скажу тобі дуже дивні слова, але ти...

Макар злякався. І здивувався, бо той нелогічний переляк застигав його у геть незрозумілих ситуаціях, коли б, здавалося, боятися нема чого. Пригадав, як вперше побачив Любу на порозі їхнього космосу на Костянтинівській. Тоді теж — серце у п'яти. І з якої радості?

— Сань... ти мене чуєш?

Макар кивнув. Люба обернулася до нього.

— Поможи мені, — надто швидко. Наче милостиню просить.

Макар злякався ще більше.

— Звичайно, Любо. Які питання.

Люба раптом підхопилася, вхопила Макара за руку, потягла до кімнатки.

— Та кинь той заварник!

— А допомагати в чому? — розгубився Макар. Став посеред кімнати. Люба закусила губку і прошепотіла:

— Я... Мені потрібен сексуальний досвід...

— Що? — У Макара волосся дибки. — Любо... Ти себе чуєш?

Дівчина вхопилася за руде волосся, обмотала навколо шиї. По кімнатці заходила. На підлозі — подушка. Вона її ногою — геть.

— Гей! Любо! Що з тобою? — Макар їй.

Зупинилася. В очі йому.

— Я люблю... Я жити без нього не хочу. Розумієш?

— Ну, нормально...

— Я не хочу, щоб він знав, що я... незаймана. Розумієш? Я боюся... Боюся, що налякаю його. Чи сама налякаюся. Оці ваші слова... про провінційну забитість... Я ж не знаю, як воно... Ти би... міг...

У Макара перед очима попливло.

— Ні, ні, — замотав головою. — Ти здуріла. Ти дурна, Любо! Дурна і не лікуєшся.

— Санечко... — руки простягнула. Макар відсахнувся і вискочив у кухню. За заварник ухопився, кави накидав, на вогонь. Хай хоч щось звариться. Цигарку з пачки дістає, а пальці тремтять.

...На плиті википала кава, чорною рікою лилася з заварника на вогонь, шипіла, лопалася великими чорними бульками, випаровувалася. Тільки коли вона остаточно загасила полум'я і кухня заповнилася запахом газу і перегорілого кавового зерна, Макар отямився, вимкнув плиту і врешті почув з кімнати тихі схлипи. Опустив голову. Застиг біля вікна.

— Ну дурна... Ну дурна... — спустошено.

Чогось знову згадав той жовтневий ранок, коли рудоволоса Люба вийшла на веранду і посміхнулася, побачивши його з Гоциком. Як він мляво махнув їй рукою, мовляв, привіт. Як не спав

на старому килимку, прислухався до рівного Любиного дихання, що йшло від дивана. А ворухнутися не смів, бо Гоцик обов'язково прокинувся б чи просто штовхонув би Макара під бік, мовляв, спи вже, не рипайся. А так хотілося обернутися, глянути на сплячу дівчину, побачити трохи розтулені вуста, руді коси на білій подушці. У такі хвилини Макар заплющував очі й уявляв собі сплячу Любу.

— Ну дурна, — прошепотів.

У двадцятисемиметровому космосі на Костянтинівській утворилася чорна діра. Мов кава на плиту пролилася і застигла у коридорчику, роз'єднала невидимою безоднею навпіл. У кімнатці плакала Люба. Макар безпорадно товкся по кухні. Ні. Із ким завгодно. Навіть з Розою Сиґізмундівною. Тільки не з Любою.

Закурив. Не йде. Викинув. «Тільки не з Любою» — у скроні. Скільки часу билося — звідки взнати. І тільки коли пальці припекла чергова цигарка, Макар раптом зрозумів, що не чує Любиних схлипів. Німо у кімнатці.

Макар видихнув, пішов безоднею коридорчика.

— Любо?..

Дівчина скрутилася на килимку посеред кімнати. Як покинуте кошеня. Дивилася на хороброго Ґевару на стіні, усе притискала коліна до грудей.

— Любо... — Макар став на порозі, очі відвів. — Ну... Я не можу.

Вона — ані пари з вуст. Ото наче прибило дівку камінням до землі, наче лежить і вже не підніметься ніколи. Макар брови звів, задумався. Обережно по кімнатці два кроки до свого рюкзака. У кишеньках пошарудів, дістав пласку рожеву пігулку.

— Ну... Добре. Давай. Ось екстазі... Проковтни... Нелогічна радість і енергія дії забезпечені. Упіймаєш кайф і... пошвидкому...

— Ні, ні... — головою захитала, а очей від Ґевари не відвела. — Що ти? Ні...

— Ну... Добре... Я зараз... Ти... зачекай. Добре?

Вона від Гевари на Макара — ти тепер мій герой? Видихнув і побіг геть. Купив пляшку горілки в гастрономі, пару презервативів на касі. Подумав і купив ще якийсь «опохмелін». Касирка глянула на товар, не втрималася, іронічно пхикнула:

— Краще купи їй шоколадку!

Макар презирливо скривився — тобі яке діло?! Ухопив пляшку, засунув презервативи з «опохмеліном» у кишеню і побіг на Костянтинівську.

Люба сиділа на килимку, напружено спостерігала за Макаром. Макар приніс з кухні дві склянки, поставив на килим поряд із пляшкою горілки і сказав:

— Нап'ємося. Щоби потім нічого не пам'ятати...

— ?..

— Перевірено, — Макар непевно.

Кивнула. Макар видихнув і взявся за пляшку. Люба ще тягнулася рукою до повної склянки, а Макар вже заковтнув порцію і наливав собі вдруге.

Не розмовляли. Люба випила склянку, мотнула головою — ого! Більше не зможу! Макар їй жестом — спокійно, все буде добре. Собі — втретє. Хитнувся. Люба на нього з подивом — та ти що? Він третю за комір. Видихнув. На спорожнілу пляшку зиркнув — трохи лишилося. Хотів учетверте прикластися, очі підвів. Люба сиділа на килимку і непевними рухами стягувала через голову футболку.... Макар задихнувся, опустив голову — перед очима килимок різнобарв'ям мерехтить. Заплющив очі. «Дідько, що я кою?» — подумав. Впав на килим і поплазував до Люби.

Безсонними ночами, хоронячи мрії між густим хропінням Гоцика і рівним диханням Люби, Макар тисячі разів малював собі нездійсненне — як одного разу Люба гляне на нього не так, як завжди, зашаріється, ховатиме очі, та не знайде притулку, геть розгубиться від того, знову подивиться на нього, ніби вперше побачила, і він прочитає у її очах без слів — слова не потрібні — жадання і... любов. Буде весна. За будь-яких прогнозів — заметіль, спека, нудні дощі — буде весна. Свіже

листя і сонце. Відчинене вікно. Біля нього з'юрмляться звуки і запахи — сигнали машин у заторах, говір людей, чадні гази впереміж із запахом свіжої кави і віденської здоби, знайомий голос старенького газетяра: «Свіжа преса» — і пташиний гамір. Буде весна, і він, Саня Макаров, навчений однокурсницями бути одночасно нахабним і ніжним, перш за все торкнеться губами Любиної ніжки, по ній — вище, білу спідницю геть, кров заколотиться у скронях, і він забуде все, чого навчили вправні однокурсниці. Тільки любов шепотітиме у серці.

Макар розплющив очі, побачив білу Любину ніжку — перелякався, протверезів, та шалена жага загасила останню свічку мрій і здорового глузду, кинула Макара на тремтяче дівоче тіло, а у голові раптом промайнула дурна недоречна думка: «Я буду таким, щоби вона цього ніколи не забула. Щоби захотіла повернутися до мене. Потім...»

— Благаю, швидше... — почув Любин шепіт. Замотиляв головою — авжеж... Поспіхом, поспіхом.

Забуті презервативи так і лишилися у кишені Макарових брюк.

За розчиненим вікном двадцятисемиметрового космосу на Костянтинівській буяла весна. Не вимріяна, нереальна, ефемерна — справжня, з сонцем, зеленим листям, сміхом, короткими спідницями, автомобільними заторами і запахом свіжої віденської здоби, та ще ніколи у житті Макару не було так огидно і гірко. Він стояв у кухні біля обгорілого заварника, намагався пригадати усе, що сталося лише мить тому, але, як не силився, нічого, крім раптового Любиного зойку і власних сліз, що попри логіку враз залили очі, згадати не міг.

Вона тремтіла?.. Так. Здається, тремтіла і ховала очі. Він намагався бути ніжним і обережним, хоч від горілки і відчайдушного бажання, здається, це не дуже й вийшло. Потім він сів на килимку. Хотів виправдатися, сказати щось на кшталт «Тут немає правил, Любо. Просто будь собою, і все вийде», але Люба раптом скрутилася, як кошеня, і він зрозумів — треба йти геть, бо якщо вона зараз гляне йому в очі — оце і буде

повний гаплик. Підвівся непевно, смикнув до себе одежину, заховався у кухні. За п'ять хвилин грюкнули вхідні двері. Пішла? Макар обережно зазирнув до кімнатки — нікого. Тільки недопита пляшка горілки на килимку.

— Де Люба? — спитав Гоцик, коли після іспиту повернувся на Костянтинівську і застав п'яного у мотлох Макара, що допивав другу пляшку горілки.

Макар знизав плечима і впав на килимок.

— Так тобі й треба, свиня ти! — сказав Гоцик. — За те, що без мене напився.

Відібрав у Макара недопиту пляшку, розлігся на килимку поруч із Макаром.

— А що святкував?

— Я — покидьок. — Язик у Макара ледь совався, але Гоцик розібрав.

— А я про що... — погодився і видудлив залишки горілки.

До вечора протверезіли, попхалися на футбол, після програшу «Динамо» наздогнали гнівний хміль пивом, зголодніли як звіри.

— Пішли додому, — запропонував Гоцик. — Може, Люба щось наварила.

Макар відвів очі, знизав плечима — пішли.

Того дня Люба не повернулася. І наступного...

За тиждень про те, що Люба не покинула космосу на Костянтинівській, свідчили лише її речі, акуратно складені на двох полицях шафи. Макар із Гоциком матюкалися крізь зуби, але прибирати по черзі клуб не перестали. І все брехали адміністраторові клубу, що у Люби сесія.

За два тижні на календарі зачервоніло літо. Хлопці й не помітили. На душі — зима. Як з'явилася — ледь не вбили.

— Чи ти дурна? — кричав Гоцик. Од люті — щелепи ходором.

— Не треба...

— Де тебе носило? А зателефонувати?.. Мені чи Макару?.. Кеби не вистачило? А якби...

— Досить, голото... Я відсилала СМСки...

— Чи ти дурна? Чи тобі на нас... — аж замахнувся.

Плюнув, дверима грюкнув — на веранду. Вискочив, наче повітря з двадцятисемиметрового космосу висмоктав. Тільки й лишилися у кімнатці — Люба, мов гірка сльоза, і Макар очі ховає. Серце зупиняється, дихати неможливо, а йому би очі підвести та на Любу глянути. Не зумів. Голову опустив.

— Телефон вимкнула... На роботу не ходила...

— Ви і там були? — чує.

Наважився. На Любу — хмари важкі перед очима.

— Де ми тільки не були...

Губку закусила, очі ніби й не сліпі, а збоку глянеш — невидюща. Коліна підігнулися. На килимок сіла, коліна до грудей.

— Сань... Знаєш, навкруги стільки людей...

Макар для годиться кивнув, мовляв, звичайно, помічаю... Люди навкруги.

Задки, задки... На веранду вискочив. Гоцик курив.

— Кидай і пішли до неї, — сказав. — Щось у тій голові перемкнулося.

Були часи. Були... Втрьох у кухні одночасно їли, пили, навчалися, співали-танцювали. Люба біля плити у навушниках — па-па-па... Гоцик з чашкою чаю їй у такт — па-чікі-тікі-па! Макар з ноутбуком біля вікна бутерброд шматує, ноги простягнув аж до плити. І — нічого! Місця ще — досхочу. А нині мов колючки у повітрі. Тісно. Так-сяк стільці до столу поприсували, повсідалися, колінками одне одного штовхають. Тісно. Пиво відкоркували. Не допомогло.

— Ну, досить! Не дратуйтеся, голото! — Люба руде волосся навколо шиї обкрутила, всміхатися намагається, а воно їй зараз...

— Залишишся чи за шмотками? — спитав Гоцик.

— З вами буду. Поки що... — непевно. Очі — додолу.

Макар проковтнув хвилювання.

— А що твоє кохання? Скінчилося?

— Ні! — завелася. — Так багато стало думок. Чуєте? От свобода... Як же нам потрібна свобода! Щоби ні під кого не підлаштовуватися. Ну, з Гоциком — усе зрозуміло. Його жодні

кайдани, майдани, правила й обмеження не втримають. Гоцик сам собі — свобода. А ти, Макаре... Ти відшукаєш правила, які тебе задовольнять, і там...

— А чому про нас? — не зрозумів Макар.

— Тому що я думала, думала... Ясне ж слово — свобода... А кожен у нього — свій зміст, і це ж — плутанина... І у чому мій зміст? Моя свобода?

— Зрозуміла? — зацікавився багатозмістовністю слова філолог Гоцик.

Киває.

— Моя свобода — дивна. Не хоче чужих кайданів. Власні собі викувала.

— Теж новина... — похмуро хмикнув Макар.

Не затрималася. Макар із Гоциком мовчки спостерігали, як без сорому роздяглася, побігла у крихітну душову, хвилин зо п'ять поплескалася, вискочила у рушнику, відшукала білу спідницю, вскочила у неї, наверх — футболку. До дверей.

— Скоро повернуся.

— Сьогодні? — Макар їй услід.

Зупинилася у дверях. Пішла в кухню. На хлопців глянула, усміхнулася. Кивнула — авжеж!

До кімнатки побігла.

— Щось шукаєш? — гукнув Гоцик з кухні.

— Вже знайшла... — Око у бік кухні скосила — не йдуть? Обережно дістала з кишеньки Макарового рюкзака пласку рожеву пігулку, заковтнула без води, вискочила геть.

Гоцик зітхнув, штовхнув порожню пляшку.

— Пиво скінчилося...

Макар — наче чекав.

— Пішли, пішли... — підганяє Гоцика, а сам уже у кросівки вскочив.

Костянтинівська світилася ліхтарями, неоновими вивісками й автомобільними фарами. Поодинокі перехожі... Хоч і центр, а не людно. Макар із Гоциком намірилися до набережної. Там великий «Фуршет», завжди є світле пиво... Аж попереду —

біла спідниця. Зупинилися. Ніби терміново прикурити треба. Вдивляються.

Люба стояла на перехресті та знай озиралася. Вийняла з кишені мобільний... А дзвонити — не дзвонить. Може, час дізнається? Так і є. Глянула, сховала телефон у кишеню, поглядом по вулиці і засвітилася — від рогу прямо на неї мчало розкішне «мазераті». По гальмах! З «мазераті» вийшов красно неголений хлопець років двадцяти з лишком, джинси порепані, сорочина баксів на п'ятсот тягне. До Люби. Обійняв. По рудому волоссю долонею провів. На вушко щось прошепотів.

— Макаре, наша Люба злигалася з метросексуалом, — сказав Гоцик без добра.

— Класна тачка, — відповів Макар. У очах вісімки з номера «мазераті» плигають, як суцільна гнітюча нескінченність.

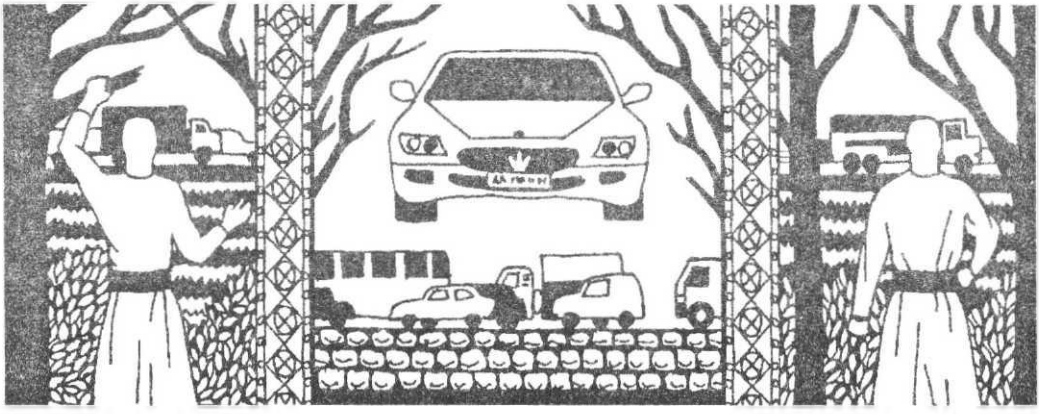

Ніч без зірок

Набережною в бік Печерська мчало «мазераті». Люба усміхалася на сидінні поруч із водієм, тим самим красно неголеним хлопцем років двадцяти з лишком, і якби Макар із Гоциком були зараз поруч, то нарахували б у хлопця принаймні три, на їхній погляд, недоліки — по-перше, він був не просто вродливим, а вродливим по-нетутешньому, наче прилетів з іншої планети, по-друге, нелогічно молодим, як на власника дорогої тачки, по-третє — і це головне! — від хлопця пахло тією самою туалетною водою від Кароліни Геррера, яка давно скінчилася у Макара з Гоциком.

Люба мружила очі від тисяч вогнів, що мчали на «мазераті» і миттєво зникали позаду.

— Максе... — розсміялася. — Чому мчимо? Це ж наш час... Він пролітає... Я навіть не встигаю...

— Батьки чекають, — відповів Макс, не відриваючи від дороги погляду. — Мама, мабуть, приготувала свій фірмовий пиріг. Знаєш, чому він фірмовий? — розсміявся. — Вона просто не вміє пекти нічого, крім яблучного пирога.

Вона вдихнула глибоко, очима навкруги нервово.

— Така ніч... А ми мчимо. Мчимо, та недвижні. Сидимо і летимо вперед. Яка дурня! А ще я так хочу пити!

Макс на Любу крадькома.

— Дарма ти нервуєшся. У мене чудові батьки. Вони сподобаються тобі.

Попереду пішохідний міст. Побачила, розсміялася.

— Сподобаються? Певно. А з мосту можна побачити «Царське село». Зупиниш? Не можу сидіти. Так хочеться пити... Нап'юся води і стану відвертою. Ніч одкровень.

— Любо... Кинь хвилюватися. Ми недовго.

— Зупиниш на хвилинку?

Макс натиснув на гальма. «Мазераті» так різко зупинилося біля пішохідного мосту, що двійко однакових, мов близнюки, «деу» перелякано шарахнулися вбік.

Макс обернувся до Люби, провів пальцем по гарячій щоці.

— Господи, Любо! Ми ж дорослі люди, а ти хвилюєшся, наче перед іспитом.

Розсміялася. Затулила обличчя долонями. Відняла, облизала язиком сухі губи. Очі блищать.

— Пішли на міст. Побачимо дім твоїх батьків, і я розповім одну історію. Не можна відкладати.

З автівки вискочила.

— Пішли. Одній не можна. Одна помру.

Побігла до мосту.

— Любо! — гукнув Макс із салону.

Не почула. Тільки біла спідниця тріпотить.

Кілька хвилин — як Всесвіт. Без кінця і краю. Макс ніколи не розумів: як це — без кінця і краю? Батько намагався пояснювати популярно. Говорив: «Уяви собі, синку, паркан. Ти йдеш і йдеш, а він усе не кінчається. Отак і Всесвіт...» — «На нескінченний паркан дощок нізащо не вистачить!» — пручався малий Максим. І питав: «А Всесвіт — з чого зроблений?» — «З... — замовкав батько, але тільки на мить. — З дуже різних матерій... Цього добра у Всесвіті — через край!» — «Всесвіт зроблений із Всесвіту?!» — жахався малий. А батько уже хвалився матері:

«Геній!» І поночі не заглядав у простору дитячу кімнату, де малий Максим великими від незрозумілого жаху очима дивився крізь вікно просто у той незбагненний Всесвіт.

Кілька хвилин — як безкінечність. Люба добігла до середини мосту, припала до огорожі, вдивлялася у печерські пагорби. Макс зітхнув, вийшов з автівки, закурив, пішов до мосту — ніколи він не бачив Любу такою збудженою і схвильованою. Несподівано поряд з автівкою виник чудний дядько, говорив щось, а коли Макс озирнувся до мосту, то не повірив очам — біла спідниця раптом сіпнулася, полетіла у воду і зникла без сліду. Жарти у нас тут такі! Жарти... «Максе, негайно їдь звідти! Ти почув?!» Макс тис на газ, «мазераті» мчало геть від сумнівних забав, і, тільки коли вискочило аж біля Лаври, хлопець отямився і різко натис на гальма.

Мобільний вчасно.

— Рома? Я... Я нічого не розумію. Вона стояла на мості, а потім... я бачив тільки білу спідницю, що полетіла в річку. І все! На воді — жодної хвилі. Наче у безодню.

— Припини. Мене інше цікавить. Поряд нікого не було?

— Якийсь чоловік... Приїхав до Києва у справах. Але... Це містика. Що відбувається? Я...

— Максе! Здається, тобі потрібно алібі. Повернися і знайди того чоловіка.

— Навіщо?

Макс кілька хвилин слухав настанови, відрубав зв'язок, тремтячими руками повернув кермо — назад, до пішохідного мосту.

Круглий, як гарбуз, дядько з портфелем-дипломатом і вельветовою торбою прим'яв задом малу травицю під Володимирською гіркою біля трамвайних рейок поряд із пішохідним мостом. Газету розстелив, вмостився на останні політичні негаразди. З торби — сальця шмат, хліб у руки.

— Чи поїсти?

Від набережної до дядька — двійко молодиків у полотняних штанях. Босі, як волоцюжки, сорочки до пупа розстібнуті,

мідні хрести на мотузках з шиї звисають. І — знай озираються. Не інакше як хочуть без свідків із дядьком розібратися. Дядько напружився, сало у роті зубами до соку стис. Руку до портфеля. За ручку вчепився, і наперед видно — не вагатиметься.

Босі хлопці кроків за десять від дядька зупинилися. Білявий дядька роздивляється, аж шию скрутив. А другий — справжній велетень — вклонився до землі...

— Смачної тобі вечері, світла християнська душе!

— Дякую, — дядько обережно.

— Чи можна у тебе, світла християнська душе, спитати? — велетень далі.

— Питайте, тільки навряд поможу, — дядько їм. — Я не тутешній. Якби не біда, хіба у центр попхався б?

— Центр! — Свиря аж підскочив. Микишці: — Чув, куме? Ми вже у центрі райських кущів!

Микишка Свирю за рукав смик — мовчи! І знов до дядька з поклоном.

— Прости вже нас, світла душа врятована! Щойно прокинулися... Бозна-скільки років обітницю відпрацьовували. У деревах. При корені були. Як звільнилися — зовсім розгубилися. Часом, не знаєш, може, у центрі реєстр який є? Для новоприбулих.

— Ач, хлопці, чого захотіли! Це ж вам не Європа. От я у Польщі працював, так там, скажу я вам...

Свиря сіпнувся.

— То ти ляхам поміч клав? За що ж тобі Господь вічну милість дарував, щоби ти отут тішився?

— Поліціянти вислідили. От вам і реєстр! Там усе по поличках, а тут... Корова моя на наукове поле забрела... Охоронці зарізали і продали. І сміються, сучі діти. Нема на них управи, хоч плач.

Свиря — брови догори.

— Овва! Так тут і худоба є?

— У кого є, а у кого вже немає, — зітхнув дядько. На кумів глянув. — А ви звідки такі чемні?

— Козаки ми. Серденята Дорошенкові. — Свиря носом повів. До дядька ближче ступив. — Ох і запашне у тебе сало, світла душе врятована!

Дядько око хитро примружив: так оці ваші балачки тільки заради мого сала?! Мовчки відламав хліба шмат. На хліб сала — товстим шаром. Іжте, хлопці, тільки відчепіться з дурними розмовами, не просіть закурити, не питайте, де бібліотека чи якась реєстрова управа, бо після таких запитань рука сама боронитися рветься.

Свиря вчепився у хліб із салом обома руками. А не їсть. До носа підніс. О-ой, нене! Слинка тече... А хіба так буває? Вони ж із кумом — духи безтілесні...

— Куме! — до Микишки. — У мене голова від питань розколюється. А от, приміром...

— Підемо, — обірвав Микишка. Дядькові вклонився. — Хай Господь береже тебе у раю, світла душе врятована!

Куми — до набережного шосе, на ходу смачно жували сало з хлібом і все роздивлялися навкруги. І тільки коли ступили на асфальтівку, пішли в бік Лаври, дядько зітхнув із полегшенням і врешті відпустив шмат сала, що увесь цей час міцно стискав у роті зубами.

— Пронесло, — тільки й устиг порадіти, як з виру вогнів, що мерехтіли і стрибали довкола пароплавчиків, переобладнаних під нічні клуби, вирвалися два окремі агресивні вогні. Вони летіли, здавалося, прямо на дядька зі скаженою швидкістю. Дядько з переляку проковтнув сало, підхопився з газети.

— Щоби на такій швидкості... А якщо хтось на дорозі... — стежив за вогнями, що швидко наближалися.

На дорогу глянув — Свиря з Микишкою посеред проїжджої частини спокійно товчуться.

— Хлопці! Хлопці! — загорлав. — Якого біса на дорогу виперлися?! Та біжіть же, сучі діти!

Куми не чули. Сало... Із хлібиною.

— Мені у раю подобається, — з повним ротом розмірковував Свиря.

— А я так собі міркую... — почав був Микишка, і в цю саму мить щось стрімке і тверде, яскраве, як палаюча зірка, пройшло крізь тіла кумів і без зупину понеслося далі.

— Ні-і-і-і! — У дядька при дорозі підломилися ноги. Упав на холодні трамвайні рейки і заплакав.

Куми остовпіли. У Свирі з рук випав хліб із салом. Він пхикнув услід хижому чудовиську, підняв дорогоцінну їжу, обтрусив. До рота донести не встиг — чергова автівка промчала крізь кумів, обдавши їх смородом. Свиря закопилився, вороже глянув навкруги.

— А може, і не дуже подобається... Треба Богові пожалітися. Що це у нього за іроди по райських кущах гасають?

— Я так собі міркую, куме Свиря, пагорбами треба пробиратися... — вирішив Микишка.

Макс тис на газ, хоча геть не розумів — що робить, навіщо? Розумна голова випускника Лондонської школи економіки (LSE) не працювала, наче несподівано вийшла з ладу, ніби вмерзла у велику льодяну кулю і відмовила. Лід потроху танув, голови не відпускав, лився на плечі важкою чорною смолою.

Такі у нас жарти? «Повернися і знайди свідка! До ранку нейтралізуй! Влаштуй у готель, а потім буде зрозуміло, що робити далі!» — кричав у мобільний батьків помічник Рома Шиллєр.

Повернися? І де його шукати, того свідка?

Макс крутонув кермом, виїхав на порожню зустрічну смугу поближче до Володимирської гірки і побачив дядька — той сидів на холодних трамвайних рейках під гіркою біля дороги, сльози втирав.

Макс залишив автівку біля узбіччя. Ноги — до дядька, очі — на Дніпро. Зупинився: такі у нас жарти? Міст вилизаний, річка нерухома. Що сталося? І... де Люба? «Максе, швидше! Не вистачало, щоб ще хто-небудь помітив!» — Ромин голос у вухах. Вкотре глянув на тиху воду, пішов до дядька.

Зупинився коло нього, а що казати?

Дядько підвів голову.

— Ти? — очманів. Та з розмаху по щоці — лясь! — Ах ти ж, скотиняко! — Та за грудки. — І хто тебе тільки народив, падло?! — На землю повалив, у шию увіп'явся. — Задушу виродка! Задушу і мертвого до міліції потягну! Що ж це ви, багаті та пихаті, собі тільки дозволяєте? Га? Щоби живу людину...

— Пусти... — хрипів Макс. — Пусти...

Дядько наче отямився — шию відпустив. Сів на землю поруч із Максом. Аж труситься от люті.

— Дякуй, підсвинку, що не хочу гріх на душу брати, а то би... Та вставай уже! Де тут у вас міліція найближча?

— Чекайте... — Макса теж трусило від несподіваного, образливого болю. Ледь від землі відірвався. — Я... Я вас шукав... За що?

— За що?! — дядько підхопився, на дорогу глянув. — Хлопців двоє... Посеред дороги йшли... А ти своїм «жигулем» — на них.

— Це не «жигуль»...

— Та знаю, хай би ви всі на «жигулі» попересідали, падлюки! Ти хлопців збив!

— Чекайте... Да... давайте за... заспокоїмося. — Макса трусило вже балів на сім за дев'ятибальною шкалою. — Які хлопці? Я нікого не збивав. Клянуся! Ну я ж не самогубця! І не кретин. Подивіться на дорогу. Нема нікого. Чисто.

Дядько з сумнівом поглянув на Макса, потім — на дорогу. Проїжджою частиною у бік Лаври рухалися автівки — жодних ознак ДТП. Чисто. Дядько аж сплюнув спересердя.

— От холєра! Мабуть, фари ваші сліплять... Таке привиділося...

Макс для годиться знизав плечима, мовляв, буває. Торкнувся рукою здушеного горла.

— Вибачай, синку, — знітився дядько.

— Все нормально. — Макса ще трусило. — Я повернувся, бо ви... Ви щось спитати хотіли, а я, здається, обійшовся з вами не дуже... — замовк. — Нерви...

— І у тебе нерви? — дядько на Макса здивовано. — Оце так... Бідуєш? А я думав, ви тут усі ситі... — Хвильку подумав, багатозначно: — А-а-а... Розумію... Дівчина?..

Макс перелякано смикнувся, вкотре оком на Дніпро: нікого. Побіг до автівки, відчинив дверцята.

— Сідайте, сідайте! Організую вам відпочинок у готелі. А зранку допоможу у справах. Ви ж у справах до Києва приїхали?

— Допоможеш? — всміхнувся дядько. — Ти коли від мамчиної цицьки відірвався?

Макс непевно махнув рукою, мовляв, просто повірте, не мучте питаннями, не можу говорити!

— Для мого батька у цій країні зачинених дверей немає.

— Он як. Ну добре. Бери мене під свою опіку. Цілий район тобі дякуватиме, як допоможеш. — Замовк. — А звати тебе як?

— Макс. Максим Сердюк.

— А мене Іваном Степановичем кличуть. Лікар я. Гусько Іван Степанович, — назвався круглий, як гарбуз, дядько ввічливо.

День перший

Максів тато Володимир Гнатович Сердюк завжди святкував найголовніше свято свого життя — День Ленінського комсомолу. Навіть коли це стало немодним, а потім і небезпечним, обов'язково випивав келишок за організацію, яка ще у юності розкрила йому очі і довела на практиці — найприбутковішими у всі часи є посади політичні, а не фахові. Поки трійочник Сердюк двічі на тиждень боксував у шкільній спортзалі, щоби потім на перервах у туалеті без зайвого клопоту вибивати з однолітків копійки на кіно та танці, життя не віщувало ніяких особливих перспектив. Мама — медсестра, тато на заводі слюсарює. Хрущовка двокімнатна, Могамед Алі на стіні супиться, дешеве вино вечорами у павільйоні під гітару. І одні черевики на чотири сезони... А як опинився випадково на комсомольському зібранні, де обирали делегатів на міську конференцію, і ще більш випадково втрапив у коло обраних, бо однокласниця-активістка захворіла, а від школи когось мусили обрати, отут Вовка Сердюк і зрозумів, у яких хащах губляться стежки до успіху. Молоді хлопці-секретарі комсомольських осередків заводів, інститутів, організацій — мов з іншого світу. На службових автівках поприїжджали. Костюми, краватки. Рухи

впевнені, розмови зарозумілі. А в очах — тягар державницьких справ: студзагін відправити, хлопців до народних дружин заґітувати, несвідому молодь до вступу в комсомол підготувати, на партійних зборах молодіжні проблеми висвітлити... Влада. У цих, років на шість за Сердюка старших, хлопців уже була влада вирішувати за інших. За нього, Вовку Сердюка. Вовка затамував подих, а поряд вихвалялися один перед одним бувалі комсомольські ватажки: один з Куби повернувся, в океані плескався, другий квартиру отримав, третього до Києва переводять.

Вовка Сердюк повернувся додому і перш за все знайшов на географічній мапі Кубу. Могамед Алі десь зовсім поруч. За півроку вчителі вже соромилися ставити Сердюку трійки за неправильно розв'язану задачу з алгебри чи невивчений вірш. Хіба можна, коли хлопець створив у школі команду КВК, вечорами чергує на вулицях, щоб молодші діти не вешталися без діла, очолив шкільну комсомольську організацію і вперше за останні роки відновив у школі тимурівський рух? А Сердюк зрозумів: вигадати й очолити можна будь-що, однаково робитимуть інші. З усіх добровільних комсомольських поневірянь йому найбільше подобалося чергування у народній дружині: тут без наслідків для себе били морди і вивертали кишені п'яницям, і хай би хоч хто спробував поскаржитися. Та скоро подібний дріб'язок уже не надихав.

На виході зі школи відмінний атестат винахідливого Сердюка розбавляли лише три четвірки, і він без проблем (лише один дзвінок з міському комсомолу) вступив на престижний економічний факультет місцевого інституту. Ледь розумів, про що товчуть на лекціях, — мізки більш серйозними речами забиті: аби не вилетіти з обойми професійних комсомольців, навчився говорити взагалі і ні про що конкретно, з ентузіазмом аплодувати партійному керівництву і завжди мати при собі план заходів. На третьому курсі Вовка Сердюк перевівся на заочне відділення заради посади інструктора обкому комсомолу.

Куба стала ближчою, і Сердюк на мить розслабився. Попереду рівною стежиною та все наверх стелилася красна доля, світ навкруги став ясним і зрозумілим: вступ до партії, квартира,

машина, обком, потім до столиці і гроші, гроші, гроші... Гроші і влада. Та одного разу після травневих свят Сердюк з братами-комсомольцями так нажерся, що копита підкосилися і він заснув просто у своєму кабінеті. А коли серед ночі прокинувся од відчайдушних криків, то перелякався на смерть, ухопив у руки важкого, кілограмів на п'ять, бронзового Леніна, що без діла стовбичив на столі, і побіг у те крило обкому, звідки захриплий жіночий голос несамовито кликав на допомогу хоч когось живого.

У кабінеті першого секретаря обкому комсомолу Коноваленка двійко чоловіків без штанів по черзі ґвалтували на дивані обкомівську секретарку Соню. В одному інструктор Сердюк із жахом упізнав другого секретаря обласного комітету Комуністичної партії Федора Федоровича Перепечая. Другого Вовка не знав. Може, хтось із перевіркою з центру? А чому не на своїй території? В обкомі партії і кабінети більші, і охорона надійніша. Мову відняло, а треновані боксерські руки не втримали бронзового Ілліча. Той — грюк на підлогу. Чоловіки повернулися до Сердюка, Соня впала з дивана, поплазувала з кабінету.

Другий секретар обкому Комуністичної партії Перепечай натяг штани і наказав:

— Геть!

...Вовка Сердюк чвалав порожніми вулицями до батьківської хрущовки і з усією очевидністю розумів — це кінець. Перепечай — тварюка крута і жорстока. Й найменшої похибки не пробачає. А тут таке... Ні, якби мова йшла про будь-яку іншу дівчину з обкому комсомолу, Вовка Сердюк навіть не вагався б. Зазирнув би у кабінет і пішов собі далі: сам мало не усіх колежанок по обкому перепробував на столі серед інструкцій, планів заходів і роздрукованих лекцій з марксизму-ленінізму. Але це була Соня. Тендітна, романтична, замріяна, чорнява Соня. В очі глянеш — червоніє так відверто, наче взагалі брехати не навчена. Сердюкові би таку дружину. Точно першим буде. Розстроївся: ну тварюки ж! Невже їм підлеглих підстилок не вистачає?

— І якого... мене туди понесло?! — із розпачем.

Біля батьківської хрущовки на лавку впав, закурив.

— Володимире Гнатовичу...

Вовка на автоматі плечі розправив: ох і подобалося, що в обкомі його, безвусого, Володимиром Гнатовичем звуть. Розправив, озирнувся і знову зігнувся — чого ти прийшла, Соню?

— Зранку... до міліції йду... — Слова, мов іскри з каменя. — Врятуйте мене. Підтвердьте, що ті двоє...

Підскочив, наче хто у зад палицю загнав.

— Зачекай, зачекай... — у землю дивиться, брови звів, наче думає, як правильно вчинити. Добре, що комсомольські навички розпатякувати на будь-яку тему з розумним виглядом удосконалив до витонченої майстерності.

Видихнув. Хотів Соню за плечі обійняти. По-братськи. Зі співчуттям. Вона від нього — як чорт від ладану.

— Не підходьте!

— Та добре, добре! — Руки догори — здаюся. — Дай подумати, як тобі допомогти.

— Зранку до міліції зі мною підете? — розплакалася.

— Знаєш, Софіє... Можна виграти будь-яку битву. Навіть коли на боці ворога — орда бійців, а на твоєму — тільки одиниці. Навіть коли немає сил, аби зробити один лише крок. Навіть коли здається, що життя позаду, а попереду тільки біль і страждання.

— Володимире Гнатовичу...

— Я думаю, Софіє! Думаю... І ми... — Серце у п'яти. — ...зробимо так. Зранку ти нікуди не підеш. Ти залишишся вдома і чекатимеш мого сигналу. Це повинно підтвердити, що ти у стані шоку і безпорадності. Що ти захворіла від наруги і не можеш вийти на вулицю.

— А ви?

— А я піду до міліції і напишу заяву. Про усе, що... — замовк. — Вибач. А як Перепечай і той, інший, до нашої будівлі потрапили? І що ти там робила посеред ночі?

— Телефоном викликали...

— Хто?

— Перший секретар обкому комсомолу Коноваленко... Сказав, терміново треба документи передрукувати.

Вовка Сердюк напружився. Ага! Перший секретар обкому комсомолу, його безпосередній керівник Ростислав Конова-

ленко, теж у курсі. Може взагалі до туалету вийшов, коли Сердюк з Леніним припхалися. Задумався.

— Йди, Софіє. Якщо повіриш мені, то все буде добре. Завтра вдень я тобі зателефоную. — Замовк, на зарюмсане дівча глянув — ех, устигли раніше за нього.

До ранку мізки парив. І туди підеш — усе втратиш, і сюди — по лезу. Коли до початку робочого дня лишалося хвилин десять, замість обкому комсомолу Вовка Сердюк з приреченістю жертовного кролика пішов до обкому партії. Прямо до кабінету Федора Перепечая. Та у приймальні другого секретаря товкся головний комсомолець області Ростислав Коноваленко. Ухопив Сердюка за руку, потягнув у тихий куток.

— Це твій шанс, Сердюче! — зашепотів гарячково. — Дивись, не просери. Один раз із обойми випадеш, уже ніколи не повернешся.

— Що? — запанікував і без того розгублений Вовчик.

— Перепечая давно скинути хочуть. І перший секретар обкому партії — за, і в Києві добро дали. Ніяк під це падло підкопатися не могли, а вчора... Така наруга! Така аморальна поведінка! Ти — свідок.

— А ти де був? — не втримався Сердюк.

Головний комсомолець від прикрощів червоними плямами пішов.

— За горілкою відіслали, козли. — Сердюка за руку ухопив. — Маєш свідчити, як другий секретар обкому партії Федір Федорович Перепечай Соньку зґвалтував.

— Там ще й другий був.

— Хоч десятий! Нас цікавить Перепечай! Промовчиш — назавтра і двірником не влаштуєшся. Перепечая однаково приберуть, а тобі цього не простять. Свідчитимеш проти Перепечая — другим секретарем обкому комсомолу станеш.

— Завтра? — з переляку бовкнув Сердюк.

Головний комсомолець зиркнув уїдливо.

— А ти чого сюди прийшов?

— Перепечай викликав, — збрехав Вовка.

...Федір Федорович Перепечай міряв кабінет важкими кроками, говорив, як гвіздки у мозок забивав.

— Що, покидьку? Торгуватися прийшов?

Вовка напружився і раптом сказав те, чого і сам від себе не очікував:

— Вчора вночі я умовив нашу секретарку не звертатися до міліції. Я думаю... вона мовчатиме приблизно місяць. За місяць вона може писати хоч десять заяв... Час сплине, і в органах над її вигадками можуть хіба що посміятися.

Перепечай примружив око, уважно глянув на Сердюка.

— Ну і чому вона мовчатиме місяць? Хвора чи дурна?

— Я переконав її, що у міліції вже розглядають заяву про зґвалтування.

— І хто її написав?

— Я... мав написати, — видихнув Сердюк, додав урочисто: — На моє глибоке переконання, будь-які дискусійні моменти і неузгодження, які виникають у роботі партійних чи комсомольських органів, не можуть бути винесеними за стіни партійного чи комсомольського органу. Це... Це зрада... інтересів партії.

За десять днів Соня добровільно пішла з життя, не зумівши знайти собі навіть легкої смерті: напилася якоїсь невідомої гидоти, і понад тиждень тільки морфій рятував дівча від неймовірних мук. Після похорону Сонина мати прийшла під хрущовку Вовиних батьків і кричала, що їхній син згубив її доньку. «Про що мова?» — не розуміли сусіди, бо у вину Вовки Сердюка не повірили — дуже вже порядна сім'я, а самих Сердюків вдома не було — саме святкували входини в новій однокімнатній квартирі сина.

Вже потім, коли напруга навколо інциденту в кабінеті головного комсомольця області остаточно розвіялася і навіть найзатятіші пліткарі переключилися на несподівану новину про відставку головного комуніста області і призначення в його крісло Федора Перепечая, Вовка Сердюк подивувався власній звірячій інтуїції, яка змусила його у найгостріший момент життя зробити відчайдушний крок назустріч, здавалося б, уже перекресленому навіть власним оточенням Федору Перепечаю і вирулити з карколомного віражу.

Про Соню не згадував. Сама нагадувала. Приходила уві снах, привиджувалася білим днем, і вже через багато років, коли в історичну минувшину загув Радянський Союз, коли Вовка Сердюк для всіх став Володимиром Гнатовичем, він увірився: у кожного, хто присмоктався до влади, хто зумів не випасти з обойми, з'являючись то в одному, то в іншому владному кріслі, обов'язково є своя Соня. Добре, якщо одна. Кожна нова Соня лише підтверджує відомий факт: для політика головне, аби йому повірили. Політику не важливо, що станеться з людьми, які в нього повірили.

За сімнадцять років незалежності Володимир Гнатович Сердюк поміняв кілька партій, оцінив дохідність кількох міністерських крісел, президентського секретаріату та парламентських кулуарів. На всіх щаблях наштовхувався на колишніх товаришів — комсомольських функціонерів — і, згадуючи цинічні початки, точно знав: їхнє покоління владу не віддасть, поки не вимре. Не комуністичний, а саме комсомольсько-функціонерський гарт навчив не помічати таких дрібних перешкод, як люди.

У п'ятдесят два політик Володимир Сердюк мав за дружину гладку скандалістку Євгенію, дочку Федора Федоровича Перепечая, єдиного сина Максима, пристойний офіційний статок і непристойно великі неофіційні доходи, бо політичні посади як були, так і лишилися прибутковішими за будь-який бізнес. І якби хтось спробував знайти адресу Володимира Сердюка за довідкою, то приплентався б до звичайної багатоповерхівки на околиці Києва, де ще на початку дев'яностих народний обранець Сердюк отримав трикімнатну квартиру. Двоповерхові хороми у «Царському селі» на Печерську з осторогою були записані на ім'я Сердюкової дружини Євгенії Перепечай, а заміський будинок — на старого Перепечая, який ніяк не вмирав і все допікав зятя порадами на кшталт: «Вовко, дави їх, сук!»

Того ранку Сердюк прокинувся дуже рано і не в гуморі. Уночі приходила Соня, тикала нафталінову пігулку і вимагала, щоби з'їв, аби врятуватися від страшного туману, у якому він обов'язково загубиться. Сердюк зачинився у ванній, довго марудив

у роті електричною зубною щіткою «Phillips», аж поки гладка Євгенія не грюкнула у двері:

— Вовко, чорт забирай! Скільки можна? Тобі телефонують!

Поганий знак. Недарма Соня всю ніч з пігулкою навколо Сердюка кружляла. Володимир Гнатович вийшов із ванної…

— Сердюк слухає!

— Володимире Гнатовичу! Така новина, така новина! — заторохтіла у слухавку Сердюкова помічниця Марта. — За версією журналу «Коло» вас визнано людиною року в номінації «Сірий кардинал». Я знаю, ви того не любите…. Я намагалася підкорегувати результати… Вплинути і захистити вас, але ці журналісти…

Сердюк всміхнувся:

— Облиш. Усе нормально.

— Завтра о третій прес-конференція. Запитання дурні.

— Можна виграти будь-яку битву, — відповів Сердюк давно засвоєне і поклав слухавку.

Заходив по розкішній вітальні. Запитання дурні? Так він не дурень. Офшорні зони, таємниця банківських вкладів, любов до готівки і конкретних, видимих оком речей, які засвідчують свою готівкову вартість: антикваріат, золото, діаманти, нерухомість, земля гектарами. Сердюк не довіряв біржовим авантюрам і довгостроковим перспективам. Дурні запитання? Питайте. Не виготовили ще ту лопату, якою можна Сердюка закопати. Анкета ідеальна. Державний діяч. Добрий сім'янин. Дружина згуртувала навколо себе заможне жіноцтво, благодіють, мать їх, трясуть діамантами і благодіють одна перед одною, а чоловіки тільки встигають гаманці відкривати! Син теж не пасе задніх, закінчив Лондонську школу економіки, повернувся на Батьківщину піднімати українську економіку.

— Женю! — гукнув дружину. — Максим удома? Що ж це він учора нас із тобою…

— Привіт, тату, — почув від дубових сходів, що вели на другий поверх апартаментів.

Зиркнув на сина.

— Чого не спиш? Чого супишся?

Макс брови звів.

— Поговорити треба...

— Що сталося? — Сердюк миттєво визначав ступінь синових проблем.

— Поговорити треба... — вперто повторив Макс.

Євгенія приклала вухо до дверей чоловікового кабінету — новини України! Зачинилися, наче матері однаково, що дитина сама не своя! Та вона ночей не спала, поки Макс у Лондоні навчався, все думала, як синові краще зробити, і придумала: квартиру на Хрещатику купила, «мазераті», щоби у Віти Челядинської од заздрощів урешті з'явилася перша глибока зморшка. Та вона заради Максика...

Щільніше до дверей. Бронзова ручка у товсте черевце увіп'ялася. Відступила, власний живіт помітила, всміхнулася. На світських тусовках, які пані Женя вважала культурними подіями і не пропускала, будь то «Porno Party», оглядини весільної сукні дочки президента чи презентація нового альбому чергової «зірки» з силіконовими грудьми, вона примудрялася так рясно обвішуватися довгими золотими прикрасами, що товстий живіт за ними не відразу й помітиш. Зиркне якесь молоде та нахабне на пані Женю, а там, де повинен бути живіт, коштовностей з півкіло. І хай думає молоде та нахабне, у чому щастя.

Євгенія щільніше притулилася до дверей і почула...

— Дівчина наклала на себе руки через тебе? — спитав Сердюк.

— Ну... Так виходить, — вичавив Макс.

Євгенія заклякла тільки на мить. Грюк! Як дала кулаком по дверях, дуб здригнувся і встояв, а бронзові замки, мабуть, не італійські, як дизайнери-оформлювачі клялися, а з турецького базару, бо розлетілися в шмаття, і трепетна мати стала на порозі.

— Женю... — Сердюк скривився, мов повен рот оцту набрав. — Ти могла просто постукати...

— Вово, треба щось робити! — Пані Женя вже котилася кабінетом. — Я зателефоную двоюрідній сестрі у Дрезден. Вона підтвердить, що Макс був у неї, коли... — До Макса: — Коли це сталося, синочку?

— Минулої ночі.

— От і добре! — з азартом. Дай їй скруту, вона її скрутить, ще й заробить. — А ти на цей момент пив молоко на тітчиній фермі під Дрезденом.

Макс похмуро — на матір:

— Не вийде...

— Чому?

— Там якийсь чоловік крутився... Він бачив, як дівчина з Максового «мазераті» вийшла... — Володимир Гнатович нервово міряв кабінет кроками.

— Точно бачив? — кинулася до Макса мати.

— А я звідки знаю?! — безпорадно знизав плечима Макс. — Я не наважився його запитати. Він усю ніч під мостом тирлувався.

— І де він? Де він зараз? — наступала мати.

— Я йому номер у готелі зняв.

— Навіщо?

— Рома Шиллєр порадив. Щоб до ранку цей чоловік не мав жодних контактів, потім... — Глянув на батька: — Тато допоможе вирішити його справу, і він поїде. Рома каже — це єдиний вихід, вдячні не здають.

— Молодець! — кивнула мати.

Сердюк обвів сімейство важким гнітючим поглядом.

— Замовкніть, — сказав. — Йдіть звідси. Дайте подумати...

Пані Женя намірилася було прискорити мозкову діяльність чоловіка ультиматумом на кшталт: «Вово, якщо у Макса виникнуть проблеми, я тебе, падло, вигризу до нутрощів», — та глянула на чоловіка і передумала. В очах Сердюка без слів читалася відповідь: «У Макса ніколи не буде проблем. Ніколи».

Тук-тук! Рівно о дев'ятій ранку в розкішний люкс приватного готелю на Подолі ввічливо постукав портьє. Прислухався — тиша. Обережно прочинив двері. На обличчі обов'язкова усмішка — молодий Сердюк наказав розбудити гостя о дев'ятій і нагодувати чимось екзотичним. «Чаю» лишив сто баксів. Не фонтан, але й не дрібниця, щоби про усмішку забути.

— Доброго ранку... — і рота роззявив.

Іван Степанович при повному параді — навіть капелюх на лисині — обережно сидів на краєчку широкого м'якого ліжка, — так і не розстеленого, вкритого шовковим покривалом. Тримав біля грудей пластмасовий дипломат і ошелешено роздивлявся власні ноги у смугастих шкарпетках. Чорні черевики разом з вельветовою торбою ввічливо тулилися біля порога.

— Чого тобі, синку?

— Сподіваюся, ви добре відпочили у нашому готелі, — дотримав марку портьє.

— Яке там. Поки усі цяцянки роздивився — уже й півні заспівали.

Портьє здивувався, та знаку не подав.

— Чого бажаєте на сніданок? — справу знав. — На жаль, зараз меню переглядається, щоби врахувати різноманітні смаки наших гостей, і ми не можемо запропонувати вам всього, на що здатний наш шеф-кухар, але свіжі млинці з чорною ікрою, сибас із устрицями й ікрою під соусом, ементаль, камамбер, королівський омлет з беконом і розплавленим сиром, посипаний кунжутом, мюслі з фруктами і без...

Дядькові в голові заплуталося. Руками замахав — досить, досить!

— Дякую, синку, — ввічливо. — Нічого не треба. Своє маю.

Озирнувся розгублено. Портьє до себе підманив.

— Чуєш? — йому у вухо. — Під дверима постоїш хвилин десять?

— Я тут для того, аби виконувати будь-яке бажання гостя, — із подивом.

До дверей... Озирається — Іван Степанович жваво підхопився з шовкового покривала, ухопився за вельветову торбину, потяг її до столу з карельської берези. Газетку розстелив. На неї — сальця, хлібини шмат, огірка солоного.

Портьє зітхнув, у коридор вийшов. Такого гостя у готелі ще не бачили. До іншого звичні. Онде з сусіднього номера п'яний депутат третю добу не вилазить, а варто лише постукати, як у прочинені двері просовується рука з м'ятою соткою баксів:

«Нє, ну шо незрозуміло?! Коньяку, сушей кіло і не здумай палички принести...»

Двері люксу штовхонули портьє у спину, думки розлетілися.

— Бери, синку... — з порога круглий, як гарбуз, дядько протягував портьє хліб із салом.

— Дякую, я вже снідав, — непробивний. — Якщо дозволите, піду...

— Бувай... — погодився Іван Степанович, раптом вхопив портьє за рукав. — Чуєш... А скільки коштує ніч у цьому номері?

— Півтори тисячі гривень.

— Скільки?! — аж присів.

— Вам погано? — портьє напружився. Не вистачало ще, щоб дивний гість дуба дав. — Не лякайтеся. У вартість входить сніданок.

Дядько якось дивно, не чіпаючи капелюха, почухав лисину, захитав головою, забідкався:

— А горілку... подаєте? На сніданок?

— Будь-яке бажання гостя для нас закон, — відповів портьє.

— Неси, — наказав приречено. — Однаково пропадати.

— Дівчина зникла чи тіло знайшли?

Питання, як сокира, повисло в окремому кабінеті дорогого київського ресторану. За столом четверо. Володимир Гнатович Сердюк похмуро розглядав інших. Ваня Баклан... Шишка ментівська, старий партнер, щоб не вживати фальшивого «друг», спокійно їв, наче для того і зібралися зранку. Помічниця Марта... Зиркає на Баклана й ледь зі стільця не падає від обурення, мовляв, у шефа біда, а Іван жере як підірваний. Сама-то нагодована... Нагодована, аж через вуха лізе. Не зрадить. Поки що. Рома Шиллєр... Іміджмейкер пришелепкуватий. І тридцяти нема, а брови з таким значенням супить, наче знає більше за Сердюка. Шиллєр — сука. Потрібна сука.

— Так тіло є? — Шиллєр.

— Нема! — Баклан проковтнув немалий шмат стейку, запив червоним вином. До Сердюка: — Володимире Гнатовичу... Що за паніка? Зробимо усе, що треба.

— І головне — зараз! Коли Володимира Гнатовича визнано персоною року! — замість Сердюка запанікувала Марта.

— Ви персона року? — здивувався Шиллєр. — Тоді тіло повинно з'явитися не раніше ніж за місяць.

— Зробимо. — Баклан кинув оком на годинник. На Сердюка: — Щось іще, Володимире Гнатовичу?

— Здається... Є свідок, який бачив... Але це ще достеменно невідомо. Якесь провінційне бидло. Скоріш за все, припхалося в центр скаржитися і всю ніч куняло біля пішохідного мосту.

— Нейтралізуємо свідка, — кивнув Баклан.

— Скаржитися? — Шиллєр аж підскочив. — Не треба нікого нейтралізовувати! — почав малювати. — «Сірий кардинал»... Ніхто не бачить і не чує, як і коли він впливає на владу, підкорюючи її своїм думкам, ідеям і планам. Але всі знають про цей вплив. Просто про нього не пишуть у газетах і не кричать з екранів телевізорів. Володимир Сердюк — «сірий кардинал»? Можна і так сказати, бо Володимир Гнатович не афішує, заради яких цілей він може відчинити двері будь-якого владного кабінету цієї країни!

Замовк, на компанію зверхньо глянув — ну як? Оцінили чи не врубилися?

— Ромо, ти здурів! — перелякано закліпала оченятами Марта.

Шиллєр азартно розсміявся.

— ...А Володимир Гнатович ладен вхопити за руку прем'єра, підстерегти в туалетній кімнаті президента або наполегливо запросити на чай спікера... — Сердюкові в очі: — ...заради простої людини! ...Де клієнт? Час спливає.

— Ви бачили президента в туалеті? — не повірив Баклан.

Сердюк насупив брови, задумався... Баклан знизав плечима.

— Так свідка нейтралізувати чи хай поживе?

— Ти про тіло подбай, — роздратовано буркнув Сердюк.

Уздовж Дніпра в бік Оболоні, там, де закінчується флотилія пароплавчиків, переобладнаних на ресторани, рибалки і закохані знають чимало усамітнених тихих місць. В одному з таких закутків, захищеному від галасу міста складськими будо-

вами, на прохолодному камені сиділа Люба. Із подивом дивилася на вогку й досі білу спідницю. Мала б висохнути.

— Пішли... Сьогодні риби не буде, — метрах у п'яти від дівчини сивий рибалка скручував вудку, підганяв товариша — такого ж старого та давнього.

Люба зіщулилася, завмерла. Ні... Не сьогодні. Не чіпайте, добрі люди. Ідіть собі, ніби й нема тут нікого. Не заговоріть. Не привітайтеся. Не запитайте про погоду... Не сьогодні. Дніпро біля ніг. Ранкове сонце в очі. А в душі — темна каша. Не сьогодні...

Рибалки поскладали вудки й пішли від річки. Один перечепився, наступив на ще вологу Любину спідницю, залишив на ній брудний відбиток. Не знітився. Не вибачився. Ніби й нема тут нікого.

Люба опустила голову, підібрала під себе спідницю — е-е-е, старі люди...

— Як тепер жити? — прошепотіла.

Вразилася. З тої миті, коли вийшла з Максового авта, побігла як заведена до пішохідного мосту, і аж до цієї ранкової хвилини то була перша думка, що промайнула у голові.

До того — бігла. Пам'ятає, як розбурхані емоції кинули на пішохідний міст, як думки вчепилися одна в одну, скрутилися, сховалися в сірникову коробку і та коробка, певно, загубилася на пішохідному мості. Не інакше. А вона, бездумна і натхненна, — бігла, бігла. Дерлася на мостову огорожу, мружилася від вогнів, впала у темну холодну річку, захлиналася, ковтала ротом дніпровську воду, бо мріяла напитися, і ковтала, ковтала, поки вода не потягла донизу... Якби не двійко дивакуватих хлопців... Пам'ятає, як тремтіла на кам'яних сходах набережної, як облаяла рятівників і пішла геть.

Серед ночі приплентала на Костянтинівську. У дворі під вишнею сховалася і довго дивилася на Макара з Гоциком, що курили на веранді, ніби у кімнатці не можна.

— Збрехала! — спокійно і хижо сказав Гоцик. — Обіцяла повернутися і збрехала!

— Може, з нею щось сталося? — якось зовсім непевно відповів Макар. — Піду...

— Куди?!

— Пошукаю...

— Не підеш! — ще більш спокійно і більш хижо сказав Гоцик. — А як підеш — краще не повертайся!

— Гоцику, ти себе чуєш?

— Хай би зараз повернулася! Я б їй... — Гоцик кинув недопалок, грюкнув дверима.

Макар залишився на веранді сам. Опустив голову, раптом тихо і гірко розсміявся.

— Так ти, Гоцику, теж... — сказав ніби й тихо.

Люба розчула. Порожніми очима дивилася, як зарипіла веранда, як Макар заходив наче заведений — туди-сюди. Як раптом зупинився, був кинув цигарку, вхопився за нову. Викинув. Обережно відчинив двері двадцятисемиметрового космосу, ніби замість кімнатки, кухоньки і коридорчика — суцільна мряка... І зник у ній, як у чорній безодні.

Люба на ноги — за вишню руками хапається... До веранди пішла. Не риплять під ногами дерев'яні сходи. Жаліють. Навпроти кімнатки стала. Підібрала кинуту Макаром цигарку. Губами затисла.

— Любо...

Озирнулася — Роза Сиґізмундівна на веранду вийшла. Кивнула їй, мов німа. Старенька головою захитала:

— Дякую за звістку. Добре, що ти принесла.

З подивом на бабцю глянула.

Роза Сиґізмундівна усміхнулася:

— А я все думаю, коли мені помирати? Невже, думаю, забули про мене на небі?

Люба плечима знизала — мовляв, а я тут до чого? Поклала на плетене крісло Макарову цигарку і пішла геть.

До світанку вешталася Подолом без думок і маршрутів, аж поки перші трамваї й автівки не погнали до Дніпра, де й при дні можна відшукати тиху схованку. Вмостилася на прохолодному камені неподалік від рибалок. Дивилася на темну дніпровську воду і врешті прошепотіла:

— Як тепер жити?

Тієї самої миті на пішохідному мості зграя Любиних думок розшматувала сірникову коробку, рвонула до дівчини і за мить закружляла над нею — рвала серце питаннями, колола порадами, нагадувала про події минулої ночі, вимагала негайних дій, перебирала історію її короткого палкого кохання.

...Ось нічний клуб. Люба тільки прибігла на роботу, ще не встигла ухопитися за пилосмок і віник.

— Привіт. — Макс сидів у кріслі в порожньому залі вже зачиненого клубу, і вигляд у нього був зовсім кепський — чи від безсонної ночі, чи від безрадісної. — Ти, часом, не граєш у шахи?

Люба відмінно грала. Вона й соціологію в Могилянці вивчала, бо вірила — беззаперечна логіка, стратегічне мислення і здатність прораховувати дії супротивника на кілька ходів наперед, які так потрібні у шахах, допоможуть їй стати непересічним фахівцем.

— Шукаєш вчителя? — усміхнулася. — Можу навчити.

— Мене?! — здивувався Макс, гукнув адміністратора клубу. — Принесіть шахи!

— Можу запропонувати... кальян, — розгубився той.

Макс розсміявся. Відсунув крісло.

— Поїхали?

— Ні! — Любі стало весело. Незнайомець здався надто упевненим і надто беззахисним — дивне поєднання для симпатичного відвідувача дорогого нічного клубу, куди тільки за вхід треба викласти немаленьку суму.

Знітився. Не очікував відмови?

За Любиною спиною адміністратор клубу ввічливо — кахикахи! Схаменулася.

— Бувай! Мені працювати треба.

Він полегшено зітхнув — значить, дівчина не йому відмовила, просто зайнята.

— Допоможу! — кинув на крісло дорогу куртку. — Що треба робити?

— Е, ні! Я не збираюся ділити з тобою свій заробіток!

Він знову знітився, наче не зміг визначити, що це: ввічливо замаскована відмова чи звичайне дівоче кокетство. А Люба вже

побігла у службові приміщення перевдягнутися, ганчірку й віник у руки. Коли повернулася, шахіста не було. «Та й нехай!» — подумала, хоча кількасекундна розмова залишила в серці несподівану світлу надію: ось вона вийде з комірчини у зал, а він чекатиме...

Хлопець чекав біля клубу. Сидів на кованій огорожі, на колінах розкладена шахова дошка. Фігури на стартових позиціях.

— Ні! — мотнула головою Люба. — Навіть не проси! Мені в академію...

— Могилянка?

— Так! — гордо. А він що думав, що прибирання — вершина Любиних планів? Побігла. За спиною почула:

— О другій! У «Кофе-гаусі» на Сагайдачного. Зіграємо?

Ледь пари висиділа, чесно намагалася вловити, про що товчуть педагоги. «Піду! Ні, не піду! Настирний! З тих, у кого все пошвидкому. Просто роздратувався відмовою... Не піду! Чи піти? Просто заради цікавості... Він не чекав почути, що я граю у шахи, ще і його можу навчити. А мені й самій цікаво — він грає у шахи чи просто звик так небанально, на його погляд, знайомитися з дівчатами? А це впевнене "Поїхали!" Нахаба! Невже він думав, що варто лише сказати "поїхали" як я зірвуся з місця і побіжу за ним? Ні! Таких красивих, самовпевнених багатих хлопчиків треба жорстоко карати! Я піду. Обіграю його і — чао!»

О другій Люба ще кружляла навколо Могилянки. Гізела тягнула в «Пінчук арт-центр», хлопці-однокурсники запрошували на антиґламурне паті, оголошення на дошці нагадувало про хоровий спів, де Люба з'являлася систематично, а вона все ходила навколо академії і сама дивувалася: чого мнеться?!

До «Кофе-гаусу» приплентала о пів на третю. Безнадійна, сердита сама на себе. Ну яка ж вона дурепа! Ніхто так не робить! Хотіла обіграти нахабу — треба було вчасно приходити, а як передумала — так зовсім не йти! Хлопець, певно, почекав хвилину-другу та й пішов. Чи взагалі не приходив. Напружилася, очі вперед дивляться, пішла до «Кофе-гаусу». Нібито нічого її тут не цікавить. Коли повз кав'ярні проходила, очі скосила... Аж губи стисла від прикрощів — геть нічого крізь

скло не видно! Озирнулася й аж заклякла од здивування — нахаба повільно йшов за нею, у руці складена шахова дошка.

— Привіт...

Знітилася.

— Ну... Добре. Одну партію, — демонстративно агресивно, бо здогадалася: певно, хлопець спостерігав за нею від Могилянки, бачив її сумніви та тупцювання під академією. Ще подумає — так сподобався дівчині, що та геть розгубилася.

— Годиться, — усміхнувся. — Одна умова...

— Без умов!

...«Кофе-гаус». Зручні диванчики у залі для курців. Біля Люби — еспресо романо і легкі «Прилуки», біля нього — чорний чай і «Парламент». Гра розвивається, розмова не клеїться. Він, здається, і не намагається форсувати події — повністю занурився у гру: не зводить очей з фігур на дошці, супиться, кумедно тре чоло пальцем, беззвучно ворушить губами, промовляючи щось собі під ніс. Люба робить хід, з інтересом спостерігає за супротивником. Правильні риси, щось породисте і водночас демократичне у жестах, посмішці... Очі. Дуже виразні очі. Очі розумної людини. Може виграти? Ні фіґа! Вона не піддасться... Тим більш йому, здається, і потрібні лише... шахи. Жодного разу не відволікся, не глянув так, щоби можна було прочитати в очах...

Він підвів очі.

— Шах і... мат, — винувато посміхнувся. — Ти дуже сильний супротивник.

Люба опустила очі на дошку: фігури застрибали під руками хлопця, повертаючись на стартові позиції.

— Я знаю, як тебе звати. Спитав у клубі. Ти Люба. А я Макс. — Чула і розуміла: їй шкода, що гра закінчилася, їй так хочеться ще посидіти біля цього хлопця, потайки спостерігати за ним, відчуваючи дивне хвилювання.

— Про яку умову ти казав?.. — відповіла невлад.

— Той, хто програв, повинен мати шанс відігратися.

— Логічно, — стримано. — Я спробую...

Посміхнувся, повернув дошку білими фігурами до Люби, ніби вона щойно виграла і має право починати білими. Їй

не потрібні подачки. Повернула дошку чорними фігурами до себе.

— Твій хід!

— Добре! — закурив.

— Не підтримуєш вітчизняного виробника? — несподівано уїдливо.

— Звик у Лондоні до ґелехерівського «Парламенту», — без іронії.

— Звик? Для первинної звички треба всього двадцять один день. — Розумна. — Відпочивав?

— Навчався. У Лондонській школі економіки.

— Що вивчав?

— Економіку й антропологію.

Глянули одне на одного. Замовкли. І скоріш: обоє очі на дошку — ніби сховалися.

— Ходи! — сказала Люба хоробро, бо раптом відчула — шкода, що не пішла після першої партії.

Може, Макс піддався? Скоріш за все, піддався, але за десять хвилин швидкого пересування фігур по дошці у нього не лишилося жодного шансу. Люба загнала короля в глухий кут, поспіхом покидала в сумку мобільний, цигарки, запальничку, залишила біля порожньої чашки двадцятку і мовчки пішла геть.

— Дякую за цікаву гру! — почула у спину. Макс і не думав наздоганяти дівчину. Закурив британський «Парламент», акуратно поскладав фігури в дошку.

Люба вийшла з «Кофе-гаусу», не втрималася, озирнулася — Макс сидів за столиком, з кимось весело спілкувався по мобільному. Що ж... Мабуть, йому дійсно потрібні були тільки шахи...

Наступного ранку вона примчалася на роботу раніше за звичне. Від клубу ще роз'їжджалися останні, найзавзятіші гультяї-«селебритис» — хмільні, веселі, безтурботні. Люба боялася і сподівалася побачити серед них Макса... Його не було.

«І нехай», — думала, вимітаючи недопалки з-під клубних крісел. Взагалі дивно, що її зміг зацікавити відвідувач дорогого нічного клубу, до яких вона ставилася з презирливою іронією: дурні люди, так бездарно марнують час... Закінчила ро-

боту, невідомо з чого відмовилася від пакету харчів, що вже приготувала для неї кухар, вийшла з клубу, з надією глянула навкруги: місто тільки прокидалося, біля готового відіспатися вдень нічного клубу — жодної живої душі.

— І нехай, — прошепотіла. Пішла до трамвайної зупинки.

Поодинокі перехожі поспішали у справах, весняна прохолода пробиралася під легку футболку. Люба згадала незручну ситуацію, у яку сама поставила себе вчора, коли довго товклася біля Могилянки, потім повільно йшла до кав'ярні, чим повністю викрила своє хвилювання... Озирнулася просто так. Як вчора біля «Кофе-гаусу». І аж задихнулася — за нею услід ішов Макс. Усміхався, наче виграв чергову партію.

— Любо... Привіт! — так просто і так невимушено, ніби сто років знайомі.

— Привіт, — усміхнулася. Ну дивний же.... Дивний. І... передбачуваний. Вона знала, знала, знала, що він з'явиться. Вона не знала, звідки знає це, але знала...

Трохи гонору в очі:

— Ти вдруге йдеш за мною... Це... стратегія?

— Це... проспав! — розсміявся. — Хотів зустріти тебе після роботи. Ну й от... Ледь устиг.

— Я...

— Поспішаєш? Знаю. Але... мені треба відігратися. Умова! Той, хто програв, повинен мати шанс... — Замовк, глянув на Любу напружено. — Сьогодні... Коли у тебе закінчуються пари?

Обкрутила руді кучері навколо шиї.

— У мене сьогодні немає пар... Вільний день. У бібліотеку треба...

— Може, о третій? Біля пам'ятника Сковороді.

Рівно о третій Люба вилетіла з Могилянки і побачила коло пам'ятника Макса. До пізнього вечора блукали столичними вулицями, жодного разу не згадали про шахи.

За тиждень уже не розуміли, як раніше жили одне без одного. Зустрічі щодня, схвильовані обійми.

«Як ти? Мені було погано без тебе!» — читала Люба в Максових очах.

«Я думала тільки про тебе, а коли тебе немає поруч — це так мучить», — читав він у її очах.

— Привіт, — натомість всміхалася весело.

Макс обнімав Любу за плечі, і вони йшли, довіряючи маршрути ногам, — байдуже куди, якщо разом. Несподівані сердечні почуття розтривожили голови: може, тому вони все говорили, говорили. Їм так хотілося якомога більше дізнатися одне про одного, звірити думки, здивуватися неймовірному випадку, що звів їх під ранок у порожньому нічному клубі.

Макс байдуже ставився до перемог київського «Динамо», сміявся з Любиного захоплення Ґеварою, він взагалі віддавав перевагу всьому еволюційному, і чим гарячіше Люба обстоювала свої погляди, тим швидше підпадала під вплив спокійної, зваженої логіки Макса: не треба намагатися бути всюди, краще нормально робити свою справу, користь не у хронічній демонстрації своїх намірів, у справах...

— Ти дійшов цього ґеніального висновку в Лондоні? — кепкувала з Макса Люба.

— Престижні університети дають не тільки відмінні знання, вони створюють неформальне коло майбутніх лідерів, — пояснював Макс. — Ми закінчили LSE, роз'їхалися по своїх країнах, але тепер у різних куточках світу я маю добрих друзів — розумних, енергійних, впливових хлопців.

— А дівчат?

— І дівчат, — сміявся Макс. — Лондон — неймовірне місто. У ньому розкутими і природними стають усі. Провінційної забитості за місяць позбуваються навіть вихідці з глухої камерунської глибинки чи індонезійські мусульманки.

— Про що ти? — насторожилася. Почервоніла. Із викликом: — Хіба погано, коли люди залишаються самі собою? Кому це заважає?!

— Коли мені було вісімнадцять, як тобі, я теж вважав світ ворожим і агресивним. Ти подорослішаєш, минеться, — відповів Макс.

Одного літнього дня Люба чекала Макса біля Сковороди, від нудьги спостерігала за пустотливими — забули про образ тра-

гізму — готами. Раптом готи загалдикали, озирнулися, презирливо роздивляючись дорогу іномарку, що зупинилася біля Контрактового дому. Люба й собі глянула: «мазераті»? Так, надто мажорно. Моветон. ...З розкішної автівки вийшов Макс, заспішив до дівчини. Люба остовпіла. Звичайно, вона розуміла, що бідна родина не відішле сина на навчання до Британії, та й сам Макс ніколи не приховував, що його батьки — впливові люди, але ж він говорив про інше: що цікаво будувати життя своїми руками і мізками, що тільки зароблені гроші надають людині відчуття шляхетності і поваги. І... «мазераті»?

Макс видавався приголомшеним.

— Сюрприз від матусі, — пояснив іронічно. — Нічого не поробиш, доведеться місяць-два покататися, бо образиться навіки. Батьки живуть іншими поняттями, мені важко пояснити їм багато речей.

— А через місяць-два не образиться? — не втрималася від іронії Люба.

— Любо, є розмови, до яких треба ретельно готуватися, — розсміявся Макс. — Я ще не встиг розібратися з іншим її сюрпризом.

— Яким? Матуся придбала тобі гелікоптер?

— Квартиру, — просто відповів Макс.

...Ось квартира Макса. Неосяжний простір апартаментів, певно, десь обмежується стінами, та Люба не бачить стін. Немолода прислуга нервово висмикує серветку з Любиних рук.

— Це моя робота, пані! Не треба відбирати у мене роботу!

— Я хотіла допомогти...

— Аби тобі вистачило сил собі допомогти! — прошепотіла скептично.

Що вона хотіла сказати? Невже поруч із Максом Люба видається настільки непевною, що це помічають усі, крім неї самої? Прислуга пішла. Макс водив Любу нещодавно відремонтованими кімнатами.

— Я не збираюся тут жити... Після школи батьки криком кричали, щоби я їхав у Штати. Гарвард! Здається, їм подобалася назва. А я поїхав до Британії. Мовні курси, потім навчання.

Я вже давно самостійна людина. Втомився їм це пояснювати... — Помітив розгублені Любині очі. — Ну що з тобою, Любо? Ми — люди двадцять першого століття. Ми мислимо іншими категоріями. Тебе пригнічують ці квадратні метри? Пішли звідси!

— Зачекай... — насторожилася. — А навіщо... навіщо ти взагалі привів мене сюди, Максе?

Знітився. Любі в очі. Простягнув руку, торкнувся щоки...

— Я... — не втримався, обійняв гаряче. — Ти така бажана... Ти така... Я божеволію від тебе...

Затремтів. Підхопив Любу на руки, поніс нескінченним коридором до розкішного, широкого, як армійський плац, ліжка.

— Кохана, кохана...

Люба вислизнула з обіймів. Губку закусила, брови звела.

Він розгубився:

— Любо... Ти...

— Не... сьогодні, — ледь змогла.

— Добре, добре. — Максів голос тремтів, та він вгамував пристрасть. Ніжно обійняв дівчину. — Чекатиму... Скільки буде потрібно... Не лякайся. Тільки не лякайся мене... Я... Ніколи не скривджу тебе, кохана. Любо. Чуєш?

Вона не знала, що відповісти. Нервово шукала хоч би якісь слушні слова, бо мовчати — ще нестерпніше. Глянула Максу в очі. Розсміялася:

— А я минулої осені... Коли тільки приїхала до Києва... Я прибирала в одних багатих людей. Така сама велика квартира. Надто велика. А хазяйка — справжня потвора. Гладка хтива потвора. Кидала голки під диван, аби перевірити, чи добре я прибираю. А я не втрималася, підклала їй у крісло голки, вона на них і всілася...

Макс розсміявся з полегшенням — згасла напруга:

— І тебе звільнили...

— Сама пішла. Потвора не могла помститися: вона зраджувала чоловікові з дизайнером Токо Моно, хоч він років на двадцять молодший за неї, а я це бачила. — Замовкла, напружилася. — Пішли звідси, Максе.

— Ти... Ти скажеш мені, коли... коли ти сама схочеш...

— Пішли звідси, Максе! — розгублено.

...Ось його очі. Так близько, що хочеться вмерти від щастя. «Дивна, дивна... Дивна і руда, наче із бронзового віку». — «Ти теж не схожий на інших», — не бреше. Вигляд на мільйон баксів, впевнені жести володаря Всесвіту — таких у нічних клубах повно. Дівчата в академії навіть вигадали інструкцію «Як за один вечір спустошити гаманець зухвалого мажора». Люба читала і сміялася — розумниці з Могилянки сконструювали реально безвідмовну технологію. У Макса вигляд на мільйон баксів, а в очах наївна віра у безкорисливість і власні сили. Такі складні поняття, такі протилежні, якщо вдуматися. Він жодного разу не нагадав Любі про той порив жадання, та вона читала в його очах — він чекає.

Одного дня вона сама нагадала йому про велику порожню квартиру на Хрещатику, вигадала щось дріб'язкове, аби зайти. Посеред німого простору — тільки двоє.

— Ти мій перший і єдиний на все життя...

...Ось дніпровські схили поблизу Лаври. Люба лежить на траві, дивиться в небо. Золоте волосся на зеленому трав'яному тлі — гармонія.

— Ти мене любиш? — прошепотів Макс.

— Я люблю тебе... Ти схожий на відчайдушного бедуїна... Піски. Сонце. Ти міг би лишитися біля прохолодної оази, але тобі треба більше, ніж безпечний спокій і гарантований ковток свіжої води.

Знітився. Обережно взяв у долоню руде Любине волосся.

— Я люблю тебе, — зізнався. — Мені необхідно, щоби ти завжди була поруч... І я... Я теж завжди буду поруч із тобою. Попри все...

Попри все? Що він мав на увазі? Чому Люба не запитала Макса? Чому не зважила на сумнів, що раптом промайнув у його очах?

Ось...

Люба відігнала спогади, розгублено глянула на темну дніпровську воду. Чому так? Як жодної думки в голові — вчинки

рішучі, безкомпромісні. А як навала питань виїдає сумнівами, то й ворухнутися несила. Жодної відповіді. Чому кохання таке безмежне, що хочеться летіти вниз і мріяти про смерть?

— Не хочу, — прошепотіла. — Нічого не хочу. Ні життя, ні смерті.

Торкнулася вологої спідниці. Мала би висохнути. І завмерла на камені біля води.

Того ранку Макс спробував вгамувати страх і розпач активними діями, хоч голова й досі відмовлялася працювати: всередині щось гидке волало: «Жарти у нас тут такі, жарти у нас тут такі!» Події минулої ночі здавалися прикрою недоречністю. Ось зараз зателефонує Люба, скаже: «Знаєш, Максе, уночі вода зовсім не прохолодна». Він зв'яжеться зі знервованим татом, який уже побіг кудись розбиратися із синовою халепою: «Вибач, тату. Усе гаразд. Жарти у нас тут такі...»

Люба не зателефонувала.

О десятій за Максом заїхав Сердюків іміджмейкер Рома Шиллєр — одних із Максом років пройдисвіт із розумними очима і незмінною іронічною усмішкою, прихованою в лівому кутику вуст. Підганяв: поїхали, поїхали! Пояснював дорогою: так усе чудово склалося, свідок цілком підходить на роль представника народу, якому служить депутат Сердюк. Невеличка вистава — і дядька можна відправляти додому. Якщо він навіть щось і бачив, то після вистави з допомогою від депутата Сердюка мовчатиме як німий.

За двадцять хвилин Рома Шиллєр відчиняв двері приватного готелю, де, за його міркуваннями, провінційний дядько Іван Степанович мусив від комфорту і розкошів, які задурно оплатив йому Макс, забути не тільки про нічні події, але й про рідну маму. Макс плентався позаду, усе сподівався на Любин дзвінок, який поставив би крапку в нічному божевіллі.

Стрімко — до номерів. Наштовхнулися поглядом на розгубленого портьє.

— Що? — замість «доброго ранку».

Портьє ввічливо розвів руками, показав на стілець у кутку холу. Макс і Рома озирнулися. Щелепи відвалилися синхронно — під екзотичною лопухатою зеленню на стільці в кутку готельного холу хропів круглий, як гарбуз, дядько, фанатично притискав до грудей пластмасовий дипломат, вельветова торбина черевиком зафіксована.

— Класний кейс! — не втримався Шиллєр.

— Що з ним? — здивувався Макс, прямуючи до дядька.

— Я пробував його відмовити, але ви наказали — будь-яке бажання. — Портьє біг слідом, напоготові тримав розкриту долоню для «чаю».

— І що? — Макс став навпроти дядька і тільки тепер побачив: Іван Степанович п'яний, як новорічний Дід Мороз під ранок, — з копит і без пам'яті.

— Ваш гість замовив на сніданок... пляшку горілки, — пояснив портьє.

Шиллєр присів біля стільця, постукав дядька по плечу, поклацав пальцями перед дядьковим носом.

— Гей! Бригадире! Ти мене чуєш? — нервово сіпнувся. — Не чує! — запанікував. — Шо за фіґня?! У нас за годину камери...

— Може, висмикнути з-під нього стілець? — нагадав про себе портьє.

— Неси води, — наказав йому Макс, та поряд виник переляканий адміністратор.

Забелькотів:

— Пане Сердюк... ми розуміємо, розуміємо... Але в холі... Інші гості... Репутація готелю... Може, перенесемо вашого підопічного у мій кабінет? Там зручніше поливати його водою... Хоч окропом... Можемо влаштувати тортури і знущання, — спробував пожартувати.

— Я знаю! — смикнувся Шиллєр. — Треба відібрати в нього кейс!

— Портфель, — уточнив Макс.

— Точно... — Шиллєр тицьнув у дипломат. — Цю чорну пластикову штуку. Недарма ж він так за неї тримається.

Макс обернувся до портьє.

— Давай...

Портьє подивився на власну порожню долоню. Не зрушив.

Шиллєр дістав із кишені купюру:

— Одним ривком. Зрозуміло?

Заплющені очі Івана Степановича при цих словах не здригнулися. Але вуха дядькові ніхто не затуляв, тому, коли портьє обережно простягнув руку і спробував відірвати від хропуна дипломат, дядько підскочив на стільці, розмахнувся і я-а-а-ак лусне портьє по пиці. Ніхто не встиг отямитися і відскочити на небезпечну відстань — пластиковий портфель, надійний арґумент у будь-яких дипломатичних відносинах, уже лупив направо і наліво. Бац — Максові у вухо! Оп — наштовхнувся на адміністратора. Тиць — попсував обличчя іміджмейкеру. Шиллєр упав і вирішив не вставати.

— Шановний! Шановний! — верещав з підлоги. — Роззуйте очі! Ми друзі! Ми прийшли з доброю новиною!

— Друзі? — Іван Степанович опустив дипломат і врешті прокинувся. Спустошено подивився навкруги. Здивувався, бо друзів не побачив. Знітився, бо застиглі, мов скляні, фігурки людей навколо, здається, були трохи покаліченими. Згадав про готельний номер за півтори тисячі гривень на добу і зовсім потьмянів: біда до центру на мотузці притягла, а тут ще й горе причепилося. Де йому півтори тисячі гривень взяти?

— Іване Степановичу, — подав голос Макс. Крок до дядька. Усмішку вичавив. — Це я... Максим... Пам'ятаєте? Ми зустрілися минулої ночі... Мені здалося, що вам ніде переночувати, і я оплатив вам номер, щоби ви могли відпочити. — Замовк. На дядька спідлоба обережно. — Ви ж... сподіваюся... нормально відпочили?

Іван Степанович почув головне — за номер сплачено. Повеселішав, хоч випита горілка смуток сіяла.

— Дякую, синку... — непевно.

Шиллєр підскочив із підлоги, усміхнувся дияволом.

— Розсолу! М'ятну жуйку і... — На дядька уважно глянув. — І більше нічого. Типаж нормальний — суворе життя, трудові мозолі, достаток лишився у вісімдесятих минулого століття,

і дипломат, мать... — Побиту пику помацав. — Як символ того достатку. — До дядька підбіг. — Ви комбайнер! — навмання.

— Ні, — відповів Іван Степанович. — Лікар.

Макс хмикнув — так тобі, Шиллєре! Не будеш викобелюватися.

Шиллєр задумався, заходив навколо дядька, роздивлявся, як прибульця.

— Живете в селі? — Друга спроба навмання.

— У райцентрі, — відповів дядько. На Шиллєра, як на божевільного. — Біля елеватора.

— А-га! — невідомо з чого зрадів Шиллєр, потяг дядька до виходу. — Добре, добре... Ви у надійних руках. Це доля. Ви ж мудра людина? Мудра, бо вам — років і років. Освічена? Само собою! Клятва Гіппократа, не нашкодь, і таке інше! Ви ж розумієте: нічого випадкового не буває. Такий шанс трапляється раз у житті! Сьогодні всі ваші проблеми вирішаться на найвищому державному рівні. — Зупинився. Замовк. На дядька суворо глянув. — ...Як вирішилися б справи будь-якого простого українця, коли б він звернувся до Володимира Гнатовича Сердюка. Ви ж, сподіваюся, у справах до Києва приїхали?

Іван Степанович висмикнув руку, у яку міцно вчепився Шиллєр. Глянув на вельветову торбину, що так і лишилася біля перекинутого стільця у кутку холу.

— Звісно, що не на гулянку, — зітхнув. — Торбу ледь не забув.

— Її віднесуть до вашого номера. — Макс жестом указував портьє, де має бути торба гостя. А тому довго пояснювати не треба — школа! Уже підхопив торбину, пилинки з неї здмухує, до номера тягне.

— Яке там! — уперся дядько. — Неси, хлопче, мою торбу до мене. Я сюди не повернуся.

— А раптом треба буде залишитися у Києві ще на одну ніч? — розгубився Макс.

— Хіба можна такі гроші на витребеньки фітькати? — обурився дядько. — Я краще біля Дніпра.

Шпок! Гвіздок у Максове тім'ячко.

— Біля Дніпра? — напружився.

На Шиллєра — виручай.

— Пішли, пішли! Нам ще підготуватися треба. — Шиллєр ухопив дядькову торбину і побіг до виходу.

На ранок після несподіваного чудесного визволення з пут понад трьохсотрічного забуття куми Свиря і Микишка сиділи у кущах дніпровської кручі під Лаврою, приголомшено дивилися на нескінченний автомобільний потік, що рухав набережною. За ніч тільки й наважилися, що пройти кілька десятків метрів набережним шосе в бік лаврських хрестів — більше не здужали. Дивні, швидкі, як козацькі гарматні ядра, незрозумілі пристрої з палючими свічками-очами таки відігнали кумів до кущів. Куми ж не боязкі, недарма серед Дорошенкових серденят шаблями махали. Відчайдухи. Свиря було спробував навіть ухопитися за палаюче око сріблястого авта, що промчало крізь нього, але те, хоч не завдало хлопцеві шкоди, у руки не далося.

— Ох і швидка холєра, — розлютився Свиря. Намірився зганяти до дерев на кручі, виламати добрячу гілляку і встромити у незрозумілу істоту, та кум Микишка мудре слово мовив:

— Я так собі міркую, куме Свиря. Не можна у раю бійки вчиняти.

— А як руки чешуться? — спитав Свиря.

— Язик у тебе, куме, чешеться! — відповів Микишка. — Я так собі думаю... До Лаври кручами підемо. Оминемо вогні райські, свят, свят... Бо не знаємо певно, чи маємо право посеред чистих душ врятованих пити солодке райське пиво.

— Оце б пива чи бражки... — просяяв Свиря.

Міцний Микишка вхопив верткого кума за сорочину і потяг до порослих деревами та чагарником дніпровських схилів. Дерлися крізь густі хащі, усе кидали оком на дніпровські береги. Під ними, при правому березі, сяяли, горіли, співали і гомоніли пароплавчики, переобладнані на ресторани і клуби. За Дніпром, на березі лівому і далі, скільки око сягне, — суцільні вогні.

— Який же неосяжний світлий рай небесний, — розчулився Микишка. — Кінця йому нема.

— А чого ж... — Свиря. — Райські кущі — не селянський клаптик, аби на ньому тулитися: і пшеничку посадити, і для бурячків місце знайти. Райські кущі, певно, великі, як наші луки. Пам'ятаєш, куме Микишко? Корова заблукала, так три дні верхи шукали і не знайшли.

— Вовки ту корову з'їли, а ти, замість її шукати, три дні у шинкарки гостював, — нагадав Микишка.

Свиря, на диво, не образився. Усміхнувся. Носом потягнув.

— О-ой... кабанчика... Кабанчика печуть. Та десь зовсім поряд! — До Микишки. — Йдемо... Йдемо, куме. Розвідаємо, що до чого.

— Я так собі міркую, куме Свиря. Спочатку до Лаври.

— Навіщо нам Лавра?

— А де ж у раю центр, як не у Лаврі? — звів брови Микишка. — Зареєструймося. Отримаємо райські грамоти, мовляв, двоє Дорошенкових серденят взяті на довічне райське забезпечення. А потім уже...

— У мене кишки скрутило. — Свиря своє.

Микишка зиркнув зневажливо.

— Йди, як хочеш. Тут чекатиму.

Не минуло й десяти хвилин, як чагарником до Микишки добіг ошелешений Свиря. Два шампури з шашликом у руці. В очах — здивування безмежне.

— О-ой, куме... Нечистий тут править. — Микишці один шампур з шашликом дає. — Виліз я з кущів і пішов на люд... Над головою вогні сяють, а біля великих наметів... Більших за татарські кибітки... Восточні чєловєкі стоять і кабанчика на рожні смажать.

Микишка напружився, на кума з недовірою.

— Де би у християнському раю восточним чєловєкам взятися? Може, вони ще й казанським милом торгували?!

— Ні! Кабанчика смажили. Божуся пресвятою Богородицею, й сином її Йсусом Христом присягаюся! Стоять і оком не ведуть, що християнська душа слиною сходить. Товчуть між собою — ала-ла, ала-ла... Бусурмани кляті. Я перехрестився, взяв з вогню два рожна і побіг геть.

— А вони?

Свиря хижо посміхнувся. Відірвав зубами добрячий шмат м'яса:

— Злякалися, кляті пройдисвіти. На смерть злякалися. Залопотіли, заметушилися... Та де їм зі мною тягатися. Далі кущів не побігли.

Замовк. М'ясо проковтнув.

— І де це ми є, куме?

Микишка зітхнув:

— Я так собі міркую, куме Свиря. Отець небесний милосердний і до козацтва вельми прихильний. Пам'ятаєш того бурсака, що восени до серденят пристав?..

Свиря кивнув — чого б не пам'ятати. Знатний був бурсак Андрій. Клятих ляхів із молитвою у пекло відправляв.

— Так той бурсак Андрій казав раз, коли його про світлий рай небесний запитали... Що у раю мають бути ляхи і турки з татарвою.

— І яка у тому чесна правда? — Свиря з недовірою.

— «Для ляхів і татарви козацький рай — справжнє пекло, — сказав тоді бурсак Андрій. — На землі їх рубали, буде їм і на небі непереливки».

Свиря з повагою глянув на кума Микишку. Ох, розумний. Діло каже.

— Так чого нам тоді до Лаври сунути? Треба, куме, гетьмана шукати.

Микишка доїв шашлик, оглянув шампур, рукавом від жиру обтер. Знайшов під ногами камінчик — кінчик шампура гострить і кума наставляє:

— Я так собі міркую, куме Свиря. Спочатку святому хресту вклонимося, який не який реєстр знайдемо, а потім уже Петра Дорофійовича шукатимемо...

На ранок закопали у кущах під Лаврою загострені шампури й обережно посунули до Лаври.

Перед Різдвобогородицькою церквою на коліна впали.

— Прости, Боже єдиний кріпкий, усі гріхи земні і знайди вірним серденятам притулок у світлому раю християнському...

Уздовж лаврського муру — наверх. Люд оминали, хоч Свиря голову скрутив, так роздивлявся чудернацькі одежини чистих душ врятованих. А Микишка радів, що ті зовсім не дивуються появі двох розхристаних серденят.

Біля церкви Воскресіння стареньку жебрачку уздріли. Чорна хустина на брови насунута, очі долу. Свиря штовхонув Микишку в бік, показав на бабцю.

— Давай, куме, до святої людини підійдемо. Може, вона нам вірну путь вкаже.

Перехрестилися, чинно пішли до бабці. По дорозі — кіоск із пиріжками та булками. Микишка й не помітив. Свиря не пропустив. Зупинився. На дебелу молодицю років сорока, що за прилавком позіхала, прискіпливо глянув. Вклонився, з-під пахви на жінку — зирк. Наче й не бачить хлопця. Свиря розігнувся і розсердився одночасно. Простягнув до пиріжка руку і вхопив спочатку один. Та за пазуху. Потім ще один, потім три одразу. Молодиця й оком не повела. Свиря розгубився.

— Гей, бабо! Куди ти дивишся?! Я пиріжків набрав злодійством!

Молодиця не почула. Дістала люстерко, з хвилину вдивлялася у власне віддзеркалення. Свиря встиг оббігти жінці за спину і глянути у дзеркальце з-за її спини. Жахнувся.

— Куме! Куме Микишко! — біг за Микишкою навздогін, і сльози по щоках. — Куме! Біда! Чорти й у раю ворожать, кляті.

За рукав Микишчиної сорочини вчепився.

— Скоріш за мною! Треба чортів вгамувати.

— Та що з тобою, куме Свиря?! — Микишка висмикнув сорочину. Принюхався. — А що за пазухою? Чорт?

Свиря дістав пиріжок. Схлипнув.

— Баба люстерко дістала... Я в нього глянув...

— Задля якої біди? — не зрозумів Микишка.

— А раптом я за ці роки так змінився, що й упізнати себе не зможу!

— Та ні, куме Свиря! Як був базікало білобрисе, таким і лишився, — уважно глянув на кума Микишка.

— Е, ти мені тут розпатякуватимеш! — сіпнувся Свиря, заїв горе пиріжком. — Я у люстерко бабине глянув... А мене — нема!

Микишка збентежено почухав потилицю, помацав Свирю — є. Обернувся до Воскресенської церкви. Перехрестився затято і потяг кума до жебрачки.

Старенькій ломило кістки і при літньому сонці. Куталася у клітчасту шальку, байдуже дивилася на порожню пластикову тарілку, що стояла перед нею на землі. Добре, що міліція, чиновники з заповіднику та лаврські ченці не чіпають, дають копійку зібрати. Та й вона — не грішить. Милостиню перерахує і на третину свічок в Успенському соборі запалить задля слави Господньої. На другу третину безпритульних псів нагодує і тільки на останню третину собі хліба.

Дві постаті стали перед старенькою, сонце загородили. Напівсліпі очі звела — двійко хлопців розхристаних товчуться розгублено. Один — чисто Ілля Муромець у Лаврі прокинувся. Другий — волосся соломою та все підскакує, ніби хтось його за мотузки смикає.

Велетень вклонився чемно.

— Помагай Біг, мамо...

— Хай і вас береже Господь, люди добрі, — відповіла.

Білявий був подався до старенької ближче, та велетень вхопив його за сорочину — стій! Знову вклонився жебрачці.

— Скажіть, мамо... Чому старцюєте у світлому раю небесному? За які гріхи Господь всемогутній лишив вас ласки своєї? Може, обітницю яку відробляєте? Чи добровільно спокутуєте прегрішенія земні?

Усміхнулася від слів дивних.

— Молю Господа, щоби скоріше смерть мені дав і прибрав до себе на небо.

Куми перезирнулися спантеличено. Верткий Свиря висмикнув сорочину з міцного Микишчиного кулака. Перед бабцею присів.

— Ви, мамо, нас не плутайте... Бо це... гріх! — З-за пазухи пиріжок дістав, бабці простягнув. — Їжте, мамо... — Не втримався. — А ми де? Хіба це не рай?

— Який там рай... Грішна земля... Київ...

Куми один на одного — свят, свят...

— А рік який? — Свиря на коліна біля бабці впав, в очі їй вдивляється, бо, може бути, і у раю божевільні трапляються, верзуть своїми язиками казна-що, а новоприбулим душам від того самі розпачі.

— Дві тисячі восьмий...

— Що?! — Свиря, як був на карачках, так і поліз повз бабцю до Лаврського муру. До каменя притулився — свят, свят... Бозна скільки рочків при коренях спали... І задля чого? Щоби замість раю знов на грішній землі прокинутися?

Микишка спантеличено озирався, пробував рахувати — тисяча шістсот шістдесят восьмий був... А тепер, виходить...

Бабці вклонився.

— Скажіть, мамо... Це ж скільки часу спливло від року тисяча шістсот шістдесят восьмого від Різдва Христового?

Старенька на хвилину замислилася.

— Триста сорок років, люди добрі.

Новина для кумів — як ляхова пастка, а вони без шаблюк. Свиря закам'янів біля лаврського муру, тільки знай очима стріляє, у голові машкара: як так, як так? Микишка глибою стовбичив посеред тротуару. Крізь нього, мов вода крізь чисте сито, пройшли дві пишні жінки в хустках. Микишка зовсім розгубився. Обмацав себе, безпорадно подивився на стару жебрачку.

— Не бачать вас люди... — захитала головою старенька. — От шкода. Така шкода...

Микишка не повірив. Насупився і пішов на групу туристів — ті саме вивалили з автобуса і прямували в бік башти Івана Кушника. Загарчав загрозливо. Руки розкинув, наче хотів одним махом усіх туристів у полон взяти. Кум Свиря біля муру навіть бідкатися перестав — підвів голову, насторожено спостерігав за Микишкою.

Туристи пройшли крізь Микишку, і тільки останній — худорлявий юнак років шістнадцяти у смішних широких шортах до колін, такій само широчезній футболці з написом «Реп

фореве!» і навушниках у вухах раптом наштовхнувся на Микишку; від подиву зісмикнув навушники, із захопленням оцінив Микишчине вбрання.

— Круто! — видихнув із заздрістю. — Етнофестиваль?

Микишка від несподіванки відсахнувся, та відповісти не встиг. Від групи туристів фаната репу гукнула білява дівчина, і той побіг доганяти групу. Тільки й устиг наостанок жестом ще раз показати Микишці — круто! Дійсно круто!

Микишка озирнувся юнакові вслід і раптом махнув йому рукою. «Як так? — сіпалися думки. — Один якийсь бачить, інший — ні...»

— На кому гріха нема — ті бачать, — почувся від муру голос старенької жебрачки.

Микишка задумався, озирнувся — народу тьма-тьменна... Онде — сонце вище і люду все більше і більше. Снують собі туди-сюди, наче діла їм нема. Та всі дивні, чудернацькі, вбрані незрозуміло: де війт, де козак реєстровий, де татарин полонений, де жид торговий, де подільський кожум'яка, а де селянин — не зрозуміти. Тільки ченців лаврських, хвала Господу, упізнати можна. Й оце з усієї сили народу тільки двійко їх і побачило? Стара мама-жебрачка і дивний юнак у обірваних штанях? Зітхнув Микишка. Згадав — ще Гетаут їх бачила, коли з Дніпра її витягли. І дядько, що салом пригощав... А інші, значить, грішать смертно?.. Знизав плечима — щось воно не те... Вони зі Свирею теж не янголами були.

Непосидючий Свиря наче Микишчині думки читав. До жебрачки ближче підсунувся. На люд з осторогою дивиться, питає у старенької:

— А чого ж ви, мамо, нас бачите?.. Самі казали — просите Бога про смерть, а він вас і чути не хоче. Якби ви, мамо, без гріха були, вас би Господь давно прибрав...

— Грішна, грішна, — закивала головою бабця. — Грішна, люди добрі. Та... каюся...

— А чого ж ви, мамо... — допитливий Свиря хотів було присікатися до бабці й детально випитати про її гріхи та каяття, та Микишка раптом рішуче — наче вмить все йому стало зро-

зумілим — відступив з центру тротуару до муру, підхопив Свирю за сорочину і потяг геть.

— Егей, куме Микишко! — виривався Свиря. — Який диявол у тебе вселився? Чи ти сказився?

— Підемо, куме, під дерева, де люду й возів без коней нема, — пояснював Микишка на ходу. — Раду триматимемо. Я так собі міркую... Не міг Господь всемогутній через стільки років нас без діла у Київ направити...

Серед чагарнику на дніпровському схилі тиша нестійка, птахи полохливі. За хвилину спогади про славне життя козацьке перегорнули. Ще хлоп'ятами на Січ прилуцький полковник Петро Дорошенко їх направив: при курені козацькі науки вивчати. Як чотирнадцять стало — при собі опреділив: зброю чистили, коней доглядали, у походах поміч складали. А як вуса попробивалися — Свиря з Микишкою самі за шаблі й пістолі взялися. Коней стрімких у татарви відбили. Люльки завели. Жупани лише до шинку надягали — у бою самий клопіт від тієї одежини. Верткий Свиря гарну дівку Марусю в жони взяв, а Микишка ледь від шаблі козацької не загинув, бо за нашептом гнилого жида — мовляв, бачив, як Микишка, сучий син, скотолозтвом займався і вибрав для того полковницьку коняку, — товариш уже готувався відтяти Микишці голову, аж звідкілясь з'явилася така собі дівка Оксанка і заявила, що хоче Микишку собі за законного і перед Господом вінчаного чоловіка мати. А козацтво закони шанує. Обвінчали Микишку з Оксанкою, аж товариші вивели гнилого жида на чисту воду: оце прибився до козаків, хрест цілував, що юдину віру забув і став добрим християнином, навіть свинину до рота підносив, та один нехмільний писарчук побачив, як той жид свиняче м'ясо у долоню випльовує і собаці віддає. Ухопили жида й ну катувати: кажи чесну правду, бісова душе. Як руки викрутили — так правда з нього і полізла: і про знаки, якими сповіщає ляхів про наближення козацької ватаги, і про зілля, яке у пиво підсипає, і про полковницьку коняку, яку сам занапащав, а на чесного козака Микишку наговорив. Свиря тоді розлютився через край і зовсім не тому, що через жидівську брехню Микишці голову

мало не відрубав. То справи буденні. Свирі боліло, що через жида тая дівка Оксанка, як корову на мотузці, потягла хороброго козака Микишку до церкви і примусила на собі женитися. Та Микишці жонате життя подобалося, і за рік товариші стали батьками, а як синочків похрестили — то й кумами. Сім'ї майже не бачили — у походах згадували на тверезу голову, вдома набиралися бражки по самі вуха і сперечалися — чийого сина звати Іванком: Свиря бив себе кулаком у груди — його син Іванко, а в кума — Андрійко! Микишка сумнівався — нібито у нього Іванко росте, а у Свирі — Андрійко. Чи навпаки?

На початку року з трьома шістками, тисяча шістсот шістдесят шостого, — «Ой, буде біда, буде...» — перешіптувалися забобонні козаки і все заглядали в очі характерникам, та ті відмовчувалися собі й сумно усміхалися у вуса — козацька рада у Чигирині віддала гетьманську булаву Правобережної України Петрові Дорофійовичу Дорошенку, Свириному з Микишкою покровителю. Справ додалося. Слави... На той час уже до старшин козацьких дослужилися, а як гетьман Дорошенко серденятську армію створив, серденятські загони очолили. Серденятам — і грошенята, і шана особлива, і справи найважчі. Відчайдухи.

Півроку все ляхів довбали, аби звільнити з Марієнбурзької фортеці київського митрополита Йосипа Нелюбовича-Тукальського та архімандрита Гедеона Хмельницького. Улітку домоглися — здалися ляхи, звільнили бранців. «Під рукою Дорошенка об'єднати Україну від Новгород-Сіверська й Путивля до Карпат і Сяну», — Тукальський до Бога з молитвою. Слухали й не вірили. Хіба до об'єднання? «Ляхи, турки і татари! Москалі та яничари!» — співали-перераховували ворогів. Яке, в біса, об'єднання? Хіба що підмосковську Лівобережну Україну до правого берега дніпровською хвилею приб'є! Лівобережні козаки, кажуть, свого гетьмана Брюховецького не вельми шанують за його служіння московитам. Дніпро з'єднає?.. За рік Дніпро навпіл роз'єднав Україну, Правобережжя — Речі Посполитій, Лівобережжя і Київ — імперії Російській.

Коли гетьман Дорошенко гукнув на поміч турків з татарвою, Свиря з Микишкою заплакали, та рушили разом із бусурма-

нами Правобережжя від ляхів звільняти. Зробили справу і тисяча шістсот шістдесят восьмого подалися на Лівобережну Україну — тамтешніх козаків під булаву Дорошенка ставити, Україну об'єднувати. На власні очі бачили, як козацтво розправляється з нелюбим гетьманом: лівобережні козаки розшматували Брюховецького в смерть і присягнули на вірність Дорошенку. Єдиною стала Україна. І гетьман один на всю Україну — кумів покровитель, тато козачий, милістю Божою осяяний Петро Дорофійович Дорошенко. Слава... Слава.

Свиря з Микишкою згадали — головами закивали сумно: усе вміли... Шаблями ляхам та туркам голови зносити, з пістолів — в око, пивом та брагою змагалися, хто стійкіший... А гетьмана свого... Петра Дорофійовича, тата козацького... про зраду попередити не зуміли.

Добре пам'ятають. Під Котельвою московитів розбили, закріпилися на Лівобережжі. Перемогу би святкувати, товариші вже брагу розливають, а Свирю з Микишкою до гетьмана гукнули.

Перед Дорошенком стали — щось не радіє гетьман. Чорний з лиця. В очах туга. Слова — як каміння у провалля падають.

— До Чигирина повертаюся... На лівому березі Демко Многогрішний за наказного гетьмана лишиться, а ви... приглянете, як справи вершитиме. Моїми очима й вухами біля нього будете. Усе зрозуміли, вірні серденята?

Кивнули — так, ясновельможний, усе зробимо.

Гетьман — до Чигирина, серденятам — скіпка у серце. Як за тим Демком пильнувати? Їм би до бою, а не розмови підслуховувати. Незвичні, а плітки вже самі у вуха котяться.

— Чули? Чули? Пріська, жона гетьмана Дорошенка, у гречку скочила. Коханця молодого завела, та без сорому, пропаща душа! Без сорому! Оце гетьман нагло повернеться у Чигирин, Пріську — коліном під зад! — Пішов між козаками шепіт.

— Пріська — жонка знатна, племінниця самого батька Хмеля, — казали одні. — Побоїться Дорошенко Хмелів рід зачіпати.

— Був би живий Хмельницький, сам би Пріську віжками відшмагав і в черниці відправив! — відказували інші.

— Так он воно чого гетьман на Чигирин чимдуж помчав! — врешті дійшли згоди. — Пріську втихомирювати.

— Ото й твоя Оксанка, мабуть, як та Пріська! — чогось зачепив Микишку Свиря, рознервований розмовами про зраду гетьманської дружини.

Микишка зітхнув, на кума спокійно глянув:

— Я так собі міркую, куме Свиря... Гетьман наказав нам за Демком розвідувати, а не про його Пріську хвилюватися. Ото й візьмемося за справу. Зазвемо сьогодні ввечорі до шинка когось із Демкових помічників... Може, нап'ється, язик і розв'яжеться.

На тому й зійшлися, та ввечері, як ішли до шинка, перестріли полковника Переяславського полку Дмитрашку Райчу. Здивувалися — чого це Дмитрашка до Демка Многогрішного поспішає? Біля Демкової резиденції за возами засідку влаштували. А там — коней, коней... Чи не всі полковники лівобережних козацьких полків до Демка з'їхалися. Задля якої ради? Уже й година минула, вже й місяць на небі, а товариство не розходиться. Свиря занервував, спробував під вікном причаїтися й, може, хоч слово почути. Уже побіг, пригинаючись, від возів до вікна чагарником, аж знов тобі той Дмитрашка. На поріг вискочив, ніздрі тремтять од люті.

— Пилипе, сучий сине, де ти є?! — як гаркне у темряву. — Їдемо! Їдемо!

Свиря так і застиг у чагарнику. Бачить — за Дмитрашкою з дому парубок вибіг. «Служка», — відзначив Микишка з-за возів.

Дмитрашка — на коня. До служки нахилився.

— Усе чув? — тихо.

Свиря і Микишка Дмитрашкові слова розчули. Напружилися. На служку... Пилип кивнув — так, пане полковнику.

— Сховайся! Як розходитимуться — обов'язково біля коней зупиняться. Казатимуть те, про що при Демкові Многогрішному промовчали. Щоби кожне слово розчув. Зрозумів? — Пилип знову кивнув. — З Богом, — прошепотів Дмитрашка і зник у темряві.

Свиря у чагарнику витягнув шию — оце так. Вони за Дмитрашкою стежать, а той, значить, служку лишив стежити за іншими лівобережними полковниками. Та що ж за розмова відбувається у Демка Многогрішного?

— Дмитрашчиного служку катуватиму, — вирішив Свиря, — аж поки не розкаже, що у Многогрішного чув!

Тихо посунув до порога, біля якого пряли вухами полковницькі коні, туди, де в темряві ховався Дмитрашків розвідник Пилип. А від возів туди ж плазував Микишка. Вони зі Свирею з двох боків одночасно виникли біля Пилипа — повалили парубка на землю, затулили рота, хоч той з благанням в очах жестами вказував на коней біля порога і щось намагався пояснити кумам. Свиря з Микишкою, може б, і наважилися прибрати руки від Пилипових вуст, але раптом двері з грюкотом розчахнулися і на поріг Демкової резиденції вийшло кілька сивих чоловіків. Зупинилися, брови суплять... Озираються.

Куми завмерли, забули дихати. Пилипа міцно скрутили — не ворухнеться.

— Дмитрашка Райча, полковник переяславський — відважний козак, — раптом недобре розсміявся один з чоловіків. Показав на коней. — Дивіться, пани полковники... Коня Дмитрашчиного нема, а кінь його слуги стоїть. Пан полковник Переяславського полку один звідси поїхав. Без слуги.

— Тут він десь... — хижо озирнувся другий чоловік. — Райча лишив його за нами стежити.

Замовк. У темряву вдивляється. Раптом я-а-ак свистоне — Свирі з Микишкою вуха позакладало, — а чоловік уже гукає:

— Тихоне! Іване! Сюди, бісові діти! Візьміть чоловіків десять і обшукайте мені гарно все навкруги!

— Кого шукаємо, пане полковнику?!

— Служку полковника переяславського Дмитрашки Райчі.

— Живим привести чи на місці вбити?

— Живим, живим... Нам із ним ще побалакати треба, — чують куми.

Задки, задки... За резиденцію Демкову. Відхекалися. Микишка закинув Пилипа на горба і чимдуж до Десни.

Біля ріки куми добру схованку мали. Пилипа до землі притисли — кажи, зміюко, усе чисто, бо кістки переламаємо! Катувати не випало. За хвилину служка все вилив з образами:

— А ще серденята Дорошенкові, трясця вашій матері! Вашому гетьману зраду готують, а ви помагаєте. Прісю Яненко-Хмельницьку, дружину гетьманову, обмовили, аби Дорошенка з Лівобережжя виманити. Демко Многогрішний лівобережних полковників збиратиме у Новгород-Сіверському. Сам хоче гетьманом стати.

Куми брови позводили — зрада... Зрада! Чуяв батько козачий Петро Дорофійович. Недарма вірних серденят при Демкові лишив.

— Я так собі міркую, не всі полковники лівобережні до зради повертають, — мовив Микишка. — Переяславський полковник Дмитрашка Райча, хазяїн твій, мабуть, не хоче Многогрішному присягати...

— Аби за руки не хапали та рота мені не затуляли, я би коня встиг сховати і більше б дізнався, — похнюпився Пилип.

— Коня ми тобі дамо. Вертайся до Райчі. Скажи, Божою милістю гетьман всієї України Петро Дорофійович Дорошенко знатиме про змову.

Поночі Свиря привів до схованки біля Десни коня для Дмитрашчиного слуги, куми перехрестили його у спину і взялися лаштуватися у путь. На Чигирин. До Дорошенка.

До світанку рушили. Підганяли коней — скоріше би з Чернігова виїхати. На відчайдушний крик мимоволі озирнулися: на площі біля війтового дому Демкові козаки вправно заганяли гак під ребра скривавленого, напівживого чоловіка. Свиря привстав у сідлі — цікаво, хто та холєра, що сьогодні сонце востаннє побачить. І закляк.

— Ой, куме Микишко. Швидше, швидше... Онде Дмитрашчиного служку на гак чіпляють. Раз чіпляють, значить, уже все розпатякав. Швидше! Аби не помітили...

Коней — у боки: гайда, гайда...

— Он вони, сердюки наймані! — несамовитий крик за спиною. Один з козаків Многогрішного помітив кумів і вже цілив

з пістоля. Інші кинули Дмитрашчиного служку, заметушилися: хто до коня, хто за шаблю, хто до Демка Многогрішного за наказом.

— Я так собі міркую, прощавай, куме Свиря, — сказав Микишка і щосили вдарив коня нагайкою. — Гей! Гей!

— Гей! Гей! — Свиря мчав поряд із Микишкою. Не озирався. Дурне діло... Що позаду, і так точно знав — аби попереду спасіння.

Цілий день козаки Многогрішного вперто переслідували Дорошенкових серденят: коней не жаліли, не відставали. Цілили з пістолів, та кулі свистіли вище голів Свирі і Микишки, додавали пекучого вітру в прохолодне повітря, підганяли й без того швидких коней втікачів.

— Гей! Гей!

Цілий день куми без перепочинку гнали коней на південь уздовж Десни. Під вечір захеканий, втомлений Свиря щосили крикнув Микишці, що скакав поряд:

— Куме! Переправляймося на той берег. Бо схоплять, іроди кляті...

— Коні втомилися... Не випливуть, — крикнув у відповідь Микишка. Озирнувся — Демкові козаки, мов зачаровані, без утоми мчали вслід за кумами.

— До Десни! До Десни, Микишко! — горлав Свиря.

— До Десни, — погодився Микишка і спрямував коня до річки.

...Козаки Демка Многогрішного скупчилися на березі Десни, притримували збуджених коней, вдивлялися у темну — з вечірнім вітром злилася — воду. Утікачі ледь помітні: тримали за гриви коней, чимдуж пливли до протилежного берега. Течія зносила, сутінки плутали, та серденята відчайдушно, з останніх сил гребли до суходолу. Аж ось посеред річки Свирин кінь смикнув головою і несподівано швидко пішов під воду. Свиря не встиг відпустити гриву, занурився разом з конем, плакав під водою, не відпускав кінську гриву, наче міг урятувати вірного товариша. Кінь майже не боровся за життя — усі сили вичавив з нього Свиря за день скажених безперервних перегонів.

Здригнувся раз, другий... Захлинувся і пішов на дно. Свиря розчепив пальці, відпустив гриву — скорбота понесла наверх, до повітря. Скорбота і ненависть до Демкових козаків, хай би вони вічно горіли у пеклі. Вижити і зарубати кожного, хто гнав і гнав його сьогодні цілісінький день без жалю і милосердя. Вижити і зарубати. У чотири руки. З кумом Микишкою на пару.

Свиря випірнув з азартом мисливця, крутонув головою — на березі все ще пильнували переслідувачі, на воді поряд зі Свирею — нікого.

— Егей, куме! — відчайдушно гукнув Свиря й аж відсахнувся — неподалік від нього поверхня ріки раптом захвилювалася, викинула кілька великих бульок. Услід за ними випірнув Микишка: велетень обома руками обхопив шию свого знесиленого коня, тягнув його до повітря, не говорив — ридав:

— Прости мене, дурня. Прости... Тримайся, братику. Я тебе до берега дотягну. Присягаюся козацьким словом вірним. Братику... Братику...

Микишчин кінь тихо заіржав, ніби вибачився, що не виправдав Микишчиних сподівань, і зник під водою.

— Куме... Куме... — Свиря плив до розгубленого, спустошеного Микишки. — Куме... Тримаймося... Нам ще до берега доплисти, до Дорошенка добігти... Про зраду попередити... Потім наплачемося... Пом'янемо загиблих товаришів... І коней... Куме...

Микишка зціпив зуби, з очей сльози — і поплив. Свиря — поруч. А сил — як у тих коней. Спочатку Свиря почав ротом воду хапати. За мить — Микишка.

— Господи всемогутній і ти, пресвята Богородице, врятуйте наші душі! Присягаємося — як випливемо, ніколи у річку не кинемося, — божився Свиря.

— Присягаємося! — шепотів Микишка холодними мокрими губами.

— Присягаємося... — благав Свиря.

— Присяга... — Велетень Микишка вдихнув, так замість повітря рот залило водою, і він лише кілька разів смикнувся, перш ніж Десна понесла його тіло вниз за течією.

— Куме... — прошепотів Свиря, і милосердна Десна прийняла й другого кума. Залила рот водою і відправила вслід за Микишкою. За течією, до Дніпра.

— Згинули, собаки Дорошенкові! — збуджено розреготався на березі хтось із переслідувачів. — Вертаймося! Додому! Додому...

За кілька днів у Дніпрі біля Києва подільські кожум'яки, що мили шкіри на березі річки, знайшли тіла двох невідомих молодих козаків у простих полотняних штанях і сорочинах. Потилиці почухали і вирішили закопати мерців на Трухановому острові, де цигани таборилися. Бо хоч і мотлялися на шиях у хлопців хрести православні, однаково не впізнати — самогубці то грішні добровільно у воду кинулися чи добрі християни проти волі потопилися.

На дніпровському схилі — тиша нестійка, птахи насторожені і куми, мов брили кам'яні. Зажурилися. Біда... Біда! Задурно згинули. Не виконали завдання, не передали гетьману звістку про зраду. Свиря першим отямився.

— А й не задурно, не задурно, — заметушився. — Товариші гетьманові скажуть: «Загинули, Петре Дорофійовичу, твої сердюки вірні Свиря з Микишкою». А гетьман зметикує — нечисте діло, зрадою пахне. Та буде насторожі, аби Многогрішний Лівий берег не відтяв.

Микишка задумався.

— Я так собі міркую, куме Свиря... При булаві зараз нащадок Дорошенків має бути.

Свиря вкотре з повагою зиркнув на кума — ох і розумний Микишка. Може, характерник? Тоді чого Свирі не зізнається?

— А як інакше?.. — вів далі Микишка. — Кому ще гетьманувати? Не Брюховецьким же! Не Дрозденкам, Опарам, Суховіям, Ханенкам та Многогрішним...

Замовк, брови насупив. Кивнув:

— Точно. Дорошенкова сім'я має гетьманувати.

Свиря губу закопилив:

— На Правобережжі?

— На всій Україні, — упевнено відповів Микишка.

— Добре, коли так, — погодився Свиря. На Микишку глянув. — А як думаєш, куме?.. Задля чого Господь всемогутній нас триста сорок років сплячкою безтямною випробовував, аби тепер знову в Україну повернути?

Микишка плечима знизав — не відає. Підвівся. Кістки розім'яв. На лівий берег — невпізнаний, чудний — глянув.

— Я так собі міркую, розберемося, куме Свиря...

Свиря й собі намірився головою мотильнути — розберемося, розберемося, трясця матері, та раптом за пазухою Микишчиної сорочки щось загуло, засвітилося, зацвірінькало, заспівало... Свиря впав на траву, затис вуха долонями.

— Чорти! Чорти кляті манять до пекла!

Микишка обережно витяг з-за пазухи Любин мобільний телефон, поклав на траву поряд зі Свирею. Спантеличено розглядав яскраві кнопки. Наважився — тицьнув в одну.

— Любо! Любо! Це Гізела, — заверещав тонкий дівочий голосок.

Микишка відсахнувся, перечепився через Свирю, впав поруч із ним на траву.

— Любо! Це вже не смішно! — кричала Гізела. — За годину іспит! Якщо не з'явишся — почнуться проблеми. Любо! Ти мене чуєш? Де ти? Я у твоїй халупі на Костянтинівській. Тут товчуться якісь хлопці й кажуть, що живуть разом із тобою... Я їм не вірю. Любо!

На мить телефон замовк. Куми підвели голови, перезирнулися.

— Гетаут лишила. Її крам, — сказав Микишка. Простягнув до телефону руку.

— Любо! — раптом густим чоловічим басом гаркнув телефон. — Це Гоцик. Ти де?..

Микишка відхопив руку. Свиря підскочив, замахнувся на чортівню. Микишка перехопив кумову руку, завмер і обережно тицьнув на якусь кнопку. Телефон жалібно дзеленькнув і згас.

— Воно... подохло? — вразився Свиря.

— Я так собі міркую... Розберемося, куме Свиря, — непевно відповів Микишка.

А як розібратися, коли сила люду йде повз тебе і не помічає? Кого запитати, коли ти для всіх — порожнє місце, повітря, нуль? Свирі нерви скінчилися. Як збісився. Вискочив на середину тротуару, кричав несамовито, кидався до перехожих, хапав їх за рукави, та люди йшли і йшли, наче нічого не трапилося. І тільки коли Свиря остаточно втратив розум і з розгону заскочив на плечі розкішному блондину років тридцяти з напудреним обличчям і підведеними чорним очима, якийсь хлопчик років семи, що проходив повз із молодою жінкою, точно мамою, раптом розсміявся і крикнув блондину:

— На тобі дядька сидить! На тобі дядька!

Мама шарпонула сина:

— Припини! Це гей, і... ми вчимося лояльності... — І блондину: — Перепрошую...

— Краще виховуй свого пацана, — образився блондин. А хлопчик знову розсміявся.

Свиря зіскочив з плечей блондина і безпорадно розвів руками.

— Що робити, куме Микишко?

Микишка увесь цей час стовбичив біля дерев і розгублено спостерігав за Свириними витівками.

— Я так собі міркую, куме Свиря, — сказав, коли розпалений полюванням за чистими душами Свиря став біля нього, — нам дитину треба. Дитя — воно безгрішне. Воно нас побачить і чесну правду скаже, не збреше.

— Зараз того малого вполюю, — загорівся Свиря і був помчав би за хлопчиком, який побачив його на блондинові верхи, та Микишка зупинив.

— Дитина без мамки мусить бути, — постановив. — Бо мамка злякається, як дитя почне з повітрям розмовляти. Пам'ятаєш, куме Свиря, того писарчука, що з одного дня почав до коней промовляти?

— Чого ж не пам'ятати, — кивнув Свиря. — Сам йому голову відтяв, аби коней глупими реченіями сили не позбавляв.

Куми хвильку подумали і пішли містом шукати самостійну безгрішну дитину. Півдня Печерськом вешталися, та вже не боязкі, зметикували: люд їх не бачить, вози на колесах крізь них пролітають, а пиріжки, курячі стегенця й напої у дорогих скляних пляшках можна сміливо брати, де голод прихопить. Микишка їжі не торкався — стерігся, а Свирин рот не стулявся: і те скуштував, і се спробував.

— Смачне, — казав. — Мабуть, не бідує грішна Україна.

Аж вирулили до пам'ятника акторові Леоніду Бикову, що на дніпровському схилі біля парку Слави. Стали перед ним, розглядають. От зовсім не геройського вигляду чоловік. Похнюпився, наче битву програв, шаблю загубив, пістоля нема, тому й очі сумні... А в кумових серцях — теплий вогник замерехтів.

— Мабуть, шанована людина була, — припустив Микишка.

— Е-е-е, скільки міді перевели. Це ж би гармату можна відлити, — Свиря йому.

— А я про що міркую, — Микишка. — Аби якому поганцю гармату на пам'ятку не віддадуть. Мабуть, шанована людина була.

Поклонилися сумному акторові, пішли вниз схилом. Аж бачать — на лавці під деревом хлоп'я років дев'яти сидить. Тримає у руках таку саму гидоту, яку Гетаут на березі кинула, завзято на кнопки тисне.

— Попався, трясця матері! — азартно вигукнув Свиря. Микишка його за рукав — цап!

— Ти, куме Свиря, спершу мовчи, а то перелякаєш чисту душу. Домовилися?

З Микишкою — як не домовишся. Однією рукою може Свирю до неба підняти. Звісно, що домовилися. Перехрестилися для впевненості й пішли до лавки.

Хлопчик побачив перед собою двох дорослих парубків — полотняні сорочки на грудях до пупа розідрані, важкі хрести на шиях — і про гру в мобільному забув.

— Ух ти! — захоплено.

Куми перезирнулися, Свиря розсміявся — бачить їх хлоп'я! Бачить! І поки серйозний Микишка подумки складав правильну фразу, яка точно не перелякає малого: «Доброго тобі дня, чиста душе безгрішна...», Свиря — штовхонув хлопчика у плече і швидко заторохтів, поки кум язика не припнув:

— Чесну правду скажеш чи вже брехати навчений?! А? Відповідай, хлоп'яче.

— Скажу, — без страху відповів хлопчик. — А ви звідки?

— Сердюки ми. Гетьмана Дорошенка! — Свиря вже підсів до хлопчика на лавку.

— Того самого? Петра Дорофійовича? — без здивування спитав хлопчик, і куми розцвіли. Свиря підскочив, Микишку обійняв.

— А?! А! Наша правда, наша воля... Недарма гинули, — радісно.

— А коні ваші де? — спитав хлопчик. — Мама розповідала, що Дорошенкові козаки обов'язково на конях мають бути.

Оце такі паскудні діти — взяти тобі й усю радість враз дурними питаннями заплювати.

— Потопилися коні, — зітхнув Микишка.

— А шаблі де? — не здавався малий.

Микишка був намірився йому і про шаблі, і про пістолі, та настирний Свиря брови насупив:

— Наші початки! Ми питаємо — ти відповідаєш! А потім, якщо вже наша ласка, і ми тобі...

— Питайте, — згодився хлопчик, і куми враз сторопіли.

— Ну... Питай, як лізеш всюди поперед батька в пекло, — штовхонув Свирю Микишка.

— Питаю... — відважився Свиря. Задумався. До малого ближче підсів. — Це... Україна?

— Україна, — засміявся хлопчик. — А ми у Києві, столиці України...

— У Києві столиця? Оце дурня! — не повірив Свиря. — А де край? Край України де?

— Кордони? — уточнив малий. — На заході — Карпати, на півночі — до Новгород-Сіверська, на півдні — Крим.

— І Крим наш? І Карпати? — не повірив Свиря. Микишку смикає. — Ти чув, куме Микишко?! Оце свято! І Карпати наші, і Крим...

Микишка зачаровано дивився на хлопчика, підсів до нього з другого боку.

— А гетьманує хто?

— Владарює й усім розпоряджається? — уточнив хлопчик.

— Еге ж, гетьманує хто?

Хлопчик замислився, лукаво — на Микишку.

— Як казати — як вчителька у школі чи як мама з татом?

— Як мама, — постановив Микишка.

— Гетьмана тепер нема. Злодії правлять. За одне крісло сто злодіїв чубляться та так гризуться, всю країну трясе. А мама каже — їм однаково. Їм — аби країну дограбувати.

— А ти, хлоп'яче, не боязкий... — Свиря з повагою. — Чи не обмовляєш правителів, часом? Бо на дибі такі говіркі враз кривавою юшкою вмиваються...

— Не обмовляю. Вони самі один одного щодня злодіями й злочинцями називають. А як зустрінуться — цілуються, — розсміявся.

На кумів глянув — почорніли — замовк. І куми мовчать. Німо. І птахи співати перестали. Микишка першим отямився.

— А ляхи з московитами набіги не чинять?

— Поляки нас сіпають, щоби ми в НАТО вступали, а Москва сіпає, щоб не вступали.

— А турки? — спитав Свиря.

— Турки — нормальні. Ми на їхні моря відпочивати їздимо.

— А що, Чорне море обміліло?

— Брудне, і риба повиздихала. Екологічна катастрофа. Так мама каже, — відповів хлопчик. Та все кумів розглядає. — А ви справжні чи ввижаєтеся?

— Справжні, — з тугою.

І знову німо. Не розчули, як біля лави за їхніми спинами виникла струнка жінка років сорока. Обійшла лавку і стала перед трійцею.

— Мамо! — підхопився хлопчик. — А це сердюки Дорошенкові. Справжні.

Жінка з підозрою глянула на розхристаних кумів. Микишка встав з лави, вклонився.

— Помагай Біг, добра мати.

— Сердюки? — усміхнулася скептично. — Що ж ви, хлопці, гетьмана свого з собою не прихопили? Він нам зараз — ой як треба!

І пішла. Хлопчик за нею підстрибцем.

Свиря вслід побіг.

— Стійте, Христом-Богом... — наздогнав. В очі жінці заглядає. — Часом, не знаєте... Як у році тисяча шістсот шістдесят восьмому Божою милістю гетьман війська Запорізького Петро Дорофійович Дорошенко з Лівобережжя до Чигирина подався, на лівому березі зрада не розгорнулася? Не роз'єднала Україну?

Жінка сумно всміхнулася:

— Дем'яну Многогрішному гетьманські клейноди дали, поки Дорошенко дружину-зрадницю втихомирював...

— Демкові?! — вразився Свиря.

— Усе, за що славний Дорошенко боровся, прахом пішло...

— І звідки у вас, бабо, таке паскудство на язиці?! Ви, бабо, часом... — раптом насупився Свиря. Мабуть, не прив'язували її до кінського хвоста та не крутили суглоби на дибі, бо таке безглуздя верзе, аж руки чешуться.

— А ви, хлопці, скиньте ваше театралізоване лахміття та приходьте до мене на лекції з історії України, — жорстко відповіла жінка. — Любов до Батьківщини — це не вбрання. Це — знання. — Зміряла Свирю роздратованим поглядом, заспішила геть.

— Пріську обмовили! — гукнув їй услід Микишка.

— Що? — знову зупинилася. Із подивом на Микишку глянула.

— Пріську, дружину гетьманову, вороги обмовили, — повторив Микишка. — Виманювали Дорошенка з Лівобережжя. — Замовк, зітхнув. — Чесну правду кажу.

— Чесну правду, — Свиря тоскним відлунням.

Макар рахував. Один плюс один — вони з Гоциком. Виші, пиво, футбол, Че Ґевара, дурні розмови і фантастичні мрії. Зачепитися у Києві чи, приміром, виграти грант на навчання у Джорджтауні. Англійську знають. З компами розмовляють. Зарозумілих не поважають: не треба випендрюватися, скромніше треба бути, навколо — не люмпени. Багатих не розуміють: Макарові з Гоциком їхні би гроші... Зверхнє спостереження за усіма, хто рухається іншими шляхами: значить, можна і так?.. Без самокопання. Самодостатні. Один плюс один — вони з Гоциком. Космос.

Космос плюс дівчина — вони з Гоциком і Люба. Виші, пиво, футбол, Че Ґевара, дурні розмови і фантастичні мрії. Пішла корекція... Азарт, гордість. Вони не чіплятимуться за дрібниці! Особистості! Амбітна провінційна голота: хваткі мізки, здатність вижити на п'ять гривень на день, стовідсоткова адекватність — не лякайся, столице, ти ще не знаєш, але ти вже наша. Зарозумілі? На місце їх! Багаті? Е, стійте! Невже тут хтось настільки дурний, що міряє всіх багатих стандартами двох десятків нудьгуючих закомплексованих ледарів, які тирлуються у телевізійних «Світських хроніках» і їм подібних бридотах? То — піна. А нам потрібні справжні багаті. Розумні багаті. Вони є. Не у телевізорі. У житті. Вони налагоджують виробництва, підтримують мистецтва, будують лікарні, школи, вони роблять більше, ніж усі державні органи разом узяті. Тому кидаємо зверхнє спостереження — треба бути в центрі подій. Ні-ні! Не варто свої ґеніальні мізки вмикати винятково для внутрішнього користування і чекати гіпотетичного часу «Х», аби продемонструвати їх світові. Життя і є час «Х». А коли станемо багатими і шанованими — на нас чекає вибита бруківка Андріївського узвозу. Так що — помашімо ручкою Джорджтауну. За кордоном, мабуть, простіше заробити на

підтвердження власної гідності, але тут — цікавіше. Космос плюс дівчина — вони з Гоциком і Люба. ...Бог є.

Варіант третій. Математична відповідь не підтверджується дійсністю: вони з Гоциком без Люби. Три мінус одна — як і колись? Космос? Зникла. Закохалася і щезла. Вони з Гоциком. Без Люби. Виші, пиво, футбол, Че... Че? Точно. Є. Висить на стіні. Люба повісила. Дурні розмови обриваються важкими паузами. Логічно. У паузі мав би звучати Любин азартний голос: «Ну ви даєте, голото!» Мрії? ...А вони мріяли? Три мінус дівчина. Космос? Звалище надій. Математична відповідь не підтверджується дійсністю. Бога... нема.

Макар зачинив двері за переляканою Гізелою, взявся збирати сумку. Гоцик курив на килимку посеред кімнати. Заважав? Заважав, заважав! Та Макар вирішив не чіпляти сусіда. Хмикнув подумки: «Гоцик став для мене сусідом... Час роз'їжджатися. Повернуся з дому восени і переїду до гуртожитку, а за літо... забуду все це, як дурний сон».

— Як сесія? — для годиться.

— Минула, — Гоцик філософськи.

— Ну... Я теж здав.

Гоцик ухопив Макара за ногу, загасив недопалок об підошву його капця. Глянув нахабно — подобається? Макар зітхнув, висмикнув ногу, мовчки продовжив кидати до сумки речі.

Гоцик хмикнув, встав з килима.

— До Могилянки схожу...

— ?..

— Люба має на іспит прийти, — сказав Гоцик. — Ну не дурна ж вона...

Макар напружився — сволота, сволота... Задрав своїми вибриками! Він не розумів, чому раптом його так дратує Гоцик. Від прикрощів жбурнув на підлогу складену футболку... Очі відвів.

— Удочерив?.. — у простір.

— Пішов ти... — без гніву плюнув Гоцик.

— Додому не їдеш? — не повірив Макар.

— Любу пошукаю, — сказав Гоцик і пішов до дверей.

Макар взяв з підлоги футболку, вкинув у сумку, пішов за Гоциком услід. На Контрактову. До Могилянки.

Сонце розпекло літній день до різнокольорової радості. На Контрактовій площі тільки чорні, мов круки, готи біля пам'ятника Сковороді не здавалися — сіяли філософський смуток навколо обліпленого голубами філософа.

Макар і Гоцик сиділи на сходах Гостинного двору навпроти Могилянки — до академії чужаків не пускають, тому хлопці вирішили стерегти Любу тут. Та й Макар виявив неабиякий рівень спостережливості.

— Он Гізелина «тойота», — показав на білий «Аурис» біля центрального входу академії.

— Звідки..? — без цікавості запитав Гоцик.

— Номер запам'ятав...

Замовкли. Дивилися на урочисту будівлю академії — беззаперечну першу скрипку в архітектурному ансамблі Контрактової, бо для чого будувалася — тому й служить. Жива мріями і тих, хто закладав перший камінь, і тих, хто нині шукає тут знань, ідей, сенсу й натхнення. Одна на всю площу. Іншим не пощастило. За Гостинний двір «Укрреставрація» і Держаґентство з інвестицій та інновацій судяться. А їх би обох — геть. Сивіє Гостинний двір без торгового галасу. А у Грецькому Свято-Катерининському Синайському монастирі не ченці — банкіри на курс долара моляться. І Контрактовий дім — зовсім не контрактовий. ...Живі стіни погано служать мертвим ділам.

Біля Могилянки товклися спудеї — веселі й не дуже, неформали й не дуже. Сміялися, про щось азартно перемовлялися, і Гоцик віднайшов у їхніх рухах, жестах і амбіційній впевненості Любині риси.

— Тут вона, — видихнув.

Макар відвів очі.

— Думаєш, їй треба, щоби ми її шукали?

— Мені треба, — відрізав Гоцик.

— Недоумок... — завівся Макар. — Вона давно забула про нас. У неї — метросексуал на «мазераті», а ми, як лузери... Як

дурні малолєтки... Гоцику! Знаєш... Я хочу, щоб вона знайшлася. Вона ж буде сміятися. Ти зрозумів, чувак? Вона сміятиметься з нас! Я це просто бачу... «Ой! Голото... Вам що, нема чого робити?» Вона сміятиметься, і я теж посміюся, коли дивитимуся на твою дурну пику. Бо в тебе буде дурна пика, коли ти побачиш, як вона... сміятиметься.

Гоцик повернув до Макара обличчя. Око примружив.

— А чого сидиш?

— Пішов ти... — спустошено відповів Макар.

О третій дня з академії до білого «Ауриса» вийшла Гізела, і Макар з Гоциком вмить зірвалися зі сходів Гостинного двору. Як навіжені бігли через площу крізь суцільний автомобільний потік — пригальмуйте, панове, бо нема часу на пішохідний перехід, треба Любу відшукати.

— Гізело!

Дівчина вже сіла в авто, коли Гоцик виник перед «тойотою», а Макар ухопився за дверцята.

— Гізело...

Гізела закусила губку від прикрощів, вийшла з авта.

— Знайшлася? — спитала чогось Гоцика.

— На іспиті не було? — потьмянів той.

Не було. У Могилянці звикли до різких перепадів у настроях незалежних спудеїв — визначення сенсу життя тут не заборонялося, але ігнорування іспитів загрожувало продовженням пошуків поза стінами альма матер. І телефон... Гізелу найбільше тривожив ранковий дзвінок на Любин мобільний. Якщо трубку взяла Люба, то чому мовчала? Якщо ні, то...

— Я боюся, — зізналася. — Раптом з нею трапилося щось недобре?

— Знаєш місця, де її можна пошукати? — спитав Гоцик.

Гізела кивнула. Хотіла щось додати, та Макар не дав. Хмикнув недобре:

— Може, знаєш і метросексуала, якому Люба віддалася?

Офісів Володимира Гнатовича Сердюка — три. Усі в центрі Києва. На Печерську. Один у газовій компанії, де він — почесний

голова. За офіційною, звісно, версією. Тут Сердюк зустрічається з діловими партнерами однієї з ним вагової категорії. Другий офіс при благодійному фонді, де він — почесний голова. За офіційною, звісно, версією. Тут Сердюк приймає візитерів щаблем нижче, але теж людей потрібних, тому тут не вичерпуються запаси кави, дорогого коньяку і сигар. Третій офіс — громадська приймальня народного депутата Сердюка — необізнаній людині видався би надто скромним: гола кімнатка метрів тридцяти, шафа з документами, стіл, два крісла, м'який куточок і старий ксерокс на тумбочці біля вікна. Мало хто знав, що гола кімнатка знаходиться в офісному центрі, який від підвалу до даху цілком і повністю належить Сердюку. За неофіційною, звісно, версією.

Саме сюди, до громадської приймальні нардепа Сердюка, Макс і Шиллєр привезли круглого, як гарбуз, лікаря з пластмасовим дипломатом. Широким коридором попереду йшов натхненний «мордодєл» Рома Шиллєр, ввічливо показував напруженому і трохи протверезілому Івану Степановичу напрямок руху, азартно посміхався у передчутті чергового складного завданнячка. Дядько тупцював за ним, непевно озирався, ніяковів від блискучих золотистих табличок на дверях, але тримався — про справу пам'ятав. Останнім ішов похмурий, пригнічений Макс і тільки зараз, здається, починав розуміти, що трагічні події минулої ночі — не гра вигадливої фантазії, не жарт, а страшна, незворотна реальність. Смикнувся. Зупинився. Розгублено озирнувся...

— Господи...

Шиллєр озирнувся — та-ак, завданнячко ускладнюється на порядок. Телефон до вуха, сам уже біля Макса.

— Марто! Зустрінь клієн... шановного Івана Степановича! Чай, кава, повії — жарт! Циґель! — Макса під руку. — Просто мовчи і нічого не кажи. Пішли. Пішли... — потягнув до дверей з табличкою «WC».

Дядько залишився посеред коридору, розгублено зиркав хлопцям услід.

— Чекайте... — гукнув їм у спину. — Я лікар... Якщо потрібна допомога, то я...

Шиллєр через плече дядькові з посмішкою:

— Технологічна пауза. Повернемося за мить. А он і Марта!

Біля дядька виникла симпатична, трохи перегодована жіночка років сорока у чомусь не до діла блискучому. Захоплено сплеснула руками, ніби побачила Філіппа Кіркорова... У чомусь блискучому...

— Іване Степановичу! — вчепилася в дядька. — Прошу! Прошу... Чай, кава...

Поки у голій кімнатці Марта безуспішно намагалася напоїти кавою напруженого лікаря, у чоловічому туалеті Шиллєр однією рукою міцно тримав Макса за плече, другою бризкав йому в обличчя холодною водою і нервово наставляв:

— Шок минув. Це добре... До тебе повернулися логіка й емоції. Перше допоможе, з другим боротимося. Логікою! Ти мене чуєш? Е! Е! Вдихни і слухай! Реконструюємо події. Ти — у салоні авта, вона — на мості. Усе! Аут! Ти би не встиг. Не добіг. Ти абсолютно ні в чому не винен! Ти просто попав, Максе. І тут починається найголовніше. Як тільки людина попадає — друзі зникають безвісти, намальовується армія голодних радісних ворогів. Хочеш дати їм свого м'яса?

Макс недобре глянув на Шиллєра. Відштовхнув.

— Я йду... — до дверей.

— Нормальний хід! Я повинен рятувати тебе без тебе? — Рома Шиллєр і не таке бачив. Заступив дорогу. Змінив тактику. — Максе... У тебе шок. Ніякої логіки. Ну, ну, заспокойся. Пусте. Ми боротимося з цим. Логікою. Що від тебе треба? Елементарний фізіологічний рівень — мовчки посидиш у кімнаті, поки ми розкрутимо клієнта, зробимо з цього цукерку, купимо квиток і відправимо до його Сракожопівки, щоби він тут випадково не ляпнув зайвого.

— Я йду! — Макс вчепився в сорочку Шиллєра, намагався пробитися до дверей, але Рома Шиллєр справу знав.

— Пацан... У тебе такий татко... — відбивався. — Мені натякали — добре би прослухати телефонні розмови Сердюка і його родичів. Може, щось випливе і це допоможе обмежити його вплив... А я тобі вночі телефонував... А я тобі — порад на

мільйон баксів. Що нам з цим робити, Максе? Якщо хтось чув, твого лікаря-свідка вирахують на раз-два. Кінчай ламатися. Пішли працювати. Не хочеш рятувати себе, рятуй свого тата.

Макс застиг. У раптовій непевній тиші — тільки дзюркіт води з відкрученого крана.

Макс опустив голову.

— ...Пішли.

Шиллєр усміхнувся іронічно, глянув на годинник. Аж побілів.

— Блін! І де твоя совість?! За десять хвилин — камери, а я ще й не працював із клієнтом!

Першим вилетів з чоловічого туалету, побіг до голої кімнатки, на Макса лише раз озирнувся: а куди він подінеться з підводного човна, наш розумний трагічний Макс? Нікуди...

Посеред голої кімнатки спантеличений Іван Степанович сидів у м'якому кріслі, однією рукою притискав до себе пластмасовий дипломат, другою двома пальцями з відразою тримав маленьку — і ковтку нема, ну повна дурня! — чашечку з кавою. Хвилин десять намагався пояснити усміхненій, як на плакаті, Марті, що зроду кави не любив, та пані притисла дядька до стіни немалим бюстом, із кокетством зиркнула в очі й прошепотіла, що зробить таку каву, яку дядько ніколи в житті не забуде. Довелося рятуватися від настирної у кріслі, бо біля стіни — небезпека. І тримати в руці оце чорне пійло, добре, що на один ковток.

Іван Степанович для годиться сьорбонув кави, глянув на людей у кімнатці: на дивані сидів безпорадний, думками далеко, Макс. Біля вікна шушукалися Марта з Шиллєром.

Дядько кахикнув. Шиллєр озирнувся, красивим жестом намалював у повітрі — хвилинку!

До Марти:

— Я притримаю шефа! Він повинен з'явитися в кульмінаційну мить. Як Дід Мороз опівночі. Бац — і всі в шоці!

— Ромо... А раптом з'ясується, що цей лікар... аферист чи взагалі кримінальна сволота, а ми... А Володимир Гнатович йому допомагатиме...

Шиллєр звів брови й обернувся до дядька — н-да?..

— Ти мариш, Марто! Глянь на нього. Він з дружиною через серветку цілується! І взагалі — не відволікай мене своїми вигадками. Діємо так... — На годинник. — Зараз будуть камери. Ти сідаєш за стіл і як помічниця народного депутата Сердюка приймаєш прохача... Тобто — візитера. Те, се... Як життя? Проблеми? А які? Клієнт виливає на тебе своє гівно, а ти сумно посміхаєшся... Не переплутай — обов'язково сумно посміхаєшся і з болем у голосі запевнюєш клієнта, що він прийшов туди, де чують голос народу, і таке інше...

— Це я і без тебе знаю. — Марта супила лоба, запам'ятовувала. На Шиллєра з сумнівом глянула. — Ромо... А яка у нього проблема?

— Не знаю. Яка різниця? У них завжди будуть проблеми...

— А раптом... ця проблема не має суспільної ваги? Ну... Приміром, жінка його кинула чи сусід паркан завалив... Володимир Гнатович нас...

Шиллєр нервово глянув на годинник, пробив у Марті дірку гострим оком.

— Значить, зроби так, Марто, щоб у нього з'явилася суспільно вагома проблема! Я замість тебе працювати не збираюся! Циґель, пані. Сідайте до столу.

Шиллєр крутнувся і побіг до дядька. Видрав чашку з кавою, принюхався — туфта! Не зрозумів — чому туфта? Кава у Марти... Знову принюхався — за-араза! Від чашки з кавою дядьковим горілчаним перегаром тхне. Жуйку! Терміново! На метр відійшов, оцінив картинку — ну, так... на трійочку. Драматизму в очах малувато. Капелюха на дядьковій лисині поправив, мить подумав... Зняв — хай полежить на дивані. Макс постереже. Присів перед дядьком, в очі зазирнув:

— Іване Степановичу... Зараз буде телебачення і ми...

— Що?! — дядько аж підскочив. До дверей. Та Рому Шиллєра такими дрібницями не зупинити.

— Унікальний шанс! Уся країна дізнається про ваше село...

— Райцентр!

— Чудово! Райцентр, так райцентр! Ви на екскурсію до Києва приїхали?

— Біда пригнала! — зовсім розгубився дядько. — Лікар я. І в нашому райцентрі...

— Стоп! — Рома Шиллєр затулив дядькові рота долонею, під руку та до крісла. — Отут і починається незбагненне таїнство. По секрету — у нас тут свої забобони. Про свою проблему треба казати лише раз! Але тому, хто допоможе її вирішити. Сідайте у крісло... Марто! Де камери?

— У коридорі.

— Запускай!

— Ви готові? — дядькові.

Дядько хоробро кивнув і відчинив на колінах пластмасовий дипломат. До кімнатки тихо влилися три оператори з камерами, Марта напружилася і сумно посміхнулася.

— Добрий день... Це громадська приймальня народного депутата України Володимира Гнатовича Сердюка. Звідки ви приїхали до нас?

Дядько закліпав очима і подивився у камеру.

— Доброго всім здоров'я, люди. Я говорю з вами з центру. Учора до Києва приїхав, бо терпіння вже нема. Хай у столиці знають, що чинять ті корупціонери, яких вони медалями нагороджують...

Шиллєр підскочив:

— Стоп, стоп... — Дядькові: — Іване Степановичу... Ну... Усе добре. Тобто — все просто чудово! І суспільна вага, відчуваю, на пару серцевих нападів потягне. Але... Не треба в камеру казати. Ви ж не на кастинґу телеведучих! Ви Марті розповідайте. Марта — помічниця народного депутата, до якого ви і приїхали зі своєю бідою.

— Нема у мене біди. Це в районі біда!

— Та як скажете! Поверніться до Марти і розповідайте їй. Забудьте про камери. Зрозуміло?

Дядько з розумінням кивнув і вивалив на стіл перед Мартою купу документів з пластмасового дипломата.

Рома Шиллєр стояв у коридорі біля прочинених дверей. Уважно спостерігав за всім, що відбувалося у голій кімнатці. Та-ак...

Камери працюють. Марта сумно посміхається... Блокнот розгорни, дурепа! Ніби записуєш усе, що дядько каже. Клієнт — молоток! Як по писаному. Голос народу — приїхав зі своєї Сракожопівки з купою папірців, показує Марті кожний по черзі й у чомусь настирливо переконує.

— Шуллєре! — за спиною. Шеф, падло... І це називається почуття гумору?

— Шиллєр я! — обережно у відповідь. — Добрий день, Володимире Гнатовичу.

— Будеш мене у коридорі тримати? — Сердюк не в гуморі. Розпаньканий... Організуй йому виставу, ще й у зручний для нього час.

— Взагалі-то я планував...

— Що з лікаря витягли? Бачив він, як дівчина виходила з машини Макса?

— Мовчить... Я інтуїтивно відчуваю — нічого не бачив. Ну, я в лоба не питав... Це було б дилетантством, але... Він очі мружить. Поганий зір, а це значить...

— Гони всіх геть. Я сам з ним поговорю.

— Але ідея... «Сірий кардинал» допомагає нужденним...

— Телебачення зняло, як він Марті жаліється?

— Так, знімають... — у щілину зиркнув. — Він, здається, може ще годин сім-вісім розповідати.

— Гони всіх. Сам додумаєш, як це подати. — Замовк, замислився. — А що в нього за проблема?

Шиллєра перекосило від страху.

— Сус... пільно вагома... Наш формат.

— Гони всіх! — втретє наказав Сердюк.

Шиллєр губи стис — козел! А як красиво було б — входить Сердюк, Марта передає йому папери клієнта, Сердюк поважно киває дядькові — мовляв, усе зроблю, як народний обранець і слуга народу.

Обережно відчинив двері.

— Стоп! Усім дякуємо. Марто! Пригости наших друзів-телевізійників кавою в офісній кав'ярні. Там зручно обговорити й умови подачі матеріалу. Максе! Там на тебе чекають... У коридорі.

На півслові! Іван Степанович ще тримав у руці товстелезний документ з печатками і підписами — не інакше, судове рішення, ще намагався щось пояснити Марті, але камери вже згасли і оператори потягли їх до дверей. Лікар розгублено озирнувся — а як же ж?.. Марта сумно посміхнулася і посунула геть. За нею Макс. Ще мить — і лікар лишився у голій кімнатці сам.

— Що за цирк? — розгубився й обурився. Устав з м'якого крісла. Документи у пластмасовий дипломат вкидає. — І я теж — старий недоумок. Повірив якомусь сосунку. Стільки часу на цих клоунів витратив!

При цих словах двері відчинилися і до голої кімнатки увійшов серйозний, як асенізатор перед вигрібною ямою, народний обранець Володимир Гнатович Сердюк. З повагою потягнувся до лікаря рукою.

— Вітаю, — потис дядькову долоню, назвався: — Сердюк. Володимир Гнатович. Народний депутат України.

Дядько вороже зміряв Сердюка поглядом і відповів:

— Документа давай!

— Якого документа? — не зрозумів Сердюк.

— Що депутат!

Сердюку залило червоним очі. Видихнув — фу! Струсив гнів, потягся до кишені за депутатським посвідченням. Розгорнув перед дядьковим носом. Повторив:

— Сердюк. Володимир Гнатович. А вас як...

— Тьху ти, яка біда! Вибачте, вибачте, їй-богу, — розстроївся дядько. — Іван Степанович Гусько. Так оце ваші помічники заплутали, що... — замовк. На Сердюка з повагою насторожено: — Ви справді депутат? Допоможете?

— Сідайте, Іване Степановичу. — Сердюк зі значимою серйозністю вказав на крісло, сам — за стіл. — Ви голосували проти нашої партії? От бачите, голосували проти і навіть не здогадувалися — у будь-якому випадку я служитиму вам... Що там у вас сталося?

Рік тому сталося. Терапевт Іван Степанович Гусько тільки повернувся з Польщі, де три рочки гарував на будівництві, бо руки звикли не тільки стетофонендоскоп тримати, життя зму-

шувало шукати будь-яку роботу, аби сім'ю прогодувати. Він би й далі складав панам котеджі, та хлопці-українці з бригади конкурентів скинулися по кілька єврів і стуконули в службу міґрації: знали, суки, що роблять, грошовитий поляк саме шукав вправну бригаду остарбайтерів на великий об'єкт. Гуська з товаришами вислали до України. Іван Степанович почвалав до головного лікаря районної лікарні на поклін: приймайте назад, бо краще мала копійчина, ніж взагалі без грошей. Та й сподівався: за три роки його відсутності на Батьківщині лікарневі справи, може, хоч трохи налагодилися. Ремонт, приміром, у стаціонарі зроблений, ліків удосталь чи, може, зарплатню лікарям підвищили. Де там! Гуська зустріли ще більш облуплені стіни, ще похмуріші погляди колег, та й самих колег... Куди порозбігалися? А світ за очі. Добре, хоч санітарки ще коридорами стаціонару швендяють, бо в кожної дома свиня, а в лікарні недоїдків так-сяк назбирати можна.

— Н-да, біда... — Сердюк спробував бути з дядьком на одній хвилі — на лобі зморшка, очі сумні. — Значить, ви приїхали з проблемою забезпечення районної лікарні ліками і кадрами.

— Це теж! — Іван Степанович уперто. — Я ще не закінчив...

— Продовжуйте. — Сердюку свербіло заткнути дядькові пащу, але Макс... Його славний Макс утнув таке підле безглуздя, яке — чатуй! — загрожувало лавиною змести межу анонімності й приватності, вилитися на сторінки жовтої преси, у випуски новин, у косі погляди колег, ворогів і партнерів, і тоді вже втримати ситуацію під контролем буде набагато важче. Зі слів Макса, цей провінційний лікар, більше схожий на городнє чуперадло, був єдиним випадковим свідком самогубства дівчини — непоганий розклад, бо зазвичай влітку біля пішохідного мосту цілодобові тирлування, — тому народний обранець Сердюк зробить усе, аби дядько найскоріш виїхав зі столиці зі своїми вирішеними проблемами. Вдячні — вони мовчазні. Невдячні довго не живуть. У всякому разі, звіряча Сердюкова інтуїція, яка ще жодного разу не зраджувала, підказувала: дослухай, допоможи, позбудься.

— Продовжуйте, продовжуйте, — підбадьорив дядька.

Рік тому терапевт Іван Степанович Гусько повернувся до праці в стаціонарі районної лікарні і, коли вперше під час його нічного чергування зникла електрика, навіть пожартував з хворими: тікайте, хто ходити у змозі, по хатах, поки не бачу. Та під час наступного нічного чергування без електрики померла — добре, що стара, — жінка. Гусько просто не побачив, коли хвора на серце зарилася обличчям у подушку і задихнулася. Довідку про смерть мав писати саме черговий лікар, тож Іван Степанович спересердя випив дві пробірки дорогоцінного спирту і написав майже правду без урахування подушки.

— Так у чому конкретно суть справи? — Сердюкові набридло бути свідком дядькових душевних гризот. — Можете викласти у десяти реченнях?

Районну лікарню душив, як хвору подушка, великий борг за електрику. Районна адміністрація замість грошей повідомила: борг лікарні передано власнику цукрового заводу, йому тепер винні. Власник цукрового заводу Коноваленко заявив: віддайте один корпус, усе прощу. Іван Степанович так і лишився б серед гурту розлючених безпорадних лікарів, та одного разу його корова заблукала й опинилася на науковому полі, а охоронці, покидьки, корову зарізали і продали. А замість компенсації та вибачень послали Гуська до рідної мами, ще й натякнули, що поле, хоч і рахується за якимсь столичним науковим інститутом, давно належить власникові цукрового заводу Коноваленку, а з тим краще не зв'язуватися... І коноплі там чи мак, місцевому люду на те поле ходити — зась! Приватна власність. А корову свою Іван Степанович любив. Ну і завівся, не зупинити. Писав-судився-бідкався — рік нерви псував, тільки гірше стало. Після чергового судового засідання лампочки в районній лікарні остаточно згасли, мов померли, а голові райадміністрації у Києві медальку на груди почепили. І Гусько не витримав. Зібрав у пластмасовий дипломат судові рішення і поклявся сім'ї, колегам і хворим: без електрики для лікарні додому не повернеться. Отак.

— Це все? — не втримався Сердюк.

Іван Степанович напружився: мало йому?

— Я чого у центр... Тут уся влада скупчилася, тут усе вирішується. Як у вас не вийде, може, підкажете, яких міністрів смикати — охорони здоров'я, енергетичного чи внутрішніх справ... До президента як... Чи... Мені куди?

— Додому, — сказав Сердюк і встав з-за столу. Обернувся до дверей. — Марто!

На порозі миттєво виникла Марта. У руках — розгорнутий блокнот, олівець, в очах — псяча відданість.

— Ти документи Івана Степановича...

— Так!

— Дій! За годину в районній лікарні мусить бути світло, а ще письмові гарантії від адміністрації, райенерго і цукрового заводу, що ні за яких умов електрику в лікарні не вимкнуть. — Креше вогонь з каменя. До дядька. Руку протягує. — На все добре, Іване Степановичу. Радий вам служити. З народом ми будь-яку битву виграємо.

Дядько з крісла підхопився, руку потис.

— Дякую... Від всього району дякую, та з Києва не поїду. Як мені з дому подзвонять і скажуть, що ті корупціонери усе чисто зробили, як ви наказали, тоді уже...

— Що ж... Годину можете перепочити у цьому кабінеті. Чи Марта організує вам екскурсію столицею. А за годину вам зателефонують з дому... Повірте.

— Вірю, — усміхнувся лікар. Диво. Раз-два — і справу вирішено. А він знав — у центрі швидко розберуться.

Марта зникла, Сердюк ішов до дверей, і Івану Степановичу раптом захотілося сказати щось душевне і тепле, аби подякувати народному обранцеві, бо, певно ж, зайнята людина, а знайшов час, вислухав простого лікаря з району і став на захист лікарні.

— Синочок такий у вас... гарний хлопець, — сказав Сердюкові у спину. — Оце тільки з дівчиною в нього... учора уночі...

Бац! В яблучко! По яйцях! Сердюка аж скрутило біля дверей. Незграбно обернувся, подивився дядькові в очі, наче намагався зрозуміти, що саме той бачив і знає, та на пряме запитання не наважився, інтуїція підказувала — не можна, зав'язнеш по вуха.

— Я попрошу Марту, щоби вона допомогла вам з квитком і довезла до вокзалу... — пробелькотів і вискочив з голої кімнатки.

Перелякана Марта бігла за шефом з розгорнутим блокнотом у руці. Розлючений Сердюк нісся коридором, мізки вже працювали. Година часу. П'ять хвилин на дії, п'ятдесят п'ять на прийняття рішення. Велика гра? Здається, так. Подати електрику до райлікарні і тим врятувати Макса... Адміністрація, райенерго — порожні звуки. Зв'язуватися треба з власником цукрового заводу — він хазяїн району, йому всі служать. І тут — заковика. Власник цукрового заводу Ростислав Коноваленко — його колишній комсомольський шеф, персональний ворог з тридцятирічним стажем. No connect!

— Де Макс? — Марті на ходу.

— Поїхав додому.

— Шиллєр?

— Продивляється матеріал, відзнятий телевізійниками.

— Івана Баклана, нашого мента славного! У мій ресторан. За півгодини. Сама...

— ...на зв'язку! — підхопила із завзяттям.

— Дурепа! Дослухай, а потім... Сама при цьому лікареві. Поки я не зателефоную — абсолютна ізоляція від суспільства. Тільки ти і він, як Ромео і Джульєтта. Зрозуміло?

— А що мені з ним робити?

— У шашки грати! — люто. І вискочив з коридору.

Мізки працювали. Якщо після тридцяти років мовчазної ненависті він зателефонує Коноваленку і, ніби нічого не сталося, попросить увімкнути електрику в райлікарні, той, скоріш за все, не відмовить — добре знає можливості Сердюка. Скільки зажадає за послугу? Не важливо! Сердюк не звик платити по рахунках. І принижуватися перед Коноваленком не буде. Звичайно, якби не ця ідіотська номінація «Сірий кардинал», він би вчинив простіше. Наприклад, викликав до себе когось із міністерства енергетики і просто наказав врубити хворим лампочку, але все зводилося до того, що світ має знати, завдя-

ки кому в райлікарню повернулася цивілізація. І звіряча інтуїція підказувала — дядько потрібний. Він ще згодиться, коли мова заходитиме про добрі справи народних обранців. А на шляху — Коноваленко.

Сердюк швидко дійшов до автівки. Водія — геть. Сам за кермо. По газах.

Мізки працювали. Можна нейтралізувати, як любить казати мент Баклан, самого Коноваленка. Ну, їй-богу, скільки років можна тремтіти від люті? Не діти давно. Спокою хочеться. Хай спочине з миром... Ні. Мало часу. За годину просто фізично неможливо нейтралізувати Коноваленка й увімкнути електрику в лікарні.

Мізки працювали. А якщо нейтралізувати лікаря? Макс буде у безпеці, а номінація «Сірий кардинал» мине під знаком негативного підкилимного впливу заради власної наживи. Недобре. Рома Шиллєр має рацію: треба видаватися «сірим кардиналом» інтересів простого люду.

Довіритися інтуїції. Ніколи не зраджувала. А що інтуїція каже? Мовчить?

Діяти в лоба! Доконати і розорити злопам'ятного Коноваленка. Просто зараз відрядити в район бійців з охоронної фірми. Захопити райенерго і врубити вже світло тій лікарні. Позов на Коноваленка — через жадібного бізнесмена в лікарні мруть хворі. Блискавично, але... Хто дасть гарантії, що Коноваленко не піде ва-банк? Не розпатякає на увесь світ про зґвалтування тридцятирічної давнини... Після того Сердюк угору під крилом Перепечая пішов, а Коноваленко скнів до часу. Так було, а Ростик обов'язково розкаже про політичні переслідування комуніста-ґвалтівника Перепечая, ніби не сам для нього по горілку бігав. Перевіряти ніхто не буде, та і як — Соня мертва, а от він, Володимир Сердюк, одружений з донькою ґвалтівника Перепечая. Недобре. Не можна Коноваленка напряму чіпати.

Інший варіант. Залишитися у звичному середовищі — темній, практично не висвітленій суспільною увагою ковбані влади. Дати грошей журналюгам, хай оберуть іншого «сірого кардинала». Тоді можна увімкнути електрику в лікарні без ідентифі-

кації. Ні! Журналістська сволота вже оголосила його «сірим кардиналом» на всю країну. Розібратися! Обов'язково розібратися: що за... Хто їм взагалі дозволив торкатися Сердюкового імені?! Закрити журнал! Ні! Довести до банкрутства. Другий варіант кращий — хай помучаться! Але це — потім. Зараз що?

А зараз можна удати з себе дурника — мовляв, не знав, не відав, що цукровий завод належить Коноваленку. Директора заводу — у підвал. Захоче врятувати сім'ю, на карачках полізе в райенерго і накаже врубити лікарні електрику. Добре? Ні! Схема нормальна, тільки Сердюк весь у білому в неї не вписується.

Що за... Як? Як леґально, леґітимно і красиво засвітитися у цій справі?! Замислився... Є! Є, щоб ви усі повиздихали з вашими номінаціями! Він і не повинен світитися... Не повинен! Справжній «сірий кардинал». Випадкова журналістська знахідка — зняли прохача, тобто просту людину, яка приїхала до народного депутата Володимира Сердюка. І все. Сердюк більше ніде й не повинен світитися. Хай світяться вікна в лікарні. І висновок — оце і є справжній Сердюк, скромна порядна людина, яка не афішує своїх добрих справ. Геніально! Ромі Шиллєру — у морду! Чому він замість Роми працює?!

Полегшало. Тепер головне — як увімкнути ту кляту електрику? Мобільний ухопив:

— Марто! Заступника міністра ПЕК у мій ресторан. За десять хвилин.

— Якого з заступників? — Марта йому.

— Того високого, що минулої зими в Альпах п'яний баварською ковбасою вдавився, а папараці його... Прізвище забув...

— Лактіонова?

— Здається, він...

— Зараз буде, Володимире Гнатовичу.

— Як наш лікар?

— Дзвонить додому і завіряє, що зустрів чесного політика, який поверне лікарню до життя.

— Кави йому. Хай поки що сидить як вкопаний, — відрубав зв'язок.

Ну от і все. Починаємо операцію «Таємниче повернення електрики в райлікарню». Хай Коноваленко біситься, Володимир Гнатович — ні при чому. Взагалі не знає, про що мова. Люди шепочуться: «Всесильний Сердюк одним рухом повернув світло?..», «Ой, ну що ви слухаєте тих людей? Перебільшують...» Красиво. Їй-богу, красиво. Вищий пілотаж. Треба буде Шиллєру в морду плюнути.

Знову за мобільний.

— Марто, де Шиллєр?

— Здається, на телебаченні...

— Як повернеться — до мене!

— Вже дзвоню! — проторохтіла Марта.

Рома Шиллєр сидів біля басейну — зустрічна хвиля, вода-блакить — нелогічно дорогого фітнес-центру на Оболоні. Пив апельсиновий фреш і дивився на самотню товсту плавчиню, що розсікала водну поверхню з потужністю підводного човна. Дивні люди. Надворі літо сміється, а вони... вона, одна ненормальна у басейні плескається. За гроші. Рома сподівався, що у людей, навіть багатих, більше здорового глузду і що цього літнього дня він не зустріне біля басейну жодної живої душі і зможе без свідків і перешкод провести зустріч, до якої готувався давно, та нагода випала тільки зараз.

Гладка плавчиня, ніби підслухала Ромині думки, — догребла до бортика, полізла по драбинці й поплентала до роздягальні. «Пірнай у Дніпро, тітко!» — подумки порадив Рома і подивився на годинник.

— У мене в запасі ще дві хвилини, — почув за спиною густий низький бас. Жваво озирнувся. Підхопився з довгої лави.

До цієї миті Рома Шиллєр не бачив людину, з якою вже півроку спілкувався телефоном і все не про погоду. «Цікавий типаж!» — промайнула професійна думка. З такого можна виліпити і героя, і покидька. Під шістдесят, а на вигляд молодший. Високий. Ну, не всім же в наполеони. Кремезний. Залежно від завдання — твердий характер, спортсмен, наполегливість і цілеспрямованість чи тупа впертість, фізична компенсація від-

сутності мізків і груба хтивість. Очі глибоко посаджені. Знову ж, залежно від завдання — до десяти інтерпретацій, і всі арґументовані. Щелепи квадратні. Шия, як у бика. Ого! Треба обережніше! З такими шиями і без інтерпретацій — у рило!

— Чому в басейні? — холодно спитав чоловік. — Обговоримо тему під водою? Щоби ніхто не почув?

«Плюс ідіотське почуття гумору», — подумав Рома і простягнув кремезному руку.

— Рома Шиллєр, іміджмейкер.

— Ростислав Дмитрович Коноваленко. — Чоловік так міцно стис Ромину долоню, що звичний у всьому бачити таємні знаки Шиллєр розшифрував це як приховану загрозу. Насторожено усміхнувся, показав на довгу лаву.

— Прошу.

Коноваленко кинув на лаву скептичний погляд:

— Чого це нам з тобою поруч сидіти? Як друзям...

— А ми вже вороги? — почав нервувати Рома. Час спливав. Йому вже треба мчатися на виклик Сердюка, а цей бичара з квадратною щелепою в психоаналітика грається.

— Ні, — відказав Коноваленко. — Але я хочу сидіти за столом навпроти тебе. І бачити твої очі.

На! Ось стіл! Ось два пластмасові стільці. У кутку біля басейну Рома всівся навпроти Коноваленка і почав без церемоній:

— Вважатимемо, що свій ліміт забаганок ви вичерпали, а моя забаганка одна — спочатку гроші, потім — інформація. І будете ви мої очі бачити чи ні — спочатку гроші, а потім...

— Скільки?

— Обговорювали.

Коноваленко примружив око, дістав з кишені конверт, поклав на середину столу, прикрив долонею.

— Якщо раптом...

Рома мовчки встав і пішов до виходу.

— Добре... — почув за спиною. — Я згоден.

Рома спокійно, без іронічної усмішки чи погляду роздратованого, повернувся, сів за стіл. Розгорнув конверт, перерахував гроші, поклав конверт до кишені.

— Минулої ночі син Сердюка, Максим, спровокував самогубство дівчини, — видав на-гора. — Є свідок. Він сидить у громадській приймальні Сердюка. Охорони нема, тільки помічниця, Марта. — Замовк на мить. — Ну що? Воно того варте?

— Варте. — Важкий і незграбний Коноваленко розправив плечі, від злої радості на очах став легким і завзятим. — Зараз же спрямую туди пресу. Зараз же...

— Яку пресу, Господи?! Середньовіччя! — Рома роздратовано вихопив з кишені конверт, тицьнув у нього пальцем. — Ще стільки ж, і я скажу, що з цим робити. Я і так уже... — роздратувався не на жарт. Бичача шия? Чхати! Що за фіґня? Хіба можна так бездарно використовувати дорогоцінну інформацію, заради якої він ризикував?! — І так уже натякнув... Що? Хіба важко додумати? Не можете додумати на халяву, гоніть бабло! Це просто... Просто... обійняти і плакати!

— Кажи... — наказав Коноваленко. — Заплачу...

— Викрасти свідка. Хай розкаже усе, що бачив, присягнеться. Камера своя про всяк випадок. Далі... Тиражуємо. Свідка викидаємо десь на околиці. Одні «невідомі» жорстоко калічать свідка. Інші «невідомі» знаходять його і доставляють до лікарні. І ось тут — вуаля! Преса! «Свідок аморального вчинка Макса Сердюка жорстоко побитий!», «"Сірий кардинал" намагався залякати свідка злочину свого сина!», «Володимир Сердюк звинувачується у замаху на вбивство»...

— Може, дійсно свідка краще вбити? — Коноваленко дивився повз Рому, однією рукою дістав з кишені портмоне, відрахував гроші. — Після преси... Мовляв, жорстокий Сердюк мститься свідку.

— Може бути. — Рома Шиллер невимушеним жестом вихопив гроші. Схаменувся. На годинник. — О-о... Мене звільнять! Треба бігти, — простягнув Коноваленку руку. — Приємно було побачити вас, так би мовити, живцем. При зустрічі у громадських місцях вітатися, думаю, буде зайве.

У закритому кабінеті дорогого ресторану заступник міністра ПЕК Лактіонов з відвертим обуренням кричав у мобільний

і одночасно псячими очима дивився на Сердюка, що сидів навпроти і спостерігав за ним. По праву руку від Сердюка міліцейський полковник Баклан спокійно доїдав телячий стейк. По ліву — Рома Шиллєр пив мінералку й обережно кривився: від крику Лактіонова у вухах фонило.

— Ніяких узгоджень. Терміново! Увімкнув? Дай мій мобільний головному лікарю. Хай він мені затефонує і підтвердить. Що? А платити держава буде! Ти що, державі не віриш? А якого біса ти тоді на держслужбі зад відсиджуєш? Надбавку до пенсії заробляєш? Так заробляй, мать твою... Вирубиш електрику — сам у тій лікарні опинишся. Ти мене знаєш, я слів на вітер не кидаю! — Лактіонов вимкнув мобільний, витер піт з чола. — Така важка робота, — довірливо поскаржився товариству.

— Так... Іди, працюй, — благословив Сердюк Лактіонова.

Службовець вискочив як ошпарений. У кабінеті залишилися свої, Володимир Гнатович визначив завдання і для своїх. Баклану передав паспортні дані Івана Степановича, наказав встановити за ним стеження аж доти, поки ситуація остаточно не роз'ясниться.

— Може, нейтралізувати? — заклинило полковника.

Сердюк жестом припинив диспут, повернувся до Роми.

— Ну що, Ромо, «мордодєле» хрєнов! Звільнити тебе?

Рома Шиллєр від несподіванки загубив відповідь. Знизав плечима.

— А... що...

— А то! Я і без тебе придумав, як з «сірим кардиналом» і райлікарнею викрутитися. Розгортай блокнот і записуй, як подаватимеш інформацію. Справа тонка... Щоби не сфальшивив!

Спантеличений Шиллєр смикнув до себе серветку, дістав з кишені ручку. Та перш ніж Сердюк сказав «а», задзвонив його мобільний і перелякана Марта сказала те, чого усі ці нескінченні півгодини тирлування в кабінеті ресторану чекав, не міг дочекатися Рома Шиллєр.

— Володимире Гнатовичу! Лікарю зателефонували з райлікарні. Сказали, світло є. Він зрадів. І тут зайшли двоє чоловіків. Земляки...

— Які земляки? — насупився Сердюк.

Рома Шиллєр просяяв. «Земляки? Геніально! Чорт забирай, як я люблю красиву гру! Земляки... Цей Коноваленко починає в'їжджати в тему...» — тішився подумки.

— Так сказали. І забрали лікаря з собою. З дипломатом і торбою. Мовляв, додому довезуть, — із розпачем закінчила Марта. — Я намагалася їх зупинити, але я — слабка жінка... А вони...

— Що?! — Сердюка підкинуло з-за столу разом зі столом. Посуд і наїдки полетіли на підлогу, як небесні дари на землю, — щедро, рясно. Шиллєр ледь встиг підхопити серветку. Помахав перед носом Сердюка.

— Так як подавати інформацію? Я готовий записувати.

До пізньої години на Гізелиній «тойоті» Макар із Гоциком утрьох гасали столицею у пошуках хоч якогось Любиного сліду і чим далі їхали, тим більше усвідомлювали — вони зовсім не знали Люби. Басейн на Ленінградській площі? Школа йоги біля Республіканського стадіону? Круті секонд-генди на Шулявці та суші-бар на Саксаганського? Її місця? Звичайно, вони не лізли із запитаннями типу «Де була?», але двадцятисемиметровий космос на Костянтинівській апріорі не передбачав втаємничості та брехні. Басейн на Ленінградській площі? Якого біса?! Що вона там робила?

— Казала, що мріє навчитися відмінно плавати, — пояснила Гізела.

— Люба не вміла плавати? — здивувався Гоцик.

Макар нічому не дивувався. Ні тому, що Люба мала окреме від них із Гоциком життя, ні тому, що квиток додому пропав, бо потяг уже рушив, а він так і лишився у Києві серед слизьких питань і незрозумілих тривог. Люба щезла і забрала разом із собою чіткі та зрозумілі життєві орієнтири — кохання, щастя, ми кращі і це місто наше, сміх, дружба навіки і бруківка... Не забути про вибиту бруківку на Андріївському...

— Поїхали ще на Андріївський, — сказав, коли пізно ввечері об'їздили геть усі точки, де Любу могли бачити, і в жодній не віднайшли її сліду.

— Люба ніколи не казала про Андріївський, — тепер здивувалася утомлена Гізела, і Макар з Гоциком сумно всміхнулися: Гізела теж багато чого не знала про Любине життя.

Замість Андріївського вийшли біля «Самсона» на Контрактовій. Не біля торговельного центру, біля справжнього — облупленого біблейського, що знущався з міні-лева і тому зовсім не скидався на героя. Біля Сковороди чорніли готи. З дерев на траву — прохолода. На траві напівголі дівчатка у топах на тонких бретельках і у коротких спідницях лижуть морозиво, а збуджені хлопці у шортах біля них голосно жартують, перекрикують один одного, аби приховати раптову жагу. За трамвайними рейками — насіння, пиріжки, цигарки, пиво і кола. Випадкова гітара — туга-туга, десятеро невипадкових слухачів сумують під косячок. Бомжі біля сміттєвих баків, самотній дідуган із десятком повітряних кульок: «Недорого, недорого, задарма майже...» Помаранчеві кришнаїти — вервечкою: мир вам, люди... Контрактова. Серце неформального Києва.

Макар і Гоцик ішли до Костянтинівської мовчки. Думки синхроном. І раніше зникала. СМС-ками сміялася: «Голото, чекайте, скоро буду». Про кохання своє — ні-ні. А в очах блакитних останнім часом — тільки запитання німі. Горда. Що вони взагалі про неї знали? Що вісімнадцять. Зі Львова. Бабця вчасно померла, Любина мама здала бабину квартиру і змогла заплатити за доньчине навчання. Сестричка молодша. Батька нема, здається. Про батька — ніколи. Економна заради мети. На навчання відкладала, за куток на Костянтинівській сама платила. Плани ґрандіозні. Красива... Така красива, що оце тільки зараз, коли щезла... коли промчала їхніми життями, як полум'я, і щезла, тільки тепер й усвідомлюєш — красива і близька. Така близька, що без неї думки розсипаються, м'язи тоншають, серцю зле.

Думки врізнобій. «Хай би знайшлася, і додому! Забути і не згадувати», — Макар. «Хай би знайшлася, кохала, раділа... Я б за неї порадів», — Гоцик.

Мовчки повернули до арки, увійшли у дворик, на веранду. Думки синхроном — вдома вона, де їй ще бути? Макар дістав ключ і — ні з місця.

— Добре, — видихнув Гоцик. — Я...

Дістав свій ключ, відімкнув двері.

— Любо...

На веранду вийшла Роза Сиґізмундівна.

— Добрий вечір, — вони їй.

Усміхається старенька.

— Люба під ранок приходила. Ви тільки насмерділи на веранді своїми цигарками і врешті пішли спати, а тоді й вона на веранді з'явилася...

Гоцик зі здивування став меншим на зріст.

— Розо Сиґізмундівно... — обережно. — Нічого не плутаєте? Учора під ранок? Точно?

Старенька усміхнулася — ой які недовірливі. Гоцик здивувався ще більше.

— А... чого ж до хати не зайшла?

Старенька плечима знизала.

— А вас, молодих, хіба розбереш? Стала на веранді, взяла Сашкову цигарку, хотіла запалити, а тут я... Може, злякала її?

Макар із Гоциком перезирнулися — дах поїхав у Сиґізмундівни? Теж — примара ночі. Глянеш — і з копит...

— А навіщо ж ви її лякали? — спитав Макар.

— Так вона благу вість принесла... Я й зраділа. Не втрималася. Подякувала...

У Гоцика очі на лоба.

— Розо Сиґізмундівно... Може, «швидку» викликати? Щось ви... того...

— Не треба, хлопці. Помру сьогодні.

— А-а-а... Ну як помрете, покличте! — відповів Гоцик і врешті переступив поріг двадцятисемиметрової тісноти, де удвох — дихати неможливо, не те що жити...

Макар кивнув Розі Сиґізмундівні, мовляв, дякуємо за плідну розмову. Пішов за Гоциком.

На поличках — Любині речі. Книжки. Ноутбук. Не з'являлася. Макар вилаявся — тепер можна. Люби нема, бо то Люба постановила — ніяких матюків і наркотиків. Згадав про наркотики. Ага! У рюкзаку рожева пігулка на особливий випадок. Саме

час. Той самий випадок — жити не хочеться, Гоцик — падло, Люба — ну просто нема слів, своїми руками задушив би, підлоту. Радість... Де радість? У рюкзаку, у кишеньці. Поліз... А нема. Хто винен? Ну звичайно, що Гоцик.

— Відколи ти у моїх речах риєшся?

— Пішов ти... — процідив Гоцик. Лежав на дивані, дивився у стелю, збивав попіл просто на килим.

— «Пішов ти» не проканає! Віддай те, що взяв! — Макар підійшов до дивана, з силою вдарив ногою по м'якій боковині.

Гоцик скосив на Макара око, спокійно встав і без розмаху, коротко і люто вдарив Макара у щелепу. Макар впав спиною на підлогу, скрутився од болю. Завмер. Витер кров із розбитої губи, підхопився, кинувся на Гоцика — той стояв, як брила, посеред кімнатки і з презирством дивився на Макара.

— А-а-а... Ненавиджу! Ненавиджу!

У Гоцикових очах милосердя не заблукало. Може, теж шукав приводу скинути напругу? Ухопив невисокого худорлявого Макара за грудки і тепер уже з розмаху вліпив йому з лівої у праву щоку.

— Йо... — смикнувся Макар, заволав на підлозі. — Козлино, козлино довбана... Я тебе кінчу, кінчу! Ти втямив? Кінчу...

Гоцик цвіркнув слиною Макарові в очі, спокійно завалився на диван. Дістав нову цигарку, закурив.

— Кінчу, кінчу... — трусився на килимі Макар. — Руки відрубаю... Не будеш по моїх речах нишпорити, сволото приблудна... Без тебе тут нормально було. Козлина, козлина...

Гоцик затягся цигаркою:

— Що загубив? Цноту?

— Екстазі. У рюкзаку... У кишені... Екстазі.

— Не брав.

— Брешеш!

— Не брав, — упевнено повторив Гоцик, і Макару раптом стало страшно. Поліз рачки до рюкзака, витрушував усе на брудну підлогу, аж доки у рюкзаку не лишився суцільний, абсолютний нуль.

— Не брав?

— Навіть не знав, — відповів Гоцик.

— Люба знала, — ляпнув Макар і від Гоцикового спокою теж лишився суцільний, абсолютний нуль. По-звірячому швидко підхопився з дивана, підняв Макара над підлогою, притис до стіни.

— Час колотися, Макаров, — видихнув в обличчя. І від того, що вперше за увесь час їхнього співіснування на Костянтинівській Гоцик холодно і безжально назвав його Макаровим, механіку з «Політехніки» стало безбожно бридко.

Макар згадав вологі Любині губи, непевні рухи, якими вона стягувала з себе футболку, схлипнув і раптом гірко, по-дитячому заплакав.

— Потім ридатимеш! — струснув його Гоцик. — Розповідай!

Уся розповідь уклалася в п'ять нескінченних хвилин і два десятки рубаних, зажмаканих фраз. Він відмовлявся... Він взагалі подумав, що вона жартує... Запропонував екстазі... Ну, щоби секс хоча б у кайф, а не просто так... Вона відмовилась. Тоді він купив горілку... Усе.

— Ти покидьок, — вражено прошепотів Гоцик.

Макар не відповів. Думки синхроном: Люба плюс екстазі — наслідки непередбачувані. Дарма шукали у звичних місцях. Люба плюс екстазі... Біда... Біда? Є ще один. На «мазераті». Він може знати.

«Як його знайти?» — подумав Гоцик.

— У «мазераті» номери з трьома вісімками, — Макар уголос.

— Звідки? — не повірив Гоцик.

— Запам'ятав... Коли Люба на нього чекала, а ми... за пивом ішли. Три вісімки. Знак нескінченності. Четверту цифру не згадаю...

— Ти знав і увесь цей час мовчав?! — Гоцик ладен був знову відтягнутися на Макаровій пиці.

— Тільки зараз... згадав, — без брехні відповів Макар, показав на розбите обличчя. — Після того як ти мене...

— Кінчай скиглити, Макаре, — сказав Гоцик.

І — ніби нема стін. Повітря. Думки, як цеглинки, одна до одної свої стіни складають. До ранку дома почекати — раптом Люба з'явиться. Зранку до Макарового однокурсника Вітька

Дрозда. Дрозд будь-яку базу розколупає, а Макару з Гоциком небагато треба — за номером автівки знайти у ДАІшній базі привабливого метросексуала. Ім'я, по батькові, прізвище і — головне — адресу. Жодних дурниць. Так не буває, щоби у великому, навіть такому великому, як Київ, місті без сліду загубилася дівчина. Хтось же повинен захвилюватися? Могилянка? Ті восени згадають. Гізела? Нормальна дівчина, лишила свій мобільний і просила зателефонувати їй в Іспанію, бо дуже переймається, що Любу відрахують.

— Може, Любиній матері зателефонувати? — озвучив Макар останню на цей день безглузду думку, і ніби йому у відповідь задзеленчав стаціонарний телефон у кімнатці.

Гоцик зняв слухавку, почув голос Любиної мами, почав брехати:

— Ні, все нормально. Люба мобільний загубила. Чи вкрали... Вони у Могилянці якийсь перформанс готують... А вона сьогодні зранку вам телефонувала. Щось із зв'язком. Добре. Ми їй передамо. Добраніч.

Слухавку поклав, постановив:

— Я теж покидьок.

З тією думкою лежали-курили до ранку. Люба не з'явилася. А коли сонце ще вмивалося у Дніпрі, у двері постукав сусід і повідомив:

— Роза померла... По червінцю, якщо не жадні...

Весь день до сутінків Люба просиділа на камені біля Дніпра. Думки-сумніви верещали-боролися за право диктувати їй настрій і вчинки, та врешті безпорадно скупчилися в яскраву пульсуючу кульку біля серця, і тільки одна — гірка, нещадна — відчайдушно пливла свідомістю і не хотіла тонути, як Люба у Дніпрі. Чому Макс не кинувся у воду за нею вслід? Чому її врятували двійко незнайомих хлопців, а не він? Бо, певно, ті незнайомі хлопці не змагалися у Дніпрі серед ночі на швидкість? Певно, тільки заради неї занурилися у темну стрімку безодню і витягли на холодні сходи набережної... Чому не Макс? Де був Макс, коли вона захлиналася і ковтала брудну дніпровську воду?

Була би логіка, знайшлися б і відповіді. Спалахнули б емоції, розворушили би логіку... Та крім нещадного запитання — геть нічого: мертва туга огорнула всі інші почуття, приспала до часу.

Була би логіка... Не любив? Не любив Любу так сильно, щоби забути про власне життя заради неї? Себе плекав у тому коханні? Перелякався? Занервував? Розгубився у першу мить?.. Але ж була мить друга, третя... І очевидна, страшна картинка — дівчина у Дніпрі.

Еге-ге... Була би логіка...

Люба задихнулася, бо з очевидною ясністю навіть не відчула, побачила: незбагненна гармонія позаду. Безмежне, як Всесвіт, божевільне кохання, дивне єднання душ і тіл не повернуться, хай би як вони з Максом не намагалися забути ту літню ніч. Дніпро розкидав на різні береги.

Та й чи хоче вона бачити Макса? Брови звела — бачити не обов'язково. Принаймні в цю вечірню годину очі зупинялися і вже не лякалися, відпочивали на дніпровській хвилі. Бачити не обов'язково. І чути. Зрозуміти би — чому лишив її одну посеред Дніпра?

Люба раптом згадала тата. Заціловував-лоскотав доньчині шиї колючими вусами, так любив своїх дівчаток. Щодня з лікарні — поважний стоматолог, — а вони з сестричкою біля порогу. Що татко приніс? І у татковій кишені обов'язково знаходилося щось смачненьке. У Бога вірував, дітей того вчив. На Різдво всідалися біля столу, і спочатку татко з мамою, а потім уже й вони з сестрою малювали чорною тушшю листівки-вітання з усміхненими янголятками в українських вишиванках і віночках на кучерявих голівках. Сріблили янголяткам крила, писали натхненно:

«Ангелу, хоронителю мій,
Ти все при мені стій.
Рано, ввечір, вдень, вночі
Будь мені до помочі.
Хорони від всього злого,
До життя веди вічного»...

Де заблукав татків янгол, коли сонячного дня на очах у дітей він розчахнув вікно, заліз на підвіконня у черевиках і спокійно зробив крок у прірву? Де? Та головне — чому?

Люба ніколи й нікому не розповідала про самогубство батька. «Помер», — коротко відповідала, та запитання «чому?», яке світилося в очах у всіх, хто зібрався проводити тата в останню путь і скорботно проніс труну повз церкву, й досі не відпустило. Гризло, гризло, й у вечірніх сутінках біля Дніпра Люба раптом знайшла більш-менш прийнятне пояснення. Вона ж і сама... Сама так відчайдушно хотіла померти в ту довгу мить, коли летіла з мосту в Дніпро. Померти, аби зберегти навіки відчайдушну безвихідь свого кохання. Померти без страху, що гріх. Подвиг в ім'я любові. І коли смерть погодилася з Любиним бажанням... Коли рот залило водою... Настала друга мить. Розшматувала романтичну лузгу, намалювала чорним — хліб, земля, мама, хрест на татовій могилі, небо над розбитою бруківкою Андріївського... І Любі відчайдушно захотілося жити.

Шкода, що досвід прийшов тільки зараз. Шкода, що Люба не взнала його перед тим, як тато у черевиках заліз на підвіконня і зробив крок у прірву. Люба сказала б йому, що перша солодка божевільна мить не нескінченна — минає, а смерть — не вихід. Вхід.

— Привіт. — За Любиною спиною почувся дивний дівочий голосок — тихий, хриплуватий, але не грубий, і Люба чомусь страшенно зраділа. Озирнулася — нікого. Ледь розігнула затерплі ноги, зіп'ялася і тільки тепер побачила у густих сутінках худорляву чорняву дівчину у квітчастих, схожих на чоловічі сімейні труси шортах і білій майці.

Дівчина усміхнулася, наче констатувала для себе якийсь дуже важливий факт, подмухала собі на долоні і почала щосили терти плечі.

— Не мерзнеш? — спитала Любу.

Люба знизала плечима — ні. Закусила губку: «Дивна дівчина. Щось у ній таке...» Придивилася: на наркоманку схожа. Точно. Навіть у темряві видно: худа, аж світиться, бліда шкіра

хворобливого зеленуватого відтінку, рухи занадто метушливі, губи ті смикаються — чи всміхається, чи розридається зараз.

— А я мерзну, — сказала дівчина.

— Ну і мерзни. — Люба й сама не розуміла, звідки в голосі аґресія взялася. — Мені байдуже.

— Так, так... — розсміялася дівчина. — Джульєтти не виростають.

Люба завмерла, вороже подивилася на незнайомку. Та знову розсміялася.

— Цілий день за тобою спостерігаю. ...Розчарувалася в коханні?

— Звідки спостерігаєш? — ще більш насторожилася Люба.

Дівчина дужче розтерла долонями плечі, показала на невеличкий катер при березі — гойдався, ніби погоджувався: так, спостерігала. «Який гарний катерок», — усміхнулася Люба. Ото би сісти на палубі, звісити ноги у воду — і хай за спиною тихо бурчить мотор, везе без мети, мов у рай.

— Гарний катерок, — вголос.

— Можеш пожити зі мною, — просто запропонувала дівчина і перша пішла до катера.

— На катері?

— З тиждень, — відповіла.

— А як тебе звати? Я Люба, — ледь устигала за дівчиною.

— А я забула своє ім'я. Називай як заманеться. Мені навіть цікаво, як ти мене обізвеш.

— Чого це своє ім'я забула? Проблеми? Колешся? — Люба їй на ходу.

Дівчина зупинилася вже біля катера, розреготалася:

— Нема у мене проблем. І не колюся.

— Обличчя таке... бліде. Аж зелене...

— Я з реклами про прострочені продукти. Наочний приклад. «Дивися, що їси, на те тобі мізки!»

— Чому мізки? Може, очі?

— Ні, ні... Саме так. — Заскочила на катерок. — Очима, а також руками. ногами, серцем і всім іншим командують мізки. — Махнула Любі. — Стрибай до мене.

Люба вже набрала повні груди повітря і раптом побачила між бетонним причалом і бортом катерка чорну смугу дніпровської води. Задихнулася.

— Злякалася? — гукнула з катерка дівчина.

Люба махнула їй у відповідь — не відволікай!

— Торохтиш, як галка, — прошепотіла. — Зараз я, зараз...

Розігналася і щосили полетіла над чорною смугою води.

— От бачиш! І не страшно, — сказала дівчина.

— Та як же мені тебе називати? — Люба стояла на палубі катерка і ще не вірила, що поборола раптовий незбагненний страх.

— Галка! — розреготалася дівчина, потягла Любу по драбині вниз, у черево катерка.

Не змовкала: плани чіткі й зрозумілі — поїсти, до ранку спати, а зранку катером — до Десни. Можна Дніпром, можна Десенкою. Десенкою краще, якщо душа занудьгувала. Хай збентежиться і підкориться красі острівків, порослих очеретом берегів і тихих заплав. Синє — над головою й під катерком. Навкруги — свіжо-зелене, як вічна надія. Тут і зараз, кажуть, знаходять козацькі шаблі та загублені підкови козацьких коней з особливими мітками. Мати б собі одну таку для оберегу.

Галка колотила гарячий чай, ламала круглу хлібину, викладала на тарілку порізаний сир і усе це гарненько тулила на маленькому столику, прибитому до стіни, як у купе поїзда. Люба сиділа на твердій дерев'яній лаві біля столу і ловила себе на геть божевільній думці: що їй добре — гарно і затишно — у цьому крихітному, схожому на склеп приміщенні, разом із незнайомою говіркою дівчиною з фантастичними планами.

— Десенкою... — засумнівалася. — Так просто? Ти... так працюєш? Чи... живеш?

— Мені так... треба, — відповіла Галка, вмостилася на такій само твердій дерев'яній лаві навпроти Люби. Постукала долонею по лаві.

— Тут спатимемо. Попервах незручно, але виходу нема.

«Виходу нема. Тільки вхід!» — промайнула недоречна думка, і Люба знову згадала тата.

Галка швидко подзьобала хліб із сиром, заковтнула півчашки чаю і заснула на лавці. Люба й собі лягла, відчула під спиною тверду деревину. «Як у труні», — подумала без страху і знову з подивом усвідомила, що їй не хочеться йти з катерка. І за тиждень, певно, не захочеться. З іншого боку: тижня, мабуть, достатньо, щоб надихатися свіжим повітрям, несподіваною свободою, врешті отямитися від божевільного падіння в Дніпро, згадати реальність і побачити в ній своє місце. Могилянка... Зателефонувати мамі... Костянтинівська... Макар із Гоциком... І він... Макс.

Як довго може тривати страшне запаморочливе шаленство? Тільки в середині наступного після нічної пригоди дня Макс раптом усвідомив головне — Люби більше нема. До того — як у мареві: кудись мчав, телефонував, сіпався, пояснював, біг, знову телефонував... І тільки в коридорі батькової приймальні холодний розум врешті струсив із себе залишки розпечених, деформованих емоцій, і Макс жахнувся — Люби більше нема?

Ледь висидів у голій кімнатці — тут рятували його. Тому що він не врятував Любу. Істеричне «чому?» роздирало на шматки, пам'ять нагадувала страшну відповідь: тому що в першу мить після неймовірного Любиного польоту в Дніпро він перелякався і просто не повірив власним очам, а в наступну... поховав її. Глянув у темну воду, нікого не побачив і поховав. Крапка. Все інше і далі — уже після того, як Макс подумки поховав Любу.

Що за муки — розбиратися з логікою власних вчинків. «Чому?» не відступало. Чому він поховав її, навіть не спробувавши врятувати? Чому не кинувся у воду, адже з берега він міг просто не розгледіти, як вона борсалася, рятувалася, але так і не спромоглася доплисти до берега. А може, навпаки, плила до берега, та раптом побачила, як він вскочив у «мазераті» і на шаленій швидкості помчав геть, розгубилася, втратила сили... А раптом вона допливла? Приміром, до Труханового острова? Раптом усе це — божевільний дикий жарт? Макс може мучити питаннями не тільки себе. Є свідок. Свідок є. Лікар Іван Степанович. І... як? Як спитати? Торкнутися плеча і: «Ви, часом, не бачили — та

дівчина, що вийшла з мого авта, побігла на міст і зірвалася в річку, — вона загинула чи виплила?» Ото ж і воно. Як спитати?

Макс вискочив з голої кімнатки батьківської приймальні, помчав до пішохідного мосту. Зупинив «мазераті» під мостом, глянув з салону на галасливий, переповнений відпочивальниками Труханів острів... Дарма приїхав... Дарма. Наче злочинець на місце злочину. Жива чи мертва — її тут нема.

Голова обертом. Погнав до центру. Холодний розум, як майстерний фотограф, підкинув об'єктивні кадри минулої ночі, залишивши простір істеричним емоціям. І що тепер? Що тепер? Як він без неї?.. І вже не «чому?», а «за що?!».

— За що мені все це? За що? — кулаком по керму. «Мазераті» — юзом. Перелякався. Загальмував просто посеред дороги на Парковій алеї. З двох боків машини — суцільним потоком, ДАІшні камери стеження... Ніхто навіть не посигналив. З «мазераті» краще не зв'язуватися. Мовчки об'їжджали несподівану перепону, і тільки старий дід на «жигулі» не втримався, висунувся у вікно, загорлав:

— Козел! Щоб тобі бандюки всі фари побили!

Краще би побили. Макс увімкнув аварійку, витримав паузу і, ніби нічого не сталося, припаркував «мазераті» на узбіччі. Як довго може тривати страшне запаморочливе шаленство? Люба казала: «Авто — така омана. Ми мчимо, та недвижні. Ми прагнемо до мети сидячи...»

Вийшов з «мазераті», тицьнув у кнопку сигналізації. Далі пішки — слухняні ноги понесли дурну голову до Європейської площі. Ще півроку тому, у Лондоні, вештаючись по Сохо в районі Карнабі-стрит, він вдивлявся в обличчя продавців маленьких пафосних крамничок, більше схожих на інопланетян, і думав про те, що це перенаселене вируюче місто навіки лишиться для нього чужим, тимчасовим притулком. Згадував дім, розповідав друзям-англійцям: у Києві відпочиває душа кожного, хто сюди приїздить. І ось тепер ішов знайомими вулицями, дивився на безперервний потік людей і машин і відчував себе так само гидко і загублено, як і на блошиному ринку Портобелло чи біля Італійського ставу в Гайд-парку. Усі великі міста одна-

кові — людським почуттям місця нема, нескінченний рух, як видимість ґрандіозних планів без сенсу і реалізації. Мчимо, та недвижні. Омана. Як авто.

Ніжна Максова мати знервувалася вкрай. Чоловік повідомив, що Макс поїхав додому, а про жінчині тривоги слухати не захотів. Крикнув щось грубе і кинув слухавку. А дитини все не було.

Під вечір пані Жені зателефонували з ДАІ і ввічливо попросили дозволу перегнали «мазераті» з Паркової алеї під Сердюків дім.

— А де Максим? — перелякалася жінка. ДАІшники заспокоїли — камери спостереження на Парковій зафіксували, як хазяїн «мазераті» увімкнув сигналізацію і кудись подався пішки.

— Ми вас не турбували б, хоч на Парковій зупинка й заборонена, — обережно. — Але за годину там має проїхати хтось із вищого керівництва країни. Чи не могли б ми під'їхати до вас по запасні ключі й перегнати автівку?

— Дивіться не подряпайте, — тільки й відповіла. Думки про інше. Скоріше б Макса побачити, бо серце не на місці.

Макс повернувся у сутінках. Напідпитку. Замкнувся у великих гостьових покоях з окремими туалетом і ванною, і пані Женя дуже пошкодувала, що двері замикаються зсередини. До того ж у гостьовій ванній лежали гострі леза, які могли знадобитися потенційному гостю... А в пані Жені — саме той настрій, коли чорні фантазії малюють криваві розв'язки будь-яких реальних подій.

— Ні... Тільки не це! — завелася. Стала під дверима гостьових покоїв. Що зробити, щоб Макс відімкнув двері? Благати, погрожувати, сказати, що його до телефону, чи запропонувати вечерю?

— Максимчику... — ледь чутно. — Синочку... Поможи... Ой! Серце, серце...

Притислася гладким животом до дверей, ухопилася за ручку дверей, ніби ось-ось втратить свідомість, і стала осідати.

— Ой...

Зсередини гостьових покоїв почулися швидкі кроки — Макс мчав до дверей.

— Мамо, матусю... — кинувся до пані Жені. — «Швидку»?

— Води... — шепоче.

— Води? Зараз! — побіг у кухню.

Пані Женя видихнула, зосереджено подивилася синові у спину. Добре, а як красиво вийти з «серцевого нападу», щоби Макс не запідозрив фальшу? Обережно встала. Пішла до дивана у вітальні.

— Синочку, посидь біля мене трішечки. — Вляглася, склянка з водою в руці тремтить. А серце, між іншим, дійсно поколювало. Майже не збрехала.

— Звісно, мамо... Ти як? — забрав у матері склянку, відставив.

Пані Женя скривилася — від Макса тхнуло дешевим алкоголем. Вона би голову дала на відсіч, що дешевим. Такий у неї ніс особливий — усе дешеве і другосортне унюхує за кілометр як нонсенс. І ця дівка... Вона, певно, теж була другосортною! Тому що розумні люди... Люди їхнього кола...

Пані Женя примружила очі, обережно взяла Макса за руку.

— Кожна справжня мати має одну нездійсненну мрію — заслонити своє дитя від всіх бід, — почала обережно. — Я би так хотіла зараз... обійняти і пожаліти тебе, але... Вибач, Максе! Тебе не треба жаліти. Ти просто не розумієш однієї важливої речі...

Макс гірко хмикнув:

— Якої?

— Ти абсолютно ні в чому не винен. На тобі гріха нема.

— Ти — моя мама. Ти і не могла би сказати інакше.

— Я кажу це як лікар.

— Ти ніколи не працювала...

— А медичний закінчила з червоним дипломом...

— І що?

— Я можу з точністю поставити діагноз молодій людині, яка вирішила накласти на себе руки, ще й так нахабно і демонстративно. — Пані Женя не втрималася, сіла на дивані і чітко вимовила: — Де-бі-лізм!

— Ти жартуєш? — Макс подивився на матір як на божевільну. — Я у неї в шахи виграв тільки раз!

Пані Женя загорілася, підхопилася з дивана, заходила по вітальні.

— Лікнеп! Спеціально для тебе. «Соціальні коріння дебілізму». Основна маса наших, так би мовити, співвітчизників безбожно зловживає алкоголем. Цифри страшні! Національна катастрофа. Ймовірність народження дебілів у таких сім'ях, а їх, нагадую, мільйони, — дуже висока. І що маємо? Діагностувати хворобу складно. Мільйони дебілів спокійно ходять по вулицях. Деякі з них частково дуже обдаровані — до речі, можуть відмінно грати у шахи чи миттєво перемножувати тризначні числа. Але всі вони мають нестійку психіку. Владарювання випадкових емоцій над логікою і здоровим глуздом. Результат? Непродумані вчинки... Недарма люди усе частіше звертаються один до одного: «Ну ти дебіл!» Вони навіть не здогадуються, наскільки близькі до істини. — Пані Женя зупинилася, задумливо захитала головою: — Вона однаково погано скінчила б... Хвороба така. Ти абсолютно ні в чому не винен! Ти ж не штовхав її з мосту?

Макс не відповів. Люба перед очима. Весела, азартна, красива і надзвичайно горда.

— Якби ти побачила її хоч раз, ти би ніколи не розповідала мені про дебілів... — щемко.

Дістав мобільний, шукає у ньому щось.

— Що там, синку? — пані Женя обережно. Здається, лекція про дебілізм не справила на Макса потрібного враження.

— У мобільному є Любине фото... — і голос тремтить. — Зараз покажу...

— Максе, благаю. Не треба мені її фото! Давай закриємо цю тему раз і назавжди. Батько залагодив проблему зі свідком, подія у минулому. Нам нема чого рвати серце.

— Нема чого?.. — Макс раптом зблід. Божевільними очима зміряв мати. Усміхнувся недобре. — А Люба... Як же Люба? Треба ж... Тіло знайти. Батьків повідомити. По... ховати. Крім мене, ніхто не знає, що з нею сталося. Ти розумієш? І я...

Я мовчу! Це ж... І ти... Ти навіть не жахнулася, що загинула людина... Годуєш мене якоюсь маячнею про дебілів... А треба ж... — Забігав, за голову схопився. — Господи, Господи...

— Ми заспокоїмося, і все... — почала було пані Женя.

Макс здригнувся, з несподіваним шаленством жбурнув у матір мобільний.

— Припини! Припини мене заспокоювати! Я сволота! Покидьок і справжній дебіл! Треба йти... Йти...

До дверей. Пані Женя зірвалася з місця, ухопила Макса за руку.

— Не пущу! Не пущу! Ой! Серце! Серце!

— Відчепися! Відчепися від мене зі своїм серцем! Треба водолазів! Треба шукати, — виривався.

— ...Добрий вечір! А я подумав, мати серіал дивиться. — На порозі вітальні стояв чорний як демон Володимир Гнатович Сердюк і з холодною люттю дивився на дружину і сина.

Макс раптом обм'як, розгублено подивився на батька.

— Водолазів треба... Шукати тіло...

— Звичайно. Я вже розпорядився. Зранку почнуть, — кидав Сердюк крижинки в розпечений простір вітальні. — Вночі водолази не працюють.

Макс опустив голову, незграбно, як каліка, почвалав до гостьових покоїв.

— Максе, чому не йдеш до своєї кімнати? Ти ж вдома, а не в гостях. І твій мобільний... — Пані Женя тривожно дивилася сину вслід, підібрала мобільний...

Макс не відповів. Мовчки зник за дверима гостьових покоїв, та пані Женя не чула, як клацнув замок. Зомбовано дивилася на екран синового мобільного. А з екрана нахабно, як здалося пані, усміхалася рудоволоса дівчина. Пані аж затремтіла од люті: упізнала колишню служницю, упізнала.

Сердюк повернувся додому не в гуморі. Звістка про зникнення лікаря не приголомшила — і не з такого гівна випливав! — але стривожила і насторожила. Шкірою відчував — щось тут не так. Після Мартиного дзвінка в окремому кабінеті дорого-

го ресторану з заново накритим столом Рома Шиллєр малював йому логічні ланцюжки:

— Лікар телефонував додому? До лікарні? Телефонував! Узнав, що світло увімкнули, похвалився, що йому допоміг народний депутат Сердюк. З лікарні могли зателефонувати комусь із місцевих, хто в цей час був у Києві. Розповісти добру новину. Земляки, звісно ж, могли заїхати за лікарем і одним великим кодлом повернутися в рідні пенати. По-моєму, все логічно.

Сердюк подумав-подумав і наказав логічному Шиллєру не давати в ефір сюжет про візит лікаря і світло в райлікарні.

— Володимире Гнатовичу! Дарма переймаєтеся, — наполягав Рома. — Гроші за ефір проплачені, роботу зроблено. Треба дати людям хавку! Завтра прес-конференція!

— І прес-конференції не буде, якщо завтра наш Гіппократ не з'явиться у своїй лікарні, — постановив Сердюк.

— Ви не поїдете на прес-конференцію? — не зорієнтувався Шиллєр.

— Ти потурбуєшся, щоб її відклали на невизначений термін!

— Це неможливо, — обурився Рома.

— Ще і як можливо! — відрізав Сердюк. — Президенти прес-конференції відкладають, не те що журналюги...

Шиллєр попхався в журнал «Коло», а Володимир Гнатович наказав полковнику Баклану через місцеву міліцію обережно з'ясувати місцезнаходження лікаря Гуська. Враховуючи час на дорогу і можливі відхилення — зупинки на узбіччі біля шашличної наприклад, — лікар мав з'явитися вдома не пізніше як наступного ранку.

— О восьмій ранку матимемо точну інформацію, — сказав Баклан. На тому й розпрощалися.

Сердюк ще довго сидів у порожньому кабінеті ресторану і чим довше розмірковував над ситуацією, тим більше упевнювався: завтра зранку лікаря Гуська в рідному містечку не знайдуть. Тоді... Де він? Хто насмілився нахабно увірватися до приймальні народного депутата і викрасти потрібну йому людину? Одне вимальовується — вороги. Ситуація ускладнюється, бо грають персонально проти нього, Володимира Сердюка.

Хто? Коноваленко? Ясно й інше — ворогам понашіптував хтось із своїх. Про Максову нічну пригоду і свідка знали тільки дружина Женя, помічниця Марта, міліцейський бос Баклан і «мордодєл» Рома Шиллєр. Ну і сам Макс. ...Хто з них? Хто?

Макс у розпачі міг ляпнути щось зайве. Ще вдень сказав, що поїхав додому, а з'явився ввечері й напідпитку. Де був? З ким розмовляв? Про що?

Рома Шиллєр... Теоретично міг. Надто любить гроші і не любить людей.

Баклан? Та запросто! Скільки разів зливав оперативну інформацію про Сердюкових конкурентів.

Марта. Раз спить з усіма, на кого вкаже Сердюк, значить, ляже й під чужака. Може.

Дружина... Сердюк насупив брови. Хоч цій довіритися можна чи ні? Мова йшла про Макса, значить, не продасть. Макс — святе і єдине, що з'єднує їх досі.

Думки про Макса змусили Сердюка вже по темному виїхати з ресторану додому. Як він там? Такий вразливий... Ніякого імунітету. Ще не знає — у кожного, хто хоче виокремитися з сірої маси, чия голова уже вище за інших, є своя Соня. Добре, як одна. А Макс як думав? За все треба платити. Володимир Гнатович спробує популярно пояснити синові, з яких цеглин викладений шлях до успіху. Та вдома побачив очі Макса і передумав. Встигнуть іще набалакатися. Аби лікар знайшовся...

Думки про лікаря погнали в кухню. Яке там їсти? Не до їжі. Полікуватися б — не завадило. Налив півчарки коньяку. Хильнув. Озирається: звідки небезпека? Звідки? Невже Коноваленко?!

Замість відповіді — Женька з Максовим телефоном. Тремтить од люті.

— Вово, зараз я тобі очі розкрию! І тобі не сподобається те, що ти побачиш!

— Ну... — на неї холодно.

— Ось! — поклала Максів мобільний на стіл. — Дивись... Наш Макс, наш розумний, вихований, інтеліґентний Макс! З прекрасною освітою, власною квартирою в центрі Києва, «мазераті» і такими — блін! — батьками, як ми з тобою, зустрі-

чався з нашою колишньою служницею! — тицьнула в екран із ненавистю. — Це ж вона! Вона, падлюка! І знаєш, що я скажу тобі, Вово? Вона не випадково тоді з'явилася у нашому домі. І з Максом познайомилася не випадково. Її хтось підіслав, Вово! Цю шльондру! Я їй тих голок ніколи не забуду! Так їй і треба! І добре, що подохла!

— Яких голок? — спитав Сердюк. Ні, голки у дупі гладкої Жені він і досі подумки зі сміхом згадує, але дружина ніколи не казала, що це якось пов'язано зі служницею.

— Вона понатикала у крісло голок, а я сіла. — Женя надула губи. Напружилася. — Про що ти думаєш, Вово?! Ти взагалі мене чуєш? Цю дівку хтось підіслав до нас! До Макса! Ні, це просто жах! Ти розумієш, що могла статися трагедія?! Макс міг би одружитися з нею чи, ще чого гіршого, зробити їй дитину! І що тоді? Га?

Сердюк налив ще коньяку. Взяв мобільний, уважно роздивився фото рудої дівчини на екрані. Усе сходиться. Женька не помилилася — з екрана мобільного на нього дивилася їх колишня служниця.

Після приголомшливої розмови з хлоп'яком та його матусею на Свирю зійшло прозріння. Сидів на траві дніпровського схилу, зі здивуванням спостерігав за зграйкою дівчаток, що — сумні та насторожені — всілися під деревом, запалили одну на всіх таку собі самокрутку і враз повеселішали, засміялися голосно, попадали на траву, ноги позадирали.

— Куме Микишко! — завівся. — Он воно навіщо Господь всемогутній нас знову на грішну землю повернув! Зраду в народі знищити, до тями їх привести, Дорошенкову справу на стяг поставити.

— Е, куме Свиря... — сказав Микишка. — Серед народу зрада звіку не приживалася. Я так собі міркую, зрада — у владі...

— Підемо владу шукати! — Свиря плюнув на долоні, розтер слину по очах, умився. Ну, все. Готовий до бою.

— Де її шукати?

— А людей розпитаємо! — аж підскакував, терпіти несила. — Не всі грішні... Не всі. Десяток... Добра сотня нас побачить! Знайдемо, куме, до тої влади доріжку. Ой, знайдемо...

До куща нахилився, дрібних гілочок насмикав.

— Буду чисті душі рахувати, — пояснив Микишці. — Як хто нас побачить, так від гілки малий цурпалок відломлю і за пазуху.

Під вечір сорочка кума Свирі випиналася, ніби їжак під одежину вскочив. Що не цурпалок, то дивна новина. Влада де? Ой, далеко, хлопці, далеко. Хто на островах, хто у Парижі... Літо. Відпочиває влада, перетрудилася. На парламентських дверях замок до осені. Уряд і президент у країну вчепилися, шарпають кожен до себе. А в людей від того у голові колотнеча. Під ногами ж — хитко. Не взнати, хто сильніше шарпоне і куди люд відкине. Чого на сполох не б'ють, владу не змінюють? Так тільки восени минулого року вкотре поміняли шило на мило. Одна втіха — посміятися, як владні люди один одному пики товчуть, злодіями обзивають, а потім цілуються в губи, мов свати на весіллі.

У кумів у головах від тих новин — мішанина. До Європейської площі повз будинок уряду. Навпроти монументальної сірої будівлі люди в купку збилися. Кричать, фотографіями у чорних рамках розмахують.

— Ні продажу драмадолу в аптеках! Від драмадолу гинуть люди... Голодуватимемо, поки влада нас не почує.

— Не почує, — сказав кумам худий хлопець з паличкою. Спирався на неї, бо ноги безсилі.

— І нащо голодуєте? — не зрозуміли куми. — З голодного — який вояка? Лише клопіт. Битва здоровим до снаги. Тверезим. Ми у походах п'яниць із чайок у море викидали, а на суходолі до кінських хвостів прив'язували. А вас отут хитає без вітру. Додому йдіть. Борщу поїжте. Сала на хліб. А потім уже... Чого оце безсилим до бою пнутися? Безсилого Бог не почує.

— Миром хочемо, — худий кумам.

— Отакої! — розсміявся Свиря. — В Україні всім миром хіба що батька вправно били...

Не розуміли. Геть нічого на рідній землі не розуміли. До Європейської площі спустилися, а вже по сутінках — на Поділ. До Дніпра. А на Дніпрі — веселощі через край. Світиться усе, музика гримить, з пароплавчиків п'яний сміх та регіт.

— А гуляють гарно. До впаду. Як ми після походу переможного, — завважив Свиря.

— Мабуть, теж звитягу мають. Без перемоги горілка не п'ється, — Микишка йому.

Свиря раптом закляк, за серце вхопився.

— Куме! Куме Микишко! Знаю, як владу знайти! Їй-богу, знаю.

Ногою тупнув і... злетів над землею на метр.

— Вернувся Божий дар! Вернувся! Полечу над Києвом.... Біля гетьманських палат охорони найбільше має бути. Як розвідаю, де таке місце, за тобою вернуся. Приступом візьмемо.

Микишка обернувся до дніпровських схилів.

— У чагарнику чекатиму. Не барися...

Доба минула. Знову ніч лягла. Перша ніч після Любиного відчайдушного польоту. Час без збоїв випустив на небо зірки прогулятися, щоби ні в кого не виникло жодного сумніву: час свою справу робить. Здмухнув із місяця хмарки і налаштувався стирати з пам'яті пригоду минулої ночі. Час звик — на цій землі події виникають лише для того, аби їх... миттєво забували під навалою нових подій. «Вибухнув будинок», «депутати побилися у Верховній Раді», «у хаті вчаділа дитина», «син можновладця на смерть збив машиною дівчину», «наші моряки потрапили у піратський полон», «газу нема» чи «завтра Армагеддон»... Серце тьохкає максимум добу, і назавтра питання «що там з... будинком, депутатами, дитиною, сином можновладця, моряками, газом і Армагеддоном?» вправно вимітаються з пам'яті новими подіями — «міліціянти вибивали свідчення за допомогою тортур», «біля сміттєвих баків знайшли немовля», «можновладець Г. побив можновладця Г. Г.», «столиця провалюється під землю» чи «завтра Армагеддон»... До нескінченності. Період щоденних публічних сенсацій без

публічного завершення. Аморальна балаканина на зламаних долях.

Час здмухнув із місяця хмаринки й оцінив обсяг роботи: скільки людей причетні до Любиного польоту? Хто назавтра забуде?..

Любу гойдало на дніпровській хвилі на твердій дерев'яній лаві у череві катерка. Не спала. Дивилася у стелю, та бачила мільярд яскравих зірок. І його. Макса.

Макс сидів на просторій лоджії гостьових покоїв батьківської оселі і дивився у нічне небо. Та бачив над головою лише важку чорну стіну, що насувалася усе ближче, ближче. Вселяла розпач, страх. Змушувала тремтіти. І Макс ледь встримався, щоби не закричати від відчаю: «Мамо!»

Євгенія і Володимир Сердюки окремими планетами крутилися на спільному широкому ліжку. Не спали. Кожний на своїй хвилі. Володимир Гнатович чекав ранку. Якщо свідок не з'явиться вдома, треба застосовувати важку артилерію: Макса за кордон під охороною перевірених людей, аби не бовкнув зайвого, знищити всі матеріали про візит круглого дядька Івана Степановича — не знаємо такого! «Сірого кардинала» відсунути до зручного часу, зосередитися на... чомусь безпрограшному. Приміром, ініціювати реставрацію козацьких стягів. І електрику... Електрику ввімкнути. І знайти відповідь на одне несподіване запитання: чому дружина свого часу не розповіла про вибрик служниці з голками.

Євгенію мучили неконтрольовані кошмари. Певно, веселу рудоволосу служницю їй, а потім і Максові підсунула Віта, дружина олігарха Петра Челядинського. Давно одна одну ненавидять. Як пані Женя десять тисяч баксів бідним дітям на харч, так Віта — півмільйона. Ніби багатша. Ніби щедріша. О-ой! Та якби Сердюки свої капітали на оглядини виставили, Віта Челядинська зірвала би зі своєї шиї штучний, як всіх переконує, діамант, проковтнула, порізала всі кишки і померла б від заздрощів! Треба Шиллєру наказати, щоб придумав таку благодійну забаву, де розмов на мільйон баксів, а витрат тисяч на десять.

Рома Шиллєр рахував гроші і потенційні переваги свого ризикованого вчинку. Сердюк із Коноваленком затято ненавидять

один одного. Ближчим часом потепління в їхніх стосунках не проглядається, а значить, Рома може в короткі терміни значно збільшити свій капітал і посприяти розхитуванню кар'єри одного з ворогів. Задумався... Кого валити — Сердюка чи Коноваленка? Мабуть, Коноваленка. Сердюк молодший, ще поживе, поборсається. Сердюка Рома знає як облупленого. Не треба заново вивчати, ліпити образ. Мабуть, Коноваленка. А раз так — добре би підловити його на чомусь сумнівному. Наприклад, на побитті свідка. Чи навпаки — нейтралізувати будь-які одкровення лікаря Гуська. Наприклад, знайти друзів загиблої дівчини, дати на лапу і хай б'ють себе кулаками у груди, що минулої ночі вони з жертвою всю ніч грали у боулінґ. Чи карти...

Макар із Гоциком теж не спали, хоч Макар заплющив очі і старанно хропів на килиму посеред кімнатки, бо на дивані нахабно розлігся Гоцик. Та Макару набридло з гіркотою відзначати факти незворотного руйнування їхнього космосу. Любу знайти б... Він поїде додому з байдужої до людей столиці, де ніхто не помітить його відсутності, як ніхто не помітив відсутності Люби. Ловитиме бичків у морі під Коблевом, брехатиме про любов колишнім однокласницям, бо в Миколаєві дівчата не погоджуються на секс без слів про кохання.

Гоцик навіть не удавав, що спить. Дивився у стелю, курив одну за одною і тютюновим димом, здається, витіснив з кімнатки на Костянтинівській останні залишки їхнього з Макаром космосу. Спробував уявити, де зараз може бути Люба, і не уявив нічого, крім біди. Щось трапилося... Трапилося щось надзвичайне, інакше Люба обов'язково маякнула б. Щось трапилося. І не в пустелі. У великому місті, а значить, хтось мав бачити це. Гоцик подумки заклав пальці: «Перше. До міліції... Надзвичайні пригоди минулої ночі. Друге. Шукати метросексуала на "мазераті"».

І тільки Марта з полковником Бакланом після несподіваного, але приємного сексу міцно спали у номері дорогого готелю, куди міліцейський чин іноді приводив своїх шльондр.

Свідок нічної пригоди біля пішохідного мосту Іван Степанович Гусько вночі теж спати звик, а не ляси точити. Та столиця

диктувала свої правила, і близько опівночі дядько очухався після невідомого уколу, який незнайомі «земляки» оперативно вкололи йому просто на порозі приймальні народного депутата Сердюка.

Коноваленко ледь не повбивав підлеглих, коли вони доставили йому дядька без ознак свідомості. Конкретні гроші заплатив за чіткий план — викрасти свідка, умовити його на одкровення, потім відвезти подалі від офісу на Подолі, спрямувати «бомжів»... І так далі. І що має?

— Шефе, ви ж самі наказали, аби тихо, а він пручався, — виправдовувалися перед Коноваленком двоє дужих чоловіків.

— Коли отямиться?! — кричав Коноваленко. Дізнався, що ввечері, розлютився вкрай — план ламався. Увечері сенсаційна новина мала розповзтися Інтернетом, а зовсім не теле- і радіоканалами, як радив Рома Шиллєр. Інтернет! Точка входу — невідома. Доступ до інформації відкритий. Хоч з Північного полюса.

Коноваленко подумки перекроював план, коли зателефонував директор цукрового заводу і повідомив — за наказом заступника міністра ПЕК до райлікарні подали електрику, а значить, план хірургічної ампутації одного з корпусів лікарні на користь цукрозаводу ускладнюється.

— Вирубити! — наказав.

— Райенерго підімкнув лікарню за рахунок відключення військової частини. Не наша зона впливу, — пояснював директор.

— Перерубай дроти! Зіпсуй підстанцію! Влаштуй таку напругу, щоб у лікарні усе саме вигоріло! — кричав Коноваленко. — Мені однаково, як ти це зробиш! Півгодини! Чуєш? Якщо за півгодини у лікарні буде електрика... Тебе не буде! Зрозумів?

Невгамовний. Директор ще белькотів про складності, а Коноваленко вже відрубав мобільний і розгорнув дядьків дипломат. Чого час гаяти? Можна поки що дізнатися, що за людина врешті допоможе йому, Ростиславу Коноваленку, поставити крапку в давній неприязні до улюбленця долі й Перепечая Володимира Сердюка. Розгорнув. Побачив купу судових рішень щодо цукрозаводу... Мать твою... Отже, він переконаний, що першим ударить Сердюка, а Сердюк вже добу під ним ґрунт

копає. Ошаленів. Так ошаленів, що коли Іван Степанович врешті розплющив очі, розгублено помацав м'яку шкіру дивана, на якому лежав, підвівся й озирнувся, Ростислав Коноваленко першим забув про дотримання плану. Підскочив до лікаря й одним ударом у щелепу збив його з ніг.

Лікар до боїв без правил виявився геть не готовим. Звалився і знову втратив свідомість. Коноваленку — ніби хтось перцю під хвіст. Загарчав... Ногами — по дядькові недвижному. Бив, бив, аж поки тактовна охорона не повідомила — півгодини минули, треба на цукрозавод телефонувати.

На третю ночі лікарня залишилася без світла, а Іван Степанович вдруге прийшов до тями на м'якому шкіряному дивані. Озирнувся... За столом розкішного кабінету сидів високий міцний чоловік з глибоко посадженими очима. Виймав документи з його дипломата і по черзі підпалював дорогою запальничкою. До останнього тримав у руці палаючий папір і, тільки коли полум'я починало пекти пальці, кидав у великий, як ванна, акваріум, де вже гойдалися пузами догори яскраві різнокольорові рибки.

— Плани змінюються, — грубо повідомив Івану Степановичу. Які, в дідька, плани? Лікар нічого не пригадував. Про плани.

Коноваленко закінчив знищувати рибок і документи, уп'явся в лікаря.

— Варіант перший. Ми тобі зараз швиденько відновимо морду і ти повідаєш, як син народного депутата Сердюка штовхнув на самогубство дівчину. За правдиву розповідь з деталями отримаєш конверт із грошима і поїдеш додому. Я навіть забуду про твої судові позови. Ти не знаєш, із ким зв'язався, терапевте! — замовк. На дядька з презирством. — Варіант другий. Я покличу двох покидьків, і вони битимуть тебе доти, поки не розкажеш про самогубство на мості. Варіанта третього — нема. Твій вибір?

— Яке самогубство? — здивувався Іван Степанович, чим автоматично прирік себе на другий варіант.

До кабінету ввійшли вже знайомі дядькові «земляки». Коноваленко скривився, жестом зупинив їх.

— Почекайте, поки вийду. Мені ваші методи...

Зо дві години продрімав у кімнаті відпочинку, о п'ятій ранку повернувся до кабінету — позіхає — і остовпів. «Земляки» сиділи на м'якому шкіряному дивані, втомлено курили і байдуже дивилися на синьо-червоного від крові дядька, що нерухомо лежав посеред кабінету на підлозі, тільки розбиті губи ворушилися ледь чутно:

— Хлопці... Яке самогубство? Яке...

Свиря слушну тактику обрав: примічав будинок багатий та пишний, кружляв над ним, заглядав у вікна. А раптом саме тут нова українська влада зраду пестує? Худий голодувальник, коли вони з кумом Микишкою до будинку уряду намірилися, наставив:

— Нема там нікого. Влада всі питання на своїх дачах та у своїх палацах вирішує.

Свиря запам'ятав, та, скільки не заглядав у темні вікна офісних центрів та реконструйованих старовинних будинків на Подолі, так нічого путнього і не побачив. Аж під ранок зазирнув у віконце розкішного дому на Набережно-Хрещатицькій. Світилося, вабило.

На землю став, до стіни притулився й обережно зирк — хто там свічки не береже? І очі на лоба. Пресвята Богородице, матінко Божа! На підлозі лежав той самий дядько, що їх з Микишкою добрим салом з добрим хлібом пригощав. А над ним двійко, певно, бусурманів. Свиря такі підлі пики серед татарви бачив. Ось убік відійшли, поміж собою теревенять... Свиря озирнувся: що би його таке в руки взяти? Під вікном сміття купа: вибирай!

Свиря знов — до вікна. Бусурмани раптом завмерли, одночасно повернули голови вбік і швидко, мов хтось їх за мотузки смикнув, вибігли з кабінету. Свиря підхопив з купи сміття шматок металевої арматури...

— Що ж за іродова душа добре залізо посеред дороги лишила? Оце би пальця йому відтяти, як ще на колу не сидить...

Підкрався до вікна, одним майстерним рухом встромив арматуру в дубову віконну раму, напружився... Чпок! Петлі

повідлітали. Свиря обережно прочинив вікно і вскочив всередину.

Лікар Іван Степанович рук-ніг не відчував. Голова... Голова... Роздулася. Велика... Важка. Крається від болю, очі не розплющити. Не бачив, як кум Свиря по-звірячому граціозно вскочив у кабінет, підхопив дядька, потяг до вікна. Привалив лікаря до підвіконня, сам спершу вискочив, дядька — на себе. Витяг. На мить замер.

— Півня би червоного бусурманам лишити! Ех, часу нема... — дядька на спину і геть.

За мить до кабінету ввійшов Ростислав Дмитрович Коноваленко. Із задоволенням вдихнув свіже — Дніпро поряд — повітря. Тільки на це помічники і здатні — кабінет провітрити після своєї грубої і безрезультатної роботи. Усе сам! Нічого... Ростислав Коноваленко ще замолоду навчився людям язики розв'язувати. Батіг не допоміг. А в нього пряник є. Всівся у крісло і тільки тепер побачив розчинене вікно й шмат арматури на закривавленій підлозі.

— Свідок де?! Свідок де, дебіли?! — кричав, а кричати вмів. — Покидьки! Виродки, мать вашу... — Жбурляв у помічників — за мить перед Коноваленком стали — все, що під руку траплялося. А снайпером, мабуть, ніколи не був: цілив мармуровою попільничкою в помічника, а вцілив у акваріум. Дрязь — вода зі склом на підлогу. Кров змила. Чисто стало. На мокрому паркеті мертві рибки упереміж зі склом видавалися екзотичними прикрасами. У кожної справи своя естетика.

День другий

Сонце зійшло. Відлетіла перша після Любиного польоту ніч, та забуття не прийшло. Щоденні сенсації губляться тільки в суспільній свідомості й телевізійних новинах. У реальності кожна має продовження аж до щасливої — чи не дуже — крапки.

У цю ніч Люба не спала. Макс не спав. Володимир Гнатович подумки розкладав пасьянси, Євгенія крутилася. Шиллєр гроші рахував, Коноваленко трудився. Дядькові заснути не дали, серденята тривожилися. І Макар не спав. І Гоцик. А раніш за всіх до справ взялася Марта-клопотуха. Не з власної ініціативи. О шостій ранку полковнику Баклану, що хропів поряд з нею на готельному ліжку, зателефонували підлеглі з регіону і повідомили — лікар вдома не з'явився.

— Марто, передай Сердюку новину... У мене зранку нарада в прокуратурі, — попросив коханку Баклан.

— І як я поясню Володимиру Гнатовичу свою... поінформованість? — не второпала Марта.

— А-а-а... Що там пояснювати? Скажеш, я не схотів турбувати його о шостій ранку, тому зателефонував тобі.

— А… о котрій мені потурбувати шефа? — спробувала уточнити Марта.

— Твій робочий день коли починається?

— О десятій.

— От о десятій і потурбуй! — порадив Баклан.

Марта вирішила інакше — поїхати додому, причепуритися, почистити після Баклана зуби і тільки потім зателефонувати шефу. Підсвідомо відтягувала момент. Переживала, бідолашна, — як Володимир Гнатович сприйме погану новину? Вона й так винуватою почувається — проґавила лікаря. А тепер виходить… Та Сердюк на диво спокійно вислухав Марту.

— Знайди Шиллєра і будьте на зв'язку. Як зателефоную — під'їдете вдвох до мене додому, — наказав.

— Добре, Володимире Гнатовичу! — зі шкіри пнеться, а розуміти — не розуміє. Може, шеф не почув… про лікаря?

І звідки Марті знати, що о восьмій ранку Сердюку телефонував заступник міністра Лактіонов — довго вибачався за ранній дзвінок, белькотів щось про енергетичну безпеку, посадові інструкції й урешті наважився…

— Лікарню довелося… відімкнути. Дзвінок з Адміністрації президента…

Сердюк поклав слухавку і раптом відчув такий азарт, аж ніздрі затремтіли. Коноваленко! Це міг зробити тільки Коноваленко. Тепер Володимир Гнатович напевно знав й інше — лікар додому не повернеться.

По вітальні — туди-сюди. Мізки працювали. Компромат на Коноваленка. Терміново. Давно вже потрібно було цим зайнятися. Знав же, знав — комсомольські функціонери образ не забувають. Сам такий. Баклан, сука, мобільний вимкнув. Нічого… Що ще? Перевірку податкової на цукровий завод. Екологічну інспекцію! Довкілля точно забруднюють. Ще? Все про інші джерела доходів Коноваленка, зв'язки, друзів, партнерів. І… увімкнути електрику у клятій лікарні. Тепер це вже справа принципу. Військову частину знову доведеться відрубити? Та хоч всю країну.

Володимир Гнатович зачинився у ванній, скинув халат і глянув на себе у дзеркало. Була у Сердюка таємниця, «скелет у шафі», особлива відмітка. Ніхто не знав. Навіть Женя, хоч від неї і прищ на язиці не приховаєш. В юні роки фізіологічне дорослішання Вовки Сердюка пішло не так, як у інших. Однолітки вже вуса брили, а у Вовчика Сердюка над губою чиста шкіра. Натомість на грудях почало рости спочатку ріденьке, а потім все густіше чорне волосся. Вовчик перелякався. Футболки на річці влітку не знімав — соромився. Аж одного разу роздягся догола, став перед дзеркалом — від відчаю вирішив обскубати себе, як курку, та раптом... Придивився і збентежився від захвату. Чорне волосся росло не абияк. На Вовчиному тілі виросло чорне, неймовірно гармонійне і сильне дерево. На грудях — пишна крона з волосся. По центру живота вниз — стовбур з волосся, а нижче пупа, під трусами — справжнє волосяне коріння. Ні в кого не було такого дерева. Вовчик Сердюк тоді упевнився: він — унікальна людина. З роками любов до дерева не минула. Час від часу Сердюк зачинявся у ванній і довго розглядав свою гордість, своє дерево. Може, він Самсон? Може, у тому волоссі його сила? Бо — дивна річ — сивина голову посріблила, м'язи втратили тонус, печінка коле, серце прихоплює, а дерево — таке ж сильне, молоде і чорне. Жодної сивої волосинки. Наче силу Сердюкову береже від дурного ока. Володимир Гнатович сам прикмету вигадав і вірив — поки на дереві не з'являться сиві волосинки, жодна тварюка його не переможе.

От і цього ранку Володимир Гнатович скинув халат, глянув на себе у дзеркало — чорне волосся пишною кроною розляглося по грудях, через центр живота вниз — струнким стовбуром. У труси зазирнув — чорне коріння густе й пружне. Хмикнув... «Сірий кардинал»?.. Ідіоти! «Голий король»! І плюньте на Андерсена. У Сердюка своя версія. Усміхнувся азартно. Тобі гаплик, Ростику Коноваленко, колишній перший комсомолець області. Не хочеш власноруч рити собі могилу — допоможемо.

Так захопився планами, мало про Макса не забув. Дружина повернула в реальність традиційним грюкотом у двері.

— Вово, ти що там, заснув? Макс збирається шукати водолазів...

Макс? Макса за кордон. Шиллєра сюди. Баклана! Розшукати зниклого лікаря, компромат на Коноваленка, та перш за все — підтвердження власної значущості — увімкнути електрику в далекій довбаній лікарні.

З ванної вийшов.

— Збери Максові речі, Женю. Хай відпочине подалі від батьківщини.

— Вово, ти здурів! — розлютилася. — Хіба можна дитину в такому стресі кудись відправляти?! Ти піди до нього! Глянь — він же божеволіє! А все ця руда шльондра! Якби не втопилася, я би її, падлюку, власними руками задушила.

Сердюк пішов у гостьові покої.

— Максиме! Ти де? Мені тільки-но телефонували... Опівдні водолази розпочнуть пошуки, так що...

З лоджії — Макс. Сердюк хотів було сказати «так що все нормально», та глянув на сина — е-е-е, зовсім кепський вигляд — і сказав інше:

— ...так що справа робиться. Ти як?

Макс вже похоронив Любу. Тепер турбувався, щоб... поховати Любу — знайти тіло, замовити труну... Може, відшукати однокурсників з Могилянки чи друзів, запитати в деканаті адресу матері... У Могилянці повинні знати. Максу не до батькових запитань, у нього повно справ.

— Мабуть, буду з водолазами. Точне місце покажу... Так... скоріше.

Сердюк од прикрощів плямами пішов.

— Максе, тобі туди не можна. Ти ж розумієш... Ми робимо це заради твого спасіння!

— Я живий...

Сердюк на сина — як лікар на хворого: та-а-ак, розмови не буде. Обійняв — потім життя повчить, — по плечу погладив.

— Просто не ходи туди, синку. Ти ж все розумієш... Така справа... Рознесуть — всій сім'ї непереливки. Будь на зв'язку. Як тільки...

Макс дивився повз батька в якусь для нього одного важливу точку.

— Як ти не розумієш, тату?.. А раптом вона жива? Я ховаю її щохвилини вже другу добу, а вона... Вона повертається і дивиться на мене. — Підхопився, батька з себе струсив. — Треба шукати...

Сердюк зневажливо губи стис — і в кого Макс вдався?! Він з гордістю вважав — у нього, а тепер оце придивився... Звідки ці нюні, скиглення? Женька теж не з слабкодухих. Та якби він через якихось дурних Сонь...

— Женю! — закричав роздратовано. — Де ти поділася, мать... щоби не сказати більшого. Я поспішаю.

До вітальні. Кейс, телефон, кредитна картка...

— Що сталося? — Женя вже біля дверей чоловіка почула. На кухні, дивна річ, затрималася.

— Макс... Дивись, щоб до пішохідного мосту не попхався.

— Вово, ти дійсно направив туди водолазів? — шепоче у вухо.

Сердюка — у шмаття. Корова! У нього справи у десяти точках Києва, йому поспішати треба, він, можна сказати, всю родину з гівна витягує, а вона...

— Які, в біса, водолази?! Ми що — шукачі скарбів?! — скреготнув зубами. Дверима — грюк!

Вранішній серпанок над Дніпром утопив промислові пейзажі на берегах. Любі здалося: катерок гойдається посеред неосяжного ватяного килима. Варто простягнути руку — запросто відірвеш білий шмат на згадку. Та руки зайняті — вчепилася у борт, вдивляється... Десь таки мають бути береги. Нема? Так он чого Любі не хочеться повертатися... Берегів нема. Нема куди йти.

— Не передумала? — поруч із Любою стала Галка.

Люба перелякалася. Раптом хазяйка дивного старенького катерка сама передумала і зараз викине її геть?

— Ні...

— Ну то хоч посміхнись! Відпливаємо! — крутнулася і зникла.

У череві катерка задирчав двигун. Катерок здригнувся, жваво врізався у ватяний килимок і за мить вже безжально перекроював його швидким рухом на свій лад.

— А де вітер? — здивувалася Люба. — Де вітер?

Розкинула руки, сміялася. Підставляла лице прохолодному повітрю, лише вітру не було. Та що вітер?! І без нього Любу огорнуло карколомне відчуття абсолютної, нічим не обмеженої свободи. Де ділися філософські сумніви «мчимо, та недвижні»? З поважним бурмотінням Дніпром рухав маленький катерок, на ньому стояла струнка рудоволоса дівчина у довгій білій спідниці, і, здавалося, не двигун і ніс суденця, а її бурхливий захват прокладає катерку шлях у вранішньому серпанку. Руки вгору — небо не так вже й високо... Озирнулася — пісня... І тільки коли з туману випірнув і посунув на катерок пішохідний міст, що веде на Труханів острів, схаменулася.

— Що це?!

Запаморочилося. Картинки темні — вниз, до води, померти...

— Коли ж посміхнешся, Любо? — гукнула Галка від штурвала на палубу. Усі вибухи Любиних емоцій пропустила за справами.

Розгубилася. Туман враз розсіявся. З берегів сонце віддзеркалюється: від вікон, від бань золотих.

— Галко! Хіба до Десни вниз за течією?

— Ні, — конкретна. — У мене справа на хвилину, а потім подамося до Десни.

— А... Добре. — І зникла радість.

Над катерком мости — пішохідний, міст метро, Патона. Всілася посеред палуби, коліна до грудей. Події страшної ночі й досі не склалися в єдину логічну картину. Щось дуже важливе випадало з пам'яті, і Люба ніяк не могла пригадати, що саме. Ніч. Вони з Максом їдуть набережною... Любі весело до болю... Вереск гальм. Ось вона біжить мостом... Ні! Не це... Щось інше... Той день, тільки раніше... Сонце. Пагорб біля Співочого поля. На сцені вусатий гуцул грає на баяні. Слухачі на зеленій траві.

— Сьогодні ввечері на нас чекають мої батьки, — сказав Макс. — Ти їм сподобаєшся.

Вона не відриває погляду від вправних пальців гуцула-баяніста. Киває. Кладе голову на Максове плече.

— Дивись... Це мама і тато біля Ейфелевої вежі. — Макс показує екран мобільного. Сміється. — Я спеціально поставив це фото на виклик з дому. У батьків тут такі напружені обличчя, ніби за ними стежить мафія.

Люба кидає швидкий погляд на екран мобільного. Напружені обличчя? І задихається. З екрана Максового мобільного на неї дивляться гладка хазяйка, що їй Люба підклала голки у крісло, та її вічно похмурий пихатий чоловік.

— Любо...

Любі стає смішно. Смішно і весело до болю. Всередині, як у порожній кімнаті, до відлуння у вухах колотиться щось дзвінке як мідяк. Вона ж розуміла... Розуміла, хоч вірити не хотіла, — гармонія їх кохання з нетутешніх реалій. Вона іншого зрозуміти не могла: що ту гармонію знищить.

— Любо...

— Так, дуже напружені обличчя.

Обхопила Максову руку, притулилася.

— Ти їм сподобаєшся, — повторив Макс. — У мене класні батьки.

...За мостом Патона катерок розвернувся і подався назад, у бік Десни. Люба здивувалася, пішла до Галки.

— А як твоя справа?

— Вже, — відповіла Галка.

— Так ми ж... ніби...

— Я ж у твої справи не лізу, — усміхнулася Галка. — Чуєш? А хочеш, я навчу тебе керувати катером?

Люба уявила себе біля штурвала, чомусь у білій бейсболці та білих рукавичках. Розсміялася:

— Давай. А складно?

— Приблизно те саме, що керувати своїм життям, — сказала Галка. Раптом усміхнулася здивовано. — Дивись! — показала на правий берег. — Чоловік літає...

Люба озирнулася на правий берег, але побачила лише легкі хмаринки над Володимирською гіркою.

В чагарнику на дніпровському схилі поблизу Поштової площі Любу спершу побачив Микишка. На сторожі стояв, поки кум Свиря біля лікаря вошкався, усе озирався та добру гілляку в руці стискав. На Дніпро глянув...

— Гетаут, — здивувався. — Чуєш, куме Свиря? Онде Гетаут посеред Дніпра.

— Тобі, куме Микишко, та дурна баба ввижається, бо не така ж вона дурна, щоби знову в Дніпро скочити. А якщо дурна, так хай уже, прости, Господи, топиться.

— Не скочила... На дивному човні стоїть. І біла спідниця тріпотить.

Свиря не повірив. Розігнувся від лікаря, що лежав на траві, придивився.

— Ні, не Гетаут, — засумнівався. Ногою — гуп! Над землею злетів... Вдивився. Таки Гетаут. Сумна. Хай... Хай посумує — через неї Свиря мало Божий дар не втратив.

На землю опустився.

— Ти, куме Микишко, на Гетаут не дивись. Бо зараз з човна у Дніпро плигоне, а ти за нею. А нам, куме, доброго чоловіка врятувати б, а не бабів негодящих!

Біля лікаря присів, чистої землі у долоню, слини, змішав і до дядькових ран прикладає з молитвою. Микишка поруч присів. Дядькового лоба торкнувся.

— Лихоманить бідолашного, — Свирі. — Оце би пороху гарматного з горілкою навпіл розвести, щоби випив. Враз би лихоманка відскочила.

Іван Степанович ледь напіврозплющив очі, подивився на кумів:

— Де це я, хлопці?

— О! О! — Свиря підскочив, Микишку в бік штовхає. — Помогла рідна землиця.

Микишка брови насупив, Свирю відштовхнув, дядькової руки торкнувся:

— Не тривожся, добрий чоловіче. Серденята ми Дорошенкові. Ти нас хлібом із салом пригощав. Чи забув?

— Не забув, — прошепотів Іван Степанович. — Де це ми?

Свиря до дядька нахилився. Хвалиться:

— З бусурманського лігва тебе витягли. Отут від погоні хоронимося. Як сонце сяде, я до злодійського лігва повернуся... Червоного півня підкину... Спалю іродів, хай би вічно у пеклі горіли.

Дядько зціпив зуби, застогнав, за Микишчину руку вхопився, через силу сів.

— Е, не бери, хлопче, гріха на душу. Не допоможе...

Микишка поруч із дядьком всівся.

— Кажи, поважний чоловіче, яку поміч можемо тобі покласти? Все зробимо.

Дядько озирнувся.

— А дипломат мій де? Торба?.. — Зблід, згадав. — Оце біда так біда. Спалили бандюки мої папери... Хоч справа й зроблена, а папери згодилися б. От біда. Треба вже якось з цього центру вибиратися.

Свиря носом повів.

— І сало з хлібом пропали? Оце біда. Бо як згадаю, поважний чоловіче, твоє добре сало...

І ну розписувати, як вони з Микишкою понад триста років сала не нюхали, як з Дніпра витягли бабу в білій спідниці, а потім, певно, Свирин ніс їх до дядька тієї ночі привів.

Іван Степанович слухав дивну розповідь, на кумів насторожено зиркав — от і видно, що добрі хлопці, білявий б'є себе в грудки, що на собі його з полону виніс, та таке верзуть, мамо рідна, що острах бере. Може, божевільні якісь? Чи... теє — сектанти? Одежина чудна.

Про дівчину почув. Брови насупив. Чи не про ту дівчину його всю ніч з кулаками розпитували? Напружився. Згадав квадратну щелепу Коноваленка, наполегливе: «Бачив, як син Сердюка дівчину до самогубства довів?» А Іван Степанович бачив, як дівчина у білій спідниці з розкішного авта вискочила, щось хлопцеві крикнула і побігла по мосту. А далі Іван Степа-

нович про свою лікарню згадав і пішов до хлопця, аби розпитати, як до міністерства енергетичного дістатися.

— Чуєте, хлопці, — обережно. — Так, кажете, дівчина в білій спідниці з мосту кинулася?

— Кинулася, дурна баба, — підтвердив Свиря. — А ми її витягли. Врятували душу від гріха смертного, хоч бусурманка нехрещена. Гетаут зветься.

Іван Степанович задумався. Щось дуже відверте і давно забуте, ніби з дитинства, було в цих дивакуватих хлопцях у полотняних сорочках. І не повірити б... Про врятовану дівчину. І совість не сіпала б. Та вони, бач, його, непритомного, від справжніх бандюг врятували, бо він їх хлібом із салом пригостив. І як після цього додому переможцем повертатися? Хвалитися, що добився справедливості й електрикою лікарню забезпечив? Та хіба це зробив він, лікар Гусько? Депутат зробив. Володимир Гнатович Сердюк. А ті бандюги хочуть його знищити. Це ж ясно, як ангіна, — довго мудрувати не треба. І що робити? Додому їхати?

— Чуєте, хлопці, — оце каже, а самого ще й досі сумніви крають, по слову цідить. — Треба одну хорошу людину... про біду... попередити.

— Зробимо, поважний чоловіче, — кивнув Микишка.

— Іван Степановичем кличте, — остаточно вирішив.

— А я Свиря! А це кум мій, Микишка, — проторохтів Свиря. — Серденята ми Дорошенкові.

— От і познайомилися. — Лікар спробував підвестися, та не зміг, тільки зубами скреготнув.

Гоцик перестав шукати причини, чому він досі шукає Любу. Заборонив сумнівам точити мозок і враз заспокоївся — механіка, прості рухи, йти і довбати хоч би й пам'ятник Сковороді на Контрактовій, як знадобиться. Для мети думки зайві — механіка, прості рухи аж до тих пір, поки на власні очі не побачить її. І якщо невпинним внутрішнім гризотам так хочеться зрозуміти, чому Гоцик все-таки шукає Любу, він подумає про це пізніше... Коли знайде її.

Зранку, поки Макар валявся на килимі, змотався до Подільського райвідділу міліції, де йому ввічливо пояснили — шукати дівчину візьмуться через три доби після зникнення, а до того...

— Тоді продивіться ваші дані про надзвичайні події, — наполягав Гоцик. — Позаминулої ночі... Рудоволоса дівчина. Така висока, струнка... Ніде не...

Не значилася. Зітхнув із полегшенням, помчав на Костянтинівську Макара мобілізовувати. Од радості по дорозі накупив пива і половину випив, поки добіг.

Механік Макаров досі шукав Любу, щоби зрозуміти, як довго Гоцик збирається шукати її. Він не посоромився б віддати Гоцику першість у будь-якій справі — здатності красиво напиватися, завойовувати дівчат, розмірковувати про себе, унікального, у контексті Всесвіту чи просто нахабно розлягтися на увесь диван, що призначався мінімум для двох, — але не в пошуках Люби. Ні... Люба — то їхнє спільне, єдине, що й досі об'єднує. Як диван у двадцятисемиметровому космосі на Костянтинівській. Макар для себе вирішив, що Гоцик, певно, просто кохає Любу, хоч і не зізнається собі у цьому. Але... Він теж — щось таке... І в нього більше цих... преференцій... У будь-якому разі, не Гоцика, а його, Макара, Люба попросила про той неймовірний і, мабуть, кращий у Макаровому житті секс.

Механік спробував пригадати легкі Любині рухи, гаряче тіло, та раптом гидка думка перекреслила жагу, що народилася несподівано від лише згадки, і вже розливалася Макаровим тілом. Чому Люба попросила про секс саме його? До цієї миті запевняв себе — Люба більше довіряла йому, бачила в ньому близьку людину, брата... Та цього ранку, сам у кімнатці на Костянтинівській, механік раптом зрозумів — Люба просто знала, що він здатний на таке паскудство. А Гоцик... ні.

Дивна річ — не збентежився. Позбавив Любу цноти? Та це — дрібниці! Пил для льотчика! Зате не підкладався під старих бабів за гроші, як Гоцик! І не купився на «мазераті», як

Люба. І знайде її він, Макар. Треба тільки якось відсунути від пошуків Гоцика. Кеба працює, придумає як.

Гроші мав. Та коли на Костянтинівську повернувся Гоцик з пивом, сказав:

— У мене бабло скінчилося.

Гоцик мовчки дістав з кишені останні надходження від мами з Португалії і розділив навпіл.

— На хавку вистачить. Вставай уже! Погнали до твого гакера ДАІшну базу колупати.

Макарів однокурсник Вітько Дрозд жив на славетній Троєщині, не любив слова «гакер» і комп'ютери компанії «IBM». Обзивав їх «тупими пісюками» і зневажав усіх користувачів «пісюків». Дрозд любив слово «крякер» і комп'ютери компанії «Apple», тому всі стіни його кімнати прикрашали погризені яблука впереміж із портретами Стіва Джобса в різні роки його славетної кар'єри.

Саме у компанії яблук, Джобса і двох компів Макар із Гоциком і знайшли Вітька Дрозда того ранку. Почувши про завдання, Дрозд навіть образився.

— Це вам у будь-якому комп'ютерному клубі за дві хвилини зроблять. Чи купіть на Петрівці диски з ДАІшною базою.

— Бабла нема. Нам треба на халяву і швидко, — пояснив Макар, і Дрозд погодився на три пляшки пива.

Дві хвилини розповідав про «тупі пісюки», не оминув увагою й Стіва Джобса на стіні.

— Велика людина, — показав на постер. — «Макінтош» фореве!

— «Мазераті». Київські номери. Три вісімки, і ще одна цифра невідома, — спробував повернути Дрозда в реальність Макар, але Вітько спочатку доспівав осанну Джобсу і тільки потім за кілька хвилин доколупався до ДАІшної бази і видав інформацію на-гора.

— Вісім, вісім, вісім, один, — прочитав Макар на екрані монітора. — Власник — Сердюк Максим Володимирович. Тисяча дев'ятсот вісімдесят четвертого року народження.

— Адреса є? — спитав Гоцик.

Адреса була. Гоцик так рознервувався, що висмикнув з руки Вітька Дрозда йому ж обіцяну пляшку пива і ковтнув за раз мало не півпляшки.

— Хрещатик? Чудово! От і прогуляємось.

На Хрещатик з Троєщини дісталися за півтори години, та папірець з точною адресою не допоміг. Кремезний чоловік років сорока в чорній уніформі охоронної фірми з написом «АНГЕЛ» на спині мовчки змахнув піт з чола — хто тих «ангелів» серед літа у чорне вбрав? — і загородив вхід до під'їзду новобудови біля Бесарабського ринку: та-ак, хлопці, зупинилися і повернули назад, питань не ставити, ніхто тут не живе, довідок не даємо. І тільки коли чорнявий, точно західняк, хлопчина з мішком будівельного сміття на спині вискочив з під'їзду і побіг до сміттєвих баків, Гоцик із Макаром зорієнтувалися: перестріли хлопчину біля баків, і західняк охоче розповів про дизайнерські витребеньки багатих, шалену вартість будматеріалів з усієї Європи і жалюгідні копійки, за які він із земляками тут гарує.

— Житці ще не в'їхали? — спитав Гоцик.

— Деякі... — відповів західняк.

— А такий... Сердюк Максим Володимирович... Мажор на «мазераті»... Номер — вісімдесят вісім, вісімдесят один... Не бачив?

— З'являється іноді. Хата в шоколаді. Мамця сину подаруночок зробила, поки він за бугром був — хату придбала і ремонт зробила. Наша бригада гарувала. Таке стерво та мама, рятуй мою душу.

— А хлопця давно бачив?

— Я за ним не стежу. Бачив колись...

— А де батьки його мешкають, часом, не знаєш? — спитав Макар, хоч на ствердну відповідь не сподівався.

— У «Царському селі», — відповів хлопчина. — Ми всією бригадою під їхнім під'їздом не раз по півдня тирлувалися.

— Навіщо? — спитав Гоцик.

— Пані любила, щоби по гроші до неї їздили. І чекали, як бомжі, під під'їздом по кілька годин. Кажу ж, рідкісне стерво. Як її чоловік витримує?

На одинадцяту ранку в результаті блискавичної операції Володимир Гнатович Сердюк увімкнув електрику в далекій районній лікарні.

Крок перший — вислухав Рому Шиллєра і демонстративно послав під три чорти.

— Ти на кого працюєш, Шиллєре? — власноруч крутив кермо автівки, на Рому не дивився. Біля МВС висадив, наказав розшукати полковника Баклана і на дванадцяту дня мати усе, що тільки можна накопати на Коноваленка, його партнерів, на банки, які їх обслуговують, і на людей, які його прикривають.

Крок другий — скористався однією з ідей Шиллєра і почав її реалізацію з зустрічі з бізнесменом Петром Челядинським. Був за Петром борг, просив Сердюка свого часу, аби його людина контролювала одну з митниць на західному кордоні. Сердюк справу зробив, хоч та людина Челядинського — шматок багнюки. Узнав від Сердюка про призначення і не вигадав нічого кращого, ніж запропонувати на знак подяки...

— «Мерседес» чи елітну квартиру в центрі столиці, — розшаркувався.

Сердюк тоді від несподіванки мало контроль над собою не втратив: давно вже йому такий дріб'язок не пропонували. Митник, мабуть, без слів читав по Сердюковому обличчю.

— Перепрошую, Володимире Гнатовичу, — обережно. — Може, один день роботи митниці... ваші?.. Вам... Для вас...

А це вже було забагато.

Сердюк не взяв нічого. Челядинський розплатиться. І от вони з Петром сиділи у хай-теківському кабінеті Челядинського, і вже те, що Сердюк приїхав до бізнесмена, а не навпаки, означало: час повертати борги.

Сердюк одразу до справи.

— Є один райцентр... Мені необхідно, щоб в Адміністрації президента цей райцентр внесли в робочий графік поїздок глави держави.

— Там що — катастрофа? — спитав Челядинський.

— Слухай, Петре, у нас всюди катастрофа. У нас тільки на митниці все гаразд! Людина твоя працює? — насупився Сердюк.

— Та ні, то я так... Треба внести — внесемо. — Челядинський повернувся в ділове русло. — Сьогодні ж зустрінусь зі своєю людиною з адміністрації. На який місяць?

— На завтра!

До надзавдань Петро Челядинський не готувався — щелепа відвалилася.

— Спокійно, любий друже, — сказав Сердюк. — Президента не чіпатимемо. Президент — святе. Здався йому той райцентр... Але рядок у графіку повинен з'явитися. Сьогодні ж. За годину. І з адміністрації хтось повинен зателефонувати в райцентр, мовляв, завтра чекайте на президента. І обов'язково натякнути, що главу держави цікавитиме соціалка. Щоби світло було в лікарні, до дитсадків фрукти завезли, бордюри підфарбували чи що там у таких випадках робиться. Зрозуміло?

Петро Челядинський перетравлював інформацію.

— Тобто... Він не поїде. Так? Я правильно зрозумів?

Сердюк зацікавився:

— А можна зробити так, щоби поїхав? Президент чи прем'єр-міністр?

— Ну... Якщо треба... Поїдуть! І президент. І прем'єр-міністр. Можна навіть разом.

— Не треба, — вирішив Володимир Гнатович. — Мета така: щоб у тому райцентрі місяць із дня у день чекали на несподіваний візит глави держави. Щоби ні за яких умов — хоч би ствол біля скроні, — нікому й на думку не спало, що можна відрубати світло в лікарні. Уточнюю: мене хвилює конкретно світло в лікарні. Бордюри можна не підфарбовувати...

— А якщо без рядка... Просто телефонний дзвінок?

— От ти, Петре, ніби й розумна людина.... Який телефонний дзвінок? Хто про нього в адміністрації знатиме? А рядок...

Клерки в адміністрації почнуть графік звіряти, побачать, перелякаються, почнуть з'ясовувати, уточнювати, звісно, викреслять на завтра, та думка, що у президента міг бути намір поїхати в той райцентр, залишиться. І якщо хтось з дуже розумних почне з'ясовувати, йому повідомлять — були такі плани. А чи залишилися — невідомо.

На одинадцяту в райцентрівській лікарні засвітилися лампочки, а Володимир Гнатович вкотре упевнився у власній ґеніальності, хоч ідея належала «мордодєлу» Шиллєру. Залишалося зрозуміти, де Коноваленко тримає лікаря, і проаналізувати арґументи, які не тільки змусять гниду Ростика відпустити дядька, але завалять самого Коноваленка раз і назавжди. Та перш ніж вислухати Баклана і Шиллєра, Володимир Гнатович поїхав на околицю міста, де на нього вже чекала людина, про існування якої не знав ніхто з оточення Сердюка.

Пані Жені уривався терпець — дві години після раннього від'їзду чоловіка тільки те й робила, що намагалася утримати Макса вдома, та син уже не реагував на «млинці», «мамі зле» і «де твій здоровий глузд». Мовчки одягався посеред великої вітальні, а матері — серце в шмаття. Застигла біля дверей, спостерігала за сином: глянути нема на що — схуд після другої поспіль безсонної ночі, на контакт не йде і знай телефонує комусь на мобільний.

— Та щоби вона провалилася, шльондра руда! — вибухнула. — Я давно знала — її до нас спеціально підіслали, а ти, як ідіот, шукаєш її по всіх усюдах. Втопилася? Та такі не тонуть! Сидить собі зараз десь серед таких самих гівнюків і регоче з нас!

Замовкла. На сина глянула — Макс стояв посеред вітальні з футболкою в руках, та пані Женя бачила тільки синові очі — великі, здивовані, гіркі. Видихнула, демонстративно відійшла від дверей.

— Хочеш — іди... Не дитина.

Макс мовчав, і це ще більше дратувало пані Женю. Господи, душу в нього вклали, любов'ю і турботою оповили, як тільки пуповину перерізали, по тих Америках, Європах, щоб мови

й освіта, квартиру йому, «мазераті», а він, як повернувся, прилип до байстрючки провінційної, хвала Господу, вчасно зникла.

— А... звідки ти знаєш, що вона руда?

Пані Женя напружилася, показала на Максів мобільний.

— Це ж її фото у твоєму мобільному?

— Хто її підіслав? І чому *до нас*? Ти Любу раніше бачила?

Пані Женя ще більше напружилася.

— А яка різниця, Максе?! — жбурнула подушку, впала в крісло стокілограмовим тілом. — Може, я надто грубо сказала... Мені шкода. Менш за все я хотіла б нашкодити чи образити тебе. Але — вибач — і мовчати не буду, коли бачу, як моя єдина дитина божеволіє через якусь нікчемну дебілку. От побачиш! Мине час, і вона з'явиться, ніби нічого не сталося. Цікаво, скільки їй заплатили, щоби отак підло розбурхати нашу сім'ю? Голота за копійки, мабуть, погодилася.

А от цього пані Жені краще би не казати.

— Голота?

Макс обережно підійшов до крісла, у якому насторожено застигла мати, присів, зазирнув їй у вічі.

— Так це ти та гладка потвора, якій Люба голки у кріслі лишила?

Ех, пані Женю як підкине! Як струсоне. Крісло по підлозі покотилося.

— Так ось як вона тобі про твою матір розповідала?! А ти — що?! Сміявся?! З матері сміявся?!

— Токо Моно, — промовив Макс. За голову вхопився — божевілля, божевілля! Геть!

Про ліфт забув. Біг сходами. Почував себе останньою тварюкою і з подивом констатував — не жалкує, що згадав про ті голки. Окремі фраґменти складалися в одну картинку: так он чого Люба так нервувала в ту ніч. І в той день. Тільки раніше... Пагорб біля Співочого поля, етнофестиваль, гуцул із баяном... Макс показав Любі фото батьків у мобільному, а вона раптом притулилася до нього так відчайдушно і так проникливо, що він відчув себе не просто чоловіком — захисником, воякою, мужем... Пригорнув її до себе і шепотів, що ніколи і нікому не віддасть її.

Чому вона не сказала правди? Адже з першого погляду в задрипаному нічному клубі, куди його випадково занесло, Макс відразу зрозумів: Люба — його людина. Його. А значить, так само як і Макс, ненавидить брехню.

Макс вибіг з під'їзду, зупинився і розреготався. Біля під'їзду стояли Марта і «мазераті». «Марта — від тата, "мазераті" — від мами», — подумав з іронією. Марта зараз бігтиме слідом, бо тато наказав не залишати його на самоті, а він вскочить у ненависну «мазераті» — нав'язливий матусин дарунок і щезне? Маячня!

— А, Максе! Привіт! Як справи? — пробелькотіла Марта, ніби випадково зустрілися.

— Марто... Хочете «мазераті»?

Марта розгубилася.

— Володимир Гнатович просив, щоби я... Якщо тобі треба...

— А якщо мені не треба?

— Звільнить... — наважилася Марта.

Макс скептично зітхнув — Марта не Люба, гордості геть нема.

— Тоді сховайтеся, Марто, бо бігти за собою я вам однаково не дозволю.

— Куди сховатися?

— Сідайте в «мазераті» і чекайте. Батько спитає, а ви йому: на хвилину відійшов, сказав, зараз повернуся і поїдемо.

— Можна я біля «мазераті» почекаю? — попросила Марта.

Макс знизав плечима і пішов до Старонаводницької, вгору до бульвару Лесі Українки. Їжився, хоч сонце гріло. Відводив очі від перехожих, наче кожен випадковий погляд зустрічної людини — рентґеном наскрізь. Куди чвалав? Не знав. Знав — від чого біг.

У голові одне: чому Люба не сказала, що знала батьків? Тоді б він... А що б він тоді? Відклав зустріч? А що б це вирішило? Підготував маму з татом? Як про пані Женю згадав, аж зубами рипнув. Ну яка фіґня! Мама спить з якимось «кутюр'є», майже одного з ним віку. Токо Моно... І як би Люба йому про це сказала? Коли вона зі сміхом розповідала про «гладку хтиву потвору», вона не знала, що Макс... її син.

Геть заплутався. По душі — багнюка хвилею. Дістав цигарки. Запалив.

— Вогню не знайдеться? — перед Максом стояв високий міцний хлопець. У руці в нього димила підкурена цигарка.

Це був Гоцик. Вони з Макаром дісталися до «Царського села» саме тоді, коли ошелешений Макс біг сходами. Резонно вирішили шукати «мазераті», і вже за кільки хвилин Гоцик побачив автівку біля одного з під'їздів. А поряд Марту. Очам не повірив.

— Мартазавра...

Сховався за дерево, насупився — що робити?

— А от і метросексуал! — прошепотів поруч Макар.

Гоцик визирнув з-за дерева — точно!

— Я до Мартазаври не піду, — видихнув. — Давай так. Я беру на себе метросексуала, а ти Мартазавру.

— А на фіґа нам твоя Мартазавра? — спитав Макар.

— Мартазавра багато чого може знати. Головне — не злякай її, — задумався. — Скажи, що журналіст... Що давно стежиш за її кар'єрою. Що ніхто не розповідав про відповідальну працю депутатських помічників... Ну що я тебе вчу? Давай уже! Греби!

Домовилися ввечері зустрітися на Костянтинівській. Макар повільно пішов до Марти, Гоцик побіг Старонаводницькою, щоби обігнати Макса і виникнути перед ним як невідворотність.

Об одинадцятій п'ятнадцять Ростислав Коноваленко дізнався, що в лікарні врубили електрику. Оскільки з рибками від розібрався ще під ранок, тож хвилин двадцять м'яв морди помічникам, а потім зателефонував Ромі Шиллєру.

Рома Шиллєр якраз тирлувався в кабінеті полковника Баклана, тому дзвінок Коноваленка довів його до миттєвої панічної істерики.

— Будьте на лінії! — нервово. З кабінету в коридор прожогом. Тихий закуток знайшов.

— Пане, ви з глузду з'їхали?! Якого біса ви мені телефонуєте? Ми з вами контракту не підписували?

Коноваленко назвав цифру, і Рома остовпів. Цікава перспективка вимальовувалася. Ці двоє — Сердюк і Коноваленко, —

здається, пішли ва-банк, а в таких ситуаціях люди гроші не рахують. Сеча під кадиком, кров в очах — або пан, або пропав. З власних спостережень Рома Шиллєр напевне знав головне: і переможець, і переможений однаково втратять лише в одному — у грошах. І Рома Шиллєр вирішив зібрати врожай.

— Добре... Зустрінемося...

— Часу нема! — відрубав Коноваленко. — Працюємо в телефонному режимі.

Легко сказати! А якщо Рома Шиллєр бачить прямо по курсу приймальню міністра ВС, а повз нього коридором ідуть дядьки з такими погонами та лампасами, один вигляд яких гальмує не те що думки, обмінні процеси в усьому організмі?

— Добре! У телефонному режимі, але за п'ять хвилин!

За дві хвилини устиг залишити Баклану, якого викликали до керівництва, повідомлення, що повернеться за десять хвилин. Ще дві хвилини пішли на термінову евакуацію з небезпечної установи. І в останню з п'яти Рома Шиллєр спокійно йшов геть від МВС і одночасно думав, що за нетерплячка змушує Коноваленка так активно кидати в нього купюрами.

Дзвінок застав посеред тротуару. З мобільним коло вуха Рома присів біля зграйки голубів, простягнув до них руку.

— Тільки не переповідайте мені суть проблеми. Я в темі. Як там наш лікар?

— Втік, падло...

Рома напружився і подумки похвалив себе за професіоналізм. Якийсь дилетант не поцікавився б деталями і мав би перелом хребта без поїздки в Альпи. У кращому випадку.

— Ми про електрику?

— З адміністрації маякнули, що в район президент може приїхати.

— Геніально! — Рома Шиллєр образився. На Сердюка. Ідея Ромина, а Сердюк, невдячна свиня, йому навіть доброго слова не сказав. Ну що ж! Отже, у Роми з'явився й особистий мотив.

— Робити що?! — спитав Коноваленко.

— Відрубати електрику в усьому райцентрі, — сипав ідеями Рома. — Аварія. Серйозна. На відновлювальні роботи піде

не менше за тиждень. — Задумався. — Чекайте... У вас там цукрозавод?..

— Буряк у полі!

— А-а-а... Це міняє справу. Це навіть краще. Вас ніхто не запідозрить. Гасіть на фіґ той райцентр. Хай дітей роблять по темному.

Благородний намір Івана Степановича попередити Сердюка про задуми бандюків наштовхнувся на несподівану перешкоду. Лікар вперше був у столиці і, де знаходиться приймальня депутата, поняття не мав. З готелю на Подолі Макс із Шиллєром привезти його на автівці, до того ж — трошки нетверезого, і тепер, під уважними поглядами Свирі і Микишки, дядько зосереджено морщив лоба, але вказати напрямок руху не міг.

— Що ж ти, поважний чоловіче, мітки дорогою не лишав? — спитав Микишка.

— Згадав! — раптом просяяв дядько. — Шпиталь військовий проїжджали. Нам би до шпиталю, а там розберуся.

— Тобі, поважний чоловіче, самому б до шпиталю, — завважив Микишка, коли взявся допомагати дядькові на ноги зіп'ятися.

І те. Вигляд у лікаря кепський. Капелюха загубив бозна-де, рукав у піджака відірваний, сорочина — кров з багнюкою, і лице червоно-синє. Красний пан! І руки порожні — ні тобі дипломата пластмасового, ні торбини з харчем. На кумів обіперся, крок-другий зробив... Кривиться, але суне.

— Треба, хлопці, треба, — кумам, ніби ті противляться.

Так-сяк із хащів на людну місцину вибралися, запитали першого-ліпшого:

— До військового шпиталю як дійти?

Куми лише бровами грали, так цікаво перехожий шлях показував.

— На Поштовій площі сідайте у метро, до площі Льва Толстого. Перехід на станцію «Палац спорту», і до станції «Печерська».

— Що це — метро? — спитав Свиря лікаря.

— Поїзди під землею. — Лікар ніяк не міг звикнути до дивних помічників. — Досить уже, хлопці, придурюватися.

— Під землею?! — Свиря. — Свят, свят. Ми під землю доброю волею не підемо.

— Не підемо, поважний чоловіче, — підтвердив Микишка, і трійця почвалала уздовж Дніпра аж до Лаври. Від Лаври, підказали люди, на гору і все прямо, так до шпиталю й доберетеся.

Шлях неблизький. Куми, знай, тупають — не звикати, а дядько зовсім ослаб. За ребра рукою тримається, втомився, та знаку не подає. Коли відставати став, куми перезирнулися, попід руки його.

— Ти, поважний чоловіче, не тривожся. Знайдемо ми тую добру людину. Знайдемо і попередимо про зраду. На те — сердюки, — Свиря.

— Сердюки? А казали — серденята? — лікар йому слабо.

— Серденята, вояки Дорошенкові. А як язик ліниться, то сердюки. Так і записані. Свирид Сердюк та Микита Сердюк.

— Оце диво. А депутат той... До якого спішимо... Теж Сердюк...

Свиря од такої новини над землею звився.

— Егей! Чув, куме Микишко? Чув?! Та кинь поважну людину, хай вже відпочине від нашої помочі! Чув? Не перевелися сердюки! Наша правда, наша воля! — літав над Микишкою.

Микишка обережно всадив лікаря на траву, усміхнувся.

— Точно Сердюк? Часом, не брешете з переляку, вибачайте на слові?

Лікарю не до брехні. Дивиться й очам не вірить — літає перед ним хлопець, метрів три вже набрав. Руку до серця приклав.

— Хлопці... Годі вже мене лякати. І так душа у п'ятах. Хто ви такі?

Куми перезирнулися. Чудний чоловік. Скільки разів йому повторювали. Як Петра Дорофійовича Дорошенка гетьманом обрали, так він і створив серденятські загони. Серед серденят Свиря з Микишкою не останніми були. Загинули... У році тисяча шістсот шістдесят восьмому від Різдва Христового.

— Коли?! — лікар вухам не повірив.

— Триста сорок рочків тому.

— Так це ж ви...

— А-а-а, — зітхнув Свиря. Опустився на землю біля лікаря. — Недовго пожили.

— Зате славно, — сказав Микишка. — У Десні потопилися й оце до сих пір при деревах спали.

— А нині Господь всемогутній пробудив. Ходимо між люди, роздивляємося, що з Україною сталося, та тільки не всі нас бачать, — Свиря. — Чиста душа бачить, а грішна — ні...

Лікар потер лоба:

— Не брешете?

Куми перехрестилися.

— Ні, поважний чоловіче. Чесну правду кажемо.

— Я вас бачу, — сам собі здивовано сказав лікар.

— Не лише ти... Багато світлих душ, — відповів Микишка. — І Гетаут бачила.

— Що ти все про ту Гетаут! — розсердився Свиря. — Негодяща баба! Ми її з Дніпра витягли, а вона й доброго слова не мовила. Оце навіть не розумію милість Божу до тієї Гетаут.

Іван Степанович згадав про свої нічні поневіряння, заспішив — треба встигнути народного депутата Сердюка попередити. Вперед пішов. Куми услід.

Макс дивився на незнайомого міцного хлопця, та бачив тільки прикурену цигарку в його руці.

— Вогню не знайдеться? — повторив Гоцик.

Макс закусив губу й опустив голову. Тисячу разів він уявляв, що колись у його житті станеться банальна до виску ситуація, коли до нього підійде фізично значно сильніший чоловік і попросить прикурити. І це означатиме, що за мить він зіб'є Макса з ніг, виверне кишені й спокійно піде геть. Освіта, мізки, інтелект, гроші, впливові батьки, арґументи чи маячня типу «я живу в іншому світі»... Значення не має ніщо. Досвід групових студентських бійок не допомагає. Як і мільйон років тому, на

одній тропі два самці зустрічаються тільки для того, щоби один переступив через тіло іншого і пішов далі.

Макс тисячу разів уявляв, чим відповість. Фізична кондиція? Туфта! Характер. Не злякатися. Головне — не злякатися. Головне — не підставити щоку, бо хто б там що не казав, а Макс однозначно розумів біблейську мудрість «якщо тебе вдарили по одній щоці, підстав другу» — не треба підставляти першу щоку. Не треба підставляти першу.

Затягся цигаркою. Глянув Гоцику в очі.

— Не курю!

Класика, так класика: на запитання «дай закурити» може бути тільки одна відповідь — «не курю!».

Гоцик примружив око, іронічно подивився на Макса.

— Пішли! — сказав. Першим рушив Старонаводницькою вниз і ліворуч — у бік Лаври.

Макс мить подумав, подався слідом. Не злякався, не підкорився, не підставив першу щоку — сам забажав. В очах незнайомого велетня світилися сум і жага пригод, вони віщували що завгодно — від вивертання кишень подалі від дому батьків до удару ножем під ребра, — а Максу вже не терпілося вихлюпнути адреналін останніх двох діб на кого-небудь. От, наприклад, на цього здорового як бугай хлопця, що йшов попереду і жодного разу не обернувся. Упевнений, що Макс іде за ним? Сволота! Це не означає, що Макс покірно зробить усе, що той забажає! Просто треба відійти подалі від дому батьків і врешті зануритися у власне божевілля, у власну славну забаву, щоби забути про іншу...

Невідомо з якої причини, але Гоцик ішов до Співочого поля. До пагорба перед порожньою сценою, де три дні тому чорнявий гуцул грав на баяні. Нині — німо. Сонце переселило вільних від справ ближче до води, наново пофарбувало зеленим і без того яскраві кущі, траву й дерева, і тільки кинутий кимось зім'ятий клаптик паперу з надписом «Композиція "ДУША". Глина. Ціна 180 гривень» нагадував про вир емоцій, що панували на Співочому полі нещодавно.

«Тут? Можна й тут!» — зухвало подумав Макс. Уявив себе — скривавленого, недвижного на цій зеленій траві. Адекватна

людина, олімпієць, мать твою! — перемоги не бачити, та від участі ніхто не відмовить. Тремтів: «Давай уже! Давай...» Прискорив ходу: «Чого він тягне?» А філолог Гоцик йшов і вперше за життя ніяк не міг відшукати те одне-єдине слово, яке змусило б цього лощеного, хоч і не боязкого красунчика сказати йому правду: де Люба?.. Зупинив погляд на молодому дубку посеред галявини — до дуба дійде і тоді вже...

Макс не витримав. Рвучко подався вперед, до Гоцика. Торкнувся спини.

Гоцик зупинився.

— ...Люба.

— Що?! — вразився Макс. Азартні думки про бійку посеред пагорбів помчали шукати інших дурнів. Ляп! — щока червона. Підставляй другу.

— Люба... — повторив Гоцик. — Позаминулої ночі Люба сіла у твій «мазераті»...

— А ти...

— Квартиру разом винаймаємо.

— Люба... — Макс раптом заметушився, закліпав очима, розгублено озирнувся. — Мені треба...

На годинник — двадцять хвилин на першу. Водолази... Наказ Роми Шиллєра скіпкою: «Забудь цю тему! Нікому! Ти нічого не знаєш!»

— Я не... Мені треба... — сіпнувся пагорбом вниз, до Дніпра...

Гоцик примружив око і зробив те, про що хвилиною раніше мріяв сам Макс. Ухопив за футболку, шарпонув до себе і зацідив у щелепу.

Макс упав на траву і протверезів. Одного удару лівою вистачило. Підвів голову — перед очима великі, як човни, кросівки Гоцика. Чогось учепився в них, щоби підвестися, сів на траві... Люба... В душі ворухнувся маленький хлопчик, що ніби побачив дерев'яний паркан без кінця і краю, і хоч йди вздовж того паркана сотні віків, однаково попереду — паркан, а в тому паркані розсуває дошки Рома Шиллєр, нагадує: «Забудь цю тему!»

— Вона... — прошепотів. — Через мене...

Замовк.

Все замовкло.

Гоцик забув дихати. Шкірою відчував — біда, та проста мета — шукати Любу доти, доки не побачить, — передбачала головне: побачити. А вона...

— ...померла? — спитав незнайомим самому захриплим голосом.

Макс здригнувся. Померла? Ні... Не було такого слова. Не померла. Мама взагалі вважає, що жива. Не померла. Помирають од хвороб і старості, а Люба...

— Не допливла... До берега... — майже правду.

Замовк. Все замовкло.

Гоцик якось дивно видихнув і мовчки пішов вниз, до Дніпра. Наштовхувався на кущі, ламав їх ногами, а оминути — ні, прямо... Макс дивився Гоцику вслід і відчував незбагненну вину перед цим незнайомим міцним хлопцем, наче біль того — сильніша, наче Макс раптом зрозумів, що не він один міг... любити Любу. Туга — смичком по серцю: завжди у неї одна мелодія. Голову опустив — темно... Не бачив, як метрів за сто Гоцик раптом зупинився і пішов назад.

— Де вона?

— Що? — Макс підвів голову. Не розумів, що хоче від нього цей хлопець, навіщо повернувся.

— Я хочу її побачити, — процідив Гоцик, ледь розтуляючи губи. Кожне слово — лезом по язику.

Макс незграбно встав із трави, розгублено глянув у бік Дніпра.

— Водолази... шукають... Я хотів піти туди... Не можу...

— Пішли, — глухо сказав Гоцик, першим рушив униз по пагорбу.

До набережної мовчки скотилися. Пленталися до пішохідного мосту — голови вправо, на воду: катерки, човни, яхти, сміх, пляшки, чайки...

— Ти... — врешті подав голос Гоцик.

— Макс, — надто швидко.

— Знаю. Сердюк Максим Володимирович, тисяча дев'ятсот вісімдесят четвертого року народження. А я Гоцик.

— А ім'я?

— Гоцик, — відповів Гоцик.

— Я... жити не хочу, — сказав Макс і раптом зрозумів, що каже чисту правду.

Гоцик байдужим оком зміряв метросексуала, прискорив ходу. За півгодини дійшли до пішохідного мосту.

Водолазів не було. Макс заметушився, одного відпочивальника за руку, іншого...

— Чи тут водолази не працювали?

До найближчого пароплавчика-ресторанчика.

— Чи тут водолази...

— Ні, — позіхнув млявий охоронець ресторану. — Я рибу ловив з шостої ранку — нікого не було. А що сталося?

— Ні, ні, нічого... — потьмянів. Озирнувся розгублено — темно. Як теля до мамки, до Гоцика — той стояв неподалік і мовчки спостерігав за Максом.

Підійшов.

— Батько обманув... Обіцяв, з полудня шукатимуть... — знай озирається, їжиться, мов хворий, і слова з нього — фонтаном, втомився мовчати. — Тої ночі ми їхали... Я хотів познайомити Любу з батьками. Вона була такою веселою, сміялася... Всидіти не могла. І весь час просила пити. Я дивувався — ввечері прохолодно, а Люба все сміялася і казала: води, води...

— Макар, сука, — прошепотів Гоцик.

— Що?

— Макар. Квартиру разом винаймаємо.

Макс недовірливо подивився на Гоцика.

— Скільки ж вас... ту квартиру винаймає?

— Я, Люба і Макар, сука. — Гоцик мстиво звузив очі. — Що далі сталося?

— Вона попросила, і я зупинив авто. Тут, під мостом.... А потім...

— Досить. — Гоцик відвів погляд. — Дзвони.

Макс не спитав кому. Дістав мобільний, набрав номер батька.

— Абонент поза зоною...

— Він повинен бути у приймальні. — Макс раптом роз'ярився. Побіг через дорогу, наче порожня, а там автівки суцільним потоком. Гоцик слідом.

— Дідько! — ледь вивернувся з-під коліс, відштовхнув розлюченого водія «мазди», що вже вискочив і розмахував кулаками. Макса наздогнав, коли той зупинив старенького «жигуля»-ґрака і наказав:

— Бульвар Лесі Українки. Біля військового шпиталю.

Гоцик встиг вскочити на заднє сидіння.

— Дивись на дорогу, командире! — сказав здивованому водієві.

Катерок знай сунув вверх за течією, до межиріччя Дніпра і Десни. Позаду лишилися промислові столичні пейзажі, річкова вода стала прозорішою, береги вкрилися заростями верб та вільх, де-не-де такими густими, що, здавалося, дерева зумисне збилися біля води, ніби змагаються, хто нижче нахилить до води зелене листя, і тільки біля сіл та диких пляжиків чистий берег блищав білим на сонці піском. Випадкові човни раптово виникали і миттєво зникали, лишали катерок єдиною механічною істотою серед живого, свіжого світу ріки, а з очерету йому вслід вигинали довгі шиї сірі чаплі.

Люба так міцно вчепилася у штурвал, що аж пальці заніміли. Галка стояла поруч, уважно вдивлялася у крихітний, білий від берізок острівець посеред річки, прямо по курсу.

— Ну як? Важко? — спитала Любу.

Люба посміхнулася. А що там важкого? Керувати катерком — так само як життям. Відповідально і відчайдушно захопливо. Один маневр двічі повторити — нереально.

Галка упевненим рухом відсунула Любу від штурвала — далі сама.

— Зупинимося біля острівця? — попросила Люба.

Галка мовчки кивнула, спрямувала катерок до березового, оточеного водою крихітного гетто.

Люба першою зіскочила на берег, пішла серед беріз. Диво. Простір виструнчився, подався вгору, розстелив під ногами

зелене трав'яне щастя. Лягти спиною у траву, дивитися у блакитне око неба, припорошене зеленим листям беріз. «Як прикро, що цього не бачить Макс», — подумала Люба. Завмерла.

— Галко...

Галка роздивлялася вигадливе нагромадження гілок на березі.

— Тут живуть бобри, — обернулася до Люби.

— Галко... Чому ти взяла мене з собою? — Люба присіла біля Галки, брови звела, розтривожилася, ніби з'ясувалася щось несподіване і неприємне.

— Тобі було гидко. І ти... довго мовчала.

— А тепер так хочу говорити! Це місце... Березова сповідальня...

— Говори.

— Галко... Я щойно зрозуміла, з чого почалися мої біди. Знаєш, коли їхала до Києва, вирішила — завжди буду собою. Такою як є. Ніколи не проковтну свою гордість, не наслідуватиму дурних вибриків... Столиця — така омана. Розкидає перед людиною купу шансів, взамін перефарбовує — себе не впізнати. Я вирішила — зі мною ніколи цього не станеться, у мене є мета. Потім я зустріла Макса. Він... з інших кіл. Ми би ніколи не перетнулися... Випадок. І я... Я забула про себе. Злякалася, що він не зрозуміє моєї... цноти. Подумала, він вважатиме мене... провінційною дурепою. І попросила друга, щоби він...

— Друг допоміг? — іронічно усміхнулася Галка.

Люба опустила голову, кивнула.

— Це пекло. А потім... був рай, та коли ми виснажилися... У Максових очах було питання. Ні, він, звичайно, нічого не сказав, але я бачила — він розгубився, знітився. А я... Я поцілувала його в губи і прошепотіла, що він у мене... перший. І єдиний... Що в мене ніколи не буде нікого, крім нього.

Галка розсміялася.

— Якщо надумала вертатися, підеш пішки.

— З тобою лишуся. Поки що, — прошепотіла Люба. Думками далеко.

Під вечір розпалили багаття на березі біля катерка. Дивилися, як ріка раз за разом вдихає ніч, зливається з темним повітрям аж до неба, ховає в ньому дерева, береги.

— Чому ти весь час мовчиш, Галко? — спитала Люба.

— Я так хочу, — Галка їй. Відійшла від вогнища — зникла у ночі. Тільки голос чути.

— Буду спати у катері. А ти?

— Біля вогню погріюся.

Галка мовчки заскочила на катерок, за хвильку кинула вовняну ковдру.

Люба закуталася по вуха — краще не буває. Білий острівець, чорна ніч, червоне полум'я. Три чисті кольори не змішуються, малюють крила, душа летить, співає. Що за диво — життя. Сама серед людей — нема спасіння. Сама серед природи — вічний рай. Як добре, що біля столичного берега гойдався на хвилі катерок, підхопив її, уніс далеко від галасливого міста. Дихати зачарованим спокоєм, дихати про запас, наперед, за той час, який доведеться провести у місті. Серед людей.

Люба усміхнулася і подумала, що білий березовий острівець — не сповідальня. Скоріше — реанімація, куди її закинув відновлюватися Господь Бог.

Подалася ближче до вогню. Вогонь — це Люба. Макс ніколи не був таким азартним і вибуховим. Він інший. Витончений, інтеліґентний, розумний. І в ту ніч...

Люба насупилася — як тільки в голові промайне «в ту ніч», думки обриваються, уламки спогадів то виринають, то зникають, як буї на сильній хвилі. Напевне згадала одне: у ту ніч Макс віз її до гладкої хтивої потвори та її пихатого чоловіка. Як це так? Що за нісенітниця? Якби Люба тільки уявити могла, що в цих двох сміховинних, жалюгідних осіб міг бути такий світлий... такий розумний і душевний син... Якби вона тільки уявляла! Певно, ніколи не розповіла б Максу про пригоди в багатому домі, про голки. А якби й так — що би це змінило? А як — диво — відкрутити події назад? Забути про поколоті пальці... Заради майбутнього, заради Макса. Не майструвати з крісла їжака...

Зітхнула: хтось би інший — може, може... Раз промовчати, другий... А потім все життя — з зашитими ротом і серцем. А вона хотіла залишатися собою. Вона ж не знала — платити доведеться і за це. І вибирати одне з двох: чи зашитий рот, чи... зашите серце.

І в ту ніч... Коли вона вже знала, що Макс везе її до батьків... Вона не здалася, вирішила: хай що буде — хоч побачить здивовані, ошелешені фізіономії панів. Цікаво, а що би вони сказали? «Раді знайомству!», «Макс про вас так багато розповідав» — чи закам'яніли б? І пані від шоку знову впала б... у крісло?

Усміхнулася. «Чого ж це я така сердита?!» — подумала. Згадала маму... Мама розповідала, як довго не приймала її сувора свекруха, як довго випробовувала. Тільки за півроку вперше назвала донею, а мама все терпіла, бо сказала собі: «Це мама мого коханого чоловіка. Я мушу любити її».

— Полюбила? — здивовано питала Люба маму, а перед очима лагідна бабуся.

— Полюбила, — відповідала мама, а коли тато зірвався з підвіконня, усі плакали — і мама, і Люба з сестричкою, а бабуся — ні. У чорне вбралася, сіла біля труни, безжально пекла маму скорботними сухими очима.

«Може, я теж змогла б полюбити Максову маму?» — подумала. Пережила б якось ту першу зустріч, підстерегла б гладку пані і без свідків їй: «Я так люблю вашого сина... Я забуду все, що було в минулому. Забудьте і ви... Заради Макса. Ми зможемо...» Уявила презирливо примружені хазяйчині оченята... Насупилася.

— Так чого це я така сердита?! — прошепотіла. — А раптом вона заради Макса...

Задумалася. «Ось я вже і плани будую». І хіба погано? Чорна ніч, білі берези, червоне полум'я — усі старалися, щоби Люба врешті перестала озиратися назад і зазирнула в майбутнє.

Сердюків почет хазяїна обшукався. Баклан мучив мобільний, Марта набирала разів десять, Рома Шиллер «стукав» — глухо. Макс телефонував, пані Женя намагалася зв'язатися... А Воло-

димир Гнатович сидів під вишнею біля добротного приватного будинку на околиці столиці й уважно спостерігав за бритим наголо міцним чоловіком одних із ним років.

Бритий задумливо ходив по ідеально підстриженому зеленому газону, обережно обходив екзотичні нетутешні кущі, зупинився біля одного, задоволено торкнувся гілки.

— Гуарана. З Бразилії привіз. Латиною — паулінія купана! Ти ідею оцінив, Сердя? Купана! Вічнозелена зараза.

— Ти завжди надто любив себе, Купо! — усміхнувся Сердюк і по-пацанячому плюнув у підстрижену траву. Перед Купою можна не напружуватися. Купа — свій. Вони з Купою...

Олежка Купцов заробив прізвисько Купа у тринадцять років, коли разом із Вовчиком Сердюком вперше махав кулаками у звичній для сімдесятих років минулого століття битві «район на район». До того в одному класі обмальовували чорнилами парти, пропускали повз вуха нудні повчання вчителів і бігали в секцію боксу, аж доки у Сердюковій голові не заклинило і він не проміняв бокс на комсомольську активність. Цього Купа зрозуміти не міг, тренувався, мріяв про чемпіонати та перемоги, та у сімнадцять загримів за ґрати.

— Не тому щелепу зламав, — усміхався криво, коли Вовчик Сердюк зустрів його на вулиці після відсидки.

Шляхи розійшлися, і друзі дитинства зустрілися лише на початку дев'яностих. Сердюк на той час вже промацував столицю, Купа на малій батьківщині організував власну боксерську секцію, займався рекетом, на цьому потроху багатів і накинув оком на кінотеатр у спальному районі: дискотеку в ньому забабахкати, наркоту штовхати, бабло збирати. Та хтось із тих, хто таку нагоду проґавив, стуконув у Київ, і в результаті на малу батьківщину відрядили Сердюка — розібратися і навести порядок. Сердюк враз оцінив прибутковість ідеї й захотів присмоктатися, та спершу треба було усунути невідомого конкурента. Сердюк налаштувався закопати нахабу живцем і з цими думками поїхав на зустріч. А зустрів Купу.

До ранку пили, згадували дитинство.

— Десять відсотків, — запропонував Купа.

— Знущаєшся? — образився Сердюк. — За смердючі десять відсотків я мушу тут всім роти позатикати і в Києві підставлятися?

Логічним шляхом зупинилися на тридцяти. З тих пір — пов'язані — один одного з поля зору не випускали, хоч стосунки і не афішували. Сердюк допоміг Купі у столиці пару готелів приватизувати, Купа у боргу не залишався. Володимир Гнатович навіть не уявляв, яке саме місце в ієрархії злочинного світу займає Купа, але будь-які сумнівні прохання Сердюка завжди виконувалися миттєво.

...Сердюк глянув на Купу — у хорошій формі, гадюка. Мабуть, досі грушу лупить.

— Я себе надто люблю? Неточне формулювання, брате. — Купа підлив під корінь гуарани води, присів біля Володимира Гнатовича. — Я себе поважаю.

— Так... зробиш? — спитав Сердюк. — Дуже мені ця тема не подобається. А раптом Женя має рацію? Раптом малу курву підіслали в наш дім? Ми ж з тобою розуміємо, це не випадковість. Один раз з'явилася — Женя ледь її здихалася. Другий раз вона вже біля Макса виникла. Що за...

Купа кивнув.

— Перевіримо. Хочеш пораду?

— А я просив пораду? — звився Сердюк.

Купа розсміявся, ляснув Сердюка по плечу.

— Позбався свідка, Сердю! Люди — юди. Продажні тварюки. Твій лікар забуде все, що ти для нього зробив, уже завтра.

— Я навіть не знаю, де він! — рипнув зубами Володимир Гнатович.

Під дверима громадської приймальні народного депутата Володимира Сердюка лежав напівпритомний лікар — лице набрякло, синці проступили, піджак у шмаття. Сили покинули раптово, просто перед кабінетом — у голові запаморочилося, думки розбіглися. Дядькові вистачило тільки підперти двері, по ним — на підлогу і завмерти. Над лікарем розгублено товклися куми, Свиря розмахував руками, кидався до цікавих, що

оперативно підтягувалися до місця надзвичайної події з інших офісів, та люди не бачили серденят.

— Ні, це просто неприпустимо! — обурилася струнка білявка з довгими нігтями. — У нас пристойний офіс, а не притулок для бездомних!

— Треба викликати охорону, — запропонував денді років тридцяти і посміхнувся білявці.

— Де, в біса, ця охорона? Як вони взагалі могли пропустити такого... — гидливо скривилася висушена пані клімактеричного віку. — Від нього тхне!

Микишка нахилився до Івана Степановича, торкнувся плеча.

— Егей! Поважний чоловіче! Очуняй, бо біда. Скажи... Скажи, що до сердюка...

— Мені... До Сердюка... — слабо прошепотів лікар.

— А що, Володимир Гнатович... — цікаві між собою обережно. — Ні, волоцюжка бреше.

— Зараз! — Денді підійшов ближче до дверей, обережно переступив через дядька і постукав у замкнені двері.

— Марто! Марто! У вас тут дивний відвідувач! Марто! — знизав плечима. Товариству: — Я сьогодні бачив помічницю Сердюка.

— Я знаю! — раптом зорієнтувалася білявка. — Викличемо охорону, і хай вони перетягнуть цього... — глянула на зібрання, тицьнула у висушену пані: — ...в офіс благодійного фонду. До приїзду Сердюка. Ну ми ж не можемо... А раптом він для чогось потрібний Володимиру Гнатовичу?

— Що?! — Висушена пані ледь втрималася на підборах. — У нас християнська організація, а не санепідемстанція!

— Ну, ми теж не хлорофос продаємо! — сіпнулася білявка. — У нас вишукані парфуми! А це — справа делікатна. Раптом приїдуть клієнти, а у нас... — обернулася до денді. — А ви...

— А ми би раді. Але... — глянув на годинник. — О! Зачиняємося. Всім привіт.

— Чекайте! — білявка ухопила денді за рукав. Обережно, мов на гидку істоту, показала на лікаря. — Спитайте, як його прізвище. Може...

Дядько ледь ворухнувся.

— Лікар я... Гусько. Поможіть...

— Ні, я просто шизію від цих каламбурів! — вибухнула висушена пані. — Лікар просить про допомогу! Де ти вештався, бомжаро?! Ти краще нам поможи — згинь звідси, поки міліцію не викликали!

...А в зачиненій зсередини приймальні трусилася перелякана Марта. Все так гарно починалося — Макс втік з-під її опіки, Володимир Гнатович взагалі не виходив на зв'язок, вона зібралася поправити манікюр, вже йшла ловити таксі, щоб їхати до своєї манікюрши, та розговорилася з цікавим студентом, таким красунчиком, з такими очима, з таким чудовим іменем — Сашко... Він цікавився політикою, вона про це все знає. Заїхали до приймальні. Політичну аналітику... продивитися. Все так платонічно, так натхненно... І раптом студент-красунчик зробив те, чого у добровільному порядку Марта мріяла мати від усіх своїх чоловіків, — він обережно торкнувся її потилиці й почав ніжно чухати. І після цього хтось каже, що долі нема! Марта віддалася білявому студенту просто на депутатському столі, шепочучи на вушко щось дуже вчасне — про плідну співпрацю, політичні перспективи і службовий автомобіль «Шкода Октавіа», який надається у розпорядження помічнику, а посада наразі вакантна.

І тут — грюкіт у двері. Отака клята доля! Марта так розгубилася і рознервувалася, що забула задирати голову, щоби зникало друге підборіддя.

— Давай не відчиняти, — прошепотів Макар. Підхопив Марту на руки. Тихо — під двері на підлогу. — Давай... Просто тут. Екстрим... — їй.

О-ой! Такого ще з Мартою ніхто не робив. Та поки Макар подумки гортав порножурнали, аби збудитися і з честю вийти з екстриму, який сам запропонував, Марта так активно увійшла в експеримент, що здивувала самого студента. Лежала під Макаром на підлозі, однією рукою затуляла собі рота, аби не заверещати від збудження, другою набирала чийсь номер на мобільному.

— Шиллєр? — чув під собою Макар. — Під дверима приймальні — лікар. Той самий... Добре. Ні, я в іншому місці. Ти розберешся з ним?

Шиллєр саме їхав до Сердюкової приймальні зі стосом компромату на Коноваленка.

— Чудова новина, Марто! Звичайно, я все зроблю! — аж засміявся. Ну що за фарт! Головний свідок у його руках. Рома не коновал Коноваленко і не пихатий царьок Сердюк. Ромі навіть глухонімий розпатякає підслухані таємниці.

Припаркував авто під офісним центром. Стрімко — до приймальні.

— Боже, боже... Хто це?! Що за неподобство! — ще з кінця коридору. Цікаві наїжачилися — так і знали, збрехав волоцюга про знайомство з Сердюком.

Рома до лікаря добіг, під пахви і потяг до виходу.

— Добре, що Володимир Гнатович цього не бачить! — цікавим через плече. — Ну куди ви дивилися? Чому не викликали охорону?

Куми насторожено йшли за Ромою вслід, зиркали на посиніле обличчя дядька.

— Куме Микишко, Люциперові секретарі нас не бачать. Це ж яка ласка Божа. Без перепон розвідку маємо.

— Я так собі міркую, куме Свиря... Доведеться вдруге відбивати лікаря від іродових душ, — похмуро відповів Микишка.

На паркувальному майданчику охоронець допоміг Ромі всадити Івана Степановича до автівки. Поки Шиллєр порпався по кишенях, щоби не дати «на чай» більше червінця, куми стали біля автівки і Свиря сказав:

— Я у цей віз не полізу.

— Тоді прощавай, куме Свиря. — Микишка поліз в автівку.

Свиря забігав навкруги, у вікна заглядає.

— І що? І живий? Не порізали чорти на пояси?

Микишка обмацав себе, знизав плечима. Ні! Свиря перехрестився і поліз на заднє сидіння до Микишки.

— Ой, пропадемо... Чує моя душа, пропадемо у цьому возі!

Шиллер всівся за кермо і завів двигун. У руках джек-пот! Тепер — не метушитися, не поспішати, щоби не продешевити, не вляпатися. Кому віддати дядька? Сердюку чи Коноваленку?

— Куди ми... їдемо? — прошепотів дядько. Кривився від болю, все намагався зрозуміти, куди мчить автівка.

— До лікарні, шановний, куди ж іще? Що з вами сталося? Володимир Гнатович впевнений, що ви давно розглядаєте, як сяють лампи у вашій лікарні, а ви, бачу, знайшли в столиці пригоди на свою голову, — демократично відгукнувся Рома.

— Нічого не сталося... До Володимира Гнатовича найскоріш везіть. Мені його попередити треба і додому вже з ваших хащів вибиратися. Вдома і підлікуюся, — замкнувся у собі дядько.

Рома завівся: ух ти! У столичну політичну гру вступає лисий дядько з провінційної лікарні. «Колотися» не бажає, хоче вкласти якусь важливу інформацію Сердюкові прямо у вуха. А якщо ми...

— Поважаю! Сильна людина! Ніякої лікарні — тільки справи! — на ходу дістав мобільний. — Просто зараз телефоную Сердюку. Може, встигнемо...

— А він де?

— У нього за двадцять хвилин авіарейс на Брюссель. Парламентська асамблея Ради Європи, спостерігач від України, але якщо треба...

— От біда! Поки кататиметься — бандюки справу зроблять.

— Та що сталося?! — Рома демонстративно приклав до дядькового вуха мобільний. — Не відповідає.

— На сина Володимира Гнатовича хочуть повісити убивство дівчини, — видав розгублений лікар.

— Що ви мелете, шановний?! — красиво обурився Рома і на підтвердження шквалу емоцій щосили натиснув на гальма.

Бумс! — дядько ледь не в'їхав носом у торпеду. Авто зупинилося. Рома повернувся до лікаря, суворо захитав головою — мовляв, за свої слова треба відповідати. «Йолоп прителепкуватий! — думав презирливо. — Не запам'ятати простих речей — не убивство, а самогубство! І не повісити, а довести причетність... Різні речі! А цій бидлоті, здається, однаково, що...»

— Дівчина жива, — сказав лікар.

Бумс! — Рома відсахнувся, врізався потилицею в бокову стійку.

— Що?!

— Дівчина жива, — повторив лікар. — Володимиру Гнатовичу треба передати... Як узнав — не міг додому поїхати. Хотів попередити, що бандюки планують спаплюжити репутацію шанованій людині. Оце, мабуть, вичікували, виродки, поки він на ту Раду Європи поїде, а самі тут свій шухер-мухер провернуть.

Рома Шиллєр аж губу прикусив від несподіваного азарту. Думки — пасьянсом. Так, так, так... Дівчина жива. Значить, Коноваленку свідок ні до чого. Добре? Погано! Дуже погано! Бо тоді Рома Шиллєр вже не професіонал — патякало пустопорожнє, продав неправдиву інформацію, Коноваленко устряв у хронічну війну з неабияким ворогом Сердюком, щоби на останній стадії прибити арґументом про самогубство, а клята дівчина — жива! Ой, як погано! Ні, з такими новинами додому не відпускають... Коноваленко дядька в районній лікарні у сто разів швидше знайде, ніж тут, під Роминою опікою. З іншого боку — Сердюк і Макс зітхнуть із полегшенням. Сердюку взагалі — троянда в зуби! Після такої звістки на раз-два Коноваленка завалить, а Рома допоможе. Ромі не можна — як гівно в ополонці. Або до одного берега, або до іншого, головне — щоби вчасно. Треба це якось красиво подати, як власну важку і виснажливу перемогу. Бо тоді...

— Чекайте! — схаменувся. — А де дівчина? Звідки така...

— Хлопців двійко з Дніпра її витягли, — відповів дядько, чим остаточно ввів «мордодєла» у стан ступору.

У Роми навіть щоки зблідли. Ні фіґа собі! Ще двійко якихось невідомих рятівників з'являються на горизонті. Щось дуже багато народу. Для справи погано.

— І де... Де дівчина? Де ті хлопці?! — рознервувався.

Іван Степанович обернувся до заднього сидіння і спитав:

— І що казати?

— Кажи, хлопці дочекаються Сердюка і всю чесну правду йому дадуть, — сказав Микишка.

— А раптом той Сердюк нас не побачить? — насупив пику Свиря.

— Е, куме Свиря... Я так собі міркую, сердюк сердюка завжди признає. Серед сердюків зрада не ходила.

Свиря поважно кивнув головою, мовляв, то є чесна правда, на Рому Шиллєра — з підозрою.

— Оце не здається тобі, куме Микишко, що ця іродова душа дуже вже на того жида схожа, через якого я ледь тобі голову не відтяв?

Микишка нахилився вперед і майже впритул глянув на Рому.

— А дідько його душу знає?..

Рома зі здивуванням спостерігав, як лікар обернувся до порожнього заднього сидіння і довго дивився, ніби побачив щось надзвичайно цікаве.

— То де... — не втерпів.

— Хлопці тільки з Сердюком розмовлятимуть, — сказав лікар. — Вони усе знають. І як рятували, і де та дівчина зараз.

— Гетаут зветься! — нагадав лікареві Свиря. — Бусурманка, мабуть.

Рома сильніше рознервувався. З Сердюком? Ну, півбіди. Кінець кінцем, дядька однаково не можна відпускати. А якщо... Сердюку поки не говорити, що дівчина жива? Що виграємо? Коноваленко і Сердюк більше виснажаться — це добре, залучать своїх людей з найвищих сфер — це... неоднозначно. Можна виграти, можна... Так, так, так... Спокійно. Інший варіант. Дядько знайомить Рому Шиллєра з хлопцями-рятівниками, і Рома ґарантує їм зустріч із Сердюком. Тоді лікар більше взагалі не потрібний. Лікар повинен щезнути, а то ще полізе до Сердюка в обійми зі своїми шмарклями-одкровеннями. А якщо...

— А куди ви зникли з приймальні Сердюка, Іване Степановичу? — дядькові.

Лікар має вголос підтвердити, що його викрали люди Коноваленка. Тоді... Тоді Рома Шиллєр може це зняти на камеру і покласти на стіл полковнику Баклану. Хай попрацює... Скандал! Бізнесмен ледь не до смерті побив лікаря з районної лікарні, який... чудово, чудово! — майже рік судився з ним за те

світло в лікарні. Прекрасно! Багата свиня топче український народ. Сердюку сподобається... Тільки треба, щоб наступного дня тіло мертвого лікаря знайшли на околиці Києва. Тоді — усе логічно. Лікар не ляпне зайвого, Коноваленко не дізнається, що Рома проколовся з інформацією про самогубство, Сердюк відрахує Ромі гонорар. Супер! Рома — в шоколаді, Сердюк тішиться перемогою, Коноваленко — ну, вибачайте...

— Яка різниця? — Упертий лікар ніяк не допомагав Ромі.

— Чекайте, шановний! А якщо ви просто усе це вигадали? Звідки ви дізналися про дівчину? Хто вас вивіз з приймальні Сердюка? Давайте уже без фокусів. Кажіть, бо інакше це може нашкодити... Володимиру Гнатовичу!

— Володимиру Гнатовичу? — напружився лікар, довірливо глянув на Рому. — Боюся зізнаватися. Ті бандюки потім знайдуть мене і шкіру знімуть... Вони онде корову мою... і те...

Рома з розумінням захитав головою, мовляв, любий ти мій друже, як я тебе розумію...

— Зробимо так, — вирішив. — До ранку я сховаю вас в одному надійному місці. Тільки скажіть, і хто вас так побив? Я мушу знати, від кого захищати вас. І Володимира Гнатовича.

— Рідкісна паскуда, — насмілився Іван Степанович. — Власник нашого цукрового заводу. Ростислав Коноваленко.

Рома не втримався, широко усміхнувся.

— З чого радіє іродова душа? — не зрозумів Свиря.

— Може, хоч хлопця обрадуємо... — запропонував Іван Степанович, спостерігаючи за несподіваною радістю Шиллєра.

— Якого хлопця? — не врубався Рома.

— Сина Володимира Гнатовича. Переживає ж, певно... Через дівчину...

Макс і Гоцик постукали у зачинені двері приймальні Сердюка за півгодини після того, як Макар і Марта спішно, але обережно покинули позиції в кабінеті. На стукіт збіглися цікаві, хвилини зо дві розмахували руками і переповідали хлопцям про надзвичайну подію біля дверей депутатської приймальні: Володимир Гнатович не з'являвся, натомість якийсь дядько...

— Лисий... Круглий живіт... — Макс їм.

— Побитий! І від нього тхнуло! Бомжа Рома Шиллєр забрав, — домалювали картинку цікаві манаґери і з почуттям виконаного обов'язку розбіглися по своїх кабінетах.

Макс притулився до зачинених дверей, тоскно подивився на Гоцика.

— Ну... Прощавай! — сказав Гоцик і пішов геть.

Максу — темно. Мама з тими голками і Токо Моно, батько і не збирався Любу шукати, ще й цей міцний хлопець з очами-совістю. Чому ніхто не спитає, як Максові?

— І куди? — крикнув Гоцику вслід.

— Попірнаю біля мосту...

Макс вкотре за сьогодні йшов услід за Гоциком. Пірнати? Хоч потонути. Любо, Любо... Де ти, дівчинко? Невже більше ніколи... Мобільний дістав. Знову не відповідає батько. Рома? Рома! Він лікаря кудись повіз... Треба сказати йому — вже досить, відпустіть людину додому, Макс сам сьогодні признався Любину приятелю — вона загинула через нього... І коли сказав це вголос, врешті зрозумів — так і є. Який сенс далі приховувати правду? Він пірнатиме з Гоциком до упаду, а потім піде до міліції і напише заяву. Щоб шукали... Гоцик сказав: «Мені треба побачити її». Максу теж — так треба... Побачити на власні очі, що... пішла. Вибачитися... Не подумки. Не на відстані... Прошепотіти у заплющені очі. Максу теж так треба побачити Любу. Шиллєру так і не зателефонував.

До пізнього вечора відпочивальники на Трухановому острові зацікавлено спостерігали за двома хлопцями, що роздяглися на березі і пірнали під пішохідним мостом, аж поки, напівживі від утоми, не виповзли на пісок і не попадали.

— Зовсім нічого не видно, — прошепотів Гоцик. — На сьогодні — все.

— Завтра... З ранку... — закашлявся Макс.

— Додому не підеш?

— Тут буду.

— Добре, — погодився Гоцик. — Я додому змотаюся і повернуся. Хавки візьму і Макарові скажу... Про Любу.

З годину по темному плентався до Костянтинівської — автопілот, очі долу, думки окремими чорними стелами. Метросексуал — так нічого... Наша людина. Та й те — хіба Люба абияке падло полюбила б? Нормальний чувак. Шкода, що тільки-но познайомилися. Якби раніше — може, Гоцик не дивився б так підозріло Любі у спину і вона не відчувала б Гоциків погляд спиною... І не... Точно! Він, Гоцик, винен. Не відпустив поглядом. І той погляд, мабуть, підштовхнув Любу...

Врешті вдома. Увімкнув світло і завмер. У двадцятисемиметровому космосі на Костянтинівській — здичавілий сад: старі яблуні з покрученими стовбурами розкидали руки-гілки на всі боки; яблука дозрівають, падають і гниють на землі, збирають комах, їжаків і забуття... Гоцик вразився перемінам, що сталися тут так миттєво і так незворотно. Пройшов по кімнатці — дошки риплять. А... рипіли? До вікна — геть непрозоре, наче за вікном суцільний туман. Поглядом по кімнатці — таке все старе, убоге та сирітське. І вони отут утрьох раділи?

— Макаре! — гукнув просто так. Не сліпий, бачить — нема Макара.

Підійшов до шафи, відчинив — Макарова полиця порожня. Може, у сумку речі поскладав? І сумки нема. Ну, тоді останній арґумент! Зубну щітку залишив? Гоцик пішов до крихітної ванної кімнатки, глянув у пластянку, де зберігалися зубні щітки.

— Ну... Давай, суко, не сумуй... — прошепотів. На двадцяти семи метрах скромної оселі на Костянтинівській космосу більше не було. Гнилі яблука під ногами.

Обережно, ніби і дійсно бачив їх на підлозі, Гоцик пішов до дверей. Згадав про Любу. Повернувся, ніби треба було терміново перевірити і Любині речі. А раптом... Раптом прилетіла звідкілясь, речі докупи зібрала, у рюкзак і «Прощавайте, голото!»? Акуратно складені Любині речі лежали у шафі. Гоцик обережно торкнувся долонею стосику випрасуваних футболок.

— Повернуся, — прошепотів. І пішов геть.

На Труханів острів прийшов із пакетом харчу.

— Їж, — сказав Максу. — Завтра сили знадобляться...

Розпалили багаття. Чорна ніч, білий пісок, червоне полум'я. Три чисті кольори не змішувалися, неслися вгору за течією, до межиріччя Дніпра і Десни.

— Все рухнуло, — почав Макс. — Раніше я чітко знав, чого хочу від життя і як досягатиму цього, а тепер... Тепер у цьому нічному вогнищі більше сенсу, ніж у всьому попередньому житті.

— І чого ти хотів від життя? — спитав Гоцик.

— Простих речей. Працювати. Стати успішним. Заробити грошей, купити квартиру...

— Ще одну?

Макс сумно посміхнувся.

— Діти заможних батьків так само мріють бути самостійними. Завдяки власним мізкам. Коли батьки дають тобі гарну освіту — це нормально. А коли у двадцять чотири роки ти отримуєш від них квартиру — це вже ляпас. Більшість моїх друзів... Теж із заможних родин... Вони орендують квартири, щоб не залежати від батьківських грошей. Самостійно заробляють. Це нормально.

— А я... філологом буду, — раптом зітхнув Гоцик. — Отака фіґня!

— Фіґня?

— Звичайно, що фіґня! Схотів мамі приємне зробити. Мрія у неї така — щоби син універ закінчив. А воно мені... Я би коней розводив. Оце діло. Люба сміялася — «філолог-коневод»...

Замовк.

Макс відвів очі від гарячого полум'я, втопив у темній воді.

— Ти тільки не... Я хотів спитати... У Люби... У Люби був хтось... до мене?

Гоцик криво усміхнувся. Зітхнув. Опустив голову.

— Ні. Не було...

Володимир Гнатович повернувся додому чітко опівночі. Женя йому з порога — трах! Три новини одразу! Макс зник, на дзвінки не відповідає — раз. Невідомий ідіот доповів, що у якійсь лікарні вирубили світло, — два! І третє — Марта торохтіла, що під Сердюковим кабінетом бомж улаштував скандал.

Сердюк почув головне — Коноваленко ще у грі. Розлютився, аж помолодшав на вигляд: очі заблищали, щоки розчервонілися.

— Я Макса під твою відповідальність, мать твою, залишив! — жбурляв по вітальні усім, що під руку втрапляло. — От і шукай його тепер, мать твою... Ти без мене хоч щось зробити можеш?

— Вово, стули хлєбало! — закричала у відповідь пані Женя. І — все. Аут. Перекричати пані Женю під силу хіба що бізону під час шлюбних ігор.

— Нікуди він не подінеться, — буркнув. Зачинився у кабінеті — пішли ви усі під три чорти. У нього складніша задачка, ніж дорослого сина, як мале дитя, шукати. І взагалі — він рятує цього бовдура Макса! Хоча... Тепер справа не тільки у Максові, тій дівчині та пришелепуватому свідку. Хай би що — тепер Сердюк просто зобов'язаний знищити Коноваленка. Справа честі.

Значить, цей покидьок вирубив світло в лікарні? Як? Кинувся телефонувати, за п'ять хвилин знав — у райцентрі серйозна аварія на підстанції. «Кумекає, сука!» — подумав. Ухопив олівець, ну схеми окреслювати. Завезти з військової частини дизель-генератори — безпосередньо до лікарні. Благодійна акція. Хто у нас міністр оборони?.. Через кого на нього натиснути? Варіант другий.... Сердюка перемкнуло — не ворушаться думки. Поснули? А Рома Шиллєр не спить?

Сердюк набрав Шиллєра:

— За п'ять хвилин щоби був у мене.

На диво бадьорим голосом «мордодєл» відповів. — мчить. Сердюк відрубав зв'язок, насупив брови — підозріло... Цікаво, чим так активно займався Рома у цю пізню годину?

Рома Шиллєр до опівночі й не присів. Привіз дядька в елітний нічний клуб «Квадроавтомато». Провів службовим коридором до окремого кабінету, посипаного розкішшю, як новорічна ялинка снігом: килими, картини, бронза в статуетках, крізь кришталь світять лампи з двадцяти різних точок, дивани, крісла, величезний монітор навпроти крісел, ще один, менший, на невеликому столі, зо два десятки пляшок з брендовими етикетками.

Стіни кабінету, про існування якого не здогадувалися навіть постійні відвідувачі «Квадроавтомато», не вміли говорити, а то би розповіли чимало цікавого про людей, які тут дискутували, пили, билися, цілувалися, ґвалтували чи просто розслаблялися, курили травку, танцювали голими чи справляли нужду просто на килими. Та й самі ці люди навряд чи здогадувалися, що усі їхні розмови, пиятику тощо безперервно фіксує прихована камера і такий собі Рома Шиллєр власноруч обробляє інформацію, бо зайва людина — то зайвий клопіт, і передає у розпорядження Володимира Сердюка.

— Відпочивайте, — показав дядькові на диван. — Тут вас не знайде жоден Коноваленко.

Дядько втомився й охляв, побите тіло вимагало ліжка і спокою, та згадка про Коноваленка залила лікаря ненавистю по вінця, вихлюпнулася і... Він сидів на дивані, просто навпроти прихованої камери і з обуренням говорив те, чого і треба було Шиллєру, — про багатих паскуд, які забули про народ, про свою корову, що її продали охоронці Коноваленка, про майже річну судову тяганину з хазяїном цукрозаводу, про те, як Коноваленко власноруч бив його у якомусь кабінеті, і справа не у лікарні, яку цей покидьок відрубав від електрики... Ні! Коноваленко хотів...

— Стоп, стоп, стоп! — Рома зрозумів — зараз будуть одкровення про самогубство дівчини, незрівнянного благодійника Сердюка і дядькову вдячність, яка не дозволила йому вчасно злиняти зі столиці.

— Вам треба відпочивати, а не хвилюватися! — налив чарчину. — Пригощайтеся і до ранку — жодних розмов. Відсипайтеся, наберіться сил...

— А Володимир Гнатович...

— Ми визвемо його з Брюсселя! — авторитетно заявив Шиллєр. — Зранку.

Розпрощався до ранку і зник. Іван Степанович розгублено подивися на кумів, що товклися поруч. Свиря зірвався і перш за все посмикав зачинені ззовні двері.

— Виходу нема, — розстроївся. Озирається. — Нічого... Якось проб'ємося.

— Я так собі міркую, куме Свиря, лети за іродом услід. — Микишка задумливо подивився на Свирю.

— Я? Чому я?

— Бо у тебе Божий дар. Розвідай, куди подався, що замислив, і щоби кожне слово розчув. А я поки Івана Степановича попильную.

Свиря з повагою на Микишку — ох і розумний. Мабуть, коли Свиря куму голову готувався відтяти, щось у кумовій голові перекрутилося і тепер він, як той характерник. Аж страх бере. Свиря перехрестився і пішов на замкнені двері. Пройшов крізь них, озирнувся — рятуй мою душу! І де це він? Усе гуде, бухає, світиться! Дівки голі біля блискучих металевих списів у пекло заманюють, а люди — не жахаються, не тікають. Сміються, до грішниць тягнуться, горілку луплять, деякі по кутках хроплять, інші смикаються посеред зали, а до дверей з дивним написом «WC» Рома Шиллєр пробирається.

Свиря ускочив до чоловічого туалету саме в ту мить, коли Рома Шиллєр — руки догори, винувата посмішка — задкував з ватерклозету.

— Нема проблем, нема проблем, — двом міцним хлопцям з кам'яними обличчями, що стояли над нерухомим скривавленим чоловіком на підлозі. — Сам такий: справи у першу чергу.

Шиллєр вискочив з туалету. Свиря на мить затримався — таки пекло, а отут кати грішникам литий свинець у горлянку заливають. Цікавість під ребра — хвильку глянути та далі за тим Шиллєром.

— Благаю... Тільки не бийте... — проскиглив з підлоги побитий хлопець, притис до грудей червоні від крові руки. — Вона... Вона сказала, що дівчина шантажувала її.

— Чим?

— Погрожувала розповісти чоловіку, що пані Женя... Що ми з нею...

Хлопці з кам'яними обличчями перезирнулися. Один криво всміхнувся.

— Ну... І як тобі Сердюкова свиня?

— Про це теж треба говорити? — жахнувся чоловік на підлозі. — Благаю! Відпустіть. Я — відома людина. Я — кутюр'є. Токо Моно. Вам це не минеться. Я... скаржитимуся!

Свиря звів брову — он як! Певно, кати тільки на початках, а в нього часу нема. Зітхнув розчаровано, хотів катів попросити, аби показали, де вони цеберко з литим свинцем тримають, аби заради інтересу на нього глянути, та хлопці з кам'яними обличчями не бачили Свирю. Плюнув на підлогу з прикрості, побіг Шиллєра наздоганяти. Не присів. Опівночі Рома Шиллєр вскочив в автівку і прошепотів сам собі азартно:

— Що, Сердюче, скучив?

Свирі — очі на лоба. До Сердюка їдуть? Оце діло! Врешті побачить товариша, чи нащадка його славного. Врешті запитає, а що в Україні за мряка така? Землі зібрали, а людей погубили? Чи як?

Тієї ночі біля вогнища серед білих беріз грілася Люба, біля червоних язиків полум'я на Трухановому острові мовчали кожен про своє Макс і Гоцик, дядько в розкішному кабінеті затуляв вуха, аби не чути музики та хмільного вереску з клубу, а у домашньому кабінеті Володимира Гнатовича Сердюка ніяковів і нічого не міг з тим вдіяти взагалі-то небоязкий Дорошенків сердюк Свиря.

Розхвилювався через край. Готувався товаришу в обійми кинутися, признатися: однієї крові, може, трясця матері, Сердюк прямий нащадок його. Чи кума Микишки, чи когось з інших достойників. Оце би сіли поруч, обнялися. Сердюк би бабів та дідів згадав, а Свиря жінку свою, сина... Оце би десь, певно, обов'язково перетнулися. Та похмурий напружений чоловік із сивими скронями нервово ходив кабінетом повз Свирю, кидав уважним оком на Рому Шиллєра, що сидів у кріслі, — не бачив Свирю. Не бачив. І це геть прибило славного вояку.

Розстроївся. Посеред кабінету на підлозі влаштувався нахабно — хай би, проклятого чорта браття, вічно у пеклі горіли, щоби так сердюка без шабель розшматувати. Крізь нього дивився Рома Шиллєр, крізь нього ходив Володимир Гнатович, і, коли вкотре ступив на підлогу в тому місці, де сидів Свиря, той ухопив його за ногу.

— Так ти теж злодіюка, гаспида онук?! — із викликом.

Сердюк перечепився і ледь утримався на ногах.

— Володимире Гнатовичу, заспокойтеся! Сядьте. У ногах правди нема, — Рома ввічливо.

Сердюк упав на шкіряний диван, а Свиря зметикував: може, Сердюк не бачить його через Рому Шиллєра? Затуляє, плюгавче, товаришу очі, ворожить, мабуть, щоби все, крім чесної правди, бачив.

Зрадів — не тільки Микишка розумом славний. Він — теж. З підлоги підскочив, біля вікна став, насторожився: кум казав, щоби жодного слова не пропустив...

— Ні, Володимире Гнатовичу, тупо, електрикою вже справу не залагодити, — розмірковував Рома. — Ну, подумайте... Висмикнете ви дизель-ґенератори з військової частини... Поперше, військові здіймуть галас — «національна безпека, бойове чергування». Воно вам треба? А по-друге... Навіть якщо промовчать... Коноваленко увесь райцентр відрубав, тому розтрощити якісь дизель-ґенератори для нього — дрібниці. Тут треба щось... витончене, елегантне...

— Досить набивати ціну, Шиллєре! — Сердюк глухо йому. — Що?

— Ну... Наприклад, взагалі прибрати Коноваленка з цієї території. Ні, ну падло, якщо вдуматися. Баклан передав деякі папірці... На Коноваленка. Він на півдні так відзначився, мамо не журись! Золоті теми дев'яностих — металобрухт, фінансові піраміди, приватизація... Володимире Гнатовичу, вам не потрібний цукрозавод?

— Ромо, ти не скажеш мені часом, якого... я повинен слухати твої роздуми про життя? А?! — прошипів Сердюк. — План який?! А, Шиллєре?!

— Зранку поспілкуватися з банком-реєстратором... Я уточнив: цукрозавод — акціонерне товариство. Змінюємо реєстр, судове рішення, цукрозавод наш. Тобто — ваш.

— А на фіґа мені цукрозавод, Шиллєре?

— Тоді давайте тупо завалимо Коноваленка! — рознервувався Шиллєр. — Все! Дістав по... помідори.

— А як же — «витончено, елегантно»? — недобре усміхнувся Сердюк. — Що, Шиллєре, здох? — Рома спробував довести власну життєздатність енергійним жестом протесту, так Сердюк не побачив, вів далі: — Завалити — не проблема. Питання принципу! Ростик повинен визнати — мене чіпати не можна. Він, сука, повинен прийти і сам мені сказати: «Вово, я — пас». Що скажеш?

Рома Шиллєр не відповів. Рома Шиллєр саме нервово прораховував, чи казати Сердюку про живу дівчину і свідка. Спочатку він планував сенсацію на ранок, але несподіваний нічний виклик до Сердюка...

— Шиллєре, ти часом не заснув? — підвищив голос Сердюк.

Рома напружився і... вирішив ризикнути.

— Я знайшов лікаря.

Сердюк звів брову, зміряв Шиллєра підозрілим поглядом.

Шиллєр заспішив:

— Все по плану. Записав його обурену промову про звіряче побиття в офісі Коноваленка. Про дівчину — ні слова. Мовляв, рік судився з Коноваленком щодо його претензій до лікарні, а Коноваленко випадково перестрів його в столиці, затяг у свій офіс і...

Замовк. Сердюк очей не відвів:

— Далі...

— Далі — теж по плану. Мавр справу зробив, мавра... знайдуть мертвим десь на околиці.

— Коли?

— Ну, у принципі, саме з цього питання я планував порадитися з вами вранці, тому взагалі не торкався цієї теми. Я так розумію...

— Стули пельку і не варнякай! — наказав Сердюк. — «Він розуміє»... Що ти розумієш?! Лікаря поки не чіпай. Він де?

— В «Квадроавтомато»...

— Добре, я з ним завтра поспілкуюся.

— Ризиковано. Я взагалі сказав, що ви в Брюсселі. Вам не треба з ним зустрічатися, Володимире Гнатовичу. Він — відпрацьований матеріал. Що він ще може вам сказати?

Сердюк задумався.

— Добре, але до часу хай сидить у клубі. Він не може подохнути просто так... Він подохне тоді, коли це стане потрібним для справи.

Біля вікна Свиря сумно хитав головою, ніби на похороні, розгублено дивився на Сердюка: хиткі надії на звитягу нащадка танули на очах. Ні! Хитрий, схожий на їхнього гнилого жида молодик ні при чому... Цьому сивому чоловіку на прізвище Сердюк ніхто очі не затуляє. Він сам тут команди роздає.

— І який же ти сердюк, курво?! — прошепотів Свиря. — Ти не сердюк... Ти пердюк. І тхне від тебе, як від Луципера обісраного...

— А дизель-ґенератори щоби зранку в лікарні були, — додав Сердюк. — Треба, щоби це було ініціативою військових. Натякнути їм — мовляв, є падло, що спробує вивести державне майно з ладу. Хай охороняють, їм однаково робити нема чого.

День третій

О шостій ранку — давня звичка, хоч вже й непотрібна — Марта розплющила очі у власному ліжку і побачила поряд порожню подушку.

Похнюпилася. Вхопила її, із силою жбурнула на підлогу. Ні, це просто неможливо витримати! Вже й до знахарок бігала, і ворожкам кишені набивала, і молилася, і просто — сподівалася й сподівалася, що врешті хоч один із чоловіків не покине її. Мова не про тих, з ким Марта займалася сексом, так би мовити, у силу робочої специфіки. Цього вимагав Володимир Гнатович і завжди щедро платив, бо розумів, мабуть, як страждала Мартина душа. Ні, мова не про Баклана, п'яних Сердюкових партнерів, не про самого Сердюка. Мова про тих, кого обирала сама Марта, і тут похвалитися було нічим. Тільки розкриє душу, вони туди — харк!

Ось і цей... Студент. Сашко... Казав — побачив і помер від щастя. А вона, стара дурепа, повірила... Ой, повірила, додому привела... Привела, бо такий нетерплячий — боялася, що на вулиці почне під спідницю лізти. А він і вдома не вгамувався, до ранку Марті потилицю чухав, а вона ж йому про свій сексуальний пунктик не казала, він сам — ніби доля. І теж... щез.

Марта вилізла з ліжка, глянула на себе у дзеркало — жах! — попленталася до ванної. Залити сльози водою — хіба вперше? — накачатися міцною кавою, щось із лицем тим зробити і на роботу...

З кухні — ніби шурхіт. Марта здригнулася, прилипла до стіни. Ну все! Гаплик! Студент відчинив двері злодюжкам-спільникам, вже по кухні орудують, а у Марти під холодильником два пакунки і в кожному по сто тисяч баксів. «Господи! Поможи! — закричала до Бога подумки. — Клянуся! Більше — нікого й ніколи! Поможи, благаю! Хіба я, нещасна, заслужила, щоби мене так нещадно і так жорстоко карати?! Я тільки прагнула любові... Любові, Господи! Збав мене від...»

І так би немало наверещала Богові у вуха, та кухонні двері відчинилися і Марта розгубилася ще більше. Вона просто не повірила очам — такого для неї ще ніхто не робив. На порозі кухні стояв голий, досконалий, як Аполлон, студент Сашко: м'язи рельєфні, шкіра, рятуй мою душу, гладка, мов у немовляти, очі блакитні — безодня, біляве волосся розсипалося по плечах. «Волосся доведеться підстригти», — із жалем подумала Марта. А в руках... А в руках Сашко тримав тацю з бамбука. А на таці не розчинна кава, яку Марта звикла колотити собі поспіхом. На таці лежали жовто-прозорі грінки з хрумкою скоринкою і щось дивне, жовте, у високій прозорій склянці.

— Не встиг, — з відвертим жалем сказав Макар.

— Що це? — Марта все ще не вірила у реальність того, що відбувалося. Показала на високу склянку з жовтим напоєм.

— Ґоґоль-моґоль, — посміхнувся Макар і пішов повз Марту до спальні. Гукнув через плече: — У постіль, Марто! Ти не повинна прокидатися так рано.

— Ґоґоль-моґоль? — вкотре вразилася Марта. Мама, здається, робила. Коли Марта була маленькою дівчинкою з двома тонкими кісками і хронічним бронхітом. Ґоґоль-моґоль?

Марту огорнула хвиля відчайдушної вдячності і любові. Вона слухняно залізла в ліжко, поставила на коліна тацю з бамбука, та емоції не вщухали. Обережно відсунула неймовірний

сніданок, полізла до Макара, що сидів на краєчку ліжка і спостерігав за нею.

— Сашко, Сашко...

— Зви мене Макаром, — несподівано попросив Макар.

— Макаром? Ні! Ніколи! Макари ганяють телят, а ти... — екзальтовано вигукнула Марта, обхопила Макара. — Ти — Олександр. Завойовник. Ти частина моєї душі, ти — доля.

Замовкла. Згадала про заначку під холодильником.

— Чого ти хочеш?

— Хочу стати крутішим за твого Сердюка, щоби ти працювала у мене, — без коливань відповів Макар. — Тільки у мене, Марто!

Марта вкотре вразилася — її людина, просто фантастика, наскільки її людина. Розчепила обійми, розляглася на Макарових колінах, пішла шляхи окреслювати:

— Ми це зробимо, хлопчику мій! Ти можеш мені не вірити, але ми це зробимо. Влаштую тебе помічником до Сердюка. Всього навчу. Щоби не схибив. До списку внесемо. Вибори попереду, час вже шукати шпарину. Верховна Рада — наша перша мета, а потім... А потім все стане легко і просто.

Не дурна. Знає, про що каже. Марта взагалі надзвичайно розумна жінка, у справах всі нюанси прораховує, а те, що в особистому житті — невиправно наївне й довірливе теля, так тому їй до пари Макар.

— Помічником? — задумався механік. — У мене ще курс вишу попереду...

— Переведешся на заочний. Поселишся у моїй квартирі..

— Тут?

— Ні, сонце! Тут не можна. Про цю квартиру всі знають. В іншій... У мене є ще одна квартира. Я навідуватимусь до тебе щодня. — Підскочила. — Пішли, пішли зі мною...

Побігла в кухню, без коливань дістала з-під холодильника пакет з грішми. Тисяч сорок баксюків Макарові в руки.

— Тобі, любий. Вдягнися гарно. Купи собі недорогу машину. Тисяч за двадцять п'ять. Шкода, відпочити цим літом не доведеться. Хіба що два-три дні на Середземномор'ї. Пра-

цюватимемо. Хай інші втрачають свої шанси. Ми не проґавимо! Ми...

Мартине захоплене базікання перервав телефонний дзвінок.

— Так, Володимире Гнатовичу. Вже їду, — слухавку поклала. Макара обійняла. — Тримай кулачки, любий. Зараз поговорю з Сердюком про вакантну посаду.

— Я з тобою!

— Ні! Ти їдь до своєї нової оселі. Одяг гарний купи. Машину вибери. Сьогодні — останній вільний день, використай його для себе. Завтра почнеться робота.

Марта заходилася вдягатися. Голий Макар дивився на гладкий обвислий зад і розумів: робота почалася ще вчора. «За добу я заробив... немало, — подумав. — Гоцик вдавився б од заздрощів».

Зранку Макс і Гоцик сиділи на ще не засміченому відпочивальниками березі Труханового острова, дивилися на темну воду під пішохідним мостом.

— Ти що-небудь знаєш про поведінку... ріки?.. Мабуть, вона віднесла тіло... — говорив, наче спотикався, Гоцик.

— Мені здається, вона... має бути... тут, — так само важко відповів Макс. Глянув на мобільний, що розривався від дзвінків увесь вчорашній вечір, ніч і цей ранок.

— Чому не відповідаєш? — спитав Гоцик.

— Я знаю, що вони скажуть...

Макс вирубив мобільний, роздягся, поклав усі речі у футболку і перехопив її вузлом.

— Може, по черзі?

Гоцик не відповів. Стягнув одяг. Покидав на акуратний згорток Макса, підхопив усе гамузом і сховав у кущах біля мосту.

— Пішли, — Максу. До води. Чого час гаяти? Може, дійсно Дніпро змилостивиться і вони знайдуть сьогодні... Любу.

До опівдня відпочивальники билися один з одним об заклад, хто з двох ідіотів, які без передиху пірнають під мостом, першим піде на дно, а близько дванадцятої Макса і Гоцика

з води затягли на моторний човен два сержанти річкової міліції.

— Що, чуваки, діамант загубили чи жити набридло? — спитав один.

— І загубили, і набридло, — напружився Гоцик. — Ви б відпустили нас, командири... Ми нікого не вбивали.

Макс почув — «не вбивали». Смикнувся до сержанта.

— Там, на березі... наші речі. Мобільний... «Верту»... сім тисяч еврів. Візьміть, тільки допоможіть. Ви ж — річкова міліція?

Сержанти почули — «Верту». Розповідали їм по такий апарат... Бачили. На рекламі у глянцевих журналах. Чи справді така дорога забавка? До берега пристали, одяг хлопців на човен забрали і знову відпливли на середину Дніпра.

— Давайте, чуваки, коліться... Що за допомога? — видирали один в одного коштовну цяцьку. Все роздивлялися, не приховували здивування: і за що сім тисяч еврів? Хай забере назад свій мобільний і просто, без понтів, дасть їм сім тисяч еврів. Чи п'ять. Чи... дивлячись, що за допомога.

— Дві ночі тому... з мосту у Дніпро... дівчина кинулася... Потонула... Треба знайти... тіло, — Макс говорив і сам не вірив.

Гоцик закам'янів. Він не хотів знати, яким чином Люба опинилася у Дніпрі. Може, романтичні купання серед ночі... Може, ще якась забава, але зараз, коли Макс сказав — «кинулася з мосту», Гоцик раптом перелякався й усвідомив: Люба загинула не випадково і не через трагічний збіг обставин, добровільно кинулася з мосту і потонула, бо хотіла померти. Це ж як?..

Померкло. Це ж чому?.. У голові — тисяча бджіл. Сила пішла. Гоцик намагався повернути до Макса голову, подивитися йому в очі, але сила пішла і, коли за півгодини його заштовхнули в прохолодну після літньої спеки камеру без вікон, Гоцика тільки й вистачило — впасти на підлогу і завмерти. Поряд кричав Макс. Лупив кулаками у двері, вимагав шукати Любу, а Гоцик сидів на брудній підлозі, дивився на обмальовану брудотою стіну, а бачив ніч, Дніпро, пішохідний міст... Вона — як?

Спокійно йшла мостом, залізла на огорожу й кинулася вниз? А цей... Він же скиглить, що любить її...

Де і сила взялася. Гоцик встав з підлоги, відірвав Макса від дверей... Обличчя не бачив. Нічого не бачив. Очі кров'ю залило — знав би раніше, під мостом серед Дніпра й залишив би. Задихнувся і важко ударив туди, де мало бути обличчя метросексуала.

Макс теж втомився від страшної напруги. Пірнав до останку сил, та напруга не полишала, і тепер, коли Гоцик вчепився в нього і без жодних пояснень з глухою ненавистю гасив і гасив, Макс навіть зрадів. Закричав як божевільний. Замахав кулаками...

— Уб'ю, суко! Уб'ю! — хрипів під Гоциковими ударами. Упав. Встав. І сам кинувся на Гоцика.

Річкові міліціонери лише за півгодини одірвали зади від стільців. Капітан наказав лейтенанту перевірити, що за галас у їхньому зразковому правоохоронному закладі. Не має бути. Лейтенант наказав сержанту. Сержант подивився на годинник. За сорок хвилин, знав за власним досвідом, затримані вже випустять пару і можна буде без побоювань увійти і врізати їм так, щоби кров'ю харкали, якщо ще не харкають. Так і зробив.

Коли двері камери відчинилися, знесилені Макс і Гоцик валялися на підлозі, але досі намагалися дотягнутися один до одного кулаками. Сержант увійшов, став над хлопцями. Крізь криваву пелену Макс і Гоцик побачили усміхненого чоловіка в міліцейських формених брюках і звичайній футболці.

— А потім скажуть — менти закатували, — плюнув на підлогу. — Давайте так домовимося, чуваки. Встали і по кутках. Хто з кута вийде, матиме справу зі мною. Зрозуміло?

Макс і Гоцик не рухалися. Сержант зітхнув, ухопив Макса за руку, потяг у кут камери. За мить з протилежного кута на Макса дивився Гоцик.

Грюк! Двері зачинилися. Макс хотів подивитися на мобільному, котра година, та згадав, що сам віддав «Верту» річковим правоохоронцям.

— Може... Нас замкнули, а самі шукають... — прошепотів. — Як думаєш?

— Чому Люба кинулася з мосту? — замість відповіді спитав Гоцик.

Зранку катерок відплив від білого березового острівця і подався далі на північ. Люба стояла на палубі, дивилася на білозелену розкіш — ось острівець став меншим, потім зовсім крихітним, ось перетворився на краплю, вона впала у річку і потонула. «Не хочу думати про погане!» — насторожилася. Вдихнула свіжий вітер, задерла голову — сонце, як сподівання. Виявляється, відсутність людей навколо тебе — така обнадійлива новина. Можна купатися поглядом у спокійному зеленому листі, домальовувати до досконалих образів легкі рухливі хмарки, вражатися ґраціозній пластиці річкових хвиль. І з сонцем бути — сам на сам. І з вітром.

— Без людей не сумно. І це така обнадійлива новина, — сказала Галка.

Люба з подивом на неї: як зрозуміти? Думки читає?

Усміхнулася:

— Галко, чому ми знову пливемо?

— Тому що вода — вже не земля і ще не небо, — пояснила Галка.

— На філософському вчишся?

— Ні. — Галка показала вперед. — Дивись! Бачиш по правому борту зелені луки?

Люба глянула — хіба то луки? На луках корови пасуться, а тут — неторкане чисте поле, вкрите зеленими хвилями високих трав.

— Шкода, мобільний загубила, — усміхнулася. — У тебе нема? Хоч сфотографувати б. Ніколи не бачила таких густих трав. Може, зупинимось? Походимо босоніж, наберемося від землі сили. Ти знаєш, людині просто необхідно ходити босоніж по землі. Це повертає сили, а мені зараз так потрібно...

— Це болота, — перервала її Галка. — Оступишся — потонеш...

Потонеш? Люба чула, як у грудях закалатало серце. Застукало, мов арештант у двері в'язниці. Захвилювалося. Оступишся?

— Галко... Я оступилася...

— Вже чула, — відповіла Галка. Тримала штурвал однією рукою, другою зібрала довге чорне волосся, закрутила його, закріпила на потилиці звичайною тонкою гілочкою.

— Ні, я не про секс із другом... Я ще... Тільки тепер згадала... Тої ночі... Знаєш, я все думала... Чому я зірвалася і побігла на той міст як божевільна? Чому? Тобто... Я знала, чому побігла. Я не розуміла, звідки раптом взялася та дика енергія... Вона гнала мене, і я бігла так швидко, що всі слушні думки залишилися далеко позаду. А тепер... Тепер згадала.

— І що? — з цікавістю глянула на Любу Галка.

— Я поцупила у друга...

— У того самого?! — з іще більшою цікавістю перепитала Галка.

Люба кивнула.

— ...Поцупила пігулку. Екстазі. Він розповідав... Коли треба відпустити напругу, розслабитися і відірватися по повній... Я — проти наркотиків. А ти?

— А ти?! — скептично усміхнулася Галка.

— Дякую, що слухаєш. Я ніколи не курила траву, не ковтала пігулок, а тої ночі... — глянула на Галку здивовано. — Як думаєш, то *я* бігла мостом, кинулася у річку, щоби померти?

— Безумовно, ти. Я бачила.

— Бачила? — Люба зовсім розгубилася. Цей дивний катерок, чорнява дівчина зі скептичною посмішкою.

— Бачила, — повторила Галка. — А потім цілий день спостерігала за тобою.

Люба опустила голову, приклала долоні до плечей. Сонце світить, а їй раптом так холодно стало.

— Макс віз мене знайомитися зі своїми батьками, а я не подумала, що мушу полюбити їх. Я знала, що вони ніколи не полюблять мене. І вирішила — хоч розсміюся їм в обличчя, коли вони побачать мене і від обурення вкриються червоними пля-

мами. Друг казав: екстазі — радість. Я проковтнула рожеву пігулку і попросила, щоби вона допомогла мені... розсміятися...

Замовкла. Задумалась.

— Виходить, щоразу, коли зраджувала собі, — я оступалася...

— На філософському вчишся? — спитала Галка.

У середині дня дизель-ґенератори з військової частини дали світло багатостраждальній лікарні. Турбувати міністра оборони не довелося. З'ясувалося, що військовим другий місяць затримують грошове забезпечення, тобто банальну зарплату, тому Володимир Гнатович смиконув людину в міністерстві фінансів, благо головний розпорядник державних коштів за власний кошт щез із поля видимості, аби відпочити від державних проблем. У міністерстві фінансів погодилися націдити захисникам трохи грошей, військові не повірили щастю і навіть пропонували три дизель-ґенератори замість потрібних двох, мовляв, ми ж усе розуміємо, може, бібліотеку ще треба реанімувати чи, приміром, ту ж райдержадміністраіцію. Сердюкові люди порадили військовим не розкидатися дизель-ґенераторами. А раптом війна? А у них з трьох, що на балансі, жодного?

Самого Володимира Гнатовича новина вже не тішила. Світло в лікарні? Інакше і бути не могло, бо тоді він — не Сердюк. А от де Макс? На ранок Женя вже не зважала на присутність Роми Шиллєра, вимагала відкласти всі справи, одірвати зад і знайти дитину, бо їй, бач, треба щось терміново пояснити хлопчику сам на сам.

— Що там у вас сталося? — кривився Володимир Гнатович.

— Не твоє діло! — Женя сильно нервувала, і це насторожувало пильного Сердюка.

— Нікуди не подінеться, — відрубав. — Пиячить у нічному клубі з друзями чи спить під боком у якоїсь шльондри.

Звичайно, Володимир Гнатович трохи знав сина. Шльондри — це не про Макса, але Женя відволікла його від справ: він саме вивчав компромат на Коноваленка, і тут, серед папір-

ців було немало свідчень про брутальне поводження Ростислава Дмитровича з жінками легкої поведінки. Сердюк навіть зателефонував менту Баклану, щоби той знайшов одну-дві жертви. Хай би замаячили перед очима Коноваленка, якщо раптом спробує сіпнутися. Але то — перспективи, а зранку Сердюкові люди відвідали банк-реєстратор, де зберігався реєстр акціонерів цукрозаводу, зійшлися на добросовісній ціні стосовно можливих оперативних змін у реєстрі. Тепер Сердюк хотів знайти такого нового власника, щоби той мріяв про завод і добре би заплатив за операцію з миттєвого входження. Володимиру Гнатовичу цукрозавод ні до чого.

Після тривалих пошуків Рома Шиллєр указав Сердюку на Олексія Ординського, імпортера цукрової трості в Україну.

— Надзвичайно елегантний хід, — переконував Сердюка. — По-перше, Ординський переважну частину часу проводить у Лондоні, тож Коноваленко захекається його шукати. По-друге, напряму зацікавлений, щоби від цукрозаводу не залишилося навіть згадки. По-третє, добре заплатить. Ви ж розумієте: імпортеру цукрової трості конкуренція у вигляді вітчизняного продукту не потрібна.

Рома Шиллєр, як завжди, дивився у корінь. Сердюк дав відмашку, машина запрацювала: Рома зустрівся з людиною Олексія Ординського в Києві, за годину зустрівся знову, але вже для попередніх торгів, ще за дві години з уповноваженою людиною Ординського зустрівся сам Сердюк, дістав гарантії у вигляді певної суми, зобов'язався назавтра внести до реєстру акціонерів цукрозаводу будь-яких осіб, список яких передадуть від пана Ординського, забезпечити повну відсутність реагування з боку влади, натомість — допомогу в скорішому входженні.

Справи надихали. Тільки Макс досі не знайшовся. Ще зранку Володимир Гнатович наказав Марті організувати делікатний пошук.

— Володимире Гнатовичу... Дозвольте залучити одну дуже перспективну людину. У нас же є вакансія, а я би випробувала... чи підійде...

— Нам, Марто, потрібні віддані, а не перспективні, — насторожився Сердюк.

— Ось... Він перспективний саме у... проявах відданості! — не здавалася Марта.

Сердюк дозволив, і радісна, як з конопель, Марта побігла організовувати пошуки Макса.

На третю дня — жодної ниточки. Сердюк напружив Баклана і вирішив пообідати. Після вдалих переговорів з представниками Ординського обідати вдома під акомпанемент Жениного лементу здалося геть безглуздою ідеєю, тому Сердюк запропонував «мордодєлу» Шиллєру розділити з ним трапезу в тихому ресторані. Рома арґументовано відмовився.

— Поїду до «Квадроавтомато», перевірю лікаря на лояльність, якщо ви ще не вирішили його подальшу долю...

— Куди ти поспішаєш? — підозріло примружив око Сердюк. — Садюга... З усіх твоїх ґеніальних планів завжди випадає зайва людина... Не думав організувати на цвинтарі окрему секцію під назвою «Список Шиллєра»?

— Список взагалі був Шиндлєра... Він рятував...

— Стули пельку!

— А плани не мої! — не зупинився Шиллєр. — Ваші!

— Що?!

— Хай живе?! Зараз поїду і відпущу під три чорти. Тільки накажіть. — Рома дуже ризикував, але інтуїція підказувала: ризик виправданий. Після такого нахабства Сердюк навряд чи зацікавиться, куди саме зараз поїде Рома.

— Ах ти, покидьок! — розходився Сердюк, стовідсотково виправдовуючи Ромині сподівання. — Пішов звідси! Пішов!

Рома стривожено глянув на Сердюка, мирно запитав:

— Що з вами, Володимире Гнатовичу? Ви... у нормі?

— В нормі, — відповів глухо. — Щезни вже...

Рома Шиллєр щез і за двадцять хвилин виник перед тремтячим від люті Ростиславом Коноваленком. «Ого! — подумав азартно. — У Ростика навіть шия червона...»

Приїхати до Коноваленка після появи на території злощасної лікарні військових із дизель-ґенераторами було вже не про-

сто ризикованим кроком — на таке могла зважитися тільки непробачно легковажна чи надзвичайно самовпевнена людина. Тим більш Коноваленко ще й тями не мав про рейдерську атаку на його цукрозавод, що теж Рома ставив у заслугу особисто собі. Але він розмірковував так: Коноваленку й на думку не спаде, що перевербований ним Шиллер продовжує живити ідеями Сердюка. Дурний Коноваленко, мабуть, вважає, що має тепер шпигуна в Сердюковому лігві, а за це треба платити, і червона від гніву шия — гарантована ознака неадекватно щедрих кроків. Ну, то до справи.

— Сердюк домовився з військовими...

— Вже знаю! — процідив Коноваленко.

— Я намагався зосередити Володимира Гнатовича на пошуках зниклого свідка, але він...

— Не знайшов? — напружився Коноваленко.

— Кого? Свідка? Ні, — на межі фолу. — Знаєте, дизель-ґенератори... Це, звичайно, дуже неординарний крок.

— Чому? — не зрозумів Коноваленко.

— Все ґеніальне — просто. Проти лому нема прийому. Дизель-ґенератори вивезти з лікарні можна тільки за допомогою сили, а це вже... Це вже кримінал. «Світяться» інтереси, люди... Погано. Дуже погано.

— Але ми знайдемо ще простіший варіант. — Коноваленко потягся до стола, дістав з шухляди немалий стос грошиків, поклав перед Ромою.

До справи, до справи! Завтра Ромі сюди вже ходу не буде, брати треба сьогодні.

— Адміністративна реформа! — видав блискавичну ідею.

— Що? — оторопів Коноваленко. — Яка адміністративна реформа?

Тупий! Сердюк за мить би оцінив. Правда, послав би Рому під три чорти, а потім реалізував як власну, але зрозумів би за секунду. «І тому я обираю Сердюка», — пояснив сам собі Рома і взявся пояснювати тупому Коноваленку.

— Лікарня районна? Районна. Треба ліквідувати район.

— Яким чином? — усе ще не врубався Коноваленко.

— Адміністративно-територіальна реформа, — взяв себе в руки і спокійно повторив Шиллєр. — До речі, ідея давно висить у повітрі! Час освіжити. На рівні держави переглядаємо доцільність нинішнього адміністративно-територіального поділу України на області, райони і так далі. Не бачимо доцільності і ліквідуємо, наприклад, район з вашою лікарнею в райцентрі. Приєднуємо його до сусіднього, одна райлікарня на новий, об'єднаний район. А ваша... А! Вам, до речі, найбільше зиску. Відірвете не один корпус з територією, а всю лікарню. І всю територію. Наскільки я розумію, з цього все починалося?

Коноваленко задумався. Рома встиг роздивитися новий акваріум з новими, ще живими рибками, важкі коричневі портьєри на вікнах... «Він що, кіно тут дивиться?» Перерахував пляшки у прозорому скляному барі, здивувався поганому смаку — горілка, горілка, горілка... А де свобода вибору? Врешті знайшов в інтер'єрі штуку, від якої б не відмовився, — плаский ніж зі слонової кістки для розрізання конвертів. Уявив грубого Коноваленка з витонченим ножем у руці, зітхнув: космонавт з граблями.

— І як це зробити? — врешті подав голос Коноваленко. — На таку реформу — часу й часу, а мені треба...

— Експеримент! — Рома зосередився на справі.

— Який експеримент? — Коноваленку все треба було розжувати до манки і покласти до рота.

— Ми ж не можемо без апробації на окремій території... — почав пояснювати Шиллєр, та зупинився. Для Коноваленка він знайде більш звичні вуху слова, до того ж усі політики, з якими стикався Рома Шиллєр, одностайно були переконаними, що «апробація» — це проба, а не схвалення і затвердження будь-яких проб, як це розуміли древні латиняни.

Дубль два! Те саме, але примітивно. Поїхали!

— Ми патріоти. Ми не можемо запроваджувати адміністративну реформу на всій території держави без попереднього експерименту. Беремо два окремі райони, об'єднуємо і дивимося: наскільки вдалою є ідея, які переваги, недоліки та інша лабуда. Зрозуміло?

— Здається, — сказав Коноваленко.

— У вас є люди в адміністрації президента чи знову доведеться мені гарувати?

— Як це зробити... технологічно?

— От з технологією наразі жодних проблем. Технологія відпрацьована роками. Я допоможу сформулювати коротку довідку про суть експерименту, щоби на горі не переплутали райони й області, і взагалі — не напружували мізки. Вони цього не люблять.

— Формулюй, — погодився Коноваленко.

Кум Свиря увесь цей час супроводжував ірода Рому. Заплутався не гірше за Коноваленка, але головне зрозумів. Розвідка, що Луциперів секретар Шиллєр служить Сердюковому ворогу, вояку не схвилювала: Свиря не попереджатиме Сердюка про зраду. Хай собі здохне, бо не сердюк зовсім, не сердюк — планує поважного лікаря вбити. Так розстроївся, що вирішив не йти з Коноваленкова лігва без здобичі. Прихопив ніж з кістки, подався до Микишки і лікаря. Раду тримати.

Пройшов крізь зачинені двері розкішного кабінету в німому вдень нічному клубі й очам не повірив: Іван Степанович і Микишка прикладали лід до побитих мордяк двох незнайомих Свирі хлопців.

Свиря насторожився.

— Куме! Куме Микишко! А що за хлоп'яки? Бачать нас? Бачать?

Відповіді не треба. Хлопці зиркнули на Свирю, між собою переглянулися.

— Це Гоцик, — показав Микишка на такого ж міцного, як сам, парубка.

— А я Макс, — сам назвався другий. — Ми де?

Події цього дня надолужили відсутність бурхливого божевілля у всьому попередньому Максовому житті. Пішохідний міст, безнадійні пірнання, річкова міліція, камера, бійка з Гоциком... Якби хто з Максових друзів почув — не повірив би.

Макс? Е ні! Макс — інтелектуал, розумник і... консерватор. Його історія — участь у великомасштабних економічних проектах, концентрація на здобутті досвіду, ефективне управління чужим капіталом, щоби мати власний. Макс — це успіх. Такі люди вдень працюють мізками, а не потрапляють під руку річковій міліції біля пішохідного мосту.

Річковики й самі розуміли — випадково втрапили, здається, у велику халепу. За номером мобільного взнали прізвище хазяїна — жахнулися. Сержант віддав «Верту» лейтананту, лейтенант — капітану, і той прийняв єдине правильне рішення: перш ніж турбувати шановного Володимира Гнатовича, перекласти відповідальність на свого керівника. А той на свого. Так за дві години після затримання інформація докотилася до полковника Баклана. Ще й у такому вигляді, що Баклану захотілося триматися від цієї справи подалі.

За словами колег, Макс на пару з товаришем шукав під мостом дівчину, що наклала на себе руки, вимагав допомоги, а у камері товариш побив Сердюкового сина і звинуватив у смерті тої дівчини. Річковики, до речі, жодних сигналів про самогубство не мали. Їхня совість і професійна гідність... Але можуть і пошукати. Треба?

Полковник Баклан теж прийняв єдине правильне рішення: популярно пояснив підлеглим, що Сердюків син — людина неадекватна, може верзти казна-що. Тим більш коли тебе б'ють... у процесор.

— Ми в голову не били. Взагалі не били, — клялися підлеглі.

Баклан наказав тему забути і зайнятися справою: штрафувати за порожні пляшки, що плавають у Дніпрі. Направив своїх людей забрати Макса і того, другого, задумався: куди їх? І знову прийняв єдине правильне рішення — у «Квадроавтомато», у тихий кабінетик, про особливості якого знали троє: Сердюк, сам Баклан і Рома Шиллєр.

Під вечір, коли Женя вже без фальшу хапалася за серце і звинувачувала себе у зникненні дитини, Сердюкові зателефонував Баклан, приклав женьшень до рани.

— Чому ти відвіз Макса до клубу? — не зрозумів Сердюк, а Рома Шиллєр... Рома, що крутився поруч, уявляючи, як здивується Сердюк, коли дізнається, що райлікарня зникне як факт, почув це і ледь не зомлів.

— Перше! Дуже побитий. Нащо матері таке бачити? — арґументував полковник. — Друге. Всім верзе про самогубство і свою причетність. Тому... ізолював тимчасово. Щоби ви могли подумати, що з цим робити.

— Дякую, — видушив Сердюк. Шкода, не бачив морди Івана Баклана: грізний міліцейський начальник вперше почув слово подяки від давнього партнера.

Володимир Гнатович налаштувався відразу їхати в «Квадроавтомато». Презирливо відмахнувся від несподіваної пропозиції Шиллєра поїхати замість Сердюка і привезти до нього сина. Не зрозумів реакції дружини, яка кричала у мобільний, що чоловік, як тільки побачить Макса, повинен дати синові трубку.

— Навіщо? — не втямив.

— Хочу почути його голос, — верещала пані Женя. — Щоби повірити... Що дитина жива.

— А мого голосу тобі не досить?! — обурився Сердюк і поїхав у клуб. Сам.

Пані Женя завмерла в улюбленому кріслі і почала прораховувати: скаже син чоловікові про Токо Моно чи ні? Рома Шиллєр теж не нудьгував: як завжди у безвихідних ситуаціях, розслабився і вирішив покластися на ситуацію. Кінець кінцем, арґументи на свою користь Шиллєр завжди знайде: приміром, Рома просто не повірив у вигадки лікаря про чудесне спасіння дівчини, а тому і не став тривожити шефа дрібницями.

Лікар Іван Степанович оглянув синці й подряпини на лицях Макса й Гоцика, притишив біль льодовими компресами і тільки потім згадав, що він оце тирлується у столиці тільки заради того, аби попередити Максового тата, прекрасного депутата Володимира Гнатовича...

— Максиме... А тато з Брюсселя повернувся?

Макс знизав плечима. Теоретично, звичайно, за цей час Сердюк міг би не тільки до Брюсселя змотатися, але...

— Що з вами сталося? Я думав, ви поїхали додому.

— Так зібрався уже, а тут... Викрали мене якісь бандюги, били, щоби я сказав, ніби ти дівчину до самогубства довів... Щоби тата твого шановного ославити, без ножа зарізати... — Замовк. На хлопців здивовано.

Макс опустив голову. Гоцик без добра зиркнув на нього, викинув компрес: льодяні кубики підлогою дзень, дзень... Дістав з кишені цигарки.

— Вбили би... Бандюки ті, — ошелешено продовжував лікар. На Микишку вказав. — Хлопці врятували... Я й залишився, щоби батька твого знайти... попередити... Щоби стерігся, значить. Добру людину багнюкою облити — хіба проблема?

Гоцик похмуро вишкірився, головою захитав.

— Капець!

Цигаркою в дядька — лясь по лисині. Злий!

— Що, козел? То не біда, що через мажора дівчина загинула... Правда? Не біда! Нормально! Головне, щоби жирні не постраждали... Сподіваєшся, забашляють? Скільки хочеш? А у самого дочки нема? Може, твою доню теж зараз...

Лікар розгубився. Микишка — ні. Підскочив до Гоцика, смикнув з дивана, за мить повалив на підлогу і заломив руку.

— Припиніть! Припиніть це безглуздя! — Макс зблід.

— Ні, — відказав Микишка. — Хай милості просить...

— Пішов ти... — хрипів Гоцик. — Мені однаково, що ви зробите... Хоч убийте! Суки! Суки ви! Цинічні тварюки! Ви тіні тої дівчини не варті! Тіні...

— Так вона жива... — розгублено пробелькотів лікар.

— Що?

Максу здалося, що не розчув. На підлозі під міцним Микишкою сходив гнівом Гоцик, гарчав, лаявся.

— Що?! — крикнув Макс так відчайдушно, що Микишка відпустив Гоцика і розправив плечі.

— Дівчина жива, — спокійно мовив. — Ми її з Дніпра витягли. Я і кум мій... Свиря.

— Жива? — Гоцик на мить завмер на підлозі. Перевернувся на спину, дивився у стелю і дрібно-дрібно кліпав очима, врешті якось дивно, похапцем, коротко вдихнув, затулив лице побитими долонями і заплакав.

Макс без сил упав на підлогу поряд із Гоциком, незрячими очима дивився в одну точку, навіщось затулив долонями рот, і, якби не Іван Степанович з Микишкою, хлопці ще би довго приходили до тями.

— Е, хлопче, хлопче! — заквоктав над Гоциком лікар. — Що ти про мене знаєш, щоби таке собі?.. Я проти совісті — ніколи. Жива ваша дівчина.

— Доказ маю, — сказав Микишка.

Доказ? Гоцик і Макс одночасно стихли, Гоцик сів на підлозі, повернувся до Микишки. Микишка обережно дістав з-за пазухи Любин мобільний, поклав на підлогу перед хлопцями.

— Ось! Гетаут кинула.

— Яка Гетаут? — спитав лікар.

— Ми дівчину спитали, як зветься, вона сказала «Гетаут» і пішла геть. А оце біля нас лишилося, — пояснив Микишка. — Тільки воно, здається, подохло...

Це був Любин мобільний. Макс упізнав, Гоцик — абсолютно переконаний. Відлягло... Відлягло... Заворушилися — видихають, видихають... Відлягло.

— Я дебіл! — вибачився перед лікарем Гоцик. — Ви вже пробачте...

— Е, хлопче, хлопче...

— А де Люба? — спитав Макс Микишку. — Не знаєш часом?

— Кум як літав, так бачив — на човні вгору за течією рухалася.

Макс і Гоцик перезирнулися. Тільки тепер, здається, звернули увагу на дивний Микишчин одяг, та цьому можна було би знайти логічне пояснення. Приміром, хлопець — з етноколективу, тільки-но відпрацював програму в нічному клубі. А от розмови дивували.

— Кум — льотчик? — спитав Гоцик.

— Це що? — обернувся Микишка до лікаря.

Іван Степанович всадив Макса з Гоциком на диван, наново поприкладав до синців лід.

— Спробую пояснити, хоча що тут пояснювати? Тут — або вірити, або ні. Я сам попервах лякався дуже..

— Та кажіть вже! — глухо попросив Гоцик.

— Це козак. Точніше козаки... Другий у розвідку пішов. Козаки гетьмана...

— ...Божою милістю гетьмана Війська Запорізького Петра Дорофійовича Дорошенка, — проголосив Микишка. — Старшини серденятських загонів — Микита Сердюк та кум мій Свирид Сердюк.

— Сердюки? — ніяково усміхнувся Макс.

— Сердюки!

— І я Сердюк!

Микишка ледь посміхнувся, простягнув Максові руку.

— Помагай Біг, товаришу. Давно тебе шукали.

Вражений Макс потис Микишчину долоню. Скептично глянув на лікаря.

— Вони не... теє... Не нинішні козаки... — розвів руками Іван Степанович. — З давнини...

— Триста сорок років при деревах спали, — пояснив Микишка. — Чисті душі нас бачать, грішні — ні.

Макс із Гоциком знову перезирнулися і саме в цю мить, попри усі закони фізики, крізь зачинені двері до кабінету увірвався кум Свиря.

— Куме! Куме Микишко! А що за хлоп'яки? Бачать нас? Бачать?

Ох і зрадів. Навколо хлопців забігав.

— З ким билися? З ляхами? — на синці та подряпини.

— Я так собі міркую, куме Свиря, — Микишка йому. — Розкажи, куди Гетаут поділася.

— От ти знову про те негодяще! — сіпнувся Свиря. — І згадувати шкода. — До лікаря: — Хоронитися час, поважний чоловіче. Бо той Ромко, що на нашого жида схожий, та той Сердюк, якого ви усе нахвалювали, радилися, як вас нагло вбити

і тіло на околиці кинути. А ми проти них — безсилі. Як той Ромко з тим Сердюком злодійські плани складали, так я й під ноги їм кидався, і за руки хапав — не бачать, козолупи! — Микишці: — Ламай двері, куме Микишко, бо загине поважний чоловік ні за цапову душу!

У Макса з Гоциком щелепи відвалилися. Слухали і не могли второпати: що відбувається? Хто ці божевільні? Звичайно, Свирин прохід крізь двері переконував, але після Гудіні професіонали навчилися і не такі фокуси демонструвати.

— Рома Шиллєр і мій батько планують убити Івана Степановича? — врешті подав голос Макс. — Ви це хотіли сказати?

Свиря крутнувся до Микишки. У Макса пальцем тицьнув.

— Сердюк?

Микишка кинув.

Свиря усміхнувся.

— Помагай Біг, товаришу! Погана тобі новина — батько твій не сердюк. Зрада у серці. Очі сліпі. Не побачив мене, отож дізнався я про плани його злодійські. Катувати його не будемо, але й жити не дамо.

Ніж для паперу, у Коноваленка поцуплений, дістав.

— Ось! Під ребра в серце!

— Та навіщо депутату вбивати мене? — сумно спитав лікар.

На цій високій ноті двері відчинилися і до розкішного, але вже трохи розгромленого кабінету увійшов Володимир Гнатович Сердюк.

Картинка — ще та! Посеред кабінету закляк дядько. На дивані сидить Макс із синім від синців лицем, поруч — незнайомий міцний хлопець із так само побитим обличчям. І дивляться не на Сердюка, а ніби на те, що біля нього.

— Ну, Максе... Налякав так налякав. — Володимир Гнатович зробив крок у кабінет, причинив двері. — Пішли... Товариша твого додому довеземо, якщо треба.

— А Іван Степанович? — Макс врешті перевів погляд на батька.

Дядько ніяково посміхнувся і з питанням в очах глянув на Сердюка.

Сердюк зробив вигляд ніби тільки-но побачив лікаря.

— А, Іване Степановичу! Рома розповів мені про ваші пригоди у столиці. Не втомилися? Додому не хочете?

— Попередити вас хотів, що ваші недруги...

— Ну навіщо вам наші марудні справи, шановний? — ледь стримуючи роздратування, перервав його Сердюк. — Збирайтеся додому. Рома організує вам квиток, посадить на потяг...

Володимир Гнатович жестом покликав Макса й Гоцика за собою, пішов до дверей.

— Пішли, хлопці, пішли... Час матерям в очі подивитися....

— А як же інші? — почув за спиною голос Макса.

Зупинився. На сина з тривогою.

— Що маєш на увазі, Максе?

Макс знизав плечима, показав на простір біля Сердюка.

— А цих... нащо тут лишати?

Сердюк озирнувся — нікого. Більше розтривожився.

— Ти бачиш когось, синку?

— А ти ні? — Макс йому з викликом.

Володимир Гнатович перелякався за сина.

— Синку... Заспокойся... Я все розумію... Такий стрес. Водолази вчора день до ночі...

Макс гірко усміхнувся батькові, махнув на нього рукою, мовляв, годі, годі...

— Я у тебе заночую, — сказав Гоцику.

— Лікар з нами, — відповів Гоцик, показав на кумів. — І сердюки...

— Хлопці, годі жартувати. — Володимиру Гнатовичу здавалося — хлопці просто розігрують його. Ось зараз зупиняться, розсміються в обличчя. Та Макс жестом покликав за собою круглого, як гарбуз, дядька, і трійця посунула до дверей.

Володимир Гнатович розлютився. Говорив-трусився:

— Ну... Добре. Бачу — живий, здоровий... Йдіть. У клуб там, пивка... А ми з Іваном Степановичем по стограм... Обговоримо, що за чорти Максу вбачаються... Так, Іване Степановичу? Ви, як лікар, можете пояснити...

Кум Свиря заволав од обурення.

— А! Що казав? Зрада! Зрада...

Лікар розгубився — то на Сердюка, то на серденят із Максом і Гоцик.

— Та я... мабуть, піду... Дякую, звичайно...

— Я сам Івана Степановича проведу, — гірко мовив Макс.

Сердюк сіпнувся до сина, вхопив за грудки.

— Я на тебе працюю, щеня! Пішов звідси! Матері поплачешся про свої любові, а мені за твоїми «любов'ями» хвости підбирати. Ми з тобою вдома про все поговоримо, а зараз — пішов!

Макс вирвався, очі потемніли.

— Нема мені про що з тобою говорити! Лікаря стерегтиму! Не чув? Кажуть, його хочуть убити.

Макс відштовхнув Сердюка і першим вийшов з кабінету. За ним — куми, лікар. Останнім ішов Гоцик. Повільно сунув, наче перевіряв — нікого не забули?

Ніч запропонувала дивну забаву — змусила мільйон зірок шукати собі на землі люстерко. Десна відгукнулася: вгамувала слабкий вітер, відігнала комах від води, затамувала подих, поверхня стала чистою і гладкою, ніби темне скло. Мільйон зірок віддзеркалилися у воді, тому катерок, що стояв на кітві посеред ріки, здавалося, застряг серед Всесвіту.

Люба і Галка лежали в каюті на твердих дерев'яних лавах. У круглий ілюмінатор заглядала ніч, підсвічувала собі зірками, аби краще роздивитися двох юних дівчат, що лише робили вигляд, ніби сплять. Була причина. Під вечір Люба запропонувала пристати до берега біля невеличкого села. Купити свіжого молока, домашнього сиру, хліба. Відчути себе мандрівником, загубленим серед чужих доріг. Це ж — свято.

— Ні, — відрізала Галка і зупинила катерок посеред ріки навпроти села.

— Що за дурість? Ти робиш мені на зло? — Галчина поведінка вивела Любу з рівноваги.

— Навпаки. Йду назустріч твоїм забаганкам, — відповіла Галка. — Можеш дивитися на те село і той берег скільки завгодно, якщо тобі так цього хочеться.

— Та ти просто знущаєшся з мене!

— А ти просто уже набридла мені!

— Тоді підпливи... Підпливи до берега! Висади мене і котися під три чорти!

Галка стала посеред палуби, закрутила чорне волосся на потилиці і сказала:

— На моєму катері ти мені наказувати не будеш. — Замовкла. Кинула погляд на блакитну воду, запропонувала: — Хочеш? Пливи...

Люба рвонулася було до борту, учепилася в нього, глянула у воду. Та так і заклякла. Галка спокійно пішла до каюти, довго копошилася, дзвеніла чашками, а коли вийшла, Люба досі стояла біля поручнів, дивилася на берег. Сутеніло.

— Надивилася? — ніби нічого не сталося, запитала Галка.

Люба стисла губи, промовчала. Галка завела двигун, катерок подався далі.

— Ночувати далі за течією будемо, — пояснила Любі.

За годину катерок зупинився у зовсім дикому місці. «І не боїться?» — подумала Люба. А раптом... Раптом серед ночі підпливуть злодюжки на човні, залізуть на катер? Кричати марно — однаково ніхто не почує. Перелякалася. Спустилася в каюту. Галка лежала на дерев'яній лаві з заплющеними очима. «Не спить», — здогадалася Люба. Розстелила ковдру на сусідній лаві, заплющила очі, та страхи, якими сама себе налякала, змусили розплющити їх знов.

Встала. Пішла до дверей каюти і замкнула на замок. Все ж спокійніше.

Сон все не йшов. Люба лежала з заплющеними очима і шукала слова, якими зранку спробує пояснити Галці свій несподіваний вибух. Ну... Такий стрес. Вона й досі не може пригадати усього, що з нею трапилося. Дивно, чи не так? Весь час виникає відчуття, ніби щось важливе зникає, не пригадується. Вона нервує. Один іспит в академії пропустила. Надолужить, звичайно. Але ж — і цим переймається. І взагалі. Життя геть змінилося. Вона змінилася. Так багато думок... Боялася перестати бути собою і... соромилася бути собою. Макс... Де від-

повіді? Вона вважала, Макс надто ідеальний для неї. Все чекала, виглядала — що зруйнує гармонію? А коли захотіла померти, коли топилася під мостом... Може, вона надто ідеалізувала його чи сама була надто ідеальною для нього? Люба знайде відповіді. Обов'язково знайде, адже повертатися доведеться. Так хочеться повернутися з відповідями. Відчувати себе упевнено, не помилятися, не оступатися, бо — скільки вже можна?! Макс... А раптом вона побачить його очі і забуде все? Все! І його батьків, і як він не рятував її...

Думки линули далі, далі. Люба заснула, так і не придумавши, що скаже зранку Галці.

П'яти живих душ вистачило, щоби в убогу халупу на Костянтинівській повернувся космос.

Іван Степанович сидів на проваленому дивані, розповідав з сумною посмішкою — отаку приблизно хату їхня бригада у Польщі винаймала. На вісьмох. Наймолодший у ванній спав, та то нічого, вони не скаржилися... Гоцик у кухні повкидав на сковороду залишки продуктів від сухарів і двох яєць до ковбаси і помідорів, притрусив меленим перцем — запіканка студентська, у Люби класно виходило, Гоцик вперше робить. Похмурий Макс стояв біля вікна, спостерігав за кумами — ті застигли біля увімкненого ноутбука, приголомшено роздивлялися банальну заставку на моніторі — білий тропічний острів посеред синіх океанських хвиль. «Схожі на Лілу з "П'ятого елемента" Бессона, — усміхнувся іронічно. — Такі ж розгублені й ошелешені». Наче у відповідь Максовим думкам, Свиря скептично закопилив губу, штовхонув Микишку.

— Годі, куме, чортам кланятися, бо затягнуть і викинуть у тому пеклі під пекучим сонцем посеред солоної води! Хочуть, кляті, щоби ми від спраги вічно мучилися, — не розгублено, не ошелешено.

Микишка відвів погляд від острова, наштовхнувся на похмурого Макса:

— Не сумуй, товаришу. Правда — сила. Був у нас один такий... Цеберком звали. Кухлями не пив, як звичайні вояки... Хоробрий був козак! А батько Цеберків, гаспида онук, з ляхами злигався, так, коли того злодіюку за ноги повісили, Цеберко з такою силою коня за шию ухопив, що з кінської шиї кров полилася, а Цеберко сльози не пустив.

Свиря згадав, збудився. Забігав. До Микишки.

— Ой, куме, лихо... Як ми зрадників покараємо? Господь всемогутній з нами таку дурню утнув, що не можемо козолупів зупинити. Не бачать нас іроди!

Макс слухав і просто не вірив власним вухам.

— Чекайте, хлопці... Невже ви дійсно збираєтеся мого батька... убити?

Куми заклякли, перезирнулися зі здивуванням неймовірним: а може бути інакше? Слів не знайшли — одночасно кивнули Максові.

— Не тривожся, товаришу, — Микишка йому. — Знаємо, як зробити, щоби не мучився. Підкажемо.

— А по мені, хай би помучився, — Свиря нервово. — Він славу серденятську спаплюжив. Добре ім'я во гріх привів. Прив'язати козолупа до гармати, у пащу литого свинцю! Чи би, приміром... — Замовк, носом повів. — О! О! Смачними наїдками запахло...

Макса по плечу — лясь!

— Повечеряємо, товаришу?

Повечеряємо?! Макс дивився, як завзято куми хапали руками шматки гарячої, схожої на екзотичну яєчню, мішанини, як дядько ніяково, ніби соромився, відклав малий шмат, як Гоцик по-хазяйськи обмежився мінімумом, і досі не розумів, що за дивні події привели його у цей окремий простір, де язики незрозумілим чином розв'язуються, думки набувають чітких обрисів, а вирішені справи не обтяжують спогади.

— Я оце тільки зараз зрозумів, куме Микишко, нащо Господь нас в Україну повернув, — сказав Свиря. — Зрадників знищити. Трійко вже! Трійко! Той Ромко, що на нашого жида схожий, Коноваленко, що поважного чоловіка Івана Сте-

пановича катував, і батько нашого товариша, який себе за сердюка видавав.

— І як ми їх зничтожимо? — на повному серйозі запитав Микишка.

Свиря розсміявся, показав на лікаря, Гоцика і Макса.

— Егей, куме! Ціле військо маємо! Хай чисті душі самі обирають, кого у пекло відправлять. Ти поміркуй! Злодюг троє, і чистих душ — не менше. Оце Богова задумка. Іроди повинні знати — кожного кара знайде.

Макс, Гоцик і лікар перезирнулися. Лікар лисину почухав.

— Ви, хлопці, теє... Думаю, для іншого задуму прокинулися, — глянув на насторожених серденят. — Може, аби дівчину врятувати. Мене з пастки витягти.

Макс почув про Любу.

— Знаєте, де дівчина?

— Знаємо, — сказав Свиря. — За ніччю, коли негодяще топилося, ще ніч була... Потім день. І в той день бачили її на човні чималому. Вверх за течією пливла. До Десни, — поспіхом, та до справи. — Невже не будете злодіюк карати? Тоді — самі зрадники. А це уже — непогана новина, бо ми вас, підлабуззя, бачимо і силу проти вас маємо. Оце, приміром, попадаєте спати зараз, а ми з кумом вас... позв'язуємо, а потім язики повідрізаємо, бо шаблі нема, а то би відтяли голови — і уся морока.

Може, через те що Гоцик, Макс і лікар без жартів сприйняли слова Свирі, але майже до ранку в спорі билися. І чим більше арґументів з реалій двадцять першого століття трійця наводила кумам, тим упертіше серденята відстоювали прості та логічні норми свого звитяжного і славного життя. Кажете, серденята найманцями були? Так, добрі люди. Найнялися життя віддати за Україну і гетьмана Дорошенка. Навколо цього гуртувалися, роду-племені не питали — українці, валахи, московити, навіть жиди з ляхами серед сердюків були, — одну істину знали: просити — тільки Бога, помирати — тільки заради рідної землі, жити — тільки у звитязі, тому не знали: у бою — страху, до зради — пощади, після бою — суму й печалі.

— Як же я їм заздрю, — прошепотів Гоцик, коли куми першими завалилися спати на килимі посеред кімнатки. — Пацани прожили класне життя. І через триста сорок років є що згадати.

— Так, хоробрі діти, — зітхнув лікар. — Добре, що ми їх побачили...

Макс промовчав. Макс думав про те, що змусило Любу не подати жодного знаку, що жива. Улігся біля кумів на килимі, заплющив очі, — хай відріжуть йому язика! — спробував вкотре прокрутити події тої ночі, знайти підсвідомий арґумент своїх вчинків, виправдатися... Чи навпаки.

«Мазераті» мчало уздовж набережної в бік «Царського села». Люба сміялася... Відшукувала пустопорожні філософські сентенції — «мчимо, та недвижні». Вона знала, що їде у сім'ю, яка її не прийме. Їй мало було недвижно мчати до них. Їй треба було діяти. Може, тому...

— Чому ми так мчимо, Максе?..

— Нас чекають мої батьки. Знаєш, може, це звучить надто сентиментально, але я їх дуже люблю. Вони зрозуміють, наскільки ти важлива для мене.

Мабуть, цього не треба було казати...

— Любий, зупинись. На хвилину.

Макс зупинив авто під пішохідним мостом.

— Ти хвилюєшся? — спитав Любу. — Дарма.

— Я... Я не хвилююся! Я думаю... — розсміялася. Вискочила з автівки. — Ти розумієш... От ти казав — «мазераті» — така кичуха, тільки заради матері з місяць покористуюся нею, а потім пересяду в нормальне, спокійне авто... — Замовкла, розвела руками. — Та й досі... От слова... Така омана...

— Не розумію, чому ми зараз говоримо про «мазераті»?

— Щастя вдвох, щастя вдвох! Будь-де, де нема людей. Правда? — побігла до мосту.

— Ти куди?

— З мосту видно «Царське село». Подивимося?

— Припини. На нас чекають...

Зупинилася.

— Йди зі мною, — обернулася до мосту. — Глянь! Це ж щастя... Між небом і землею. Тільки удвох. Подивимося на дім твоїх батьків здалеку. Я розповім тобі одну смішну історію. Йдемо. Самій не можна. Сама — помру...

Чому його не перелякали ті слова? Тепер знає — вона би розповіла про «гладку хтиву потвору». Він би... Він би, безумовно, переглянув плани знайомства. Він би... Ні! Макс не кинув би Любу. Можливо, знадобився б час для налагодження контактів... Але — головне — чому його не перелякали її слова про смерть?

Макс задумався... Перед очима — трепетна гола Люба... Обвиває його шию руками: «Ти у мене перший... І єдиний до кінця життя». Чорт! Чорт! Не перший! І ті слова... Така омана. Як і пишномовні про... смерть. Не повірив? Не повірив, не повірив. Перед очима — Люба сміється, обвиває шию довгими рудими косами. А може, він побачить її, гляне у вічі й відповіді знайдуться самі? Щастя — вдвох. Зранку розпитати про човен, рушити до Десни... Знайти. Обійняти і благати тільки про одне: хай не покидає, хай довіриться, Макс знайде вихід.

Ромі Шиллєру достало терпіння хвилин десять покладатися на ситуацію. Потім підхопився і, незважаючи на пізню годину, погнав до «Квадроавтомато». Або пиріжки гарячі, або — хай жують інші.

Сердюка перестрів, коли той — розгублений, злий як демон — виходив з порожнього кабінету. Двадцяти обурених плювків вистачило, щоби Рома усвідомив неймовірне: шеф не знає про те, що дівчина жива, а Макс знає, що шеф планував нейтралізувати лікаря. Ймовірна особиста трагедія «мордодєла» Шиллєра на очах перетворювалася на чергову професійну перемогу.

— Для Макса у нас є плівка... Лікар дуже переконливо пояснює, хто його ворог, — заспокоїв Сердюка. — Хай живе. Завтра цукрозавод опиниться в руках Ординського і про Коноваленка забудете не тільки ви, Володимиру Гнатовичу, а й сам лікар.

— Зранку щоби було судове рішення, і відсилай людей на цукрозавод, — глухо кинув Сердюк. — Час завершувати життєву історію Ростика Коноваленка.

Володимир Гнатович уже сів за кермо, уже кинув на Шиллєра звичний презирливий погляд, коли задзвонив його мобільний і друг Купа безпристрасно сказав у слухавку:

— Перевіряю останні нюанси. Точну інформацію матимеш на десяту ранку. Нормально?

— Нормально, Купо. Дякую.

— Е, Сердю, не поспішай дякувати, — розсміявся той, та Володимир Гнатович не розчув у тому глузування.

Втомився. Скоріше доїхати додому, якось зупинити вереск Жені, зачинитися у ванній і роздивитися своє дерево. Підтримка! Потрібна моральна підтримка. Сердюк знав точно — її можна чекати тільки від самого себе.

День четвертий, останній

Макар прокинувся о шостій. Гоцик би дико здивувався, якби узрів біля подушки Макара мобільний, заведений на світанок. «Зовсім хворий?» — реготав би. Спокійно, лохи! Макар знає, що робить. Ще побачимо, хто зачепиться у столиці, а хто збиватиме шанси, як кеглі у боулінґ-клубі.

Марта спить. Забацати сніданок а-ля «закоханий пастушок» — трави і молока. Побродити нереальними апартаментами на двох рівнях. Марта торохтіла, що доля так вчасно усе розставляє по місцях: лише тиждень тому працівник німецького посольства звільнив Мартину таємну хатку, яку вона вже другий рік здавала за дві тисячі зелених на місяць. Марта копійки не пропустить, тому вже шукала пристойних іноземців, яких би ціна у дві штуки не лякала. А тут — Сашко... Олександр. Тепер тут житиме він.

Макар обійшов велику залу з каміном, став біля вікна, глянув на майданчик перед будинком. «Кіа Сіїд» — скромно і зі смаком. Добре, що у школі вони здавали на водійські права, а тато дозволяв іноді брати його «жигуля». А гроші так швидко усе залагоджують... Півдня — і ти власник автівки з реєстрацією і номерами, які представники салону замість тебе отримують у ДАІшників. Добре, що за роки свого бідування у столиці він навчився не демонструвати здивування. Усе нормально.

Шмотки... А він — метросексуал. Не здогадувався, що дорогий одяг так змінює людину. Навпаки, вони з Любою і Гоциком віддавали перевагу casual — як стилю життя, а не одягу. Ну, там... Макарові батьки свого часу розмірковували, що кава і цигарки — це не їхні погані звички, це їхня епоха, з цього починалися їхні свободи чи їхні розмірковування про свободи... Джим Джармуш, щось таке... Макар тепер і не згадає точно, але накладав батьківські роздуми на casual, бо Люба казала:

— Блін, яке паскудство! Наші політики знищують бренди! Після них пристойна людина нізащо не візьме в руки сумку «Гермес», я не кажу вже про «Луїс Віттон»...

Макару закортіло, аби Люба побачила його тепер... Він би їй відверто... Диво, що робить одяг, навіть думки стають іншими, більш перспективними... Ні! Більш конструктивними. Конструктив номер один — секс із Мартою не має перетворитися на буденність. Тому що... По-перше, Макар — вдячна людина, забути, як ґрандіозно Марта за день змінила його життя, неможливо. Тобто — можливо, але не варто. По-друге, одноманітність у сексі набридає — креатив, креатив і ще раз креатив. До речі, це допоможе природно збудитися й самому.

— Сашко, сонце... — почув з околиць великої квартири.

— Чому ти прокинулася так рано? — дійсно здивувався.

— Тому що намацала поряд з собою порожню подушку...

Макар пропустив відповідь повз вуха. Відповідь не мала значення. Сніданок, за кермо і... на роботу. На роботу. Лігво одного з найвпливовіших політиків держави сьогодні прочинить перед ним двері, і Сашко Макаров зробить усе, щоби закріпитися і вкрасти за пару років не менше, ніж, приміром, Марта.

— Сонце, треба виїхати раніше. — Марта хрумала моркву.

— Треба — виїдемо.

— До перукарні... — винувато йому. — Володимир Гнатович не любить... патлатих.

Лясь! Втримався.

— Безумовно, — повторив улюблене Мартине слово.

Того ранку Коноваленка проінформували, що ідея щодо адміністративного експерименту знайшла розуміння і підтримку на найвищому рівні, що телеграма на місце полетіла, а консультанти збирають валізи. Район, а з ним і клята лікарня, ліквідовувалися в ході державного експерименту, зорганізованого задля аналізу соціальних переваг адміністративної реформи в Україні.

Ростислав Дмитрович тільки заковтнув чарчину коньяку за погибель Сердюка, як узнав — на його цукрозавод увірвалися нові власники. Поновлений після останнього погрому інтер'єр прийняв перший удар: спочатку традиційно полягли рибки, потім дісталося помічникам, а коли Коноваленко вже збирався телефонувати Ромі Шиллєру, щоби поставити ультиматум: або повне знищення Сердюка, або сам Рома одного ранку не прокинеться, несподівано задзвонив телефон на столі, і, коли Коноваленко взяв слухавку, він просто не повірив власним вухам.

— Федоре Федоровичу? — прошепотів вражено.

Сердюк того ранку спочатку дізнався, що цукрозавод захоплено, холодно посміхнувся, уявивши морду Коноваленка, зв'язався з Мартою і Шиллєром, наказав обом бути у приймальні на дванадцяту дня, заспокоїв Женю — перебіситься Макс, і нема чого над ним так труситися, — вже збирався до друга Купи, коли зателефонував Петро Челядинський і повідомив неймовірну новину:

— Район, до якого ми з вами мало не відправили у відрядження президента на пару з прем'єром, ліквідовується... Об'єднується з сусіднім.

— Що?!

Челядинський розповідав про адміністративну реформу, несподіваний початок експерименту, аби місцеві еліти і чиновники не встигли зорієнтуватися і повставляти палиці у колеса, а Сердюк уже знав, що робити. Рома Шиллер має рацію, потрібні масштаби, і якщо Сердюку треба, щоби та лікарня стояла і світилася, то так і буде, хай би там що.

— Нормальна ідея, — відповів. — Тільки центр об'єднаного району буде не у сусідньому райцентрі. У нашому! Куди ми президента мало не відправили...

— Що ж, — кахикнув Челядинський. — Треба зустрітися.

Володимир Гнатович їхав у офіс Челядинського і відчував себе учасником фінальної гри чемпіонату світу з покеру. Що зможе протиставити Коноваленко? А нічого! У Сердюка більше людей у владі, у них сильніші позиції. Козел Ростик сам вирив собі яму, коли замутив цю адміністративну реформу. Сердюк зробить центр нового об'єднаного району там, де стоїть клята лікарня! Навіть якби вона стояла у чистому полі — навколо виріс би новий райцентр! І цукрозавод більше не Коноваленків. Абсолютна перемога!

По дорозі заїхав до приймальні. Приємно здивувався — Марта з'явилася раніше призначеного часу, щось активно пояснювала молодику з акуратною короткою зачіскою. Новий помічник? Сердюк зміряв Макара оком і раптом подумав — а хай поїде у той райцентр. Як помічник народного депутата. Простежить, так би мовити, за дотриманням норм законодавства в ході адміністративного експерименту.

— Готовий? — спитав холодно.

— Безумовно, — відповів Макар.

— Красива зачіска, — благодушно відзначив Сердюк, доручив Марті пояснити новачку деталі і поїхав втілювати у життя адміністративну реформу.

— Це перемога! — прошепотіла Марта Макару, віддано дивлячись у спину шефа.

Сердюк розумів: Петро Челядинський не мав весь свій вік відробляти за свою людину на митниці. Раз зателефонував, значить, розуміє — ця тема Сердюкові пече. Що захоче взамін?

— Я у Карпатах чудовий комплекс відпочинку побудував. — Челядинський до справи. — За горою — Буковель.

— І?..

— Треба на тій горі... Від мого комплексу до верхівки і звідти вниз до Буковеля прорубати просіку. Метрів сто завширшки. Щоби мої клієнти на всюдиходах могли би у Буковель їздити.

— Господи, Петре! Що ти мене таким дріб'язком турбуєш?!

— Ліс — ваш!

— Який ліс?

— Той, що вирубаємо. Якісна деревина, Володимире Гнатовичу. Покупця сам запропоную.

— Добре. Але спочатку давай не про особисті вигоди. Давай про державне... З приводу об'єднання районів...

— Перепрошую, але я теж... Подумав... Такий дріб'язок, а шановний Володимир Гнатович...

— Знаєш, Петре! Іноді треба, щоби добрі справи робилися тими, хто зобов'язаний робити їх згідно зі службовим становищем. Хай чиновники одірвуть свої зади від крісел і об'єднають ті районі не через дупу, а так, як треба. А мій помічник на місці простежить...

— Дарма людину ганятимете. Усе зробимо.

— А ліс за якою ціною? — запитав Сердюк, хоча ціна значення не мала. На тілі Сердюка чорним волоссям буяло власне дерево, і, хоч вчора вночі Володимир Гнатович не устиг прискіпливо роздивитися оберіг, справи свідчили — усе добре. Залишилися дрібниці — обламати упертого Макса і розвіяти сумніви щодо шпигунських намірів його загиблої дівчини. Значить, до Купи.

У двадцятисемиметровому космосі на Костянтинівській першими прокинулися серденята. Свирю понесло до кухні харч шукати, Микишка роздивився великий Гоциків рюкзак з безліччю кишеньок — потрібна у поході річ, пішов за кумом. Свиря знайшов сухі галети, гриз і кривився.

— Несмачне, як всохле козяче гівно.

Микишка ледь проліз до стільця у кутку біля вікна, присів.

— Я, куме Свиря, усе міркую... Для якої справи нас Господь пробудив? Може, гетьмана шукати... Пам'ятаєш, баба на кручі бідкалася... Що ж, казала, ви, хлопці, без гетьмана...

Свиря догриз галету, задумався...

— Поважного чоловіка додому доправити би під вартою, а потім уже гетьмана шукати...

— Діло кажеш, куме Свиря, — погодився Микишка. — Тільки не буди. Хай уже самі пробудяться.

Макс, Гоцик і лікар уже не спали. Хлопці сиділи на килимі, спостерігали за лікарем, який зашивав рукав піджака.

— Дякую за все, хлопці. Додому поїду.

Макс опустив голову, признався:

— Світло в лікарні для того... щоби ви мовчали...

— Про що? — насторожився лікар.

Макс сумно усміхнувся і коротко переповів майже детективний сюжет про свідка біля мосту і план його нейтралізації.

Лікар захитав головою.

— Додому хочу. Страшно тут... У столиці вашій...

На дядьків голос — куми до кімнатки. Так і так, хочете чи не хочете, а ми, поважний чоловіче, з вами. Микишка — про варту, Свиря — про сало, мовляв, доведуть дядька до хати і, може, ще раз смачного сала скуштують. Як Іван Степанович не опирався, на своєму стояли. І що з ними робити? Хай уже йдуть.

За півгодини після чаю з залишками сухого галетного печива серденята і дядько розпрощалися з Максом і Гоциком. Іван Степанович лишив свою адресу, запрошував приїжджати. Гоцик вибачився — йому поки нема куди гостей запрошувати: куток на Костянтинівській — орендований, де завтра буде — хтозна. Може, номер мобільного залишити. Більше нічого не має.

— У мене аналогічне становище, — сумно всміхнувся Макс.

— Це нічого, нічого, хлопці, — заспокоїв лікар. — Молоді... Ще все буде. Як зголоднієте, приїздіть до мене сил набиратися.

Куми хлопців перехрестили, веліли чекати — повернуться, знайдуть, бо битва буде і чисті душі знадобляться.

Гоцик розчулився, віддав Микишці рюкзак.

— Як не побачимося, знайте — я вас не забуду.

— І я вас, хлопці, не забуду. — Макс обіймав серденят по черзі, а вони шепотіли йому у вухо:

— Егей, товаришу... Така радість, що сердюки не перевелися.

— Чудні ви. У нас Сердюків — пів-України, — відповів Макс.

— Що?! — аж поприсідали. — Так чого ж ти, трясця твоїй матері, і досі мовчав? Так це ж інша справа. — І дядька уже підганяють, мовляв, давайте вже рушати, бо справ повно.

Врешті пішли. Макс і Гоцик усілися на тісній кухоньці. Закурили...

— Тепер розумію, чому Люба тут жила, — сказав Макс. — Тут ніби рай...

— Був... — сказав Гоцик. — Ти куди тепер?

Макс плани мав. Здати в ломбард коштовний годинник, найняти човен і йти до Десни. Гоцику план підходив. Домовилися так: Макс іде до ломбарду, Гоцик шукає човен подешевше. З тим і покинули квартиру на Костянтинівській.

Макс довго шукав ломбард на Подолі, бо думки розтривожилися. Бажав і боявся зустрічі з Любою. Завтра — може зустріти. Простіше би, тут, в місті, а Десна... Десна — це знову вода. І раптом десь поряд буде міст? Макс згадав, як Люба бігла пішохідним мостом, і раптом зрозумів, чому вона жодного разу не озирнулася. Вона була впевнена, що він поряд... Може, на крок позаду, але поряд. Чорт! І після цього він хоче повернути її?

— Вже як буде, — прошепотів втомлено. Як буде, аби тільки поставити крапку в страшній історії.

Якби зараз Макса запитали, чи любить він Любу, він би... розгубився. Та спитати — нікому. Макс врешті знайшов ломбард, за півціни здав годинник і з грошима рушив на Костянтинівську. Так домовилися.

Гоцик до вечора шукав суденце для поїздки в бік Десни. Хазяї човнів і катерків розпитували про маршрут, відмовлялися: їм вигідніше обслуговувати корпоративи та катати відпочивальників Дніпром у районі столиці. А до Десни, ще й невідомо, на скільки днів... Дешевше купити власного човна.

Врешті під вечір сивий дідуган у футболці і капітанському кашкеті пообіцяв назавтра привести свого товариша — той міг би погодитися на авантюрне плавання, та може запросити немало.

— О котрій зустрічаємося? — тільки й спитав Гоцик.

На Костянтинівську повертався без поспіху. Так само як і Макс, думав про те, що завтра може побачити Любу. Точно розсміється і закричить: «Голото! І навіщо ти примчав?» А він — що? Він скаже: «Чи ти дурна, що геть пропала?» А вона скаже, що це не Гоцикове діло, що вона — доросла людина. А він їй на те повідомить новину, що Макар — сука. Вона розстроїться, спитає, що сталося, а він нічого не відповість: те, що люди люблять однакові музику, кіно, цигарки, вболівають за київське «Динамо» і поважають Ґевару, — нічого не варте. Як з'ясувалося.

Гоцик знайшов похмурого Макса у плетеному кріслі на веранді. Присів поряд, показав на сусідські двері.

— Тут жила Роза Сиґізмундівна. Вона померла на ранок після тої ночі, коли Люба...

— А що з човном?

— Завтра зранку, — відповів Гоцик. Помовчав і додав: — Роза Сиґізмундівна остання бачила Любу живою. Казала, під ранок повернулася... Постояла на веранді і пішла.

— Під ранок? — Макс вразився. — Значить, точно жива. Значить, серденята не брехали.

— Ясна річ, не брехали. Сам бачив — то люди справжні.

— Підемо спати. Завтра би раніше встати. Щоб раніше рушити. — Макс занервував, підхопився.

— Диван мій, — попередив Гоцик.

Під вечір від ранкового радісного азарту Володимира Гнатовича Сердюка не лишилося й сліду. Друг Купа, до якого Сердюк у піднесеному настрої дістався вже по обіді, без зайвих слів відвів у підвал власного будинку, вказав на скривавленого молодика, що мішком валявся на підлозі:

— Ось! Хай сам каже...

Сердюк напружився. Обережно підійшов до тремтячого чоловіка, з подивом упізнав дизайнера, чи як він там себе називає, — консультував дружину щодо останніх модних тенденцій. Судячи з конвульсивних посмикувань, говорити він уже не міг.

— Купо, у мене нема бажання чекати, поки він прийде до тями, — занервував Сердюк.

— Це лайно трахало твою дружину, — розсміявся Купа. — Уявляєш?! Вони трахалися, а служниця бачила. От і все. Розслабся, Сердю! Нікого до тебе в дім не підсилали. Непогана новина, а?

— Вона трахалася з цим лайном?! — Сердюк оскаженів. Підскочив до Токо Моно, бив ногами без тями, топтав підборами черевиків, кричав, аж доки Купа не відтяг його і не сказав з докором:

— Не треба виконувати нашу роботу. Попрактикуйся на власній дружині.

— На дружині?..

Сердюка залило гнівом, як пляшку пивом, — по горло. Тільки у голові лід. Ускочив в автівку — додому. Гнав і гарчав. Сука! Сука невдячна. Однолітки по кілька дружин поміняли, усі при молодих білявках, а він стільки років терпів Перепечаєву доньку, дурну корову з червоним дипломом лікаря, яка жодного дня не працювала, а тільки й уміла, що кричати з будь-якого приводу. Та якби не син, якого зачали, бо напилися на першотравневому банкеті і випадково залишилися удвох у Перепечаєвому кабінеті... Якби не Макс... Сердюк ніколи не оженився б з гладкою потворою, хоч і була та дочкою першого секретаря обкому партії.

У дім ускочив. Наштовхнувся на Женю, що вибігла на шум. Вчепився у її шию.

— Щоби ти, падло, назавжди зникла з мого життя! Назавжди! Зрозуміла? — трусив огрядну тушу.

Відпустив — пані Женя так і заклякла. По вітальні забігав, усе підряд у дружинину сумку вкидає — гроші, золоті цяцьки, ключі від автівки. У руки їй тицьнув.

— Пішла! — під руку і до дверей. Під дупу ногою. Дверима грюк! Усе! А далі хай адвокати голови сушать.

Упав у крісло біля перенаселеного бару. Серце калатає. Налив чарчину. Другу... Увімкнув телевізор, знайшов музичний канал і налив третю. Четверту випити не встиг. Різкий дзвінок у двері повернув до реальності. Володимир Гнатович схопив важку бронзову, кажуть, скажено дорогу рибу з дивним хвостом і пішов добивати Женю арґументами. Бо хто ще міг бути? Тільки вона.

Відчинив. Замахнувся.

— Ай! — Рома Шиллєр ледь устиг відскочити — бронзова риба прорубала дірку в підлозі на тому місці, де стояв легковажний «мордодєл».

— А, Шиллєр! — глухо сказав Сердюк. — Хочеш жити, дзвони три рази.

— Володимире Гнатовичу, я за вами... — Шиллєр хвилювався. Якби Сердюк не був настільки шокованим, він би обов'язково помітив — Рома Шиллєр надзвичайно хвилювався, а це щось неймовірне.

— Пішов звідси! — Сердюк спробував грюкнути дверима перед Роминим носом, але Шиллєр вчепився у дверну ручку, смикнув до себе, почав гарячково пояснювати — надзвичайна ситуація, з'явилися документи, що підтверджують участь Сердюка у зґвалтуванні.

— Що?! — Сердюк відпустив двері, глянув на Рому як на божевільного.

Рома нервово показав на годинник.

— Зустріч через двадцять хвилин. Якщо не приїдете, віддають матеріали в пресу. Тільки заради вас влізаю в цю багнюку.

Сердюк загарчав, вирвав з підлоги рибу і пішов до ліфта.

Не дозволив Ромі сісти за кермо. Сам. Напружений Шиллєр скрутився поруч, з острахом дивився на дорогу, пояснював — сам нічого не розуміє, дивний дзвінок, несподівана інформація, короткий наказ бути за містом біля ресторану «Мисливець».

— Якби був час з'ясувати, хто це...

— А хто б не був — порву! — вибухнув Сердюків адреналін.

За містом по трасі. На п'ятому кілометрі непримітний поворот, кілометр углиб лісу по ґрунтовій. Ресторан «Мисливець» — як мисливець у засідці посеред густої діброви. Сердюк зупинив автівку, грюкнув дверцятами — бронзова риба так і лишилася на сидінні, — посунув на ресторан бульдозером — хай би хто спробував на дорозі стати. Шиллєр обережно йшов слідом, все озирався, наче на дубах засіли снайпери. А що? І таке цілком могло би бути. За метр до ресторану зупинився. Звідси подивиться на Сердюкове соло.

Володимир Гнатович навіть не уявляв, що за нові вороги враз виникли на поверхні. Купа — не фраєр, Купа докопався б. Може, якась новітня дрібота з молодих думає, що Сердюка можна залякати фразами на кшталт: «Мільйон, чи за десять хвилин усе вибухне!» Боже ж мій! Та ми це пройшли у дев'яностих. Нас на понти не взяти. У нас за плечима такий досвід, що...

Ногою у двері — ба-бах! Став на порозі, зробив крок і... закляк. У невеличкій — чоловік на двадцять — вишуканій залі з мертвими оленячими головами по стінах сиділи двоє. І навіть якби приглушене м'яке світло раптово померкло, Сердюк би й тоді упізнав цих двох.

— А! Вовко! — скептично усміхався Сердюків тесть — старий Перепечай. — З тебе штраф. Запізнився на десять хвилин.

— Привіт, колего, — повернув до Сердюка квадратну щелепу Ростик Коноваленко.

Сердюк нахабно примружив око, усміхнувся дияволом і мовчки пішов назад.

— Перепрошую! — На порозі виріс чолов'яга з м'язів. Жестом запропонував Сердюку приєднатися до компанії. — На вас чекають...

— А-а-а... Чекають... Ну що ж... — задихнувся, пішов до стола, за яким сиділи Федір Перепечай і Ростик Коноваленко, демонстративно розкуто усівся між тестем і ворогом.

— Поруч із Ростиславом сядь! — наказав Перепечай.

— Може, вам ще станцювати?!

Коноваленко кинув на Сердюка швидкий погляд, і Сердюк раптом зрозумів — Ростик теж запрошена жертва, як і він. Цікаво, цікаво... Підсунув стілець ближче до Коноваленка — чисто партійний шеф комсомолят до себе на килим викликав.

Перепечай облизав язиком вставні зуби:

— Оце перебирав архіви... Мемуари хочу написати. Для молодих. Аби знали, як треба життя прожити. Аж наштовхнувся на свідчення секретарки вашого обкому комсомольського, Софії... Що її зґвалтував... Сердюк Володимир. Справа, звичайно, давня, але не мертва, — примружив вицвілі оченятка, Сердюка зміряв. — Якщо сьогодні ж не повернеш мою Женечку додому, завтра уся ця багнюка заполонить пресу.

Сердюк оскаженів. Що завгодно! Що завгодно і від кого завгодно, але чути від падли Перепечая, який зґвалтував Соню, погрози на свою адресу...

— Якої Софії?! — зашипів. — Тої, яку ви ґвалтували у Ростиковому кабінеті? Тої, що через вас на себе руки наклала?! Та ваша Женя мізинця її не варта! Ваша Женя — облудна курва! Крапка. Більше до цієї теми не повертаємося. Що ще?

Перепечай дістав з кишені складений учетверо аркуш паперу, простягнув Коноваленку.

— Ростиславе! Читай цьому покидьку свідчення секретарки. Він поки не розуміє, наскільки усе серйозно.

— Секретарка не писала свідчень! — закричав Сердюк. — Я контролював процес!

— Я теж, — сказав Коноваленко. — На прохання Федора Федоровича.

— Що?! — Сердюк очі витріщив. Удар під дих. Які ж скоти повсюди! Куди не глянь... І та Соня... Як вона тільки могла?! Таке молоде і таке підле!

Коноваленко вже розгорнув аркуш пожовклого паперу, приготувався декламувати. Перепечай зупинив владним жестом.

— Я це бачу приблизно так, — сказав. — Син іде шляхом батька. Володимир Сердюк свого часу зґвалтував секретарку, довів її до самогубства. Його син...

— Ваш онук! — заволав Сердюк.

— От і пожалій мого онука, свиняче рило! — зашипів старий Перепечай.

Сердюк раптом побачив свої руки. Вони вчепилися у стіл, почервоніли, трусилися.

— Що вам треба?..

Перепечай зміряв зятя презирливим поглядом.

— Це вже інша справа! — кинув холодний погляд на Коноваленка. — Обох стосується! Чув, в одній області два райони об'єднують... Аби перевірити доцільність адміністративної реформи. Ідея не нова, але корисна. Ваші колошмаття зараз вивели справу на той рівень, який нам цілком підходить.

— Та кому це *нам*?! — закричав Сердюк. — Від чиєго імені ви нас із Ростиком тут раком ставите?!

— Стули пельку і слухай! — гаркнув старий Перепечай. — Райони об'єднають! Райцентр буде у сусідньому районі. Лікарня, через яку ви зчепилися, нам не потрібна! — простягнув до Коноваленка суху долоню. — Дай документ, Ростиславе!

Коноваленко віддав папірець Перепечаю, усміхнувся краєчком губ — по його вийшло, обісрався Сердюк.

— Мені та лікарня тепер — до лампочки! Хоч увімкненої, хоч вимкненої! Мені просто цікаво, якого біса... — трусився Володимир Гнатович.

Коноваленко вирішив добити ворога просто зараз.

— Мій завод, сподіваюсь, залишать у спокої? — запитав.

— А у тебе там був завод? — вишкірився Перепечай. — Треба було думати, коли пішов секретарку заспокоювати, та так заспокоїв, що та копита відкинула.

Коноваленко пополотнів. Розгублено знизав плечима, мовляв, як же так... Сердюк не витримав — зайшовся нервовим сміхом. Значить, Перепечай і на Ростика щось має?

— Федоре Федоровичу... Але ж.. — усе ще не вірив Коноваленко, чіплявся за цукрозавод.

— Слухайте і запам'ятовуйте, — підвищив голос Перепечай. — Ви забуваєте про той райцентр. Назавжди. Більше — жодного руху, або сильно пожалкуєте. Не заважайте серйозним справам серйозних людей. Займіться чимось конструктивним,

лобуряки! Глядіть, може, й вас запросять до участі, якщо я поклопочу...

Сердюк вже ледь втримувався, аби не вчепитися Перепечаєві у горлянку.

— Віддайте свідчення секретарки, а потім ми подумаємо... над вашими пропозиціями.

— Стиць! — презирливо скривився Перепечай. — Ідіть і працюйте!

Сердюк і Коноваленко — очі в стіл. Щелепи ходором.

Перепечай відірвав зад від стільця, штовхонув стіл набитим черевом — задзеленчали склянки, перекинулася пляшка з мінералкою, на Сердюка й Коноваленка — хлюп! Перепечай засміявся, пішов до виходу.

— Замовте, хлопці, печеню з косулі, — плюнув через плече. — Попустить...

Уже до порога дійшов. Зупинився. На колишніх комсомольських функціонерів глянув.

— З вас могорич... За вчасну пораду.

Сердюк і Коноваленко озирнулися в нервовому синхроні.

— З тебе, Ростиславе, чверть земель, за які у Криму воюєш. Не віддаси — взагалі нічого не отримаєш. А ти, Вовчику, щоби просто зараз знайшов Женю, вибачився, додому повернув. Зрозумів?

Сердюк аж зубами рипнув.

— А може, вам ще грошей підкинути? Я би по кишенях порився...

— Чув, деревину карпатську продаватимеш... — вів далі Перепечай. — Половину грошей — мені, другу половину Жені віддаси. Питання є?

Питань не було.

Перепечай грюкнув дверима. У порожній залі ресторану заклякли Сердюк і Коноваленко.

Довго мовчали. Все прораховували, чи варто серйозно сприймати погрози колишнього другого, а потім першого секретаря обкому партії. Обоє знали — Перепечай слів на вітер

не кидає, та й не від свого імені патякав, йому, старому козлу, мабуть, крім проносного, від життя вже нічого не треба.

— Скоріш за все, старе падло, злигався з урядовими... — Сердюк глухо.

Коноваленко вхопив його за руку.

— Не тут!

Вийшли з ресторану — на порожній галявинці перед «Мисливцем» тільки їхні автівки без водіїв.

— Їдь за мною, — видушив з себе Сердюк. Кипить. Не помітив — а Роми Шиллєра нема.

За десять хвилин зупинилися на узбіччі траси біля розчищеного місця відпочинку з двома дерев'яними лавками та альтанкою. Вийшли з автівок.

— Ну, привіт, Вово... — похмуро сказав Коноваленко.

— Як живеш, Ростику? — Сердюка раптом затопило морем спогадів.

Коноваленко, мабуть, теж із тих хвиль:

— Отож і воно. Молодими були... Дурними... Треба було валити Перепечая... Він, падло, і з могили буде нас на ціпку водити.

— Звідки у нього Соньчині свідчення? Що за фіґня?..

— Наказав, щоби я приніс йому чистий аркуш з її підписом.

— А, знайома схема.

— Вово... Нам потрібен той папірець...

— Погано ти цю падлу знаєш. — Сердюк пішов до дерев'яної лави, упав на неї, поглядом у траву. А Ростик марку тримає. Не сичить, не сіпається. Може, покінчити з війною?

Коноваленко усівся поруч із Сердюком, і вони години зо дві городи городили, намагаючись знайти вихід з кута, у який загнав їх старий Перепечай. Поодинокі грибники, що йшли з лісу до траси з повними кошиками, здивовано роздивлялися двох немолодих чоловіків у дорогих костюмах, що гілками малювали на піску якісь схеми, тихо, але завзято у чомусь переконували один одного, замовкали, коли помічали людей, проводжали їх ворожими поглядами і з натхненням поверталися до спору.

— Якщо старий думає, що так легко може нас завалити, він глибоко помиляється, — підвів риску Сердюк, коли сонце сіло і креслення на піску втратили будь-який сенс. — Ми теж недарма життя прожили. Так, Ростику?

— Вово, я дні за два з'ясую, що за люди поклали око на мій район, — почав Коноваленко.

— На наш район, — нагадав Сердюк.

— Домовилися, — погодився Ростик.

Вороги потисли один одному руки і стали друзями. Завалити колишнього першого секретаря обкому партії, сісти на його місце — шляхетна мета для будь-кого з колишніх комсомольських функціонерів. Сердюк і Коноваленко домовилися діяти спільно.

Володимир Гнатович сів за кермо, рушив у бік столиці вже по темному. Зустрічні авто сліпили фарами, та хід думок не порушували. Усе би нічого... Усе би нічого, аби тільки дружина не була Перепечаєвою донькою і Перепечай не вимагав повернути її додому. Сволота! Одна згадка про гладку крикливу Женю вивела Сердюка з нестійкої рівноваги. Тепер зрозуміло, чому Макс рвонув з дому. Служниця знала про Женьчині витівки, могла розповісти Максу... Сволота, сволота! Як би її тихо позбутися?..

— Шиллєр! — врешті згадав. — А де Шиллєр?!

Набрав Ромин номер, слухав довгі гудки. Шиллєр не відповідав. Щось нове... Володимир Гнатович раптом зрозумів, що не побачив Рому, коли, розлючений, вискочив з ресторану. Біля «Мисливця» стояли тільки дві автівки. Знову набрав Ромин номер.

— Де ти, Шиллєре?! — жбурнув мобільний на сидіння.

Поганий день. Скоріше додому, випити чарку коньяку, спокійно і зважено обдумати надскладну ситуацію... В'їхав у місто і... застряг у довжелезному заторі. Сотні людей у своїх автівках нервово чекали, поки звільненою від них, як від лушпиння, дорогою промчить розкішна іномарка з владними номерами. П'ять хвилин чекали. Шість. Сім...

— Суки!

Сердюку уривався терпець. Вчепився в кермо, вдивлявся у порожній відтинок траси — коли вже з'явиться небожитель, заради якого перекрили рух?! Якого біса він... вони всі... повинні відкладати свої справи заради... — істерика обірвалася і розбилася. Володимир Гнатович Сердюк приголомшено озирнувся на водіїв у заторі, наче ті могли би прочитати просту і страшну думку, що раптом виникла і застрягла у мізках. «Без Перепечая я повернуся туди, звідки прийшов, — у народні маси», — бац у тім'я. Жахнувся — невже?! Забув про затор, на вустах усмішка розгублена: невже всі його успіхи, капітали, вплив — тільки результат умілої багаторічної гри турботливого татка Перепечая? А сам?.. Сам Сердюк нічого не вартий?

Порожнім відтинком перекритої траси промчало дороге авто, затор зрушив, позаду автівки Сердюка засигналили — заснув, чи що?! Володимир Гнатович зосередився на дорозі — ще дужче закортіло скоріше потрапити додому. Випити чарку коньяку, проаналізувати приголомшливе відкриття: якщо його, як теля, все життя вів Перепечай, значить, він... він уб'є Перепечая! Не знамо як — власною самостійністю, незалежними рішеннями, ножем по горлу чи просто зайвою пігулкою, але уб'є. Володимира Сердюка пригинати не можна.

Уже під'їжджав до «Царського села», коли зателефонував друг Купа, незвично напружено повідомив:

— Модельєр нахабно і підло оббрехав твою порядну дружину. Це все, що я можу тобі сказати. Ти ж не дурний. Роби висновки сам.

— Ти здурів?! — Сердюка телепнуло, ледь втримав кермо.

— Ну давай, Сердю. Тримайся. Мені не телефонуй. Я в Чорногорію. Готель купив на Адріатиці. Треба до ладу привести.

— Чекай! — закричав у трубку Володимир Гнатович. — Що відбувається? Хай... Хай цей мудак скаже мені в очі, що оббрехав...

— Не дивишся новин? Модельєра знайшли мертвим. У власній квартирі, — відповів Купа і відрубав зв'язок.

Як доїхав до дому? Не пам'ятає. У голові молотами — дарма усе це затіяв: і Макса рятувати, і дядькові помагати, он яку яму

викопав, до самого Перепечая докопався, вже й не розуміє, що далі робити і як.

Увійшов до темної порожньої квартири. Скоріш у ванну кімнату, здер одяг, став перед дзеркалом... І побачив сиве — біле як гусячий пух — волосяне дерево на тілі. Фантазії та мрії вмерли. З колії у чисте поле — зась.

Під вечір звичайний рейсовий автобус зупинився на автостанції райцентру. З автобуса вийшов пригнічений Іван Степанович в абияк зашитому піджаку. За ним куми. Водій зміряв трійцю обуреним поглядом:

— Хлопці! Так вас трійко, а білет один оплатили.

— Помагай Біг, товаришу! Хай береже твої очі! — просяяв Свиря. Дядька у бік, мовляв, плати.

— Оце мені з вами одні витрати, — розстроївся дядько.

Не встигли з водієм розібратися, а вже місцевий люд дядька оточив.

— Іване Степановичу! Така біда. Як ви поїхали, так лікарню кілька днів з електрикою лихоманило, а тепер, кажуть, з Києва документ прийшов — увесь район ліквідують. І лікарня стоїть без світла. Може би, знов до Києва... До того поважного депутата на поклон...

Дядько головою захитав.

— Нема чого більше до Києва пхатися. Нема столиці. Тільки й того, що електрику задурно всю ніч палять. І гівна там... як на нашій свинофермі у кращі часи.

— Та треба ж якось райцентр відстоювати! — забідкалися.

Свиря вухам не повірив. Дядька за рукав — смик.

— Оце райцентр?

— Так, хлопці.

Свиря до Микишки:

— Куме, чув? Ми у райський центр втрапили. Тут місце чисте. Люд не гнилий.

— А Чигирин нині є? — недовірливо спитав Микишка. — Столиця козацька...

— Звичайно, — розсміявся хтось із люду. — Теж райцентр. — Та до дядька: — Що це ви за хлопців з собою привезли?

— Так нас тут усі бачать! — не повірив Свиря. До людей, до людей: — Помагай Біг! Помагай Біг!

— І Батурин є? І Котельва? І Ніжин? І Глухів? — Микишка своє.

— Теж райцентри, — подалися до кумів люди.

Свиря з Микишкою задихнулися дивним захватом, на коліна впали, Богові поклони б'ють. Дядько занервував — оце так виставу посеред вулиці влаштували.

— Пішли вже, хлопці, сало куштувати, — посунув вулицею. Куми на ноги та вслід.

— Так он де Україна поховалася! По райських центрах, де слава гула. Чистих душ по тих центрах докупи зібрала — це ж ніяких цурпалків не вистачить, аби порахувати, — радів Свиря.

— Я так собі міркую, куме Свиря, що у тих райцентрах чистим душам не дуже радісно, — Микишка йому. — Дивись-но — у людей очі втомлені... Кажуть, столиця їх не чує.

— Хай втомлені, а правду бачать! Нас бачать! Ти, куме Микишко, мене своїми розмірковуваннями з пантелику не збивай. Коли це Україна на Київ озиралася? Україна по Чигиринах та Батуринах будувалася. Під Котельвою сили набиралася, у Ніжині та Глухові рішення ухвалювала. Оце сала поїмо, підемо по райських центрах. Людей до поваги закликати. Спочатку на Чигирин. Раптом батько Хмель, як оце ми, прокинувся, військо збирає. Петро Дорофійович плани будує. Сердюків пошукаємо. Он у чому Божий план!

Микишка з повагою глянув на кума, головою хитнув, мовив:

— Ох і розумний ти, куме Свиря.

Зранку катерок знявся з якоря, посунув Десною далі. Галка стояла біля штурвала, все поглядала в бік каюти. Люба не йшла. Прокинулася рано — катерок ще гойдало на місці, — лежала

на твердій дерев'яній лаві, згадувала чудний сон, що наснився вночі. Ніби вони з Максом рівняють стару бруківку на Андріївському, а Любі незручно — заважають довгі накладні нігті, важкі силіконові груди. Макс сердиться, докоряє Любі, що та нерівно камінь кладе. Звідкілясь з'являється Максова мати, пояснює синові: треба терміново бігти на якесь паті, тому вона принесла з собою фрак для сина і довгу сукню для Люби. Макс надягає фрак — тільки заради мами, гладка потвора здирає з Люби одяг — переодягатися, переодягатися! Навколо голої Люби збирається натовп, улюлюкає, підганяє Любу, щоби скоріше вдягалася. Люба плутається у довгій сукні, ламає нігті, врешті надягає потворин подарунок, дивиться на обламані нігті — тепер хоч щось руками зробити можна. І робить — видирає силікон з грудей. А його куди? Вкидає силікон у голову, просто у мозок, і біжить на те паті, хоч не знає, куди їй бігти. Наче — сама. Де Макс дівся? Розпитує людей — не знають. З тим і прокинулася.

— Що за сон?.. — прошепотіла. Навіть голову помацала, наче з тої мав би силікон випинати.

Припала до ілюмінатора — береги віддаляються, тануть. Прислухалася до бурчання мотора — про Галку згадала. Що ж робити? Півночі думала, як до Галки зранку підійти, якими словами пояснити вчорашнє нестримне бажання пробігти босоніж по зеленій траві, завітати до першої-ліпшої хати, попросити теплого молока, пити, щоби навколо рота залишилися білі молочні вуса, роздивлятися квіти на сільському подвір'ї, шукати поглядом огірки серед колючого крученого листя... Колись вони з Максом мріяли, що після Любиних іспитів завіються на тиждень-другий в українську глибинку, подорожуватимуть без певних маршрутів і цілей, проситимуться переночувати у сільські хати, пробиратимуться ґрунтовими до не засмічених туристами красот, де око відпочило б, серце надією відновилося б.

Люба всілася на дерев'яній лаві: треба йти до Галки, а слова знайдуться.. Кінець кінцем, невідомо до якої ще дурні вона дійшла б на камені біля Дніпра, якби поряд не з'явилася дивна

Галка і не забрала її з міста, де Люба шукала собі місця, та так і не знайшла.

Над Десною — вітер. Люба вийшла на палубу, обхопила долонями плечі — чого ж це вітер такий злючий, серед літа холодом пече? Озирнулася — нема берегів.

— Галко!

— Тут я, — обізвалася Галка.

— Де береги?

— Нащо береги? Невже тобі ще потрібні береги? — здивувалася Галка.

«Ще гнівається», — подумала Люба. Пішла на ніс катерка, всілася на самому краєчку так ризиковано, ніби знову захотіла померти. Вітер раптом стих. Туман котився від зниклих берегів на воду, вкривав її тонким напівпрозорим шаром так щільно, що, здавалося, вода задихається під невагомим покривалом, намагається прорватися до неба...

Люба задерла голову — а небо де? Оце так туман... Зверху біла вата, по боках — біла вата, під катерком... Люба раптом спіймала себе на думці, що по цьому дивовижному туману можна запросто йти куди завгодно. Перескочити через борт, стати на білій ваті, йти світ за очі — збентежено, щасливо.

Поруч із Любою всілася Галка.

— Ну ти даєш! — розсміялася Люба. — Нащо кинула штурвал? Дивись, який туман! Зараз вріжемося у берег, і що тоді?!

— Не вріжемося. Тут нема берегів.

— Де це *тут*? — сполошилася Люба. Підхопилася. Озирається.

Галка зітхнула, стала поруч із Любою.

— Невже й досі не зрозуміла?

— Чого?

Галка зазирнула Любі в очі і сказала:

— Що ти... померла.

Люба насупилася, зиркнула на Галку недобре.

— Яка ж ти мстива людина, Галко! Ну гаразд... Вчора я наговорила тобі зайвого... Вибач. Мабуть, я ще не заспокоїлася, не дала ладу думкам, не вилікувалася... Вибач, чуєш?

— Чую, чую. А ти... Ти почула?

Галка сумно всміхнулася, зробила до Люби крок, наче втішити хотіла.

— Досить дурні! — Люба відштовхнула Галку. — Повертай назад! Не повернеш, тоді пристань до берега. Пішки піду.

Галка озирнулася навкруги.

— Йди. Все — наше...

На Любу глянула, перескочила через борт катерка, стала на білому тумані, як на твердому камені. Любу до себе поманила.

— Давай до мене. Поруч побуду. Поки звикнеш...

Люба озирнулася розгублено і серед безмежного білого простору не побачила нічого, за що би можна було зачепитися. Хоча б оком. Тільки катерок, Галка і вона, Люба. Страх швидше погнав думки.

— Я не померла! Не померла! — закричала Люба.

— Втонула. У Дніпрі. — Галка пішла до катерка, перелізла через борт. Всілася посеред палуби, наче нічого не сталося.

— От дурна! — розсміялася Люба. — Мене врятували двоє хлопців.

— Душу твою врятували.

— Душу?

— Так. Вояки Дорошенкові. Вчасно прокинулися... Якби не вони...

— Ти брешеш! — закричала. Підскочила до Галки. На коліна поряд з нею упала. — Ти брешеш, Галко! Ну скажи...

— Навіщо у Дніпро кинулася?

Люба завмерла — останній шматочок спогадів несподівано виринув з підсвідомості, затуливши останню прогалину в подіях тої ночі.

— А я... Я не кинулася! — зраділа. — Галко, чуєш? Я не кинулася!

— От тепер ти брешеш, — спокійно відказала Галка.

Ні, ні! Люба так чітко побачила ту неймовірну миттєвість, що чим завгодно б заприсяглася — не бреше. Вона бігла по мосту, бо вперед і вперед штовхала незнайома наполеглива

радісна енергія, вимагала руху, дій. Вона хотіла з мосту побачити дім Максових батьків. Чудове місце для одкровень — між небом і землею. Вона би змогла. Вона би обійняла Макса, розповіла, чому так боїться знайомитися з його батьками. Вона вірила — Макс повільно йде слідом, може, здивовано спостерігає, як Люба добігла до середини мосту, як вчепилася в мостову огорожу, вдивляється в бік «Царського села» і все ніяк не може роздивитися — де ж той вогник, де те вікно, за яким на неї чекають... Не видно! Не втрималася. Аби вище — точно побачить. Полізла по мостовій огорожі наверх. Відчайдушно чіплялася за металеві конструкції. Ще трохи вище, і вона зможе розпізнати... Здається, вже бачить... Вхопилася однією рукою за металеву балку, обернулася назад, на міст, туди, де мав стояти Макс. Крикнути — бачить!

...Порожній міст. Міцніше вхопилася руками за металеві конструкції, шукала ногами опори. Не знайшла. Хитнулася. Оступилася. Руки не втримали тіла...

— Галко! Я... оступилася. І не збиралася кидатися у річку. Оступилася і зірвалася. Отака прикра випадковість.

— А-а-а... — задумалася Галка. — А я все думала, що то за примха Божа — душу самогубці рятувати.

— Я не самогубця! — закричала Люба. Стояла на колінах, лупила кулаками по дерев'яній палубі. — Ну як тобі пояснити, щоби ти вже повірила — я не самогубця і я не померла? Чуєш, Галко!

Галка закрутила на потилиці довгі чорні коси, простягнула до Люби прозорі бліді руки. Гладила по рудим кучерям, усміхалася сумно.

— Кинь вже біситися... Ти ж не дурна. А я... Я не Галка.

— А хто? — Люба раптом знесилилася, упала на палубі поряд із Галкою.

— Колись мене звали Сонею. Я... давно померла... Тебе тоді... ще не було.

...По той бік життєвих суєт час обходиться без годинників. Не знамо скільки Люба і Соня просиділи на дерев'яній палубі дивного катерка посеред неосяжного білого простору. Люба

плакала. Обмацувала власне тіло, не вірила і плакала, плакала, поки остання жива сльозинка не скотилася щокою і не впала на коліна. Соня не заважала. Сиділа поруч, тихо вела про вічне життя і короткий проміжок, що тільки й лишився у Люби, щоби попрощатися з гамірним земним світом. Дивна Божа примха... Соні такого не випало, а Люба — бо тіла ще не знайшли! — може вночі відвідати одне-єдине місце на всій землі, сказати найголовніше, таке справжнє і вагоме, заради чого тільки й варто повертатися у світ людей. Люба запанікувала... Десятки знайомих, академія, космос на Костянтинівській, покоцана бруківка на Андріївському — все відступало, звільняло дорогу тому єдиному, хто подарував любов і крила. Макс...

Звичайно. Макс. Люба прийде до нього вночі, всядеться біля постелі, розсміється — мовляв, отака я незвичайна дівчина, спочатку трохи поплавала, потім зникла, а тепер пробралася до тебе, Максе, щоби сказати лише кілька слів... Що любов — нова наука, всі попередні теорії, досвід і знання втрачають сенс. Що любов кривиться від брехні, як від гіркого цитрусу. Що гріх один — не довіряти своїй любові. А вона... зрадила собі, оступилася, розбила цноту, наче сором. І... покотилося... Вона так хотіла навіки забути, що так страшно оступилася, посіяла сумніви в серці коханого, що насмілилася їхати до його батьків... Вона тільки хотіла не кривити душею і посеред порожнього мосту признатися про те, що вже знайома з подружжям Сердюків. Вона би змогла, просто... оступилася і полетіла в Дніпро. Він не винен... Вона просто не здогадувалася, що все так серйозно: якщо тебе вдарили по одній щоці, підставляй другу, якщо оступилася раз, оступишся знову...

Звичайно, Люба піде до Макса. Можливо, і не буде так докладно виправдовуватися. Можливо, скаже головне: любов — рай. Не околиці й задвірки, центр дивовижного раю, огородженого неприступними серцями від заздрощів і пліток. Вона хоче про це... довго-довго думати. Вона знайшла куточок, де ніхто не заважатиме їй довго думати про любов. А він... Певно, зустрінуться колись.

Соня поклала бліду тонку руку на Любині коліна.

— Знайшла головне місце на землі?

Люба затримала погляд на Сониній долоні з тонкими пальчиками.

— Чому зі мною ти, а не хтось інший?

— Мене теж оголосили самогубцею. Мені теж було вісімнадцять.

— А ти...

Соня розсміялася, захитала головою.

— Як і ти! Не збиралася помирати. Мене... отруїв мій шеф. Ростислав Коноваленко. Прийшов нібито з допомогою, змусив підписати чистий аркуш, божився, що доб'ється справедливості... Води подав, бо я розхвилювалася, плакала... Після його води тиждень промучилася і померла.

— Як він живе... з таким гріхом?..

— Погано живе. Мучиться. На людях злість зриває, а спасіння нема. Отруту йому інший чоловік підсунув, наказав мені дати. Збрехав, що то заспокійливе. А тепер того Коноваленка на шворці водить. Шантажує...

— Чекай. А чого вони так хотіли, щоби ти померла?..

— Досить, — попросила Соня. — Кажи, до кого підеш. Поможу.

Макс... Макс. Перед Любиними очима — усміхнений Макс. Дивується, біжить до Люби, обіймає, притискає до себе, шепоче гаряче: «Ну слава Богу, Люба! Не відпущу! Тепер — і на крок не відпущу».

На Соню з благанням глянула. Прошепотіла:

— До мами хочу...

Після опівночі на Костянтинівській світилося лише одне віконце. Макс і Гоцик не спали, хоч і збиралися, бо зранку — до Дніпра, зустрітися з товаришем дивакуватого дідугана в капітанському кашкеті, умовити його плисти до Десни, навішати на вуха все, що тільки можна, аби погодився. Гоцик навіть подумував над хитрим планом насильницького захоплення: напроситися на борт, нібито на оглядини, замкнути хазяїна в каюті й самостійно спрямувати суденце в бік Десни.

Щоби план не провалився, Гоцик серед ночі розкрив ноутбук і почав шукати в Інтернеті інформацію про управління маломірними суденцями. Виходило непогано, навіть не було потреби переобтяжувати пам'ять зайвою інформацією. Гоцик вирішив взяти з собою ноутбук і вже на борту розбиратися — що до чого.

Макс лежав на проваленому дивані, хоч звечора Гоцик і погрожував захопити його, все роздивлявся простір, у якому жила його любов. Після розповіді Гоцика про передранішню появу Люби на Костянтинівській Макс тепер не міг дочекатися ранку. Йому здавалося, варто лише їм із Гоциком сісти у човен, відплисти за Київ, як він одразу перестріне Любу, кинеться до неї, обійме і прошепоче, що більше ніколи не відпустить її від себе. Ні на крок.

— Розкажи про себе. — Почув голос Гоцика.

— Навчався у Лондоні, нещодавно повернувся. Маю цікаві пропозиції щодо роботи, але ще не вибрав.

— Нащо тобі працювати? У тебе «мазераті»...

Макс сумно всміхнувся.

— І ти туди ж... Мене не цікавлять батьківські гроші. Я зроблю себе сам. Деякі з моїх друзів після навчання залишалися на кілька років за кордоном тільки для того, щоби повернутися в Україну вже фінансово незалежними людьми і діяти тут без батьківських вказівок. А я вирішив — мені дістане духу почати тут з нуля. У мене добра освіта, а це дає не тільки знання, а й розуміння, як краще їх...

Пафосну промову Макса перервав телефонний дзвінок.

— Серед ночі... Хто? — здивувався Макс.

Гоцик взяв слухавку.

— Алло...

— Хлопці... Не розбудила? — почув схвильований жіночий голос. — Це Любина мама. Донечка дуже просила вам зателефонувати. Несподівано приїхала. Й години не побула. Тільки-но пішла. Торохтіла, торохтіла, я й не зовсім зрозуміла... Якась надзвичайна пропозиція, експедиція... Обіцяла писати. Вам наказала передати — все гаразд, вона вас любить...

Гоцик поклав слухавку, глянув на закляклого Макса. Слово би мовити, так ні. Зціпило вуста, не розімкнути. Макс рвучко підхопився з дивана. Гоцикові у вічі.

Гоцик зітхнув:

— Люба... не повернеться.

У двадцятисемиметровому космосі на Костянтинівській зависло горе.

— Чому? — самими губами спитав Макс.

Гоцик знизав плечима, заходився шукати цигарки, наче важливішої справи не було.

— Якась надзвичайна пропозиція чи щось таке... Люба поганого не утне. Значить, їй так краще...

Макс спустошено дивився в одну точку.

— Можна... я тут поживу? Поки Люба не повернеться...

— Живи, — погодився Гоцик уже від дверей. Показав Максові цигарку. — Піду покурю... Диван твій.

Макс лежав на проваленому дивані без жодної думки в голові. Дивився на Ґевару на стіні. Уявив голе Любине тіло, трепетні руки обвивають його шию: «Ти у мене перший... Перший і єдиний на все життя». Макс заплющив очі і раптом зрозумів — так і було. По щоці потекла одинока сльоза. Макс порадувався, що Гоцика нема поряд.

Гоцик ішов до Дніпра. Обривав по дорозі квіти з клумб, задихався од сліз. Дійшов до пішохідного мосту, вийшов на саму його середину, кинув квіти у річку.

— Прощавай, Любо... — прошепотів.

Трійця

До ранку Володимир Гнатович Сердюк голив власне тіло, аж доки на ньому не лишилося жодної волосинки. Управився. Глянув у дзеркало на розчервонілий, із кривавими плямами тулуб, побачив поряд зі своїм віддзеркаленням юну чорняву дівчину. Загарчав. Вхопив флакон з туалетною водою — у дзеркало. Дзень — посипалося скло!

— А-а-а-а... Не полишаєш мене! Все ти... Все ти, сучко! Ти у всьому...

Вискочив з ванної кімнати, опанував себе, одягся, набрав номер дружини.

— Женю? Повертайся додому. Розумію, мої ревнощі... Ще й у такому віці... Це щось аномальне. Мабуть, занадто багато працюю... Але... Коли ти поряд, я можу виграти будь-яку битву... Ти чуєш?

— Вово, ти мене задрав! — відповіло Перепечаєве стерво. — Цього разу повернуся, але запам'ятай...

Сердюк не витримав, відрубав зв'язок. Упав у крісло. Мізки розігрівалися дрібними планами, про важливе Володимир Гнатович намагався не думати.

Дзвінок у двері. Так скоро? Сердюк натяг маску задумливої ввічливості, відчинив двері — на порозі стояв блідий, переляканий Рома Шиллєр.

— Де вештався?

Шиллєр похапцем озирнувся, вскочив у квартиру, зачинив двері.

— Володимире Гнатовичу! Ви знаєте, як я до вас ставлюся. Заради вас... Але...

— Що? Куди ти подівся вчора від ресторану?

— Перепечай! Примусив їхати з ним. Три години розпатякував про якісь цінності, а потім наказав писати замість нього книгу. Тобто він говоритиме, а я як літературний нігер... Безплатно.

Сердюк похмуро усміхнувся.

— Хочеш жити, Шиллєре, пиши. Не хочеш жити — не пиши.

— Я не звик працювати безплатно. Це аморально.

— Я заплачу. Замість Перепечая. Раптом старий козел згадає щось із того, що нам знадобиться? Іди... Якось пробʼємося.

Рома вже посунув до дверей, та Сердюк ухопив його за рукав.

— Чекай. Давай... Мені потрібен твій експромт. Поряд жінка, яку я терпіти не можу, але вона — дочка Перепечая. І взагалі, як відійти від гарячої теми?

— Державна робота за кордоном. Поважний пост. Дружина чекає у Києві. Тут ви залишаєте непримітну структуру, яка контролює всі ваші інтереси в цій державі. Дві-три довірені людини. Один — я, якщо ви не проти. Марту можна залишити. Вона казала, знайшла перспективного хлопця. На початки вистачить, а потім... як ситуація.

— Годиться, Ромо, — примружив око Сердюк. — Зустрінемося за кілька годин в офісі, обміркуємо ідею.

За тиждень після телефонного дзвінка Любиної мами Гоцик намірився податися на рідну Сумщину до осені, може, змотатися в Конотоп, де й зараз не перевелися відьми — хай би

глянули потойбіч, як там Любі... Не вірив, що метросексуал залишиться, та Макс і не думав покидати двадцятисемиметровий космос на Костянтинівській. Дні три вів інтенсивні телефонні переговори, виїжджав на ділові зустрічі, а вечорами будував плани, і Гоцик дивувався логічній настирливості, з якою Макс починав власну справу.

— Їдеш? — здивувався, коли Гоцик почав збиратися. — От шкода. Мені зараз так потрібні нормальні люди зі свіжими мізками. Люба повернеться, а ми тут уже...

Гоцик залишився, хоч словосполучення «альтернативна енергетика» викликало у нього скоріше тиху паніку, ніж завзяте натхнення. Макс підкинув Гоцику роздрук із класифікацією видів альтернативної енергії, і філолог досить швидко зорієнтувався серед сонячного випромінювання, енергії морських хвиль та гідроенергії малих річок, енергії біомаси, теплових стоків промислових підприємств тощо.

— Цим варто займатися! Це цікаво. Це завтрашній день, — пояснював Макс, коли пізно ввечері — утомлений та завзятий — повернувся на Костянтинівську.

Не встигли й кави попити під акомпанемент Максових розповідей про перспективи соломи як альтернативного виду енергії, коли у двері постукали. Чого попідхоплювалися. У обох в очах — Люба?

На порозі стояла сумна Любина подружка Гізела.

— Привіт, — кивнула Гоцику. На Макса глянула. — Мене звати Гізела. А Люба...

— Люба поїхала, — швидко відповів Гоцик. — Не скоро повернеться. А ти чого тут? Мала би в Іспанії байдики бити.

— А-а-а... Так вийшло. На Житомирщині працювала волонтером у благодійній організації з боротьби зі СНІДом, мама дізналася... Вона ж думала — я в Іспанії. Ну і все... Скандал, конфлікт поколінь і все таке інше. Можна я у вас день-два перекантуюся?

— Ви, багаті, усі подуріли чи у вас нова мода? — здивувався Гоцик.

— Я не багата. У мене нема грошей. У мами є, а у мене — нема. Я сама зароблятиму, — уперто відповіла Гізела. — Так перекантуватися можна чи як?

— Проходь, — сумно усміхнувся Гоцик. — Цей космос на трьох.

Наступного дня, коли трійця сиділа на килимку посеред кімнатки, їла піцу і розмірковувала про вічне, двері відчинилися і до двадцятисемиметрового космосу без стуку увійшов стильний, як диявол, підстрижений майже під «нуль» Макар.

Гоцик побачив механіка, упав на килим, зайшовся невтримним глузливим реготом. Макар зробив вигляд, що не розуміє дивної поведінки Гоцика, примружив око, зробив крок до Макса.

— Добрий день, Максиме, — напружено. — Я помічник Володимира Гнатовича, Олександр Макаров. Ваш батько просив знайти вас і передати ось це.

Простягнув Максу конверт із грошима.

— Володимир Гнатович від'їжджає до Брюсселя у державних справах. Його турбує ваше фінансове становище, тому він...

Макс розсміявся, віддав конверт ошелешеному Макару.

— Не треба. Усе маю... Та ти сідай!

— Піци хочеш? — запитала Гізела.

— Дякую, мені час іти, — процідив Макар.

На вулиці сяяла новенька «Кіа Сіїд». У ній сяяла стара, як для Макара, Марта.

— Ну як, сонце? Все нормально? — припала до Макара, тільки він сів за кермо.

Макар ледь втримав дитячі сльози образи й прикрощів. Там, у двадцятисемиметровому космосі, щасливі вільні люди їли піцу і не боялися говорити те, що думають. А він... Він тепер має більше за усю трійцю разом, а коли Сердюк дремене до Брюсселя, матиме вдесятеро більше. За однієї умови — бути рабом старої корови та її поважного шефа. І мовчати.

Без будь-яких умов, тому що знакове слово його успіху — *безумовно*.

— Марто. Я придумав тобі смішне ласкаве прізвисько, — сказав. — Я називатиму тебе Мартазаврою.

— Добре, сонце. — Марта хоч і здивувалася, та знаку не подала. — У нас є кілька вільних годин. Поїхали на Дніпро за місто. Знаю одне втаємничене місце. Людей нема... Тільки річка, білий пісок і ми... Поїдемо?

— Безумовно, — відповів Макар.

За півгодини зупинилися на тихій зеленій галявині біля Дніпра за містом. «Дивно... Дійсно нікого», — тільки й устиг подумати Макар, як помітив двійко бомжів метрів за п'ятдесят — присіли біля очерету, розглядали щось уважно, помітили «Кіа Сіїд», підхопилися, на автівку вороже дивляться.

— Соціалка? Плаватимемо разом із бомжами? — спробував пожартувати Макар.

— Їдемо до сауни! — насупилася Марта. — Принаймні там поки що нема бомжів.

Автівка зірвалася, і за мить на галявині залишилися тільки двійко бомжів. Повитягували шиї, навкруги — нікого. Полізли у річку, обережно винесли на берег тіло мертвої рудої дівчини у довгій білій спідниці.

— Під березою поховаємо, — запропонував один.

— Страх бере, — признався другий. — Давай кинемо і геть.

— Ні, брате, не можна. Поховаємо, бо комусь вона була люба... Як і ми колись були любі... Візьмемо землі з могили, підемо з нею до монастиря... Хай священики усе як треба зроблять. Тоді повернемося, хрестом ту землю на могилку покладемо, а потім уже — геть...

— Відмовлять... священики. Самогубця, певно...

Бомжі глянули на мертву дівчину — руді кучері по плечах, білою спідницею обліплена, мов вояка бинтами.

— Та ні... — мовив один. — Чиста душа. Вбили дівку...

— Хто?

Перший не відповів, повернув до Києва голову — столиця височіла на горизонті темною могутньою хмарою. Такою могутньою, що здавалося, чи до неба сягне і затулить його, чи розповзеться по землі, залле її собою аж до кордонів. Сонце блимнуло. Розігнало хмару, не лишивши тій і краплі лякливої сили.

Бомжі упали на коліна біля берези, заходилися рити землю — треба поспішати. Он де сонце на небі, ще приведе на берег відпочивальників, завадить поховати мертву дівчину. З дивного катерка, що гойдався на невидимих хвилях між небом і землею, за ними спостерігали Люба і Соня. Сиділи на носі, звісивши ноги за борт.

— Затишне місце, — сказала Соня. — Краса... І зовсім нема людей.

— Так, — погодилася Люба. — Гарно...

Літературно-художнє видання

ДАШВАР Люко
РАЙ.центр

Головний редактор *С. С. Скляр*
Відповідальний за випуск *К. В. Шаповалова*
Редактор *С. С. Скляр*
Художній редактор *Т. М. Коровіна*
Технічний редактор *А. Г. Верьовкін*
Коректор *Г. В. Сологуб*

Підписано до друку 16.02.2010. Формат 84х108/32.
Друк офсетний. Гарнітура «War-nock». Ум. друк. арк. 14,28.
Дод. наклад 3000 пр. Зам. № 0-5009

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E- mail: cop@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів
у ВАТ «Видавництво "Зоря"»
49051, м. Дніпропетровськ, вул. Журналістів, 7

Видавництво Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
www.trade.bookclub.ua

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ КНИГ ВИДАВНИЦТВА

ХАРКІВ

ДП з іноземними інвестиціями «Книжковий Клуб "Клуб Сімейного Дозвілля"»
61140, г. Харків-140, просп. Гагаріна, 20-А
тел/факс +38 (057) 703-44-57
e-mail: *trade@bookclub.ua*
www. trade.bookclub.ua, www.euro-best.info

КИЇВ

ПП «Букс Медіа Тойс»
04073, м. Київ, пр. Московський, 10Б, оф. 33
тел. +38 (044) 351-14-39,
+38 (067) 572-63-34,
+38 (067) 572-63-35
e-mail: *booksmt@rambler.ru*

ЛЬВІВ

ТОВ «Книжкові джерела»
79035, м. Львів, вул. Бузкова, 2
тел. +38 (032) 245-00-25
e-mail: *Knigi@lviv.farlep.net*

ДОНЕЦЬК

ТОВ «ІКЦ "Кредо"»
83096, м. Донецьк, вул. Куйбишева, 131
тел. +38 (062) 345-63-08, +38 (062) 348-37-92, +38 (062) 348-37-86
e-mail: *fenix@kredo.net.ua*
www. kredo. net. ua

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

служба роботи з клієнтами:
тел. +38 (057) 783-88-88
e-mail: support@bookclub.ua
Інтернет-магазин: www.bookclub.ua
«Книжковий клуб», а/с 84, Харків, 61001

Дашвар Люко

Д21 РАЙ.центр [Текст] : худож О. Маслов. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. — 272 с. : іл.

ISBN 978-966-14-0369-6 (дод. наклад).

Помешкання в центрі мегаполісу, навчання в престижному виші, роман з багатієм — для провінціала то межа успішності, ніби опинитись у центрі раю! Заради цього можна поступитися принципами, сховати гордість, збрехати...

Але чи є в тому раю — у брендованому одязі, у шикарних офісах та автівках представницького класу — безгрішні душі? Бо тільки безгрішна душа зможе побачити двох вояків гетьмана Петра Дорошенка, які пробудилися через 340 років, щоб відшукати РАЙ.центр.

ББК 84.4УКР

Люко Дашвар — автор двох романів, що стали справжніми українськими бестселерами і знайшли десятки тисяч палких шанувальників по всій країні. Схвальні відгуки читачів на інтернет-форумах підкріплені визнанням творів автора на поважних літературних конкурсах.

Дебютний роман Люко Дашвар «Село не люди» посів друге місце на конкурсі «Коронація слова-2007». Другий роман, «Молоко з кров'ю», теж був відзначений «короною» і став переможцем и конкурсі «Книга роки BBC».

Новий роман автора позбавлений сільського колорити, але й ця історія про неможливе, майже містичне кохання знову не дозволить вам відкласти книжку, поки не перегорнете останню сторінки.

www.bookclub.ua

ISBN 978-966-14-0369-6

9 78966 403696